

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ХІМІЧ ВІТА ЛЕОНІДІВНА

УДК: 378.147:796.012.656 (043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО
ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ
НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА
У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

011 Освітні, педагогічні науки,
01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В. Л. Хіміч
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Наукові керівники: **Гомонюк Олена Михайлівна**
доктор педагогічних наук, професор
Ребрина Анатолій Арсенович
кандидат педагогічних наук, доцент

Хмельницький –2021

АНОТАЦІЯ

Хіміч В. Л. **Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2021.

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та вирішено наукове завдання щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

З'ясовано, що актуальність розглянутої проблеми підтверджується змінами вимог суспільства до особистості вчителя фізичної культури, який має бути активним, творчим, прагнути до самовдосконалення.

Обґрунтовано основні принципи, закономірності й методологічні підходи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Уточнено сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури» як процесу, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Встановлено, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності – це інтегральне особистісне утворення, що містить знання

сутності народної хореографічної діяльності, характеризується зацікавленістю студентів та їх активною участю у творчій діяльності, застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь та навичок.

Обґрунтовано структуру готовності майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в єдності її компонентів: мотиваційно–ціннісного, когнітивного і діяльнісного.

Ураховуючи напрацювання науковців і компонентний склад готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, визначено критерії її сформованості, зокрема: особистісний, змістовий і творчий. Диференційовано рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Проведено діагностику аналізованого процесу визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови, спроектовано модель підготовки майбутніх учителів до використання засобів народного хореографічного мистецтва (лексика народного танцю, хореографічні композиції, рухи народних танців, музика).

Ураховуючи результати аналізу наукової літератури, досвіду роботи закладів вищої освіти, результатів констатувального етапу експерименту щодо підготовки майбутніх учителів до використання засобів народного хореографічного мистецтва, визначено педагогічні умови: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Теоретично обґрунтовано авторську модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у єдності її складових: цільової, теоретико-методологічної, організаційно-змістової та діагностично-результативної.

У цільовому блоці моделі відображено соціальне замовлення суспільства на підготовку конкурентоздатних і висококваліфікованих учителів фізичної культури, мета і завдання освітньої діяльності.

Теоретико-методологічний блок містить методологічні підходи (культурологічний; компетентнісний; системний; особистісний; діяльнісний; аксіологічний (ціннісний); міждисциплінарний, етнопедагогічний) і принципи організації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

В організаційно-змістовому блоці моделі конкретизовано зміст, форми, методи і організацію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Діагностично-результативний блок моделі репрезентує очікувані результати впровадження педагогічних умов шляхом виявлення рівнів (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; а також результат цього процесу – позитивну динаміку готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

За результатами формувального етапу експерименту підтверджено дієвість запропонованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Його методика охоплювала сукупність комплексних і системних педагогічних заходів впливу на майбутніх учителів фізичної культури з метою поетапного формування в них усіх компонентів готовності до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Статистичну значущість виявлених у результаті аналізу змін у рівнях готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності експериментальної і контрольної груп підтверджено відповідною математичною обробкою одержаних даних за допомогою критерію кутового перетворення Фішера φ^* .

Доведено, що впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності сприяло статистично значущим змінам.

Удосконалено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, зокрема розроблено: авторський спецкурс «Танцювальний хортинг»; методичні рекомендації «Ритміка і хореографія: методичні вказівки до вивчення дисципліни та самостійної роботи для студентів спеціальностей 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» і 017 «Фізична культура і спорт»».

Для підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури та забезпечення урізноманітнення практики викладання у закладах середньої освіти укладено методичний посібник «Методика вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг» для закладів загальної середньої освіти, розроблений авторським колективом і схвалений Міністерством освіти і науки України (Протокол № 2 від 01.07.2019р.), варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10 –

11 класів (рівень стандарту); навчальну програму для гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчо-прикладного спрямування загальної середньої освіти «Народний танець», схвалену для використання Міністерством освіти і науки України; методичний посібник для закладів загальної середньої освіти для вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг», розроблений у співавторстві.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів фізичної культури, народне хореографічне мистецтво, готовність до професійної діяльності, засоби народного хореографічного мистецтва, педагогічні умови.

Список публікацій здобувача

що відображають основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз

1. Хіміч, В. Л. (2017). Понятійно-термінологічне поле щодо проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Нові технології навчання*, 90, 52–54.
2. Хіміч, В. Л. (2018). Стан патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти з використанням бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу*, 10, 57–65.
3. Хіміч, В. Л. (2019). Обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 5. Взято з: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/360>
4. Хіміч, В. Л. (2020). Перевірка ефективності методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Збірник наукових праць Національної академії*

Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки, 1 (20), 232–248.

5. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2018). Порівняльний аналіз аеробіки та народного хореографічного мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки, 152(1), 127–130.*

6. Хіміч, В. Л., & Гомонюк, О. М. (2019). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Серія: Педагогіка і психологія, 59, 45–49.*

7. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М., & Рудніченко, М. М. (2019). Професійна підготовка майбутніх учителів у провідних країнах світу. *Порівняльна професійна педагогіка, 9 (4), 14–23.*

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

8. Хіміч, В. Л., & Гомонюк, О. М. (2019). Структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *NaturalScienceReadings, 1 (1), 94–100.*

9. Хіміч, В., Бойко, І., & Коваль, А. (2020). Впровадження у навчальні дисципліни варіативного модулю «Бойовий хортинг» у вищих і загальноосвітніх закладах освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. In I. Ostopolets, O. Shevchenko, & T. Pokusa (Eds.), *Problems and Prospects of Physical Culture and Sports Development and Healthy Lifestyle Formation of Different Population Groups* (pp. 253–260). Opole: The Academy of Management and Administration in Opole.

Авторське право

10. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 88494 Літературний письмовий твір наукового характеру «Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи», автори Хімич Віта Леонідівна, Ребрина Анатолій Арсенович (дата реєстрації 11.05.2019).

11. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 95220, Літературний письмовий твір наукового характеру «Танцювальний хортинг», автор: Хімич Віта Леонідівна (дата реєстрації 10.01.2020).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

12. Хімич, В. Л. (2017). *Використання засобів народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх учителів фізичної культури*. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору». Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

13. Хімич, В. Л. (2017). Теоретичне обґрунтування використання майбутніми вчителями народного-хореографічних елементів на уроках з фізичної культури. В О. А. Плахотник (Ред.), *Кінезіологія танцю та складно-координаційних видів спорту* (с. 198–205). Львів: Кафедра режисури та хореографії ЛНУ Івана Франка.

14. Хімич, В. Л. (2019). *Інноваційні методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва*. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін». Взято з: http://ito.vspu.net/konferenc/konf_inn_tech/2019/innov_tech-2019.htm.

15. Хіміч, В. Л. (2019). *Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Польщі та Україні*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Хмельницький: ХНУ.

16. Хіміч, В. Л. (2019). *Особливості шкільної системи фізичної культури в деяких європейських країнах*. Матеріали VIII Міжнародного науково-методичного семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів». Хмельницький: Термінова поліграфія.

17. Хіміч, В. Л. (2020). *Визначення діагностичного інструментарію у науковому дослідженні*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених». Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

18. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В., & Ребрина, А. А. (2016). *Вплив рухової активності в процесі занять зі спортивних ігор на стан здорового способу життя та виховання професійно-прикладної фізичної культури дітей і молоді*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фізична реабілітація та здоров'язберезувальні технології: реалії і перспективи». Полтава: ПолТНТУ імені Юрія Кондратюка.

19. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). *Виховання патріотизму на заняттях з фізичної культури засобами народної хореографії*. *Наукові записки*, 6, 72–78.

20. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). *Вплив та організація занять з різних напрямків аеробіки у групах загальної фізичної підготовки*. Матеріали Всеукраїнського семінару-практикуму та науково-практичної конференції «Система навчального процесу в освітній галузі: тенденції розвитку хореографічного мистецтва на сучасному етапі». Львів: ЦТДЮГ.

21. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). *Народно-хореографічне мистецтво у професійному становленні особистості вчителя фізичної культури*. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Хмельницький: ХНУ.

22. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2018). Виховний та мистецький вплив народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. В О. А. Плахотник (Ред.), *Сучасне хореографічне мистецтво: підґрунтя, тенденції, перспективи розвитку*(с. 72–78). Львів: СПОЛОМ.

23. Хіміч, В. Л., & Ребрина, А. А. (2018). *Танцювальний хортинг у системі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народно-хореографічного мистецтва у професійній діяльності*. Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції до дня заснування хортингу «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива». Київ: Паливода А. В.

24. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2019). *Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» у закладах загальної середньої освіти*. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції до 10-річчя заснування хортингу «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива». Київ: Паливода А. В.

25. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2019). *Використання народно-хореографічних елементів на уроках фізичного виховання для виховання патріотизму*. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Хортинг – національний вид спорту України: досвід і перспективи». Київ: Паливода А. В.

26. Хіміч, В. Л., & Гомонюк, О. М. (2020). *Значення міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності*.

Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців». Хмельницький: ХНУ.

Методичні рекомендації

27. Хімич, В. Л., Ребрина, А. А., Демченко, Н. В., & Свіргунець, В. Г. (2019). *Ритміка і хореографія: курс лекцій для студентів спеціальностей: 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)», 017 «Фізична культура і спорт»*. Хмельницький: ХНУ.

ANNOTATION

Khimich V. L. Training of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in professional activities. – Manuscript rights preserved.

The thesis is submitted for acquiring a scientific degree of Doctor of Philosophy in the area of expertise 01 – education/pedagogy in specialization 011 – educational, pedagogical sciences, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, 2020.

The research makes theoretical generalization and accomplishes the scientific task in training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art on professional activities.

It is elucidated that applicability of the examined problem is justified by changes of demands of the society to the personality of a Physical Training teacher who is supposed to be active, creative, striving for self-improvement.

The research substantiates the main principles, consistent patterns and methodological approaches of training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in professional activities.

It clarifies the essence of the concept “training of future Physical Training teachers” as the process that provides professional orientation of a personality, their acquiring of accumulated theoretical knowledge, formation of practical skills, gaining experience resulting in readiness of future Physical Training teachers for professional activities.

It is determined that readiness of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in professional activities is an integral personal entity comprising knowledge of the essence of folk choreographic activity and is characterized with application of necessary professional and pedagogical skills and means of their usage.

The research substantiates the structure of readiness of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in integrity of its components: motivational and axiological, cognitive and activity-oriented.

Taking into consideration best practices of scientists and composition of the readiness of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art, there were determined criteria of its formedness including incentive, content-related and creative. There were differentiated the levels (high, medium, low) of readiness of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in professional activities.

There was made the diagnosis of the analyzed process, were identified and scientifically grounded pedagogical conditions and was designed the model of training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art (lexis of a folk dance, choreographic compositions, movements of folk dances, music).

Taking into consideration the results of the analysis of scientific literature, work experience of higher educational institutions, results of the ascertaining stage of the experiment concerning training of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art, there were determined the following pedagogical conditions: formation of positive motivation of future Physical

Training teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities; updating of the contents of educational and instructional materials of the educational process of future Physical Training teachers and implementation of an interdisciplinary special course “Dancing khorting”; usage of innovative methods of training future Physical Training teachers for using means of choreographic art in their professional activities.

There was theoretically grounded an authoring model of training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in unity of its components: target, theoretical and methodological, organizational and content, diagnostically resultative.

The target block of the model reflects social demand of the society for training competitive and highly qualified Physical Training teachers, aims and tasks of educational activities.

Theoretical and methodological block comprises methodological approaches (cultural; competency-based; system; personality-oriented; activity-oriented; axiological; interdisciplinary; ethno-pedagogical) and principles of organizing the process of training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities.

Organizational and content block specifies content, forms, methods and organization of training future Physical training teachers for using means of choreographic art in professional activities.

Diagnostically-resultative block of the model represents the anticipated results of implementation of pedagogical conditions by identifying the levels (low, medium, high) of formedness of future Physical Training Teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities as well as the result of this process which is positive dynamics of readiness of future Physical Training Teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities.

According to the results of the forming stage of the experiment, there was confirmed the efficacy of the suggested pedagogical conditions of training of

future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities. Its methodology encompasses combination of complex and system pedagogical measures of influence on future Physical Training teachers aiming at their gradual formedness of all the components of readiness for using means of folk choreographic art in their professional activities.

Statistical importance of the discovered changes in the levels of formedness of readiness of future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities of the experimental and reference groups was validated by corresponding mathematical processing of the received data via linear discriminant Fisher's criterion φ^* . It was proved that implementation of pedagogical conditions of training future Physical Training teachers for using means of choreographic art in their professional activities contributed to statistically significant changes.

There were elaborated educational and instructional materials for training future Physical Training teachers for using means of folk choreographic art in their professional activities including the special course "Dancing khorting"; methodological recommendations "Eurhythmics and Choreography": methodological recommendations for teaching the discipline and independent study of students of the specialty 014.11 "Secondary Education (Physical Training)" and 017 "Physical Training and Sport".

In order to improve the skills of physical education teachers and to diversify teaching practices in secondary education, a manual "Methods of studying the variable module" Dance Khorting" for institutions of secondary education was developed by the authoring team and approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine (Minutes № 2 from 01. 07. 2019), there was worked out the variable module "Dance Khorting" for secondary schools of 10-11 grades (standard level); the curriculum for clubs of physical education and sports with health and applied orientation of general secondary education "Folk Dance" was approved for use by the Ministry of Education and Science of Ukraine; the

handbook for general secondary education institutions for studying the variable module "Dance Khorting" was developed in co-authorship.

Key words: training of future Physical Training teachers, folk choreographic art, readiness for professional activities, means of folk choreographic art, pedagogical conditions.

The publications that reflect the main scientific results of the thesis
The papers published in the scientific professional editions of Ukraine and indexed in the international scientific services

1. Khimich, V. L. (2017). Notion and terminology field of professional training of future teachers of physical education to use means of choreographic art. *New Technologies of Education*, 90, 52–54.
2. Khimich, V. L. (2018). Current state of patriotic education in secondary education institutions with application of martial khortynh. *Theory and Methods of Khortynh*, 10, 57–65.
3. Khimich, V. L. (2019). Substantiation of the model of future physical education teachers training to use means of folk choreographic art in professional activity]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogy*, 5. Retrieved from <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/360>.
4. Khimich, V. L. (2020). Verification of the efficiency of methods of future physical culture teachers training to use means of folk choreographic art]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogy*, 1 (20), 232–248.
5. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2018). Comparative analysis of aerobics and folk choreographic art. *Bulletin of the T.H. Shevchenko National University “Chernihiv Colehium”*, 152 (1), 127–130.
6. Khimich, V. L., & Homoniuk, O. M. (2019). Pedagogical conditions of future physical culture teachers training to use means of folk choreographic art. *Scientific Notes of Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University, Series: Pedagogy and Psychology*, 59, 45–49.
7. Khimich, V. L., Homoniuk, O. M., & Rudnichenko, M. M. (2019). Professional training of future teachers in leading countries of world. *Comparative Professional Pedagogy*, 9 (4), 14–23.

Publications in international academic periodicals

8. Khimich, V. L., & Homoniuk, O. M. (2019). The structure of readiness of future teachers of physical culture to use the means of folk choreographic art. *Natural Science Readings*, 1 (1), 94–100.

9. Khimich, V., Boiko, I., & Koval, A. (2020). Implementation of «Dance khortynh» variation module in higher and secondary educational institutions under conditions of ideas and outlook confrontation. In I. Ostopolets, O. Shevchenko, & T. Pokusa (Eds.), *Problems and Prospects of Physical Culture and Sports Development and Healthy Lifestyle Formation of Different Population Groups* (pp. 253–260). Opole: The Academy of Management and Administration in Opole.

Copyrights

10. *Certificate copyright registration for paper № 88494 Literary written paper of an academic character «Educational program in physical culture for secondary education institutions, 10th – 11th grade», authors Khimich Vita Leonidivna, Rebryna Anatolii Arsenovych (date of registration 11.05.2019).*

11. *Certificate on copyright registration for paper № 88494 Literary written paper of an academic character «Dance khortynh», authors: Khimich Vita Leonidivna (date of registration 10.01.2020).*

The publications that verify the validation of the thesis

12. Khimich, V. L. (2017). *Application of the means of folk choreographic art in training of future teachers of physical culture*. Proceedings of the 5th Ukrainian Scientific and Practical Conference on Training of Specialists in Social and Economic Professions under Conditions of Present-Day Social and Cultural Plane. Vinnytsia: Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University.

13. Khimich, V. L. (2017). Theoretic substantiation of future teachers' use of folk choreographic elements during lessons of physical culture. In O. A. Plakhotnyk (Ed.), *Kinesiology of a Dance and Complex-Coordination Kinds of Sport* (pp. 198–205). Lviv: Department of Directing and Choreography of Ivan Franko LNU.

14. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2019). «*Dance khornynh*» variation module in secondary education establishments. Proceedings of the 2nd International Scientific-Practical Conference Dedicated to the 10th Anniversary of Khortynh Establishment on Khortynh – Ukraine's national brand in the world: Olympic Perspectives. (pp. 54-57). Kyiv: Palyvoda A. V.

15. Khimich, V. L. (2019). *Innovative methods of preparing future teachers of physical culture to use the means of folk choreographic art*. Proceedings of the International Scientific-Practical Internet Conference on Innovative Learning Technologies in the Era of Civilizational Change. Retrieved from http://ito.vspu.net/konferenc/konf_inn_tech/2019/innov_tech-2019.htm

16. Khimich, V. L. (2019). *Peculiarities of the training of future teachers of physical culture in Poland and Ukraine*. Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference on Professional Development of a Personality: Issues and Perspectives. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi National University.

17. Khimich, V. L. (2019). *Peculiarities of the school system of physical culture in some European countries*. Proceedings of the 7th Scientific-Methodological Seminar on the Development of Comparative Professional Pedagogy in the Context of Globalization and Integration Processes. Khmelnytskyi: Terminova Polihrafiia.

18. Khimich, V. L. (2020). *Definition of a diagnostic tool set in academic research*. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference for Students, Postgraduate Students, Doctoral Candidates, Young Scholars on Science and Education in Research by Young Scholars. Kharkiv: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

19. Khimich, V. L., Demchenko, N. V., & Rebryna, A. A. (2016). *Influence of motor activity during classes in sports games on the state of a healthy lifestyle and education of professional and applied physical culture of children and youth*. Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Internet-Conference on Physical Rehabilitation and Health Protection Technologies: Actual State and Perspectives. Poltava: Yuri Kondratyuk PoltNTU.

20. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2017). Cultivation of patriotism during lessons of physical culture via means of folk choreography]. *Academic Notes*, 6, 72–78.

21. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2017). *Folk choreographic art in professional development of personality of a teacher of physical culture*. Proceedings of the 9th International Scientific-Practical Conference on Professional Development of Personality: Issues and Perspectives. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi National University.

22. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2017). *Influence and organization of lessons in various areas of aerobics in groups of general physical training*. Proceedings of the All-Ukrainian Seminar and Practical Session and Scientific-Practical Conference on the System of Training Process in the Field of Education. Lviv: TsTDYuH.

23. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2018). Educational and artistic influence of folk choreographic art in training of future teachers of physical culture. In O. A. Plakhotnyk (Ed.), *Modern Choreographic Art: Grounds, Tendencies, Development Perspectives* (pp. 72–78). Lviv: SPOLOM.

24. Khimich, V. L., & Rebryna, A. A. (2018). *Dance khortynh in the system of training of future teachers of physical culture to use means of folk choreographic art in professional activity*. Proceedings of the 1st International Scientific-Practical Conference Dedicated to the Day of Khortynh Establishment on Khortynh –Ukraine’s National Brand in the World: Olympic Perspectives. Kyiv: Palyvoda A. V.

25. Khimich, V. L., & Demchenko, N. V. (2019). *Application of folk choreographic elements during lessons of physical education for cultivation of patriotism*. Proceedings of the 1st Ukrainian Scientific-Practical Conference on Khortynh – National Kind of Sport of Ukraine: Experience and Perspectives. Kyiv: Palyvoda A. V.

26. Khimich, V. L., & Homoniuk, O. M. (2020). *Value of inter-subject relations in training of future teachers of physical culture to use means of folk choreographic art in professional activity*. Proceedings of the 8th Ukrainian Scientific and Practical Conference on Current Issues of the Theory and Practice of Psychological and Pedagogical Training of Future Specialists. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi National University.

Methodological guidelines

27. Khimich, V. L., Rebryna, A. A., Demchenko, N. V., & Svirhunets, V. H. (2019). *Rhythmic and choreography: lecture course for students of specialities: 014.11 «Secondary education (Physical culture), 017 «Physical culture and sport»»*. Khmelnytskyi: KhNU.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	22
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	34
1.1 Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності як предмет наукових досліджень.....	34
1.2 Структура, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.....	59
1.3 Характеристика сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.....	79
Висновки до першого розділу.....	87
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	89
2.1 Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.....	89
2.2 Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.....	118
2.3 Зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.....	135
Висновки до другого розділу.....	147
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	151
3.1 Організація і методика проведення педагогічного експерименту.....	151
3.2 Результати педагогічного експерименту та їх аналіз.....	188
Висновки до третього розділу.....	208
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	212
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	217
ДОДАТКИ.....	245

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДК – діяльнісний компонент

ЕГ – експериментальна група

ЗК – змістовий критерій

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікативні технології

КК – когнітивний компонент

КГ – контрольна група

МЦ – мотиваційно-ціннісний компонент

ПЕ – педагогічний експеримент

ОК – особистісний критерій

ТК – творчий критерій

ХНУ – Хмельницький національний університет

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Головним завданням державної політики у сфері освіти є гармонійний розвиток особистості, зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя школярів. Виховання учнівської молоді має бути багатовекторним – фізичний розвиток слід поєднувати з формуванням рис патріотизму, поваги до культури і традицій свого народу, духовних цінностей. На початку третього тисячоліття відбувається модернізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури й імплементація історично сформованих народних і традиційних прийомів та засобів виховання. Як наслідок виникає потреба у створенні відповідних педагогічних умов для формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Концептуальні положення проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури базуються на основних законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (2017 р.); «Концептуальних засадах реформування середньої освіти» (2016 р.), «Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015 р.); Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020 – 2025 роки (2019 р.), Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016 р.) та ін.

У контексті вирішення означеної проблеми актуальними є праці дослідників щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої (Л. Іванова) та корекційно-оздоровчої роботи з учнями (Н. Денисенко, С. Токарева); особливостей професійної підготовки

майбутніх учителів фізичної культури (Н. Башавець, П. Джуринський, Р. Карпюк, Л. Серман, І. Ткачук); використання сучасних інноваційних (комп'ютерні, мультимедіа, тренінгові) технологій підготовки вчителів фізичної культури (Г. Генсерук, Л. Денисова, І. Панасюк, В. Сергієнко). Предметом наукових пошуків стали питання використання засобів народної фізичної культури для здоров'язбереження молоді (О. Алексєєв, Н. Деделюк, О. Кириченко, А. Конох, С. Мудрик, Є. Приступа, О. Притула, О. Слімаковський, А. Цьось та ін.); розвивальна роль оздоровчої фізичної рекреації та тренування (М. Батіщева); здоров'язбереження (О. Шевченко, Ю. Мусхаріна) і формування здорового способу життя підлітків (Н. Крутогорська, В. Пристинський, І. Шаповалова). Особливої уваги заслуговують дослідження, в яких розкриваються виховні можливості хореографічного мистецтва (Н. Чашечнікова, А. Чернишова).

Вивчення наукової літератури із досліджуваної проблеми, а також практика підготовки майбутніх учителів фізичної культури показали, що проблему професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності розкрито недостатньо. Тому існує необхідність комплексного дослідження цього питання.

Про актуальність теми свідчать також результати аналізу стану готовності майбутніх учителів фізичної культури і суперечності, що помітні у процесі підготовки, зокрема:

– між потребою в оновленні змісту цілеспрямованої рухової діяльності студентської молоді та сталістю форм і методів навчання, що застосовуються викладачами ЗВО у процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зокрема, до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

– між потенційними можливостями підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного

мистецтва у професійній діяльності і відсутністю її теоретичного і методичного забезпечення;

– між потужним виховним потенціалом народного хореографічного мистецтва та низьким рівнем його використання в освітньому процесі ЗВО.

Отже, актуальність проблеми, відсутність цілісного й системного її дослідження, недостатнє теоретичне і практичне опрацювання, виявлені суперечності та сучасні вимоги до підготовки майбутніх учителів фізичної культури зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету «Трансформація життєвого світу людини в умовах особистісного і професійного розвитку» (ДР № 0116U005844). Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 6 від 24.11.2016 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень в галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 3 від 29.05.2018 р.).

Мета дослідження полягає у виокремленні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Відповідно до мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу теорії та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури з'ясувати ступінь розроблення проблеми, уточнити сутність основних понять дослідження.

2. Визначити й обґрунтувати структуру, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

3. Визначити, обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

4. Розробити навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні про те, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності буде ефективною за таких педагогічних умов: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і одержання об'єктивних теоретичних та експериментальних даних у роботі використано такі методи, як: *теоретичні* – теоретичний аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та систематизація положень – для визначення концептуальних

підходів до підготовки майбутніх фахівців фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; узагальнення філософської, психолого-педагогічної, медико-біологічної, валеологічної, науково-методичної та етнопедагогічної літератури, спеціальної літератури з фізичної культури, нормативних документів з теми дослідження, навчальних програм, інформаційних ресурсів мережі Інтернет – для з'ясування понятійного апарату дослідження та сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури; *емпіричні* – анкетування, тестування, опитування вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти, викладачів фізичного виховання профільних кафедр ХНУ (кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту та кафедри фізичної терапії, ерготерапії), педагогічне спостереження, метод експертних оцінок, самооцінювання, ретроспективний аналіз власного педагогічного досвіду – для встановлення рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; *методи математичної статистики* – для доведення достовірності результатів дослідження, обґрунтування висновків, зроблених на основі педагогічного експерименту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася упродовж 2016-2020р. на базі ЗВО України: Хмельницького національного університету, Дрогобицького державного педагогічного університету; Донбаського державного педагогічного університету; Ізмаїльського державного гуманітарного університету; Кам'янець-Подільського національного університету; Луцького національного технічного університету; Сумського державного педагогічного університету; Чернівецького національного університету. На різних етапах педагогічного експерименту взяли участь 787 осіб, з них 403 студенти, 360 учителів фізичної культури Хмельницької області, 24 викладачі кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту та

кафедри фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького національного університету.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше*: визначено й обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності); розроблено й науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

– *удосконалено*: компонентну структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний компоненти), зміст, форми, методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; *конкретизовано* сутність понять «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності», «готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності», «засоби народного хореографічного мистецтва»;

– *подальшого розвитку набули:* положення щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні й упровадженні навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, зокрема: авторського спецкурсу «Танцювальний хортинг»; методичних рекомендацій «Ритміка і хореографія: методичні вказівки до вивчення дисципліни та самостійної роботи для студентів спеціальностей 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» і 017 «Фізична культура і спорт»».

Для підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури та забезпечення урізноманітнення практики викладання у закладах середньої освіти укладено методичний посібник «Методика вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг» для закладів загальної середньої освіти, розроблений авторським колективом і схвалений Міністерством освіти і науки України (Протокол № 2 від 01.07.2019р.), варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 класів (рівень стандарту); навчальну програму для гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчо-прикладного спрямування загальної середньої освіти «Народний танець», схвалену для використання Міністерством освіти і науки України; методичний посібник для закладів загальної середньої освіти для вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг», розроблений у співавторстві.

Матеріали дослідження можуть стати ефективним інструментом діяльності викладачів у різних закладах освіти із формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 20 від 16. 06. 2020р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 732 від 27. 03. 2020р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-190/1 від 16. 03. 2020р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 11/312 від 22. 04. 2020р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 29/19 від 23. 05. 2019р.), Луцького національного технічного університету (довідка № 356-21-35 від 11. 03. 2020р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 712 від 25. 02. 2020р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 10/17-1095 від 03. 06. 2020р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на науково-практичних і науково-методичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2017); «Розроблення сучасної концепції позашкільної освіти в умовах децентралізації» (Київ, 2017); «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива» (Ірпінь, 2018); «Інноваційні підходи до виховання учнів козацьких класів і хортингістів у навчальних закладах» (Суми, 2018); «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива» (Ірпінь, 2019); «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (Хмельницький, 2019); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ – Хмельницький, 2019); «Організація та управління у сферах послуг» (Бердянськ – Київ – Ополе – Слов'янськ, 2020) *всеукраїнських* – «Педагогічні, психологічні та медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті» (Львів, 2017); «Система навчального процесу в освітній галузі: тенденції розвитку хореографічного мистецтва на сучасному

етапі» (Львів, 2017); «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору» (Вінниця, 2017); «Розвиток соціальної згуртованості суб'єктів освітнього процесу» (Одеса, 2017); «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» (Хмельницький, 2018); «Хортинг – національний вид спорту України: досвід і перспективи» (Ірпінь, 2018); «Імідж фізичної культури і спорту в Україні» (Ірпінь, 2018); «Впровадження результатів НДР у заклади середньої та вищої освіти для розвитку фізичної культури, спорту та формування здорового способу життя різних груп населення» (Ірпінь, 2020); «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених» (Харків, 2020). Основні результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту Хмельницького національного університету (2017–2020рр.).

Особистий внесок здобувача. В опублікованих зі співавторами працях авторці належить: в статті [203] подано матеріал, присвячений порівняльному аналізу понять «аеробіка» та «народне хореографічне мистецтво»; у статті [196] визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; у [203] з'ясовано особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти в провідних країнах світу; у [197] розкрито структуру готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; у [210] запропоновано варіативний модуль «Танцювальний хортинг» у вищих закладах освіти; у [126] висвітлено варіативний модуль «Танцювальний хортинг» як навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класів; у [206] досліджено взаємозв'язок рухової активності та здорового способу життя дітей і молоді; у [199] розкрито особливості використання засобів народного хореографічного мистецтва у

зкладах загальної середньої освіти; у [200] схарактеризовано структуру занять з різних напрямів аеробіки у групах загальної фізичної підготовки; у [201] обґрунтовано можливості використання засобів народного хореографічного мистецтва вчителями фізичного виховання у професійній діяльності; у [202] розкрито виховний та мистецький вплив народного хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури; у [205] уточнено особливості використання міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг» у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури; у [204] схарактеризовано структуру та зміст варіативного модулю «Танцювальний хортинг» у закладах загальної середньої освіти; у [207] розкрито значення використання народно-хореографічних елементів на уроках фізичної культури у закладах загальної середньої освіти; у [209] уточнено важливість міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації відображено у 27 наукових публікаціях, з них: 7 статей у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 2 статті в зарубіжних виданнях, 15 публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій, 1 методичні рекомендації, 2 авторських права.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (234 найменування, з них – 5 іноземними мовами) та додатків 33 на 168 сторінок. Загальний обсяг дисертації 312 сторінок, з них 175 сторінок основний зміст. Ілюстрований матеріал подано у 35 таблицях та 12 рисунках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У розділі розкрито наукові засади проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, схарактеризовано її складові, визначено й обґрунтовано компоненти, критерії, показники й рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

1.1. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності як предмет наукових досліджень

Модернізація змісту освіти є одним із завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні. Адже, «система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі» (Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року).

Ця думка знайшла своє підтвердження в Законі України «Про освіту», в якому, зокрема, сказано, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для

успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Закон України «Про освіту», 2017).

Значення педагогічної діяльності вчителя фізичної культури зумовлене змінами в сучасному суспільстві. Соціальне, економічне і політичне середовище висуває нові вимоги до особистості вчителя, який має бути активним, творчим, вміти допомагати розкривати нові можливості особистості учня. Так, у Законі України «Про фізичну культуру і спорт» зазначено, що «фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя» (Закон України «Про фізичну культуру і спорт»).

У Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту розкрито значення фізичної культури і спорту, зокрема, зазначено, що «фізичне виховання і масовий спорт є важливою складовою процесу повноцінного розвитку людини та її виховання, дієвим засобом профілактики захворювань, підготовки до високопродуктивної праці, захисту Батьківщини, забезпечення творчого довголіття, організації змістовного дозвілля, запобігання антигромадським проявам» (Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, 2005).

В європейських країнах теоретики та практики вищої школи дійшли висновку, що вчитель фізичної культури є важливою ланкою між здоров'ям, фізичною формою та емоційно-вольовим аспектом учня у сучасному суспільстві.

Науковець Р. Мушкета зазначає, що на перше місце виходить інтеграційна функція, яка стосується інтеграційних впливів різних середовищ, котрі мають вплив на самого учня. Всі очікування, що виникають із зв'язку поміж суспільством і активною особистістю вчителя, знаходять своє відображення у вимогах щодо профілю вчителя фізичної культури в процесі його навчання (Мушкета, 2006, с. 32).

Для того, щоб розглянути сутність поняття «професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури», необхідно проаналізувати його трактування у науково-педагогічній і довідковій літературі.

Термін «професійна діяльність» розглядається різними авторами досить широко і є відносно усталеним в педагогіці. Словосполучення «професійна діяльність» в Українському педагогічному словнику (1997 р.), в Академічному словнику української мови (1970-1980 р.), а також в Публічному електронному словнику української мови відсутнє.

В Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка, вказано, що слово «професійний» походить від латинського *profession* – рід занять (Український педагогічний словник, 1997, с. 274).

Науковець І. Гавриш зазначає, що підготовка до професії є процесом формування готовності до неї, а готовність є результатом професійної підготовки (Гавриш, 2005, с. 28).

Дослідник Ю. Фокін трактує поняття «підготовка» як засвоєння відомостей і навичок, що необхідні для певної практичної діяльності (Фокін, 2002, с. 13).

Професійну підготовку науковець Г. Красильникова визначає як «результат і спеціально організований цілеспрямований навчальний процес

набуття особистістю професійних знань, умінь, навичок, компетенцій, мета компетенцій, необхідних для ефективної роботи за фахом (спеціальністю) в умовах динамічних соціально-економічних змін на ринку праці та задоволення вимог зацікавлених сторін; педагогічну систему, яку функціонує на рівні закладу вищої освіти і забезпечує відповідні умови для повної реалізації потенціалу особистості» (Красильникова, 2015, с. 29).

Отже, слово «професійний» означає належність до певної професії.

Дослідник з педагогіки В. Шадриков визначив професійну діяльність як сукупність явищ, процесів, подій, станів, досвіду людства, пов'язаних із розвитком професійних якостей, становленням фахівця (Шадриков, 1994, с. 56).

Науковець О. Притула зазначив, що «професійна діяльність може розглядатися з точки зору аксіологічного підходу і бути як цілісний, безперервний процес особистісно-професійного становлення і розвитку професіоналізму суб'єкта цієї діяльності» (Притула, 2015, с. 32).

Як основні структурні компоненти професійної діяльності О. Притула виокремив такі: операційний (рівень знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення даної професійної діяльності), мотиваційний (професійна спрямованість особистості), когнітивний (рівень розвитку психічних процесів, необхідних для виконання діяльності), комунікативний (комунікативні навички індивіда), емоційний (емоційна стійкість і саморегуляція) і поведінковий компоненти (Притула, 2015, с.32).

Погоджуємося з Ю. Фокіним, який вважає, що «значне місце в структурі професійної діяльності належить професійним здібностям – сукупності досить стійких індивідуально-психологічних якостей особистості людини, які визначають успішність навчання певної трудової діяльності, виконання її та вдосконалення в ній» (Фокін, 2002, с. 31).

На думку Е. Соколова, «професійна діяльність є провідною формою активності особистості фахівця, яка виникає на певному етапі

професіоналізації.... Провідними критеріями ефективності служать якісне забезпечення та створення умов для реалізації професійної діяльності, створення як матеріального, так і соціального додаткового якісного продукту, необхідного для життєдіяльності суспільства» (Соколов, 2019).

Питанням професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури присвячено наукові праці Ю. Драгнева (Драгнев, 2010), І. Гринченко (Гринченко, 2012), Л. Гальченко (Гальченко, 2013), Н. Степанченко (Степанченко, 2017). Вчені Н. Москаленко та В. Савченко досліджували оздоровчу та інноваційну орієнтацію професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури (Москаленко, Савченко, 2011).

Для успішної професійної діяльності необхідний свідомий вибір, позитивне ставлення, задоволення від праці та її результатами, зазначає у своїй роботі дослідниця О. Хуртенко (Хуртенко, 2008).

Науковець Е. Вільчковський визначає професійну діяльність учителя фізичної культури як таку, що «спрямована на керівництво системою фізичного виховання дітей, піднесення їх на більш високий рівень функціонального стану, фізичного розвитку, рухової підготовленості, а також на моральне та вольове виховання певними засобами» (Вільчковський, 2002, с. 112). Тому погоджуємося з думкою науковців, що професійна діяльність учителя фізичної культури має мати усвідомлюваний характер і бути спрямованою на досягнення поставленої мети, а саме – на оволодіння комплексом теоретичних знань і практичних навичок, творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні зазначено, що пріоритетом державної гуманітарної політики є формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності молоді (Національна стратегія розвитку освіти в Україні, 2013).

Зазначені завдання передбачають «розроблення інваріантних моделей змісту виховання в навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання; формування здорового способу життя як складової виховання, збереження і зміцнення здоров'я дітей та молоді, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації; збільшення рухового режиму учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час» (Там само).

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається як «дія за значенням підготувати: запас знань, навиків, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005).

Поняття «підготовка» у Педагогічній енциклопедії визначається як «сукупність спеціальних знань, умінь й навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії, як процес повідомлення відповідних знань й умінь» (Российская педагогическая энциклопедия, 1999).

В Педагогічному словнику «підготовка» – це «формування та збагачення настанов, знань та умінь, які необхідні індивіду для адекватного виконання специфічних завдань» (Педагогічний словник, 2001).

Енциклопедія професійної освіти визначає підготовку як «загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального чи навчального характеру». Поняття «підготовка» має два значення такі, як: «навчання, деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, та готовність, під якою розуміють наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання

певної сукупності завдань» (Енциклопедія професійного образования, 1999, с. 238).

В Словнику української мови «підготовка» трактується як «запас знань, отриманий будь-ким». Зазначається і те, що «цей термін походить від слова «підготувати», сутнісними значеннями якого є «результат навчання – як процесу надання необхідних знань для чогось» та «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію якихось подальших дій чи процесів» (Словник української мови).

Як стверджує науковець І. Підлипняк, зміст підготовки розуміють як «систему педагогічних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для здійснення професійних функцій вихователя» (Підлипняк, 2019).

Науковець М. Васильєва зазначає, що «під терміном «підготовка» слід розуміти процес формування, удосконалення знань, умінь, навичок, якостей особистості, необхідних для виконання діяльності, здійснюваної в ході навчання, самоосвіти або професійної освіти» (Васильєва, 2004).

На думку О. Бойченко, «підготовка» – це процес, в якому формуються та вдосконалюються професійні знання, уміння, навички та особистісні якості, що необхідні в майбутній педагогічній діяльності» (Бойченко, 2014, с. 80).

В Педагогічному словнику зазначається, що «професійна підготовка є системою професійного навчання, метою якої є прискорене набуття тими, хто навчається, навичок, необхідних для виконання певної роботи або ж групи робіт» (Большая советская энциклопедия, 1975, с. 28).

Дослідник І. Гавриш поняття «підготовка» ототожнює з поняттям «готовність», тому він визначає підготовку до професії як «процес формування готовності до неї, а готовність – як результат професійної підготовки» (Гавриш, 2005).

Поняття «підготовка» розглядається вченим Ю. Фокіним як засвоєння відомостей і навичок, необхідних для певної практичної діяльності (Фокин, 2002, с. 44).

Науковець О. Притула вважає, що підготовка майбутнього фахівця фізичної культури – це «спеціально організований освітній процес, котрий спрямовано на формування у майбутніх фахівців високого рівня готовності до ефективного здійснення професійної діяльності в галузі фізичного виховання» (Притула, 2015, с. 9).

Проведений аналіз наукових праць дав змогу уточнити сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури» як процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності

Для розкриття змісту роботи учителя фізичної культури важливо уточнити значення терміну «фізична культура». Проаналізуємо, як це поняття пояснюють різні автори (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Визначення терміна «фізична культура»

№	Автор	Визначення
1	Б. Ашмарин (Ашмарин, 1990)	Процес і результат діяльності людини з перетворення своєї фізичної (тілесної) природи. Це є сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, що створюються і використовуються ним для фізичного вдосконалення людей.
2	С. Гончаренко (Гончаренко, 1997, с. 336)	Частина культури суспільства, що включає систему фізичного виховання та сукупність спеціальних наукових знань і матеріальних засобів, необхідних для розвитку фізичних здібностей людини, зміцнення здоров'я. Фізична культура органічно включає в себе громадську, особисту гігієну, гігієну праці й побуту, широко використовує сили природи, виховує правильний режим праці й відпочинку.

Продовження таблиці 1.1.

№	Автор	Визначення
3	В. Демченко (Демченко, 2012, с. 70)	Частина культури суспільства, що включає систему фізичного виховання та сукупність спеціальних наукових знань і матеріальних засобів, необхідних для розвитку фізичних здібностей людини, зміцнення її здоров'я.
4	Л. Лубишева (Лубишева, 1997, с. 78)	Поняття «фізична культура» виділяє таку сферу культури, яка пов'язана із тілесним буттям людей, їх фізичним станом.
5	С. Присяжнюк, Д. Оленів (Присяжнюк, Оленів, 2015, с. 14)	Сукупність спеціальних, духовних і матеріальних цінностей і засобів їх використання в процесі фізичного виховання.
6	О. Притула (Притула, 2015, с. 20)	Важлива частина культури суспільства – сукупність його досягнень у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов, направленою на фізичне удосконалення людини.
7	Словник української мови (Словник української мови, 1980)	Всебічне вдосконалення й загартування людського тіла за допомогою фізичних вправ при дотриманні правильного режиму в житті.
8	С. Степанюк, О. Гречанюк, І. Маляренко (Степанюк, Гречанюк, Маляренко, 2006, с. 22)	Складний термін, що включає в себе два поняття «культура» плюс «тілесність»... Фізична культура – це частина загальної культури людства, історія та досвід, що накопичило суспільство в галузі виховання свого тіла, це вироблені людством у процесі свого розвитку духовні та матеріальні цінності у сфері оздоровлення засобами фізичних вправ та розвитку фізичних якостей. Вона є частиною загальної культури суспільства, одна із сфер соціальної діяльності, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини.
9	Універсальний словник- довідник (Універсальний словник-довідник, 2018)	Вид матеріальної культури, що характеризує рівень становлення як суспільства в цілому, так і людини окремо з боку інтенсивного, цілеспрямованого формування власної фізичної досконалості.
10	Г. Харабуга (Харабуга, 1974)	Частина загальної культури, що характеризує досягнення суспільства в галузі фізичного, психічного і соціального здоров'я людини.
11	Б. Шиян (Шиян, 2008, с. 20)	Складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості. Фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

Дослідник Б. Шиян розкрив три аспекти «фізичної культури» серед яких, зокрема: «діяльнісний аспект, який включає доцільну рухову активність у вигляді різних форм фізичних вправ, спрямованих на формування необхідних у житті рухових умінь і навичок; розвиток життєво-важливих фізичних здібностей; оптимізацію здоров'я та працездатності; предметно-ціннісний аспект представлено матеріальними (матеріально-технічні засоби) і духовними (наукові знання, методи) цінностями, створеними суспільством для забезпечення ефективності фізкультурної діяльності; результативний аспект характеризується сукупністю корисних результатів використання фізичної культури, які розкриваються у володінні людиною її цінностями, набуті нею високого рівня фізичної дієздатності» (Шиян, 2001, с. 20).

Отже, фізична культура – це сукупність фізичних, внутрішніх та моральних цінностей, що створені людством. Вона спрямована на зміцнення здоров'я та морального духу людини.

Одним із важливих понять, що використовується у нашому дослідженні, є «засоби народної хореографії».

В довідковій літературі «засіб» тлумачиться як «прийом або спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб» (Словник української мови, 1980).

Словник педагогічних термінів засіб навчання визначає як «предмет шкільного обладнання, що застосовують у процесі навчально-виховної роботи (книги, зошити, таблиці, лабораторне обладнання, письмове приладдя та ін.)» (Словник педагогічних термінів, 2019).

В Академічному тлумачному словнику української мови термін «засіб» – це «прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось. Те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі» (Академічний тлумачний словник української мови, 1980).

В теорії фізичного виховання засобами фізичного виховання є рухова активність людини. Як правило, їх поділяють на основні і допоміжні. Основними засобами фізичного виховання є фізичні вправи, народні ігри та забави, військово-прикладні та побутові дії, які виконуються за відповідною програмою. Допоміжними засобами фізичного виховання є «оздоровчі сили природи (сонце, повітря, вода, земля) та гігієнічні фактори (режим дня і харчування, дотримання правил особистої та громадської гігієни тощо)» (Шиян, 2001, с. 25).

Науковці з деякою умовністю виділяють такі напрями використання засобів фізичної культури в житті:

- побутовий фізкультурно-гігієнічний напрям – використання засобів фізичної культури для відновлення працездатності і зміцнення здоров'я в умовах домашнього побуту;

- масовий оздоровчо-рекреативний напрям – використання засобів фізичної культури при колективній організації культурного дозвілля;

- загально-підготовчий напрям – загальна фізична підготовка в формі планомірних секційних, групових або індивідуальних занять;

- спортивний напрям – спеціалізовані заняття спортом в секціях або індивідуально;

- професійно-прикладний напрям – використання засобів фізичної культури в режимі робочого дня і спеціальні форми професійно-прикладної фізичної підготовки;

- лікувальний фізкультурно-реабілітаційний напрям – використання засобів фізичної культури в системі лікувальних заходів з відновлення здоров'я або окремих функцій;

- військово-прикладна фізична підготовка, що розрахована на допризовників і військовослужбовців (Павлова, Зендик, 2008).

Отже, до засобів фізичного виховання належать спеціальні, цілеспрямовані рухові дії, що ведуть до реалізації мети і завдань фізичної

культури та дають можливість досягти зміцнення здоров'я на уроці фізичної культури.

Розглядаючи визначення поняття засобів народного хореографічного мистецтва, слід проаналізувати, що саме входить у поняття «народний».

Народні засоби виховання і навчання властиві певній нації, національності і відображають характер та особливості фізичного виховання народу.

В Словнику української мови поняття «народний» трактується так:

- який належить народові, країні, державі;
- відповідний духові народу, його національним особливостям;
- створений народом (оспівування в народних піснях, народні казки, народні думи, народні танці);
- з добровільною участю всього народу (Словник української мови, 1980).

Науковець О. Притула стверджує, що народні (національні) засоби фізичного виховання можуть бути основними і допоміжними, а також їх можна поділити на традиційні і запозичені в інших народів, але адаптовані до специфіки української народної (національної) системи фізичного виховання. Прикладом традиційності народних (національних) засобів фізичного виховання можуть бути народні ігри та забави, українські народні танці (Притула, 2015, с. 26).

Слово «хореографія» грецького походження (chorea – пляска, grapho – пишу). Цим словом стали називати все, що належить до мистецтва танцю. Хореографія – це змістовний рух, буквально воно означає «писати танець». Поняття «хореографія» набагато ширше. У нього входять не тільки самі по собі танці, народні і побутові, класичний балет. Пізніше цим словом стали називати все, що відноситься до мистецтва танцю. У цьому значенні вживаємо його і ми.

Погоджуємося з Ю. Григоровичем, що хореографія має три розділи:

а) народний,

б) побутовий (або, як ми ще називаємо його, бальний) танець

в) професійне мистецтво танцю, в тому числі, класичний балет (Григорович, 1981).

Термін «хореографія» більш детально дослідила у своїй роботі науковець С. Легка. Вона припускає, що «перші спроби записів були здійснені у XV-XVI ст., однак певна система запису була розроблена лише у XVII-XVIII ст. французькими балетмейстерами та вчителями танців (П. Бошан, П. Рамо, Р. Фьойє). Р. Фьойє, який власне, і запропонував термін «хореографія» у вказаному значенні. Виходячи з того, що грецьке «хорос» означає «коло», ми можемо припустити, що танці як такі взагалі пішли від танку, хороводу (Легка, 2003, с. 9).

Нині слово «хореографія» як мистецький та мистецтвознавчий термін вживається:

– у вузькому розумінні – для позначення особливого мистецтва створення танців. Відтак слово «хореограф» означає «постановник танців (балетів)». В такому випадку слово «хореограф» означає те саме, що й «балетмейстер» (майстер балету);

– у широкому розумінні – як синонім танцювального мистецтва взагалі.

Хореографія – це «вид мистецтва, в якому завдяки ритмічній зміні систематизованих художньо зумовлених положень людського тіла створюються танцювальні образи. Основним виражальним засобом тут є узгоджене і послідовне поєднання рухів рук, ніг, корпусу, голови, різноманітний гармонійний ритм яких фіксується в танцювальних па, позах, жестах, міміці. Вони й створюють пластичний малюнок. Конкретизація танцювального образу зумовлюється музикою, піснею, пантомімою, драматургією тощо» (Василенко, 1996, с. 10).

Поруч з поняттям «хореографія» часто зустрічається інше поняття – «танець». Танець, як «особливий вид мистецтва, вивчався різними дисциплінами: мистецтвознавством, філософією, естетикою, психологією і соціологією мистецтва, культурологією. Він як вид мистецтва в сучасному його розумінні виникає на певному етапі генетичної, когнітивної і культурної еволюції людства» (Легка, 2003, с. 10). Із цієї точки зору мистецтво танцю охоплюється широким поняттям «хореографічна культура», яке «розглядається як невід’ємна частина цілісного організму культури, залежного від часу, звичок і уявлень конкретної епохи.

Дослідник Д. Бідюк зазначає, що «мистецтво танцю посідає особливе місце в житті людини, стає невичерпним джерелом пізнання, оскільки, трансформуючись в індивідуальну манеру, відображає через художні образи власне життя. Завдяки своїй унікальній здатності впливати на людину, мистецтво танцю дає незвичайні можливості особисто виявляти творчі пориви, розкривати таланти й здібності, реагувати та візуально виражати почуття» (Бідюк, 2020, с. 29).

Визначення танцю в українській науці пов’язане зі створенням певного художнього образу, засобами якого є рух, жести й положення тіла танцівника. Звідси випливає, що поняття «хореографічна культура» включає в себе весь комплекс, пов’язаний із танцювальним мистецтвом: власне танці, мистецтво танців, наука їх запису, творчість їх постановників, наукові дослідження, система підготовки фахівців. Таким чином, ключовим поняттям у визначенні предметного поля хореографічної культури є танець» (Кутузова, Дужич-Ніколайчук, 2009, с. 17).

Аналіз наукової літератури показав, що дослідники використовують поняття «танець» і «танок» як синонімічні. Це дало змогу сформулювати основні характеристики українського народного танцю, що подані в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

Характеристика поняття «український народний танець»

№	Автор	Визначення
1	В. Авраменко (Авраменко, 1947)	Український танок не пустощі, він основний вияв нашої культури, це – національна зброя!». «Національне мистецтво – це не модний одяг, щоб з ним робити що кому заманеться. Це джерельна криниця, з якої можна черпати, однак треба черпати дуже обережно, щоб вода не звирувалася і не скаламутилася. Танком називаємо прояв людського настрою рухами тіла під музику чи пісню.
2	Ю. Колісніченко, Є. Досенко (Колісніченко, Досенко, 2014, с. 5)	Народний танець є складовою духовної культури суспільства, що надає широкі можливості для впливу на розвиток творчого потенціалу найперше підростаючого покоління в царині духовності, гармонії, краси.
3	К. Василенко (Василенко, 1997)	Народний танець має свою першооснову, першоджерело, першопочаток. Коли йдеться про культуру того чи іншого народу, доводиться враховувати не лише безпосередні його культурні досягнення, а й ту спадщину, яку він успадкував від своїх етнічних попередників, з яких утворився і сам даний народ. Це стосується культури всіх народів світу, в тому числі й українського народу.
4	В. Верховинець (Верховинець, 1990, с. 121)	Як у пісні виливаються жарти, радощі й страждання народні, так і в танці народ проявляє свої почуття. У танцях є весняний подих вітру, тепле лагідне літо, багата, щедра осінь і холодна зимова задумливість. Наш народ, який одвічно живився з чистою незайманою природою, передає в них усю її незрівнянну красу.
5	А. Гуменюк (Гуменюк, 1969, с. 8)	Український народ протягом століть створював самобутню культуру, яка відбиває його багатогранне життя. Одним з її найцінніших скарбів є танцювальне мистецтво. Кращі художні зразки народних танців зберігалися і дійшли до наших днів.
6	Є. Зайцев, Ю. Колісніченко (Зайцев, Колісніченко, 2007, с. 21)	Під народно-сценічним танцем ми розуміємо народний танок, оброблений для сцени та доповнений новими виразними засобами при збереженні основних національних особливостей. Народно-сценічний танець, джерелом якого є народна творчість, пройшов довгий і складний шлях розвитку.

Ми погоджуємося із думкою – О. Рудницької, яка вважає, що «український народний танець – найяскравіший прояв народної творчості – розвивався впродовж усієї історії українського народу, збагачуючись новим

змістом і своєрідними виразними засобами. Він є невід'ємною складовою української культури; хореографічне мистецтво пройшло складний і суперечливий шлях, ускладнювалося, збагачувалося новими рухами, супроводжувалося піснями, органічно поєднуючись у такий спосіб зі словом і музикою» (Рудницька, 2000, с. 141).

Мистецтво, як зазначено в Українському педагогічному словнику, – це «творче відображення дійсності в художніх образах, творча художня діяльність» (Український педагогічний словник, 1997).

В Словнику української мови, Академічному тлумачному словнику автори розподіляють мистецтво у галузі творчої художньої діяльності на: літературне, музичне, живопису, мистецтво скульптури та мистецтво танцю (Словник української мови, Академічний тлумачний словник, 1980).

Науковець А. Бойко розглядає поняття «мистецтво» як «мистецтво хореографії, яке базується на музично-організованих, умовних, образно-виразних рухах людського тіла. Початки образної виразності притаманні людській пластичності і в реальному житті: в тому як вона рухається, жестикулює, пластично реагує на дії інших; в цьому виражається особливості її характеру, відчутті. Такі «розмовні», характерно-виразні елементи, народжені в реальному житті, прийнято називати пластичними інтонаціями або пластичними мотивами» (Бойко, 2013).

Ми погоджуємося з дослідником Д. Бідюк, який зазначає, що «хореографічне мистецтво – один із найкращих творчих виявів, що дають змогу переживати широку палітру емоцій та почуттів людини. Хореографічне мистецтво постійно розвивається, поглинає різноманіття танцювальних культур численних етносів. Хореографічне мистецтво найяскравіше запатентує усвідомленість необхідності мистецтва в житті й набуття естетичного досвіду» (Бідюк, 2020, с. 30).

Отже, засоби народного хореографічного мистецтва – це дії, які ведуть до реалізації мети та завдань народної хореографії, властиві певній нації і

відображають характер і особливості певної нації, національності (лексика народного танцю, хореографічні композиції, рухи народних танців, музика). Народна хореографія – комплекс вправ, що пов'язаний з танцювальним мистецтвом певного народу.

До основних засобів народного хореографічного мистецтва нами віднесено такі:

- лексика народного танцю;
- хореографічні композиції;
- рухи народних танців;
- музика.

В контексті теми нашого дослідження важливо розглянути їх більш детально.

Поняття «лексика» в Українському педагогічному словнику визначається як «словниковий склад мови або діалекту (від грец. Λεξιλόγιο – належний до слова). Термін лексика вживається також для назви сукупності слів певного автора чи твору. Лексика будь-якої мови постійно поповнюється шляхом словотворення на основі власного матеріалу й іншомовними запозиченнями, зокрема інтернаціоналізмами» (Український педагогічний словник, 1997, с. 191).

В Академічному тлумачному словнику української мови термін «лексика» тлумачиться як «сукупність слів певної мови, її окремих сфер чи діалектів. Лексика – це той головний і необхідний матеріал, яким ми користуємося в своїй писаній і усній мові» (Словник української мови, Академічний тлумачний словник (1970-1980)).

Народний танець є дієвим засобом естетичного виховання, розмаїттям танцювальної та музичної творчості, тобто яскравим проявом народної творчості. Він – невід'ємна складова української культури, що органічно поєднує в собі слова, рухи тіла із музичними творами. У народному танці знаходить вияв самобутня лексика кожного регіону України.

У нашого народу є дуже багато різних танців. Дослідники В. Гордєєв, О. Мерлянова, Є. Пелипенко, Т. Повалій та ін.. Науковці зазначають, що в хореографічному відношенні Україну умовно поділяють на такі історико-етнографічні зони: Поділля, Полісся, Карпати, Середня Наддніпрянщина, Слобожанщина, Південь. Кожен етнографічний регіон має свою самобутню, неповторну танцювальну мову, яка формувалася протягом тривалого часу під впливом різноманітних факторів і зазнала певних трансформаційних процесів.

«Етнографічний регіон, що зі сходу на захід простягається через увесь північний край України і разом з сумісним білоруським, брянським у Росії та люблінським у Польщі, Поліссям творить одну зі своєрідних географічних та історико-етнографічних територій слов'янського світу», стверджує В. Гордєєв (Гордєєв, 2012, с. 244). Дослідник вважає, що хореографічний фольклор Полісся надзвичайно багатий.

На Поліссі найбільше використовуються такі танці, як: танці-хороводи, танці-ритуали, побутові, сюжетні танці у супроводі хору, оркестру чи ансамблю народних інструментів (ударних інструментів). Ці особливості народного танцю пов'язані з місцевою своєрідністю.

«Розвиток культури кожного етносу і формування її особливостей пов'язані з природним середовищем та способом господарських занять населення. Кліматичні, біологічні та географічні фактори, сусідство з іншими націями, історичні події... культура українців зазнала впливу інших народів, її елементи перехрещувались, сплітались й переміщувались» (Гордєєв, 2012, с. 245).

Ми можемо спостерігати, що на танці Полісся вплинуло географічне розташування, адже хлібороби, працюючи на полях, де потрібно було часто присідати, перенесли у танці рухи у вигляді різноманітних присядок. Поле не обмежувало рухи, і вони водили хороводи, для яких характерні кроки та біг.

Науковці О. Мерлянова, Є. Пелипенко зазначають, що «поліські танці виконуються легко, в швидкому темпі, з незначним пригинанням коліна. Для них характерна простота виконання, а композиційна побудова не має особливих прикрас. Це спостерігається в невеликій кількості кроків та їх варіантів, структуру танцю складають одна або дві фігури, рухи танцюючих не обмежуються амплітудою виконання. Сольних танців майже не існує» (Мерлянова, Пелипенко, 2018, с. 38).

Поширеними танцями Полісся є полька, кадрили та вальс. «Орієнтовний сюжетно-тематичний перелік танців, які танцюють на Поліссі: «Ой-ра», «Верба», «Полька-волинянка», «Ровенські притупи», «Пчулка», «Дрібненька», «Гуляй, гуляй, красуля», «Мазурка» – означені танці свідчать і про кількісне, і про інтонаційно-стильове, і тематичне спрямування типової поліської стилістики» – стверджують дослідники О. Мерлянова, Є. Пелипенко (Там само, с. 38).

Дослідник А. Тимчула розглядає особливості танцювального мистецтва українців Карпат і Закарпаття. Закарпатські народні танці вирізняються дрібними ритмічними рухами «під себе», що нагадують стрибки через гірські струмки, камені і повалені дерева. Найбільш поширені фігури у народній хореографії Закарпаття такі: «коло», «ряд», «зірниця», «букет», «корито»; а серед кроків – «гайдук», «крутитися», «мережка», «трясунка», «переплітуха», «тропіт» та ін. (Тимчула, 2018, с. 132).

Досліджуючи репертуар Закарпатського народного хору, А. Тимчула з'ясував, що до нього належать такі закарпатські народні танці, як-от: «Тропотянка», «Решето», «Увиванець», «Танець закарпатських лісорубів», «Закарпатський гірський танець», «Аркан», «Кривий танець», «Танець закарпатських чабанів», «Дубкани – скакуни», жартівливий танець «Парубоцькі жарти», «В'язанка закарпатських народних пісень і танців» (Там само, с. 132).

Автор зазначає, що на конструкцію народних танців Закарпаття «вплинула і обмеженість танцювального майданчику, наприклад, прийом закритої кругової фігури, в якій виконавці тримають руки на плечах один одного або перехрещують руки в себе за спиною; фігури, побудовані концентрично з кількох кіл, з сколюючою парою або солістом у центі кола; відповідні впливи помічаємо і у кроках танців – дрібні жіночі й чоловічі кроки з невисоким підняттям ніг, при невеликих підскоках та випадах, неглибоких присіданнях, а також характерним є виконання певних рухів на одному місці»(Тимчула, 2018, с. 160).

Поділля – історико-етнографічний регіон України, до якого належать більша частина Вінницької, Хмельницької, Тернопільської, південь Чернівецької областей та частина Одеської області (Балта). Етнологи поділяють Поділля на Східне і Західне.

Дослідник Р. Бегас зазначає, що подільська танцювальна культура дуже багата й різноманітна, вона увібрала в себе різні елементи народних танцівних, народів які проживали на Поділлі. «Скажімо, на Поділлі залюбки танцювали російську «Бариню», «Тимоню», «Во саду ли, в огороде» тощо без переінтонування, у їх первісному вигляді; білоруські «Крижачок», «Бульбу», «Лявониху»; молдавські «Хору», «Жок», «Молдованеску»; польський «Краков'як»; угорський «Чардиш»; словацьку «Карічку» тощо» (Бегас, 2010).

Народні забави та гуляння проводили на краю села, де було багато вільного місця, з гармошкою та бубном. Дівчата водили хороводи. На кожне свято були свої обрядові танці. Невід'ємною частиною Великодніх свят на західному Поділлі були парубочі ігри та забави серед них – «Дзвіниця», «Щупак», «Ремінець», «Грушка», дівчата танцювали «Жучок», «Коструб», «Жельман» і завершувалися вечорниці переважно мішаними танцями такими як: «Маруся і Петрусь», «Морганка», «Сповідь» тощо.

Подільським танцювальним рухам здебільшого притаманні ритмічні кроки, тинки (гаївкові тинки), біг, зміна місця, перехід з місця на місце, тому що все це робиться у колі. У колі тримаються за руки або ні, обернені обличчям до середини, або відвернені, або обернені боком. Виконуються також нескладні українські танцювальні рухи такі, як: «голубці», проходки, кружляння, прості повороти.

На Поділлі досить поширеним є танець «Гопак». У танці використовують широкі стрибки, присядки і кружляння «викрутаси» та «вихиляси». Ці танцювальні рухи і є основою танцю.

Танцювали «Гопак» лише чоловіки, тепер його танцюють і жінки, і чоловіки.

Найпопулярніші танці центральних областей України, як і на Поділлі – це хороводи. Хороводи є одним із давніх видів народного мистецтва. У ньому текст відображає зміст танцю, розкриває образну сутність танцюючих, характер виконання, а мелодія відповідає змісту твору.

Найпопулярніші танці Поділля «Гопак», «Козачок», «Метелиця», «Повзунець», «Запорожці». У цих танцювальних композиціях чоловіки показують свою спритність, фізичну підготовленість, вони виконують стрибки, присядки, оберти, уміння володіння зброєю, ніби змагаються хто кращий. Дівчатам притаманні такі танцювальні рухи, як: різноманітні бігунці, вірьовочки, вихилясики, тинки, голубці, припадання. Вони демонструють гідність та скромність.

На думку Т. Повалій, «за своєю структурою та манерою виконання танцювальні рухи розподіляються на дві групи – чоловічу та жіночу. Такий розподіл зумовлений не тільки специфікою анатомічної будови людей, але й іншими факторами економічного, політичного життя, що вплинули на культуру, побут, звичаї, характер. Незважаючи на певну структурні єдність окремих танцювальних рухів, на перший погляд спільних, па має свої

відмінності. Це стосується здебільшого манери виконання, темпу, положення рук, корпусу» (Повалій, 2015, с. 61).

Ми погоджуємося з автором, що «лексика українського народного танцю лаконічна, напружена і у кожній структурній частині вагома. Вона має яскраво виражений колорит. Кожна регіональна хореографічна культура має певний комплекс рухів і своєрідну специфічну манеру виконання» (Там само, с. 62)

Народна хореографія є комплексом вправ, що пов'язаний із танцювальним мистецтвом певного народу. Першим, хто узагальнив та описав рухи українського народного танцю, був український композитор, диригент і хореограф, перший теоретик українського народного танцю В. Верховинець. У своїй книзі він зауважив, що «одну дуже важну прогалину в цій праці довелося поки що мені самому поповнити, а саме надати майже всім па назви, щоб можна було скоріше і легше їх запам'ятовувати і відчувати, крім назв доріжка, присіди, напівприсядки, вихиляси, бач, як заплів, от завернув, от загіба, плавунець, не довелося мені чути інших назв поодиноких рухів» (Верховинець, 2008, с. 7).

Деякі з назв рухів, які запровадив В. Верховинець, стали загальноновживаними, а деякі дістали нові назви. Зараз ми вивчаємо загальноприйняті назви рухів.

«Найчастіше назва руху відтворює конкретне уявлення про його загальний характер. Більшість з них походить від ідентичного побутового руху: бігунець – віддієслова бігти, скакунець – відскакати, човганець – відчовгати, вибиванець – відвибивати, припадання – відприпасти, упадання – відупадати на ну ногу, присядка – відприсідання, плескач – відплескання в долоні, кружальце – відкрутитися, переступання – відпереступати, дрібушечка – віддріботіти і т. ін.» (Лексикон українського народно-сценічного танцю).

Український танцівник і хореограф, народний артист П. Вірський так характеризував українські народні танці: «запальні і ліричні, нестримні і повільні, полонили весь світ. У них яскраво виявляється характер, висока і самобутня культура нашого народу. Та розвиток сучасного українського народного хореографічного мистецтва немислимий без знання його історії. Процес становлення і розвиток народної хореографії відображають танці, створені народом у той чи інший історичний період» (Вірський, Гуменюк, 1969).

Танцювальний рух є одним із основних виразових засобів хореографічного мистецтва і засобом естетико-фізичного тренування людського тіла.

«Поняття «танцювальний рух» можна визначити як цілісність гармонійного і музично узгоджених, послідовно поєднаних елементів – позицій, положень і рухів ніг, рук, голови, тулуба, а також міміку. В єдності вони виражають образ, дію, емоції почуття» – стверджує науковець А. Шевчук (Шевчук, 2016, с. 77).

Танцювальні рухи підпорядковані законам музики, відповідно до музики ми підбираємо танцювальні рухи. Танцювальний рух має певний темп, ритм і вимірюється такою самою тривалістю, що й музика. Коли ми детально вивчаємо танцювальний рух, використовуємо рахунок, вимірювання основною музичною тривалістю можна відтворити відповідним рахунком: ціла нота – «раз – і, два – і, три – і, чотири – і»; половина тривалості – «раз – і, два – і»; чверть – «раз – і»; вісімка – «раз» (або «і»).

В Академічному тлумачному словнику української мови термін «композиція» (від латинського слова «compositio») означає – будова, структура, складання, поєднання, зв'язок, об'єднання одною темою, сюжетом, твір. Цей термін широко використовується в архітектурі, скульптурі, живопису, музиці, літературі і означає побудову художнього твору,

зумовлену його змістом, характером та призначенням (Словник української мови, академічний тлумачний словник (1979 – 1980)).

Композиція є важливим організуючим компонентом художньої форми, що надає творові єдності та цілісності.

На думку І. Смирнова, «танцювальне мистецтво і музика пов'язані багатьма нитками. Музика дає пластиці ритмічну основу, вона визначає її емоційний лад, характер, образну виразність. Про музику справедливо кажуть, що вона – душа танцю» (Смирнов, 1986, с. 112).

Дослідник Ж. Новер зазначав, що «між музикою та танцем існує тісний зв'язок, а тому балетмейстер безсумнівно отримає для себе істотну користь, якщо буде знайомий з цим мистецтвом практично... Хороша музика повинна живописати, повинна говорити... Відкликаючись на неї, танець стає як би відлунням, слухняно повторює слідом за нею все те, що вона вимовляє. Вдалий вибір мотивів – настільки ж істотна частина танцю, як підбір слів та зворотів мови для красномовства: рух і характер музики закріплюють і визначають рухи танцівника. Тісне співвідношення між музикою і танцем таке, що не доводиться сумніватися...» (НOVER, 2007, с. 102)

З ним погоджується науковець О. Голдрич, який зазначає, що «танець відображає дійсність, яка нас оточує, розкриває навколишнє життя в усіх його проявах. Специфіка танцю, як виду мистецтва, полягає в тому, що виразником засобів танцю є пластичний рух тіла людини, пози, жести. Музика – її зміст, музична драматургія – основа (душа) танцю. Музикою для танців можуть служити не тільки мелодії, що їх виконують на музичних інструментах, але й пісні. Наприклад: коломийки, частівки, гаївки та ін.» (Голдрич, 2003).

Народний танець тісно пов'язаний з народною музикою та іншими видами народного мистецтва. Тому В. Верховинець справедливо вважає, що «пісня і танець – це рідні брат і сестра. Як у пісні виливаються жарти, радощі й сідання народні, так і в танці та іграх народ проявляє свої почуття. ...У

танцях теж є своя весна, осінь і зима, є весняний подих вітру, тепле лагідне літо, багата, щедра осінь і холодна зимова задумливість. Наш народ передає в піснях, танцях та іграх усю її незрівняну красу» (Верховинець, 2008, с. 121).

Дослідник А. Шевчук підкреслює, що «народна музика вважається високохудожньою вже тому, що її дібрав не окремий музикант, а саме час. Саме тому педагог розраховує на її художньо-естетичний, виховний, розвивальний ефект. Народна музика різнохарактерна, ритмічно чітка, акцентована, проста за формою і водночас варіаційно різноманітна» (Шевчук, 2016, с. 141). Тому і важливий музичний супровід.

На думку С. Шалапи, «музичний супровід – це канва, за якою постановник «вишиває» художні образи свого задуму, джерело емоцій для танцівника, основа процесу творення мистецтва хореографії» (Шалапа, 2015, с. 293).

Вагоме значення мають засоби музичної виразності: темп (швидкість виконання музичного твору), динаміка (сила та інтенсивність звучання музики), регістрове забарвлення (відповідність музичного звучання утвореному образу дії).

Всі засоби музичної виразності взаємопов'язані та виконують такі функції музичного супроводу, як: естетична (відчуття краси та культури руху), навчальна (оволодіння музичною грамотою: поняття ритму, структура метра й такту, форми та жанру), розвивальна (розвиває манеру виконання танцювального руху). Музичний супровід забезпечує навчальний процес (навчальні танцювальні комбінації), розкриває постановочні образи у постановочній роботі.

В процесі підготовки до заняття під музичний супровід потрібно враховувати такі умови: образно-емоційну відповідність змісту музики та завдання заняття; темпоритмічну структуру музичного твору; розвиток музичної думки та її змісту; структуру частин твору та заняття; динамічний і темповий відтінки, акценти музичного твору.

Ми погоджуємося з науковцем Т. Повалій, в тому, що «український танець займає значне місце серед культурних надбань нашого народу. Широка популярність українського танцю в нашій країні та за кордоном пояснюється невичерпним багатством сюжетів, щирістю, життєрадісним запалом, гумором. У танцювальних образах розкривається національний характер народу, відображаються явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці, рідна природа тощо. Наявність яскравих побутових рис і особливостей, поєднання з віртуозною технікою, надає українському танцю своєрідного колориту» (Повалій, 2015, с. 20).

Отже, знання засобів народного хореографічного мистецтва, зокрема: лексики народного танцю, хореографічних композицій, рухів народних танців, музики дає можливість майбутнім учителям фізичної культури краще пізнати історію, культуру, традиції нашого народу, його самобутності. Тому важливим аспектом професійної підготовки студентів до професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти є формування їх готовності до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Таким чином, поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури» ми розуміємо, як процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

1.2. Структура, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Сучасна педагогічна освіта України спрямована на впровадження європейських освітніх стандартів, зокрема, й в галузі фізичної культури.

Тому зростає потреба у висококваліфікованих педагогічних кадрах, що виявляють свідоме і відповідальне ставлення до своєї професійної діяльності.

Тому «особливого значення набуває питання підготовки педагогічних працівників, здатних забезпечити належне викладання в галузі фізичної культури, здатних враховувати особливості національної культури у своїй професійній діяльності» (Карченкова, 2006; Корносенко, 2010).

Підготовка фахівців фізичної культури пов'язана зі значними труднощами, адже нові вимоги до вищої школи визначають перспективні напрями роботи – підготовку фахівців у сфері фізичної культури нового типу, які мають органічно поєднувати науковий кругозір з професіоналізмом, високий рівень творчих здібностей з готовністю до педагогічної праці.

Ми погоджуємося з науковцем О. Солтиком, що «мета в професійній діяльності вчителів фізичної культури конкретизована загальними завданнями – освітніми, оздоровчими й виховними. Зважаючи на комплексний характер професійної діяльності, кожне завдання містить низку більш вузьких завдань» (Солтик, 2019, с. 77).

Науковці Л. Ареф'єва (Ареф'єва, 2010), В. Бальсевич, Л. Лубишева (Бальсевич, Лубишева, 2001), В. Валієва (Валиєва, 2006) та ін. зазначають, що в закладах освіти різного рівня навчання зорієнтоване, в основному, на тілесну, фізичну підготовленість і розвиток, а не на сприйняття й розуміння цінностей фізичної культури учнів. В першу чергу, увага приділяється кількісним показникам, виконанням нормативів, а не формуванню професійної культури, оволодінню знаннями і поняттям сутності фізичної культури як результату загальної історичної діяльності людей.

Фізична культура особистості розглядається М. Віленським і Г. Соловйовим як якісне системне і динамічне утворення особистості, що характеризується певним рівнем її фізичного розвитку і освіченості, усвідомленням способів досягнення цього рівня, що виявляється в різних

видах і формах діяльності (професійній, громадській, сімейній, фізкультурно-спортивної та ін.) (Віленський, 1989).

Автори розробили структуру фізичної культури особистості, що в найбільшій мірі відповідає вимогам технологічного забезпечення її формування. Вона охоплює п'ять основних складових, що відображено в таблиці 1 (додаток А).

Дослідники А. Шульженко і А. Простяков зазначають, що зміст фізичної культури особистості визначається як соціально-детермінована галузь загальної культури людини, що являє собою якісний, системний, динамічний стан, який характеризується певним рівнем спеціальної освіченості, фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій і соціально-духовних цінностей, набутих в результаті виховання і інтегрованих в її фізкультурно-спортивну діяльність, культуру і спосіб життя, духовність і психофізичне здоров'я (Шульженко, Простяков, 2018).

Стратегічне завдання фізичної культури як соціально-педагогічної системи конкретизується в таких характеристиках: освітні завдання; завдання фізичного розвитку; завдання виховання особистості.

Слід зазначити, що проблема підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури стала предметом багатьох досліджень, зокрема О. Булгакова (Булгаков, 2019), Л. Лубишевої (Лубишева, 2011), Л. Матвеева (Матвеев, 2009), В. Сутули (Сутула, 2012) та інші.

Поняття «готовність» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови визначається як результат фахової підготовки людини до того чи іншого виду діяльності (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005).

У педагогіці «готовність» визначається як цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та волюву вибірку

прогнозуючу мобілізаційність у момент включення в діяльність певної спрямованості.

На думку З. Курлянд, готовність виникає внаслідок досвіду людини, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у неї, об'єктивації її предмета і способів взаємодії з ним. Емоційні, вольові та інтелектуальні характеристики поведінки особистості є конкретним проявом готовності на рівні явища. З одного боку, готовність є особистісною (емоційно-інтелектуальна, вольова, мотиваційна, почуття відповідальності, упевненість в успіхові, керування своїми почуттями, мобілізацію сил, подолання невпевненості тощо); з іншого – операційно-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички й засоби педагогічного впливу) (Курлянд, 2007, с. 227).

Знаний психолог Н. Кузьміна трактує готовність до професійної педагогічної діяльності як складне соціально-психологічне явище, що містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості й систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок (Кузьміна, 1980).

Поняття «готовність» К. Платонов визначає як суб'єктивний стан особи, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання відповідної професійної діяльності і прагнуchoю її виконувати (Платонов, 1984).

У своєму дослідженні К. Дурай-Новакова розглядає готовність як взаємозв'язок загальних, особливих та індивідуальних характеристик. «Формування педагогічної готовності вчителя – об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності: обумовленість системи загально-педагогічної готовності потребами соціально-економічного і духовного розвитку суспільства, завданнями з питань формування особистості; залежність якості загально-педагогічних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної і самостійної діяльності студентів; залежність змісту і методів

педагогічної готовності від індивідуальних здібностей студентів (Дурай-Новікова, 1983).

Дослідник О. Базильчук зазначає, що «готовність майбутніх фахівців – цілеспрямований результат професійної підготовки, що охоплює інтегральні характеристики особистості, прагнення, мотиви, стійкі й ситуативні установки на активні та цілеспрямовані дії щодо повернення працездатності осіб, які систематично займаються певним видом спорту й беруть участь у спортивних змаганнях» (Базильчук, 2019, с. 123).

Аналіз наукової літератури дав змогу сформулювати поняття «готовності» (таблиця 1, додаток Б).

Проаналізувавши визначення різних науковців визначаємо, що «готовність» – це інтегральне особистісне утворення, що містить знання сутності діяльності та характеризується застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь, навичок і засобів їх використання, а також підпорядкована цілеспрямованому процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності – це інтегральне особистісне утворення, що містить знання сутності народної хореографічної діяльності, характеризується зацікавленістю студентів та їх активною участю у творчій діяльності, застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь та навичок.

Дослідниками з психології і педагогіки виокремлено такі елементи готовності, як: мотиви професійної діяльності, професійні знання, уміння та застосування їх у своїй діяльності (Горностай, 1988, Кокун, 2010; Дьяченко, Кандибович, 1981; Кан-Калик, Никандров, 1990; Шепеленко, Пінська, 2014).

Науковець Л. Сущенко під «професійною підготовкою» майбутнього вчителя фізичної культури, має на увазі «процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на

формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатні для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках фізкультурного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці» (Сущенко, 2003, с. 13).

На думку Д. Бермудес, професійна підготовка – це «результат та процес одержання сукупності «спеціальних знань, навичок і вмінь, якостей, професійного досвіду та норм поведінки, що забезпечує можливість успішної діяльності за певною професією» (Бермудес, 2018, с. 60).

Розглянемо тлумачення дефініції «діяльність» у довідковій літературі.

Так, у Великому тлумачному словнику української мови діяльність трактується як праця, дії людей у якій-небудь галузі, застосування своєї праці до чого-небудь (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 115).

В Філософському словнику «діяльність» – це специфічна форма активного ставлення людини до навколишнього середовища, змістом якої є його зміна і перетворення відповідно до мети, засіб, результат і сам процес діяльності, то безумовно вона характеризується усвідомленням (Філософський енциклопедичний словник, 1983, с. 151).

Професійна діяльність, на думку дослідників, є «володіння мистецтвом в процесі спілкування, формування в учнів готовності до продуктивного вирішення завдань засобами свого предмету» (Виленський, 1989, с. 117). В структурі професіоналізму педагогічної діяльності виділяють три компоненти: професіоналізм знань як основний базис формування професіоналізму в цілому; професіоналізм спілкування як готовність і вміння застосовувати систему знань на практиці; професіоналізм самовдосконалення, тобто забезпечення динамічного розвитку цілісної системи «професіоналізм діяльності педагога» (Там само, с. 117).

Нова українська школа передбачає зміну вимог до учителя закладу загальної середньої освіти, до його професійної компетентності, який має

бути конкурентоспроможним на ринку праці. До вчителя фізичної культури висувається низка вимог щодо його професійної компетентності та підготовки.

У Концепції «Нова українська школа визначають, що компетентність – це динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність (Нова українська школа, 2019).

Міністерство освіти і науки України розробило проєкт Професійного стандарту за професіями та опублікувало 5.05.2020 року. «Проєкт нового стандарту включає вимоги для вчителів-предметників, що забезпечують здобуття базової та профільної середньої освіти і створений на основі компетентнісного підходу. Мета професійної діяльності вчителя полягає в організації навчання та виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання» (Проєкт профстандарту за професіями «Вчитель початкових класів ЗЗСО», «Вчитель ЗЗСО»).

Компетентність багатогранна, тобто ні знання, ні вміння, ні досвід діяльності самі по собі не є компетентністю, тільки спільно.

Отже, вчитель фізичної культури має володіти такими компетентностями, як:

- громадянська та соціальна компетентності;
- навчання упродовж життя;
- загальнокультурна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- інноваційність (табл. 1.3.).

Таблиця 1.3.

Характеристика досліджувальних компетентностей

№	Компетентність	Характеристика компетентності
1.	Громадянська та соціальна компетентності	Соціальна компетентність стосується сфери відносин громадянина з іншими людьми, які є не лише представниками певної соціальної спільноти, а й громадянами України, членами громадянського суспільства. Отже, соціальна компетентність взаємопов'язана із громадянською компетентністю особистості. Громадянська компетентність стосується відносин особистості-громадянина з державою, інститутами влади та іншими громадянами, тобто це компетентність щодо політичної сфери життя громадянського суспільства (Малахова, Апалькова, Фокіна, 2013, с. 62). Зміст громадської компетентності розкриваються через характеристику якостей якими володіє людина. Зокрема, ведеться про: патріотизм, інтернаціоналізм, демократизм, гідність, громадську активність, відповідальність, совість, чесність, принциповість, справедливість, повагу, працелюбність, дисциплінованість (Громадська компетенція вчителя та учнів, 2020).
2.	Навчання упродовж життя	У 2006 році Європейський парламент і Рада Європейського Союзу ухвалили Рекомендації ключових компетентностей (Про основні компетенції) для навчання протягом усього життя. Розвиток ключових компетентностей, їх перевірка й запровадження компетентнісно-орієнтованої освіти й професійної підготовки мають бути підтримані шляхом створення належної практики для кращого сприяння працівникам освіти в їхньому прагненні підвищувати рівень власної освіти для впровадження нових та інноваційних форм викладання. (Ключові компетентності для навчання протягом усього життя, 2019).
3.	Загальнокультурна компетентність	Ця компетентність передбачає знання місцевих, національних, європейських та світових культур, зокрема мов, спадщини, традицій, культури. Включає розуміння різних способів передачі ідей між творцем, учасником та аудиторією в танцях, іграх, мистецтві, музиці, ритуалах, а також у гібридних формах. Позитивне ставлення також включає цікавість до світу, відкритість, готовність брати участь у культурному досвіді (Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, 2019)
4.	Інформаційно-комунікаційна компетентність	Ця компетентність розглядається у трьох аспектах як: 1) властива кожній освіченій людині універсальна особистісна компетентність, яка формується впродовж усього життя і вимагає дотримання наступності її формування під час вступу студента до вищого навчального закладу; 2) загальнопрофесійна педагогічна компетентність, що властива кожному учителю і вимагає міжпредметного формування через вивчення фундаментальних навчальних дисциплін в університеті на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях; 3) специфічна методична компетентність учителя, яка формується через інтеграцію спеціальних інформаційних знань з предметами соціально-педагогічної підготовки (Березан, 2014, с. 45)

Продовження таблиці 1.3.

№	Компетентність	Характеристика компетентності
5.	Інноваційність	Особистісна спрямованість на освоєння нового, готовність до змін в способах діяльності, стилі мислення; суб'єктність цілепокладання, цілездійснення і самореалізації; чіткість професійної позиції, усвідомлення соціальної значущості інновацій, включення у соціальну творчість; відповідність складу компетентності структурі інноваційної діяльності; ефективність способів реалізації системи знань, умінь, навичок на всіх етапах інноваційного процесу, здатність до творчого підходу у вирішенні професійних задач; цілісність сукупності компетенцій, що входять до інноваційної компетентності як системного утворення; високий рівень професіоналізму, який базується на осмисленні й удосконаленні власного професійного досвіду (Проценко, Юрочко, 2015, с. 53)

(Систематизовано та розроблено автором)

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності є досить важливою, тому її необхідно розглянути, особливості професійної діяльності учителя фізичної культури, що подані у класифікаторі професій (табл. 1. 4.).

Таблиця 1.4.

Особливості професійної діяльності учителя фізичної культури

№	Характер діяльності	Характеристика діяльності
1.	Мета діяльності	Передача знань, умінь і навичок, розвиток і виховання особистості, підготовка учнів до свідомого вибору професії, тобто сприяти формуванню гармонійної особистості.
2.	Об'єкт діяльності	Дитина і підліток, юнак чи дівчина, особистість, яка формується і чутлива до педагогічного впливу.
3.	Характер діяльності	Учитель фізичної культури закладу загальної середньої освіти педагогічно зорієнтований, організовує та планує освітній процес, забезпечує виконання програм зі свого предмету у відповідності до навчального плану та графіка навчально-виховного процесу.
4.	Форма діяльності	Переважно класна (проведення уроків) та позакласна (проведення змагань, спортивних гуртків), в поєднанні з позакласною навчально-виховною роботою (робота у таборах, керівники спортивних гуртків, суддівство).
5.	Засоби діяльності	Викладає свій предмет відповідно до програми закладів загальної середньої освіти.
6.	Зміст діяльності	Вдосконалення дидактико-методичної системи. Застосовує у своїй діяльності сучасні технічні засоби навчання.

Продовження таблиці 1.4.

№	Характер діяльності	Характеристика діяльності
7.	Особливості взаємовідношень	Опосередковані процесом і результатом навчальної дисципліни, взаємовідношення з учнями та їх батьками.
8.	Роль учителя	Організатор діяльності учнів, приклад для наслідування. Дотримується педагогічної етики, поважає гідність дітей, учнів, захищає їх від будь-яких форм фізичного або психічного насильства, запобігає шкідливим звичкам. Пропагує здоровий спосіб життя.
9.	Формування в учнів поваги	Формування в учнів поваги до принципів загальнолюдської моралі, батьків, культурно-національних, духовних традицій, історичних цінностей України, дбайливе ставлення до традицій.
10.	Знання, якими має володіти вчитель	Конституцію України; Закони України; акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України щодо освітньої галузі; накази та розпорядження Міністерства освіти і науки України; Декларацію прав і свобод людини та інші нормативно-правові акти, що регламентують освітню діяльність в закладі загальної середньої освіти.
11.	Кваліфікаційні вимоги	Учитель закладу загальної середньої освіти II – III ступенів: відповідна вища педагогічна освіта (спеціаліст, магістр). Для учителів фізичної культури допускається середня спеціальна педагогічна освіта, до введення в дію Закону України «Про освіту» (у редакції Закону України від 23.03.96 № 100/96-ВР), чи неповна вища освіта (молодший спеціаліст, бакалавр) – після введення в дію зазначеного Закону. Без вимог до стажу роботи.

(Розроблено автором на основі класифікатору професій)

Дослідники С. Данило, М. Данило стверджують, що кожний структурний компонент теоретичної моделі професіоналізму педагогічної діяльності наповнений низкою завдань, які повинні вміти вирішувати фахівці з високим рівнем професіоналізму зокрема:

- 1) гуманістичний сенс діяльності, її спрямованість на визначення в кожному учневі його індивідуальності, самодіяльних і творчих основ;
- 2) культурологічний аспект поставленої мети навчання;
- 3) здібність і потреба самого вчителя в максимальній самореалізації через цінності фізичної культури;
- 4) ставлення до педагогічної професії як до покликання;

5) мотиваційну спрямованість учителя не тільки на предмет, але, в першу чергу, на учня (Данило, Данило, 2017, с. 125).

У контексті нашого дослідження професійна готовність майбутнього вчителя фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності проявляється в розвитку таких компонентів, як: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний (рисунок 1.1).

В Українському педагогічному словнику за редакцією С. Гончаренка «мотивація» характеризується як «система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини» (Гончаренко, 1977, с. 217).

Рис. 1.1 Взаємозв'язок компонентів, критеріїв та показників готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Ми погоджуємося з думкою дослідниці Д. Бермудес, що «мотивацією учителів фізичної культури може бути пізнавальний інтерес, уміння діагностувати й коригувати власну професійну діяльність, оцінювати педагогічний досвід й коригувати власну професійну діяльність з метою професійного самовдосконалення, саморозвитку і саморозкриття. Мотиваційна готовність є важливою якістю учителя фізичної культури, мотивація забезпечує ефективну діяльність та саморозкриття педагога» (Бермудес, 2018, с. 72).

Науковець О. Гомонюк зазначає, що «мотиваційно-ціннісний компонент у змісті формування професійно-педагогічної культури має на меті: формування позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу, педагогічної діяльності, психолого-педагогічної компетентності; здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом; узгодженість знань та практичних умінь із реальною поведінкою, що демонструються педагогом у процесі діяльності; постійне залучення вихованців до загальнолюдських цінностей; формування системи особистісних цінностей, що відповідають соціально значущим орієнтирам» (Гомонюк, 2011).

Дослідник Н. Белікова характеризує мотиваційний компонент як «наявність у студента мотивації до професійного навчання, яке дозволить йому здійснювати здоров'язберезувальну діяльність» (Белікова, 2012).

Цінності, якими керується майбутній учитель фізичної культури, пов'язані з його світоглядною позицією та його особистими пріоритетами. У нашому випадку ціннісний компонент відображає знання народної культури, володіння народно-хореографічними уміннями й елементами народного хореографічного мистецтва. Тобто він передбачає розвиток цінностей, що характеризують прагнення майбутніх учителів фізичної культури до оволодіння знаннями та вміннями, ціннісне ставлення до культури нашого народу.

Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає прийняття майбутніми учителями фізичної культури цілей і завдань, що пов'язані з використанням засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Він охоплює такі характеристики:

- ставлення до професії;
- бажання самостійно набувати нові знання і уміння за фахом;
- формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до навчально-виховного процесу, педагогічної діяльності;
- розуміння необхідності використання засобів народного хореографічного мистецтва у процесі фізичного виховання підростаючого покоління;
- прагнення до підвищення рівня навчальної мотивації, що спрямована на вивчення можливостей застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;
- пошук пріоритетних життєвих цінностей;
- усвідомлення ціннісних орієнтацій у кар'єрі.

Наступним компонентом готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності є когнітивний компонент.

Когніція (від лат. *cognitio*) – знання, пізнання – це поняття, що охоплює не тільки теоретичне пізнання, а й просте, повсякденне осягнення світу в щоденному житті людини. Це будь-який процес (свідомий чи несвідомий), пов'язаний з одержанням інформації, знань. І саме *когнітивний компонент* (інформаційний, стереотипний) (сприйняття, знання, переконання, думка про об'єкт) формує певний стереотип, модель. Результатом пізнавальної сфери є знання (Навчальні матеріали).

Як зазначено в «Українському педагогічному словнику» за редакцією С. Гончаренка, «знання» – особлива форма духовного засвоєння результатів пізнання, процесу відображення дійсності, що характеризується

усвідомленням їх істинності. Виражаються знання у поняттях, судженнях, умовиводах, концепціях, теоріях»(Гончаренко,1997, с. 137). Знання, які передаються шляхом цілеспрямованого навчання, мають бути, насамперед, строго науковими. Невід'ємними якостями справжніх знань є їх систематичність, усвідомленість, осмисленість. Знання виступають складовою світогляду людини, значною мірою визначають її ставлення, вольові риси особистості характер (Там само, с. 137).

Дослідник О. Базильчук виокремив у своєму дослідженні когнітивний компонент в структурі готовності майбутніх фахівців та зазначає, що когнітивний компонент забезпечує у майбутніх студентів прагнення реалізувати свій «когнітивний потенціал у вирішенні професійних завдань, пов'язаних з діяльністю, спрямованої на відновлення здоров'я спортсменів. Когнітивний компонент може бути представлений наступними характеристиками: сукупністю повних, глибоких, міцних і систематичних міждисциплінарних знань; здатністю самостійно набувати нові знання, комбінувати їх і застосовувати в реальних ситуаціях; інтелектуальними якостями особистості майбутнього фахівця» (Базильчук, 2017, с. 47)

Отже, когнітивний компонент, в першу чергу, передбачає формування знань як результат пізнавальної діяльності студентів.

На думку В. Кременя, «засвоєння результатів пізнавальної діяльності, що їх накопичило людство у формі понять, суджень, теорій тощо, здійснюється на основі розумових і практичних дій у процесі спонтанної або цілеспрямованої діяльності індивіда лише за умови взаємодії з іншими людьми. Цей процес триває протягом усього життєвого шляху людини. Уся попередня пізнавальна діяльність суспільства постає перед нею як готове знання, яке вона повинна засвоїти, застосувати на практиці, розвинути далі» (Кремінь, 2008, с. 393).

Науковець О. Гомонюк зазначає, що когнітивний компонент – це «система моральних, психолого-педагогічних знань, що є основою

переконань, вибору оптимальних педагогічних дій; знання основ гуманістичного виховання та основ педагогіки співтворчості; постійне прагнення до набуття якісно нових знань, необхідних соціальному педагогу для виконання професійних функцій; сформований професійний тезаурус» (Гомонюк, 2011).

«Когнітивний компонент відображає наявність у студента сукупність професійно орієнтованих знань, що необхідні для здійснення здоров'язбережувальної діяльності», – стверджує науковець Н. Белікова (Белікова, 2012).

Тому, узагальнюючи думки науковців, вважаємо, що когнітивний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності передбачає наявність у студентів базових знань щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Когнітивний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності включає:

- постійне прагнення до набуття нових знань, необхідних для вчителя фізичної культури у професійній діяльності;
- спрямованість на вивчення і готовність упроваджувати в практику роботи закладу загальної середньої освіти результатів наукових досліджень, перспективного педагогічного досвіду з проблеми застосування засобів народного хореографічного мистецтва;
- прагнення до підвищення рівня готовності щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;
- пошук шляхів вирішення проблеми застосування засобів народного хореографічного мистецтва в навчально-виховному процесі закладі загальної середньої освіти;
- прагнення до оволодіння спеціальною термінологією;

– участь у розробленні методів і прийомів застосування засобів народного хореографічного мистецтва в навчально-виховному процесі закладів загальної середньої освіти.

Ще одним важливим компонентом готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва є *діяльнісний* компонент.

На думку дослідниці Т. Тихонової, діяльнісний компонент передбачає «забезпечення розвитку і саморозвитку особистості студента на основі виявлення його індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності» (Тихонова, 2000, с. 104).

Науковець О. Шевченко зазначає, що «діялісно-операційний компонент передбачає сформованість у студентів як майбутніх учителів фізичної культури умінь і навичок професійної діяльності; виявляється в кількості та швидкості успішно виконаних і самостійно вирішуваних професійних завдань» (Шевченко, 2016, с. 81).

Діяльнісний компонент характеризується мірою усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури необхідності розвитку всього спектру власних педагогічних здібностей як запоруки успішної педагогічної діяльності, що передбачає знання фізіологічних і гігієнічних основ трудової діяльності, тобто вплив різних режимів навантаження на організм людини і окремі його органи, що призводять до стомлення і перевтоми.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва передбачає:

- володіння руховими вміннями, необхідними для демонстрації народного хореографічного мистецтва;
- готовність до застосування інформаційних технологій під час проведення занять із використанням засобів народного хореографічного мистецтва;

– усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності розвитку власних педагогічних здібностей;

Для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва нам необхідно визначити її критерії та показники.

Погоджуємося з науковцем О. Ковальчуком, який визначає поняття критерій (від грец. Criterion – засіб для судження) таким чином:

– мірило для визначення оцінки предмета чи явища або ознака, яку беруть за основу класифікації;

– набір якісних характеристик, що використовуються для винесення судження або як інструмент оцінювання;

– найзагальніша сутнісна ознака, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних досліджуваних явищ, при цьому ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються в конкретних показниках, які характеризуються, у свою чергу, рядом ознак;

– ознака, завдяки якій відбувається оцінка, визначення або класифікація явища чи процесу (Ковальчук, 2012, с. 117).

Поділяємо думку І. Блощинського (Блощинський, 2001, с. 75), що для того, щоб обрати критерії сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, необхідно врахувати такі чинники:

– розробка критеріїв та показників виходить з мети дослідження;

– сформовані критерії відображають ознаки притаманні предмету, який вивчається;

– ознаки мають бути сталими, вони мають повторюватись та відображати сутність явища;

– система взаємопов'язаних ознак розкриває основний зміст критеріїв.

Тому для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва необхідні, на нашу думку, зокрема, *критерії: особистісний, змістовий та творчий*.

Особистісний критерій характеризується такими показниками, як:

- наявністю професійно важливих особистісних якостей (здатність творчо мислити, прагнення до самоосвіти і самовдосконалення, спроможність застосовувати одержані знання), що впливають на результат професійної діяльності;
- розуміння і прийняття майбутніми вчителями фізичної культури цілей і завдань підготовки до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;
- розуміння необхідності використання засобів народного хореографічного мистецтва, розвиток зацікавленості до застосування народних танців у професійній діяльності.

Змістовий критерій характеризується такими показниками:

- когнітивні базові знання (уміння формулювати мету діяльності, обирати відповідні способи, засоби та методи досягнення поставленої мети, відокремлювати в об'єкті предмет вивчення, переробляти й перегруповувати навчальний матеріал тощо);
- загальні когнітивні знання (уміння планувати й організувати свою професійну діяльність в цілому, здійснювати самоконтроль і самооцінювання);
- прагнення до підвищення рівня готовності щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва;
- знання і розуміння понять «фізичне виховання», «фізична культура», «народне хореографічне мистецтво», «національні засоби фізичного виховання», «професійна підготовка»;

- потреба в професійній самореалізації, ефективність і доцільність використання національних засобів у процесі фізичної культури;
- знання змісту навчальних програм з фізичної культури у ЗЗСО;
- знання вікових особливостей учнів;
- знання вимог до організації роботи з фізичної культури в ЗЗСО з використанням засобів народного хореографічного мистецтва.

Творчий критерій має такі характеристики:

- творче використання засобів народного хореографічного мистецтва;
- вміння застосовувати на практиці інноваційні методи та технології навчання народному хореографічному мистецтву;
- володіння навичками творчого мислення;
- прагнення до самовдосконалення.

На підставі критеріїв і показників було визначено рівні професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Аналіз наукової літератури, власний досвід роботи у ЗВО дає можливість стверджувати, що для характеристики професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності якісні характеристики мають поєднуватися з кількісними. Нами були визначені рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, зокрема: високий, середній, низький.

На підставі сформульованих критеріїв, відповідно структурним компонентам готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, нами визначено їх показники.

До опису рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності враховувалися такі вимоги: рівні мали виступати як чітко визначені індикатори розвитку об'єкта перехід від одного рівня до іншого та мали відображати ступінь розвитку об'єкта, при цьому кожний рівень мав взаємодіяти як з попереднім, так і з наступним, бути чи умовою, чи результатом розвитку об'єкта.

Рівні готовності до кожного з компонентів науковці О. Михайлов (Михайлов, 2007, с. 12) та Л. Антонюк (Антонюк, 2012, с. 5) характеризують як високий, середній та низький щодо поняття «готовність до діяльності», з якими ми погоджуємося.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності характеризується усвідомленим використанням майбутніми учителями фізичної культури засобів народного хореографічного мистецтва; прагненням до підвищення рівня навчальної мотивації; студенти мають ґрунтовні уміння та навички, необхідні для організації і проведення занять із використанням засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Середній рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності характеризується ситуативним пізнавальним інтересом до навчання та майбутньої педагогічної діяльності; соціальні мотиви переважають над пізнавальними й особистісними, мотиви саморозвитку й самовдосконалення виражені недостатньо; володіють достатніми знаннями вікових особливостей учнів; мають достатній рівень фізичної підготовленості; володіння руховими уміннями та навичками виконання елементів народного хореографічного мистецтва відбувається посередньо.

Майбутні вчителі фізичної культури з низьким рівнем сформованості готовності до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності мають незначний прояв інтересу до навчання, відсутня зацікавленість у самовдосконаленні та потреби у нових фахових знаннях; студенти мають нестійку професійну спрямованість; значну частину матеріалу відтворюють на репродуктивному рівні; мають низький рівень знань з використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; володіють знаннями вікових особливостей учнів на низькому рівні; мають фрагментарні знання зі змісту програм фізичної культури у ЗЗСО; мають низький рівень фізичної підготовленості та соматичного здоров'я.

Отже, до структури підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності ми відносимо мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти. Відповідно до них уточнено критерії (особистісний, змістовий, творчий), показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності та рівні (високий, середній, низький).

1.3. Характеристика сучасного стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

У низці наукових праць вивчаються історичні аспекти розвитку і становлення фізичної культури в Україні, розкривається оздоровче, розвиваюче і виховне значення засобів народного фізичного виховання.

Ефективність виховання, що базується на народних традиціях і звичаях, визначають вітчизняні науковці О. Притула, Є. Приступа, А. Алексєєв,

Н. Чашечнікова, серед зарубіжних науковців можемо назвати К. Абишева, В. Елашвілі, Г. Кахідзе.

Для конструювання моделі та визначення педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності нами проведено пошуковий експеримент, що передбачав опитування вчителів фізичної культури Хмельницької області, які підвищували проходили курси підвищення кваліфікації в Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти у кількості 20 респондентів та 24 респондентів – викладачів профільних кафедр ХНУ (кафедра теорії і методики фізичного виховання і спорту та кафедри фізичної терапії, ерготерапії (викладачі ХНУ)).

Анкетування проводилось звикористанням методики О. Жаровської, адаптованої до нашого дослідження (Жаровська, 2015, с. 224), у формі письмового опитування.

Анкета складалась із трьох частин: вступної, основної, демографічної.

У вступній частині вказано заклад, в якому проводилось дослідження, завдання анкетування, гарантії анонімності відповідей, правила заповнення анкет.

Основна частина формувалася із питань, що дають інформацію про думки, факти, оціночне судження респондентів у галузі досліджуваної проблеми.

Демографічна частина містила паспортні характеристики опитуваних: вік, назву посади, стать, термін знаходження на посаді, місце розташування закладу середньої освіти.

Для одержання більш точних даних ми використали анкету закритого типу, особливість якої полягала в тому, що запитання, «згоден» ми оцінили в 2 бали, «не знаю» – 1 бал та «ні» – 0.

Це дало змогу краще статистично обробити її результати. (Додаток Е).

Питання анкети було поділено на два тематичних блоки, по 10 питань у кожному. У першому блоці розташовано питання щодо доцільності використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури у закладі загальної середньої освіти; у другому – питання щодо формування готовності учителя фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури.

Ми опрацювали та порівняли відповіді на запитання вчителів фізичної культури (1 група) та викладачів ХНУ (2 група).

Аналіз відповідей на запитання дав змогу зробити такий висновок: опитувані вважають, що доцільно використовувати засоби народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури.

Так, на запитання «Як Ви вважаєте, чи доцільно використовувати засоби народного хореографічного мистецтва для зміцнення здоров'я?» респонденти першої групи відповіли таким чином: 75% – «так», «не знаю» 20%, «ні» – 5%, другої групи – «так» – 95% та «не знають» – 5%.

На запитання «Як Ви вважаєте, використання засобів народного хореографічного мистецтва дає можливість покращити знання історії, культури, традицій українського народу?» респонденти першої групи відповіла: «так» – 85%, «не знаю» – 10% та «ні» – 5%, респонденти другої групи дали стверджувальну відповідь.

У відповіді на запитання «Як Ви вважаєте, чи може використовувати вчитель фізичної культури на своїх заняттях засоби народного хореографічного мистецтва?» респонденти першої групи відповіли: «так» – 95%, «ні» – 5%, а у другій групі респондентів відповіді розподілилися таким чином: «так» – 79%, «не знаю» – 16% та «ні» – 5%.

На запитання «Чи має виховне значення використання засобів народного хореографічного мистецтва для всебічного розвитку особистості?» респонденти першої групи зазначили: «так» – 75%, «не знаю» – 20% та «ні» – 5%. Усі респонденти другої групи впевнені, що має.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи готові вчителі фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності?» відповіді респондентів першої групи були: «так» – 20%, «не знаю» 15% та «ні» – 65%, а у другій групі респондентів відповіді розподілилися таким чином: «так» – 54%. «не знаю» – 21% та «ні» – 25%.

Одержані результати дають змогу стверджувати, що вчителі фізичної культури (1 група) і викладачі ХНУ профільних кафедр (2 група) вважають, що доцільно використовувати засоби народного хореографічного мистецтва під час проведення занять із фізичної культури. Проте вчителі фізичної культури неготові до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності і мають недостатній рівень знань, практичних умінь та навичок.

Особливість підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності полягає у тому, що вона має на меті формування педагогічних, спортивних і хореографічних знань, умінь й навичок. Адже вчителі фізичної культури мають не тільки демонструвати хореографічні рухи і навички, а і мотивувати учнів до їх використання.

Необхідність доповнення дисципліни професійної підготовки «Ритміка і хореографія» в навчальних планах підготовки бакалаврів (01 галузь: освіта/педагогіка; 014.11 середня освіта (фізична культура)) вибіркоким спецкурсом «Танцювальний хортинг» зумовлена тим, що в закладах загальної середньої освіти 10 – 11 класи (чинна з 1 вересня 2018 року навчальна програма для 10 – 11 класів) оновлена навчальна програма, що містить новий варіативний модуль за видом музично-рухової діяльності та хореографії. Він передбачає оновлену базову підготовку майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативного модуля «Танцювальний хортинг».

З метою визначення стану сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва було організовано дослідження серед студентів – майбутніх учителів фізичної культури.

Нами було здійснено анкетування студентів у таких закладах вищої освіти, як-от:

- Хмельницький національний університет;
- Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського;
- Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
- Кам'янець - Подільський національний університет імені Івана Огієнка;
- Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Ми провели опитування серед студентів 3-го курсу (бакалавр; 01 галузь: освіта/педагогіка; спеціальність: 014.11 середня освіта (фізична культура) (анкета, додаток Е).

В опитуванні взяли участь усього 228 осіб.

Думки студентів щодо доцільності використання засобів народного хореографічного мистецтва у закладах загальної середньої освіти розділилися. Недоцільним використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроках вважають 30,9 % студентів, 20,9 % – вагаються, а 48,2 % погоджуються з необхідністю їх використання.

Для нашого дослідження важливим було з'ясувати можливості використання засобів народного хореографічного мистецтва для поглиблення знань пізнання з історії, культури, традицій українського народу, і більшість респондентів погодилася – 60,5 %, не погодилися – 22,5 % та вагається 17,0 %. Це означає, що при викладанні професійних дисциплін професорсько-викладацькому складу слід приділяти особливу увагу

формуванню знань студентів з історії, культури, традицій українського народу.

Відповіді студентів на запитання анкети щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва для підвищення мотивації до занять з фізичної культури розділилися таким чином: погодилися – 52,08 %, не погодилися – 24,26 % та не знають – 23,66 %.

Засоби народного хореографічного мистецтва на занятті з фізичної культури майбутні учителі будуть використовувати: «так» – 62 % респондентів, «ні» – 25,6 % та вагаються – 12,4 %. Одержані результати показали, що більшість студентів потребує знань щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Для дослідження важливим було також з'ясувати, чи має виховне значення народне хореографічне мистецтво для всебічного розвитку особистості. Так 63,5 % респондентів стверджують, що має, 20,7 % – не погоджуються, а 15,8 % – респондентів вагаються.

Більшість учасників анкетування стверджують, що учителі фізичної культури повинні бути особистим прикладом для учнів: «так» – 91,9 %, «ні» – 3,1 % та «не знають» – 5 %.

Для з'ясування стану підготовки майбутніх учителя фізичної культури використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності ми опитали студентів і з'ясували, що 29,4 % – неготові, 29,6 % – вагаються, а 41,0 % – стверджують, що готові.

На запитання «Чи є необхідним уведення в навчальний план вибіркового спецкурсу «Танцювальний хортинг?» респонденти вважають: «так» – 53,8 %, «ні» – 31,1 % та вагаються – 15,1 %.

Одержані результати анкетування показали, що студенти недооцінюють значення народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Отже, існує потреба в удосконаленні підготовки майбутніх

учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Нами проведено опитування педагогів щодо застосування ними засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, учасниками якого були учителі-методисти, старші учителі та учителі вищої категорії з фізичної культури, стаж роботи яких від 3 до 46 років. Загальна кількість респондентів була 340 чоловік.

Анкетування проводилося під час проходження педагогами курсів підвищення кваліфікації (55 осіб); на методичному об'єднанні учителів фізичної культури м. Хмельницького (120 осіб); в м. Староконстантинові в рамках презентації нового варіативного модуля навчальної програми з фізичної культури «Танцювальний хортинг» (130 осіб) і м. Красилові (35 осіб), який відбувся в рамках підвищення кваліфікації учителів фізичної культури з питань впровадження нових варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури.

Респонденти працюють у закладах загальної середньої освіти, навчально-виховних комплексах, колегіумах, ліцеї-інтернаті, в Хмельницькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти.

Анкети для учителів були складені з використанням методики Д. Бермудес, що адаптована до нашого дослідження (анкета для вчителів, додаток Ж).

Опитування показало, що 70 % учителів фізичної культури намагаються використовувати елементи ритмічної гімнастики на заняттях (різновиди аеробіки, стретчинг та ін.). Вони зазначили, що застосовують такі напрями ритмічної гімнастики, як: аеробна спрямованість (базова аеробіка, степ-аеробіка та ін.) – 17 %; силова спрямованість 7 %; що сприяють розвитку гнучкості (стретчинг, оздоровча йога, пілатес та ін.) – 32 % та

розвитку координаційних здібностей й музично-ритмічних навичок (танцювальна аеробіка, стилізована аеробіка та ін..) – 44 %.

Як зазначили учителі фізичної культури, на використання на заняттях фізичної культури засобів народного хореографічного мистецтва впливають такі чинники: сучасна матеріально-технічна база – 5 %, вплив сучасних фізкультурно-оздоровчих програм і телевізійних проєктів агітаційного характеру – 30 %, формування позитивного ставлення до занять фізичною культурою в сім'ї – 29 %, а також високий рівень підготовленості і активності вчителів – 34 %. Вони підкреслили, що рівень фізичної підготовленості учнів у школі: низький – 43 %, середній – 49 %, достатній – 6 % та високий – 2 %. Стан здоров'я учнів: нижче середнього – 20 %, середній – 65 %, добрий – 13 % та відмінний у 2 %.

Проте 65 % учителів вважають за доцільне включити засоби народного хореографічного мистецтва в навчальну програму з фізичної культури закладів загальної середньої освіти, а 35 % – не погоджуються з цим.

Учителі фізичної культури Хмельницької області та м. Хмельницького зазначають, що сучасною науково-методичною літературою для здійснення професійної діяльності в їхній школі «забезпечено» – 27,4 %, «не забезпечено» – 8,6 %, «недостатньо забезпечено» – 30 % та «складно відповісти» – 33 % респондентів.

На думку вчителів фізичної культури, інформаційними ресурсами щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури є такі: спеціалізовані видання (журнали, газети, книги) – 7,3 %, відеоматеріали – 9,1 %, курси підвищення кваліфікації вчителів – 83,6 %.

На запитання анкети «Як Ви вважаєте, для формування необхідних знань і умінь щодо реалізації та використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроці потрібно приділяти більше уваги під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури» респонденти

відповіли: «так» – 84,3 %. Вони зазначили, що їм необхідна методична допомога не тільки як у вигляді теоретичного або практичного навчання, але й навчально-методичні посібники і рекомендації.

Результати констатувального етапу експерименту показали низький рівень підготовки вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, та проблеми, що виникають у них, серед яких: незначний зв'язок теорії з практикою; теоретична підготовка студентів не носить інтерактивного характеру; обмежена кількість посібників і методичних рекомендацій щодо висвітлення значення засобів народного хореографічного мистецтва. Це зумовлює необхідність визначення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, розроблення моделі.

Висновки до першого розділу

У розділі проаналізовано філософську, науково-педагогічну, психологічну й хореографічну літературу, що дало змогу визначити основні поняття дослідження; «підготовка», «фізична культура», «засоби народного хореографічного мистецтва», «професійна діяльність», «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності».

Поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» трактується як процес, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Визначено, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва підпорядкована цілеспрямованому процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Встановлено, що готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності – це інтегральне особистісне утворення, що містить знання сутності народної хореографічної діяльності, характеризується зацікавленістю студентів та їх активною участю у творчій діяльності, застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь та навичок.

Виокремлено засоби народного хореографічного мистецтва, зокрема, такі як: лексика народного танцю, хореографічні композиції, рухи народних танців, музика

Обґрунтовано структуру готовності майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в єдності її компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного і діяльнісного.

Ураховуючи напрацювання науковців і компонентний склад готовності майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, визначено критерії її сформованості, зокрема: особистісний, змістовий і творчий. Диференційовано рівні (високий, середній, низький) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Основні матеріали першого розділу відображено у таких працях:
(186, 187, 188, 190, 191, 196, 198, 204).

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У другому розділі виокремлено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Теоретично обґрунтовано структурну модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в єдності її складових: цільової, теоретико-методологічної, організаційно-змістової та діагностично-результативної.

2.1. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності складний і тривалий процес, тому його здійснення передбачає визначення та реалізацію спеціальних умов, за яких відбувається розвиток інтересу студентів до вивчення народного хореографічного мистецтва.

Спочатку необхідно уточнити сутність поняття «умова».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови умова трактується як:

- 1) взаємна усна чи письмова домовленість про що-небудь, угода, договір;
- 2) вимога, пропозиція, що висуваються однією зі сторін, які домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди, договору;

3) взаємні зобов'язання сторін, що домовляються, запропоновані для укладання, дотримання угоди;

4) необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення, утворення чого не будь або сприяє чомусь;

5) сукупність даних положення, що лежить в основі чого-небудь (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, с. 1506).

У Тлумачному словнику за редакцією С. Ожегова умова визначається «необхідною обставиною, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» (Ожегов, 2006).

Аналіз наукової літератури дав змогу схарактеризувати поняття «умова», що подано в таблиці 1. (додаток В).

Ми погоджуємося з трактуванням поняття «умова» науковцем М. Савельєвим, який зазначає, що у філософському та лексичному трактуванні умова розглядається як деякі зовнішні і внутрішні обставини, які забезпечують, пролонгують, сприяють виникненню, протіканню певного явища. Усереднене тлумачення досліджуваного поняття досить гармонійно інтегрується до процесу професійної підготовки майбутнього учителя, оскільки існування ряду умов можуть призвести до якісних змін у цьому процесі. Тобто умови, які забезпечують функціонування певних педагогічних процесів обґрунтовано можна назвати педагогічними умовами (Савельєв, 2018, с. 94).

Отже, поняття «умова» визначаємо як обставини, що дають змогу здійснити, створити, утворити необхідні умови для чого-небудь та сприяють йому.

Вивченню ролі педагогічних умов у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури присвячено низку наукових досліджень, зокрема, таких: О. Алексеева (Алексеев, 2016), Д. Бермудес (Бермудес, 2018), М. Батіщева (Батіщева, 2009), Л. Гальченко (Гальченко, 2014), А. Леоненко

(Леоненко, 2015), І. Максимчук (Максимчук, 2017), О. Притули (Притула, 2015) та ін..

Дефініція «педагогічні умови» визначена у науковій літературі по-різному і має певні відмінності. Розкриття тлумачення цього поняття науковцями подано в таблиці 1. (додаток Г).

Виокремимо деякі трактування поняття «педагогічні умови», що подано в педагогічній літературі.

Так, у Словнику-довіднику з професійної педагогіки за редакцією А. Семенова та В. Стасюка «педагогічні умови» трактуються як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, груп людей (Словник-довідник з професійної педагогіки, 2006, с. 243).

За визначенням Д. Бермудес, педагогічні умови – це «підготовка майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної діяльності, яка полягає у спеціальному створенні педагогічних обставин, що містять систему педагогічних засобів і удосконалюють процес підготовки студентів» (Бермудес, 2018, с. 104).

Науковець Т. Алексінцева розкриває педагогічні умови як «сукупність факторів, спрямованих на створення оптимального середовища для реалізації педагогічних завдань. Під педагогічними умовами, необхідними для формування готовності майбутніх викладачів навчальних закладів до застосування засобів арт-педагогіки розуміємо ті, які сприятимуть досягненню студентами рівня знань, умінь та навичок, компетенцій, що забезпечать успішність зазначеної діяльності» (Алексінцева, 2019, с. 105).

Погоджуємося з Т. Чопик, яка зазначає, що «педагогічні умови» – це «сприятливе середовище організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що забезпечує ефективні спільні дії учасників

педагогічного експерименту для досягнення поставленої мети» (Чопик, 2014, с. 70).

Враховуючи досвід науковців щодо вивчення організації освітнього процесу, виокремимо педагогічні умови, що сприятимуть підвищенню ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, зокрема:

- формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»;

- використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Першою педагогічною умовою майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності визначаємо *формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.*

Науковці А. Маркова, Т. Матіс, А. Орлов досліджували особливості формування мотивації, види мотивації. На думку цих науковців, мотиви доцільно розділити на дві групи: пізнавальні та соціальні. Про пізнавальні мотиви у студента доцільно говорити, «якщо під час навчання переважає спрямованість на зміст навчального предмета; якщо у студента яскраво виявляється спрямованість на іншу людину, то ми говоримо про соціальні мотиви навчання» (Маркова, Митіс, Орлов, 1990, с. 15).

Пізнавальний мотив ділиться на широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні та мотиви самоосвіти. У свою чергу, соціальні мотиви науковці поділяють на широкі соціальні, вузькі соціальні (позиційні) та соціального співробітництва. Причому обидва види цих мотивів відіграють важливу роль у навчанні.

Дослідниця О. Сутягіна поділяє мотиви навчання на два види: внутрішній та зовнішній. Під внутрішніми мотивами розуміє сукупність мотивів, закладених у самій навчальній діяльності, пов'язані зі змістом і самим процесом навчання, що реалізують пізнавальну потребу. Під зовнішніми мотивами розуміють мотиви, які не здатні реалізувати пізнавальну потребу і не пов'язані з одержанням знань. Внутрішніми мотивами є інтерес до процесу розв'язання завдання, до пошуку способу вирішення цього завдання і т.д. З іншого боку, таке спонукання може виходити ззовні, від іншої людини. Тобто, якщо без контролю та нагадування викладача студент не активізується, то мотив являється зовнішнім (Сутягіна, 2015, с. 188).

У вітчизняній педагогіці класифікують мотиви навчального процесу таким чином:

1) соціальні (суспільні) мотиви, що пов'язані з різними взаєминами між учасниками педагогічного процесу (студентами між собою, студентами та викладачами, студентами та батьками) та статусом студента у суспільстві;

2) пізнавальні (прагнення до пізнання нової інформації та одержання емоційного задоволення від результатів навчання);

3) професійно-ціннісні (пов'язані з формуванням готовності студентів до професійного самовизначення) (Гладиш, 2012, с. 151).

«Саме те, що особливо значуще для людини, виступає в підсумку як мотиви і цілі її діяльності і визначає справжній стрижень», – зазначав знаний психолог С. Рубінштейн (Рубінштейн, 2002, с. 764).

У монографії науковець В. Климчук зазначає, що більшість науковців вивчають генезис матеріальної системи психології та називають «мотив» однією із базових категорій та аналізують її зміст і розвиток в історичній перспективі. При цьому дослідники зазначають, що категорія мотиву відповідає реальності як «...система особливих предметно-орієнтованих енергетично-динамічних відносин суб'єкта із дійсністю, задана взаємодією природних і соціокультурних начал у його психічній організації» (Климчук, 2015, с. 75).

Автор досліджував термін «мотив» та вербальну його форму «мотивувати» та абстрактну «мотивація» і зробив такі висновки: основні мотиваційні поняття – це «мотивація, потреба, ціль. Мотивація – сукупність усіх детермінант поведінки, внутрішніх і зовнішніх (стимули, потреби, ідеали, цінності тощо). Потреба у найзагальнішому розумінні визначається як усі внутрішні стосунки до активності, яка визначає настанову індивіда на певні поведінкові реакції. Ціль розглядається як одна із мотиваційних змінних, яка має векторний і спонукальний характер» (Там само, с. 78).

Науковець О. Алексєєв зазначає, що спрямованість мотивації – це «процес вибору, ціннісні орієнтації особистості, що відповідають її потребам, задовольняють їх, визначають формування особистісних якостей студента. Вони виокремлюють суттєве і важливе для конкретної людини від несуттєвого. Сукупність сформованих, сталих мотивацій, утворюють свого роду вісь свідомості, що забезпечує стійкість особистості, послідовність певного типу поведінки і діяльності, що виявляється в спрямованості потреб та інтересів. Мотивація є важливим чинником, що зумовлює дії та вчинки особистості» (Алексєєв, 2016, с. 102).

На нашу думку, умотивований студент буде тільки тоді, якщо має внутрішні і зовнішні стимули та потребу у нових знаннях. Джерелом діяльності особистості є її мотив, він формується у процесі вдосконалення

майбутніми вчителями фізичної культури дій, усвідомлених суперечностей, що виникли між пізнавальною потребою і можливістю.

Дослідженням мотивації навчальної діяльності займався науковець О. Дем'янчук, який зазначав, що «джерело діяльності людини, її мотив, формується в процесі вдосконалення студентами дій, усвідомлених суперечностей, що виникли між пізнавальною потребою і можливістю її задоволення своїми силами. Структурою такого мотиву, на думку науковця, є: спрямованість (мета діяльності індивіда), емоції (престижу, співпереживання, досягнення успіху, допитливості, позитивних емоцій, самостійності, незадоволеності тощо), характер мотиву, характер діяльності. Сукупність і цілеспрямований розвиток цих складових визначає рівень інтересу та зацікавленість особистості обраною професією» (Дем'янчук, 1997).

Ми можемо зазначити, що активним у навчанні буде той студент, який усвідомлює потребу у знаннях, що будуть потрібні у майбутній професійній діяльності, а до своєї професії відноситься як до джерела духовних і матеріальних потреб.

Перша педагогічна умова передбачає формування позитивного ставлення майбутніх учителів фізичної культури до оволодіння танцювальною руховою діяльністю і відбувається під час музично-рухової діяльності студентів.

Набуття комплексного досвіду танцювально-рухової діяльності у процесі професійної підготовки студентів – майбутніх учителів фізичної культури передбачає підвищення зацікавленості майбутніх учителів фізичної культури в самовдосконаленні, прагненні досягнути успіху, потребі в професійному зростанні, усвідомлення необхідності покращення знань та умінь щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, активізацію пізнавальної діяльності студентів на

основі практичних робіт (складання танцювальних комбінацій і музичних композицій для практичних занять).

Враховуючи результати наукового пошуку нами була визначена друга педагогічна умова – *удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг».*

Погоджуємося з А. Колотом, що сучасне викладання неможливе без зміни формату, збагачення методології досліджень, наповнення її інструментарієм міждисциплінарного характеру. Міждисциплінарний підхід проводить «мости» між різними науками, неформально об'єднує їх, не порушуючи їх окремоті, унікальності та своєрідності (Колот, 2014, с. 18).

Міждисциплінарний підхід дає можливість пов'язувати та неформально об'єднувати і не порушувати окремоті дисциплін, унікальності та своєрідності, а навпаки, сприяти пізнанню народного хореографічного мистецтва зусіх сторін.

Дослідниця І. Синчук зазначає, що «міжпредметні зв'язки є педагогічною категорією для позначення синтезуючих, інтеграційних відносин між об'єктами, явищами і процесами реальної дійсності, що знайшли своє відображення у змісті, формах і методах навчально-виховного процесу і виконують освітню, розвиваючу і виховує функції в їх обмеженому єдності» (Синчук, 2017).

Науковець А. Синяков зробив висновок, з яким ми погоджуємося, що немає єдиної думки з цієї проблеми. «Одні науковці розглядають міжпредметні зв'язки, як дидактичні умови, що сприяють підвищенню науковості та доступності навчання, позитивно впливають на основні компоненти процесу навчання: зміст навчального учбового матеріалу, методи викладання, методи навчання, що самостійно виконують студенти; визначають міжпредметні зв'язки як дидактичну умову, а також педагогічну категорію, що вимагає вивчення програмного матеріалу з урахуванням змісту

суміжних навчальних дисциплін і в силу цього надає особливий вплив на всі сторони навчального процесу» (Синяков, 2009, с.199).

«Освітнє значення міжпредметних зв'язків», як зазначає О. Волобуєва, полягає у тому, що це дає нові можливості щодо підвищення рівня знань, умінь і навичок суб'єктів навчання, дозволяє активізувати їх пізнавальну активність та сприяє ефективному використанню різноманітних способів знань на практиці (під час виконання професійної діяльності). Виховне значення міжпредметних зв'язків створює глибокі передумови для формування наукового світогляду суб'єктів навчання; розвитку самосвідомості спонукальної сфери особистості майбутнього фахівця, відображення в її свідомості смислів і мотивів людської діяльності, тобто прагнення до навчання; розвитку їх моральних якостей і естетичних почуттів, необхідних для професійної орієнтації. Розвивальне значення – полягає у підвищенні самостійності й розвитку творчих здібностей, підвищенні професійної майстерності майбутніх фахівців» (Волобуєва, 2015, с. 32).

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачає вивчення комплексу гуманітарних, соціально-економічних, природничих дисциплін та дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, які є фундаментальними, а також є цикл дисциплін вільного вибору студентів.

Нами було проаналізовано навчальні плани ЗВО, в яких здійснюється підготовка майбутніх учителів фізичної культури, а саме: Хмельницького національного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Донбаського державного педагогічного університету, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Луцького національного технічного університету, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Як показав аналіз робочих програм, важливе місце серед обов'язкових дисциплін посідають такі дисципліни, як: «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Психологія», «Історія української культури та традиції фізичної культури України», «Ритміка та хореографія», «Теорія і методика викладання гімнастика», «Культура професійного мовлення та спілкування», «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Історія української культури». Зміст цих дисциплін володіє певними можливостями для цілеспрямованого процесу формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Ми проаналізували зміст пояснювальних записок до навчальних програм дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Історія фізичної культури», «Педагогіка», «Психологія», «Теорія та методика фізичного виховання», «Гімнастика з методикою викладання» «Ритміка і хореографія» та визначили теми і завдання для практичної та самостійної роботи студентів, що містять необхідний матеріал для поглиблення знань щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Для ефективної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності нами вводилися додаткові теми та питання до навчальних дисциплін (таблиця 2.1.).

Основними завданнями у процесі збагачення окреслених дисциплін інформацією щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності було: засвоєння основних ідей, цінностей народного хореографічного мистецтва, які становлять основну ідею духовності особистості (любов до України, до народних традицій; систематичне вдосконалення тіла та душі, саморозвиток і самореалізація фізичних, душевних і духовних сил та можливостей; поваги до етнічних предків; формування в собі почуття честі шляхетності, державотворчих

якостей; плекання в особистості національної гідності та гордості, національної свідомості; здатність виконувати обов'язки перед Україною, гармонійне поєднання особистісних і загальнонаціональних потреб та інтересів; готовність реалізувати українську національну ідеологію); засвоєння методів збереження та зміцнення здоров'я використанням засобів народного хореографічного мистецтва (Програма бакалавра ХНУ, Модульне середовище).

Таблиця 2.1.

Перелік запропонованих додаткових тем до навчальних дисциплін

№	Дисципліна	Назва уведеної теми
1	Вступ до спеціальності	Особливості роботи вчителя фізичної культури у закладі загальної середньої освіти
2	Психологія фізичного виховання і спорту	Особливості національного характеру українців
3	Педагогіка	Етнопедагогіка та народна педагогіка
4	Теорія і методика фізичного виховання	Дозування фізичного навантаження на уроках фізичної культури у процесі вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг»
5	Гімнастика з методикою викладання	Елементи народного хореографічного мистецтва
6	Ритміка та хореографія	Хореографічні композиції

Для поглиблення знань студентів щодо засобів народного хореографічного мистецтва і вправ класичного танцю, танцювальних кроків і рухів народних танців та їх використання нами було розроблено міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг».

Метою розроблення міждисциплінарного спецкурсу є надання допомоги студентам в опануванні методикою навчання елементам класичної хореографії та народного хореографічного мистецтва.

Знайомство з методикою навчання елементарних рухів класичного і народного хореографічного мистецтва дало змогу успішно освоїти варіативний модуль «Танцювальний хортинг» навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 класи рівень стандарту.

Значення елементів класичної хореографії та народного хореографічного мистецтва у шкільній програмі полягає в їх дії на організм школярів. Вони сприяють формуванню правильної постави, гарної ходи, розвитку ритмічності, координації, пластичності та виразності рухів. Перелічені якості потрібні людині так само, як і фізичні якості (сила, швидкість, витривалість, гнучкість, координація). Хореографічні та танцювальні вправи урізноманітнюють уроки фізичної культури, підвищують її естетично-виховне значення.

«Хортинг» – це комплексна система самовдосконалення особистості, що заснована на фізичному, морально-етнічному та духовному вихованні, пов'язаних з відродженням давніх народних традицій козаків (козачок), які передавались з покоління у покоління.

Науковець З. Діхтяренко визначила поняття «хортинг», яке не без підстав асоціюють із островом Хортиця, де існувало лицарство і самопожертва, відвага та виховання могутніх і вольових чоловіків. Дослідниця стверджує, що саме тому спортивне одноборство «хортинг» символічно названо на честь місця проведення давніх козацьких двобоїв – «хорту», в який вони збиралися для виявлення найсильніших, і на честь найбільшого на Дніпрі острова Хортиця – сакрального центру і колиски козацької доблесті Запорозької Січі (Діхтяренко, 2014, с. 56).

Ідея виникнення «хортингу» як комплексної системи самовдосконалення особистості, що заснована на фізичному, морально-етнічному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій, що передавалися з покоління в покоління (Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу (проект), 2016, с. 18).

Завданням хортингу є виховання, що покликане забезпечити комплексний вплив на фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток особистості, сприяти формуванню здорового способу життя, охоплення

оздоровчим рухом усі верстви населення України, популяризація та підвищення ролі фізичної культури та спорту, залучення дітей та юнацтва до здорового способу життя, виховання особистості в дусі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Батьківщини (Там само, с. 17).

У Концепції хортингу термін «хортинг» розглядається як система всебічного вдосконалення особистості, як філософія та спосіб життя. Слово «хортинг» походить від назви відомого в світі славетного острова Хортиця, де була розташована Запорозька Січ, яка відіграла прогресивну роль у історії українського народу.

«Хортинг» – це комплексна система самовдосконалення особистості, заснована на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій, що передавалися з покоління в покоління (Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу (проект), 2016, с. 18).

Перший крок з впровадження хортингу у шкільну програму зробив Е. Єрмоєнко, який розробив варіативний модуль «Хортинг». Цей модуль передбачає фізичне оздоровлення та духовне виховання учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів на загальнооздоровчому та культурному підґрунті, а також філософсько-виховних патріотичних традиціях українського народу.

Модуль «Хортинг» складається з фізичної підготовки, спеціальної підготовки (технічної, тактичної).

Матеріали містять поступове підвищення як фізичних навантажень, так і адаптованих під цей вік школярів набір спеціальних оздоровчих елементів хортингу, базової техніки і формальних комплексів.

Сучасні науковці вважають, що для покращення здоров'я української молоді необхідно використовувати засоби оздоровчого хортингу, які забезпечують розвиток необхідних фізичних якостей.

«Оздоровчий хортинг» – розділ навчання національного виду спорту, що виокремлено у систему спеціально підібраних фізичних вправ і науково розроблених методичних положень, спрямованих на вирішення завдань всебічного фізичного розвитку та оздоровлення особистості. «Оздоровчий хортинг» сприяє вихованню життєво важливих рухових навичок, забезпечує розвиток психофізичних якостей, таких як: спритність, швидкість, сила, гнучкість, витривалість (Присяжнюк, Краснов, 2016, с. 134).

Також у навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів, 10 – 11 класів (рівень стандарту) нами запропоновано впровадження варіативного модулю «Танцювальний хортинг».

Основна мета модуля – формування соматичного, соціального та психологічного здоров'я особистості, розвиток основних фізичних якостей, навчання техніки танцювальних рухових дій, підвищення рівня фізичної підготовленості, опанування елементів народного танцю як базового модуля.

Вивчення модуля сприяє формуванню стійкого інтересу до предмета «Фізична культура» в цілому і танцювальних рухів зокрема.

Спеціальна фізична та прикладна підготовка спрямована на підвищення функціональних можливостей організму, розвиток спеціальних фізичних якостей, необхідних для танцювальних кроків, краще та швидке засвоєння технічних танцювальних прийомів. Особлива увага приділяється індивідуальному та колективному танцю, танцювальним вправам народного хореографічного мистецтва (Хіміч, Бойко, Коваль, 2020, с. 258).

Отже, застосування учителями фізичної культури варіативного модуля «Танцювальний хортинг» з використанням засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності потребує пошуку нових форм, методів і засобів організації навчальної діяльності.

Недостатня підготовка до реалізації варіативного модуля за видами музично-рухової діяльності та хореографії діючої навчальної програми з фізичної культури в закладах загальної середньої освіти пов'язана з

відсутністю інформаційних ресурсів, а також недостатньою підготовкою майбутніх учителів фізичної культури до реалізації народного хореографічного мистецтва.

Саме тому нами розроблено посібник «Методика вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хіміч Віта, Ребрина Анатолій, Коломієць Галина, Ребрина Андрій) з висновком «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах» (Протокол № 2 від 01. 07. 2019 р.).

Також спільно із викладачами Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти розроблено «Методику вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг»» для закладів загальної середньої освіти (авт. Хіміч Віта, Шнира Олег, Ребрина Анатолій, Соловей Микола) (Протокол № 5 від 27. 12. 2019 р.), що дає змогу покращити знання, уміння та методику навчання елементарним рухам класичного танцю і народного хореографічного мистецтва.

Третьою педагогічною умовою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності ми виокремили *використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.*

Погоджуємося з дослідником Ю. Тараненко, який зазначає, що використання інновацій в освітньому процесі є динамічним за характером і розвивальним за результатом, що дозволяє вирішити суперечності між старою системою і потребами в новій педагогічній освіті (Тараненко, 2017, с. 80).

У науковій праці «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів у процесі професійної

діяльності» Д. Бермудес підкреслює значення застосування інноваційних методів до реалізації варіативних модулів (Бермудес, 2018, с. 108).

З метою формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності ми використали як традиційні, так і інноваційні методи.

Розглянемо їх більш детально.

Разом із науковцями до традиційних форм та методів навчання ми віднесли такі, як:

- лекції (вступна, ознайомча, лекція-інформація, оглядова, підсумкова, лекція із попередньо запланованими помилками, лекція-брифінг, лекція-бесіда і т.п.);

- семінари (семінар-бесіда, семінар-доповідь (повідомлення), семінар-захист інновацій, семінар-диспут (дискусія), семінар – «мозковий штурм» і т.п.);

- практичні заняття (практичні заняття, лабораторні роботи);

- самостійна аудиторна і позааудиторна робота студентів;

- наочність – у виконанні вправ, орієнтація на зразок, копіювання запропонованого зразка;

- словесний і наочний – пояснення і показ вправ;

- словесний – пояснення, після якого слідує самостійне виконання вправ;

- практичний – самостійне складання і виконання вправ і програм, часткове ведення заняття (Толмачова, 2017, с. 25).

Нині не існує єдиного загальноприйнятого визначення поняття «інновація». Поширені різні, часто суперечливі, точки зору щодо того, що «слід вважати інноваціями – абсолютно нове чи вдосконалене старе, глобальні чи локальні зміни, процес створення нового чи його результат, будь-що нове чи лише те, що є актуальним і значущим, тощо. Основою інтеграції наявних поглядів може бути системний підхід, тобто розгляд

інновації як цілеспрямованої зміни, нововведення у певній системі, яке вдосконалює цю систему, призводить до її прогресивного розвитку» (Інноваційні технології навчання).

У процесі проведення дослідження майбутні учителі фізичної культури під час вивчення навчальної дисципліни «Ритміка і хореографія» знайомились з традиційними типами конструювання програм і проведення уроків із використанням засобів народного хореографічного мистецтва та використанням інноваційних освітніх технологій.

Розглянемо їх більш конкретно.

У вільному методі конструювання програм під час проведення занять, відбувається спонтанний підбір вправ, широко використовується імпровізація в рухах і комбінація найпростіших кроків, що виконуються під час певного танцювального фрагмента.

При застосуванні вільного (фрістайлу) методу музичний супровід та виконання танцювальних вправ можуть відрізнитися в подальшому на заняттях.

У структурному (хореографічному) методі конструювання програм здійснюється за запланованим заздалегідь планом-конспектом заняття, за якого використовуються спеціально підготовлені музичні фонограми, виконуються хореографічні вправи та хореографічні комбінації, що складаються з класичних вправ хореографії і народного хореографічного мистецтва. Вони повторювалися в певному порядку, із заданим темпом, кількістю рухів і відповідно до музичного супроводу. Такі заняття для вивчення та вирішення конкретних завдань повторюються протягом певного циклу.

Варто зазначити, що для майбутнього учителя фізичної культури важливо не тільки гарно рухатися, але і вміти чітко і ясно, в доступній формі пояснити техніку виконання рухів. Тому виникає потреба в засвоєнні вправ

для використання принципу поточності (Non Stop – нон-стоп) виконання рухів.

Майбутні учителі фізичної культури вивчали традиційні методи конструювання хореографічних комбінацій метод «поєднання елементів», а також метод «модифікації блоків». Метод «поєднання елементів» передбачає повторення не окремі вправи, а їх поєднання. Можливе поєднання комбінації з декількох з'єднань (вправ) елементів. Метод «модифікації блоків» є різновидом блокової хореографії. Цей метод полягає у вивченні та об'єднанні раніше вивчених вправ у хореографічне з'єднання. Залежно від рівня підготовки студентів і складності хореографічних вправ підібраних у «блок».

Застосування цього методу дозволяє досягти потрібної якості виконання вправ, оскільки «блок» можна повторювати багаторазово. При виконанні «блоків» їх можна урізноманітнювати залежно від підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

«Блок» – це пов'язані між собою хореографічні рухи, які виконуються на 32 рахунки музичної фрази, з послідовним виконанням їх із правої ноги.

При вивченні та засвоєнні «блоків» потрібно враховувати їх поетапне виконання, а саме:

- вивчення блоку рухів, що складаються із простих базових елементів, увагу слід приділяти на початок та кінець рухів у виконанні блоку;
- виконувати поступову заміну простих рухів на більш складні, не порушуючи при цьому обрану схему його побудови;
- у «блоки» додаються переміщення, повороти, зміна напрямку рухів, хореографію й амплітуду виконання хореографічних елементів.

Метод «музичної інтерпретації» використовується під час побудови танцювальних композицій. Цей метод поділяють на два підходи: перший, що пов'язаний з конструюванням конкретної вправи, другий – з варіаціями рухів відповідно до змін у музиці. Другий підхід і є методом «музичної інтерпретації». Підібрані вправи підбирають і komponують відповідно до

музичної теми, під час приспіву (якщо такий є) можна виконувати однакові композиції (хореографічні вправи). Під час звучання куплету виконуються вправи з подальшою зміною ритму, рухів рук та ніг, а також з амплітудою рухів.

Методом «ускладнення» або методом «модифікації» в хореографії називається визначена логічна послідовність вивчення вправ. Педагогічно грамотний добір хореографічних вправ з урахуванням їх доступності для студентів, відбувається з поступовим ускладненням за рахунок нових елементів. У результаті застосування цього методу здійснюється поступовий перехід від елементарних до більш складних за координацією, за амплітудою, рухових дій без особливих зусиль.

Метод «подібності» використовувався, тоді, коли під час заняття бралася за основу одна рухова тема (кілька елементарних хореографічних вправ), напрямок переміщень або стиль рухів. Наприклад, добираються вправи, в яких виконуються рухи вперед і назад або вліво і вправо. Такий комплекс може складатися із двох і більше вправ.

Залежно від рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури хореографічні вправи можуть бути простими або складними, виконуватися в повільному темпі або більш швидкому.

Метод «лінійної прогресії» передбачає почергове розучування рухів ніг з подальшим їх доповненням. Цей метод варто застосовувати на заняттях із початківцями. При вивченні вправ кожен наступний крок не розучують до тих пір, поки попередній не буде логічно завершений, тобто додається робота рук, зміна амплітуди рухів, темп виконання, напрямок пересування та ін..

Метод «складання» або «коловий» метод передбачає вивчення хореографічних вправ з постійним поверненням до виконання першої. Наприклад, спочатку вивчають першу та другу вправи, потім поєднують третю, потім об'єднують хореографічні вправи у суцільну зв'язку. Усі наступні вправи вивчають, як і попередні. З поєднанням їх з першими

вправами, створюючи при цьому одну велику зв'язку. Цей метод краще застосовувати тоді, коли вивчено базові рухи та кроки, що дасть змогу зосередити увагу не на розучуванні вправ, а на правильності їхнього виконання та з'єднання.

Метод «зигзаг» використовувався тоді, коли вже було вивчено всі основні хореографічні елементи (вправи) або комбінації. Тоді вони виконуються у своєрідній послідовності. Цей метод найбільше використовується при побудові композицій і тоді коли, ті хто займається, оволоділи базовими елементами та з'єднаннями хореографічних вправ у «блоки».

Метод «ритмічних варіацій» застосовується тоді, коли розучуються окремі вправи з подальшим їх поєднанням у зв'язки. Наступним кроком є різні варіації, а саме збільшують амплітуду рухів, змінюють напрям пересувань, доповнюють оплесками, підстрибуваннями та вигуками.

Метод «Каліфорнійський стиль» є комплексом попередніх хореографічних методів. Він поєднує у собі декілька методів, а саме: метод «ускладнення», метод «музичної інтерпретації» та методу «ритмічних варіацій» і характеризується тим, що комплекс виконують з переміщенням у різні напрями і при цьому всі хореографічні вправи необхідно чітко поєднувати з музичним супроводом заняття.

У контексті дослідження слід виокремити методи, що пов'язані з нормуванням і управлінням навантаження, вдосконаленням рухових навичок, до яких належать: рівномірний, повторний (метод стандартної вправи), перемінний та інтервальний (методи варіативної вправи).

Рівномірний метод характеризується виконанням, студентами, безперервних, з постійною інтенсивністю фізичних вправ. Цей метод поділяється на метод тривалого та короткочасного рівномірного тренування.

Метод тривалого тренування передбачає виконання роботи невеликої інтенсивності протягом тривалого часу (аеробного режиму), що розвиває

витривалість людини. Безперервне заняття триває від 15 (20) до 90 хв. і більше, виконують базові хореографічні вправи та танцювальні вправи.

Метод короткочасного рівномірного тренування відбувається в аеробно-аноеробному режимі з меншою тривалістю, але з більшою інтенсивністю. Цей метод більше підходить для тренуваних осіб, вони виконують бігові, стрибкові, танцювальні вправи (Синиця, Шестерова, 2010, с. 127).

Повторний метод характеризується багаторазовим виконанням вправи в поєднанні з інтервалами відпочинку, під час яких відбувається відновлення відпочинку. Повторний метод підвищує технічність виконання хореографічних вправ та сприяє розвитку сили, швидкості, швидкісної витривалості тощо.

Змінний метод характеризується безперервним виконанням вправи з постійними змінами навантаження за допомогою зміни швидкості пересування, амплітуди руху, музичного темпі тощо. Цей метод передбачає застосування різних форм циклічних та ациклічних рухів: ходьби, бігу, стрибків, базових та танцювальних рухів.

Змінний метод розвиває витривалість, швидкість та координацію та сприяє збільшенню рухових навичок.

«Інтервальний» метод (колове тренування), як і повторний, ґрунтується на багаторазовому виконанні вправи через певні інтервали відпочинку. «Інтервальний» метод відрізняється від змінного тим, що він має тренувальну дію інтервалів відпочинку. Період відпочинку може відрізнятися, бути пасивним або активним, вправи повторюються серіями.

В «інтервальному» методі використовуються танцювальні та силові вправи, із застосуванням інвентарю або без нього, з використанням тренажерів (обтяжень) або без них. Цей метод дає змогу чітко дозувати величину навантаження, а також за короткий проміжок часу підвищити рівень витривалості, без ризику перевантаження.

Ми погоджуємося з науковцем Д. Бермудес, що не менш важливими для майбутнього учителя фізичної культури є здатність до імпровізації, перевтілення, співтворчості, співпереживання, володіння мистецтвом самовираження, педагогічний артистизм. Таким чином, такі методи, як: метод «театралізації» і метод «імпровізації» сприяють розкриттю творчої індивідуалізації і креативному мисленню студентів (Бермудес, 2018, с. 111).

Метод «імпровізації» або «вільний стиль» під час виконання хореографічних композицій дає можливість імпровізувати. Цей метод формує готовність майбутнього вчителя фізичної культури за такими параметрами, як висока рухова ерудиція і музикальність, володіння педагогічними прийомами управління групою.

Майбутній учитель фізичної культури має володіти методом «театралізації» для поєднання пластики, жестів, міміки, звуків, кольорів, костюмів, мелодії тощо. Метод «театралізації» покликаний створити видовищно-активну ситуацію, де кожний суб'єкт виступатиме активним її учасником; є поєднанням роботи суглобно-м'язового апарату та емоційного забарвлення у процесі виконання танцювальних комбінацій (Тараненко, 2017, с. 85).

Застосування інноваційних методів і прийомів навчання в системі підготовки майбутніх учителів фізичної культури позитивно діє як на мотивацію, так і на формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Як зазначає науковець О. Дубасенюк, «інновації в освіті – це процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану (Дубасенюк, 2009, с. 22).

Інноваційні освітні технології – це, щонайперше, зміни в навчально-виховному процесі з метою його покращення та вдосконалення.

Дослідники С. Гаркуша та І. Шаповаленко розглядають такі варіанти впровадження інноваційних технологій на уроках фізичної культури: «кооперативного навчання (групового), як: «робота в парах, трійках», «робота в малих групах»»; колективно-групове навчання «обговорення проблем в загальному колі», «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», метод «навчаючи – навчаюсь», «дерево рішень»; технологія ситуативного моделювання, до якої належать імітаційні та рольові ігри; технології опрацювання дискусійних питань – методи «Займи позицію» та «Зміни позицію», «Дискусія»» (Шаповаленко, Гаркуша, 2013, с. 191).

На нашу думку, інноваційні методи навчання, які ми використовували на практичних заняттях з дисципліни «Ритміка і хореографія», покращили взаємодію студентів між собою, а також викладачем, що передбачає спільне навчання та взаємодію у навчанні (колективне, групове, співпраця у навчанні).

Організація навчання пов'язана з моделюванням життєвих ситуацій, використанням рольових ігор, колективних проєктів, розв'язанням проблемних ситуацій із їх аналізом. Воно ефективно сприяє формуванню готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, вихованню духовних цінностей, створенню атмосфери співдружності, взаємодії.

У підготовці до традиційного заняття майбутній учитель фізичної культури може використовувати відео- та аудіо- матеріал, зокрема, демонстрацію для правильного виконання вправ, презентацію нового матеріалу.

Для формування складових готовності майбутніх учителів фізичної культури у професійній діяльності ми застосовували метод «перевернутого навчання».

Готуючи домашнє завдання, студенти самостійно вивчали теоретичний матеріал, переглядали відповідний відеоматеріал, що пов'язаний з народним хореографічним мистецтвом, зокрема, відеоролики виконання танцювальних вправ (студенти самостійно проходили відео- і теоретичний матеріал), а на практичних заняттях удосконалювали свої рухи і перевіряли правильність виконання.

Майбутні вчителі фізичної культури обговорювали зміст заняття, перевіряли свої знання та взаємодіяли один з одним в практичній діяльності. Викладач виступав в ролі тренера або консультанта і заохочував до самостійної і спільної роботи.

Студенти зупинялися на найбільш складних для виконання танцювальних рухах, консуьтувалися з викладачем як вірно поєднувати танцювальні рухи в єдину танцювальну композицію.

Майбутні вчителі фізичної культури на практичних заняттях використовували підготовлений аудіо-запис з розробленими танцювальними композиціями та створювали власну композицію з використанням програми «Audacity», що дає змогу виконувати такі функції, як: редагування звукових файлів, запис, оцифрування звуку, зміна параметрів звукового файлу тощо.

Також використовували таку інноваційну технологію на занятті, як «квест». «Квест» – це «ігрова технологія, яка має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила, та реалізується з метою підвищення в учнів знань і вмінь 21 століття» (Сокол, 2014, с. 31).

Важливо, зазначити, що при використанні інноваційних технологій навчання нами враховувались міжпредметні зв'язки. Це покращило знання майбутніх учителів фізичної культури щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

У робочу програму дисципліни «Вступ до спеціальності» була введена тема: «Особливості роботи вчителя фізичної культури у закладі загальної середньої освіти», в якій розкривалися такі питання:

1. Значення особистого прикладу учителя фізичної культури.
2. Особливості викладання фізичної культури у закладах загальної середньої освіти.
3. Фізична культура як складова загальної культури особистості.
4. Особливості викладання фізичної культури у закладах загальної середньої освіти з використанням варіативних модулів.

Лекція проводилася у формі лекції-дискусії, що дало змогу студентам висловити власну точку зору.

Практичне заняття з цієї навчальної дисципліни передбачало використання методу «Мозковий штурм». Студенти за короткий термін висували різні несподівані ідеї, потім їх записували. На заключному етапі розбиралися всі записані ідеї, з'ясовувалося, як ту чи іншу ідею можна застосовувати та реалізувати на практиці, поєднувалися декілька ідей в одну.

Студенти творчо підходили до вирішення поставлених проблем. Завдяки «Мозковому штурму» група студентів, яка брала в ньому участь, стала командою.

Дисципліна «Психологія фізичного виховання і спорту» відповідно до навчального плану належить до циклу дисциплін (обов'язкові), метою якої є створення умов для засвоєння студентами науково-методологічних та прикладних проблем галузі, психологічної характеристики спортивної діяльності.

Для покращення знань студентів щодо національно-психологічних властивостей людини, яка уособлює певну етнічну культуру, спосіб життя, вдачу (ментальність), нами було додатково введено тему: «Особливості національного характеру українців», під час вивчення якої розглянуто такі питання:

1. Поняття національного характеру та ментальності.
2. Етнічні складники українського характеру.
3. Соціопсихічні риси українського характеру.
4. Мова і національна психологія.

На лекції-бесіді студентам було цікаво почути про особливості національного характеру українців. На початку лекції були озвучені питання, які буде розглянуто. Студенти висловлювали свої думки і ставили запитання за цією темою. З урахуванням думок майбутніх учителів фізичної культури викладач контролював виклад матеріалу, ставив запитання до аудиторії, зокрема: прості та проблемні. Це допомогло краще підтримати увагу студентів.

На практичному занятті був використаний інтерактивний метод «Коло ідей». Він передбачав обговорення в малих групах питань за встановленим часом.

Після того, як час на обговорення був вичерпаний, кожна група запропонувала лише один аспект вирішення проблеми, що обговорювали. Коли всі ідеї студентів було вислухано, підводилися підсумки заняття.

Навчальна дисципліна «Педагогіка» вивчається майбутніми вчителями фізичної культури на третьому курсі. Метою дисципліни є опанування системою загальнопедагогічних знань, засвоєння знань з історії педагогіки, теорії виховання та навчання (дидактики), ознайомлення із теорією змісту, організації та управління навчально-виховним процесом. До цієї навчальної дисципліни було уведено тему: «Етнопедагогіка та народна педагогіка», під час вивчення якої розглядалися такі питання, як:

1. Українська народна педагогіка, її місце у системі національного виховання.
2. Родинна педагогіка в системі педагогічних наук.
3. Психолого-педагогічні основи родинного виховання.
4. Етнопедагогіка та етнографія.

Виклад лекційного матеріалу проводився у вигляді прес-конференції. Новий матеріал подавав не тільки викладач, а й майбутні вчителі фізичного виховання. Студенти готували доповіді за напередзаданими питаннями та робили доповіді на 5 – 7 хв. з презентацією. Адже майбутні вчителі фізичної культури мають навчитися викладати матеріал перед аудиторією.

Лекція прес-конференція сприяла творчій співпраці викладача зі студентами, дала можливість поглибити свої знання з етнопедагогіки та етнографії, одержати досвід публічного виступу.

На практичному занятті було проведено розігрування педагогічних ситуацій, метою якого стало визначення власного ставлення до конкретної життєвої ситуації, набуття досвіду поведінки в подібній ситуації, шляхом виконання «ролі», що є близькою до реальної професійної ситуації. Цей метод допоміг навчитися «переживати ситуацію в ролі» та змодельовати власну реальну поведінку в ній.

Ознайомлення з етнопедагогікою і народною педагогікою передбачало самостійну роботу студентів з питань, що пов'язані з народним хореографічним мистецтвом та засобами його використання.

Важливою для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності є навчальна дисципліна «Теорія і методика фізичного виховання», що вивчається на 3 – 4 курсах.

Метою курсу є оволодіння студентами теоретичними і методичними засадами підготовки вчителя фізичної культури.

До змісту робочої програми навчальної дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання запропоновано тему: «Дозування фізичного навантаження на уроках фізичної культури у процесі вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг»».

Під час проведення проблемної лекції ми розглянули такі питання:

1. Індивідуальне мінімальне і максимальне навантаження на уроках фізичної культури.

2. Дозування фізичного навантаження відповідно до вікових особливостей фізичного розвитку і фізичної підготовленості учнів на уроках фізичної культури з використанням народного хореографічного мистецтва;

3. Структура і зміст уроку фізичної культури за варіативним модулем «Танцювальний хортинг» з використанням засобів (елементів) народного хореографічного мистецтва.

Проблемна лекція передбачала розширені рамки при викладанні матеріалу і спонукала студентів перейти від прослуховування навчального матеріалу до активного його засвоєння. Викладач виконував роль консультанта, а студенти залучалися до обговорення проблеми, висловлювали свої думки, приймали рішення, набуваючи знання через дію, активне мислення, спільну працю над розв'язанням поставленої проблеми.

Під час проведення практичного заняття ми використовували метод «Робота в парах», який дає можливість подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучити свої думки перед аудиторією.

Цей метод сприяв розвитку навичок спілкування, дав можливість висловити свої думки студентам, розвивав уміння вести дискусію й переконувати співрозмовника.

Ми обговорювали повідомлення студентів про народні звичаї, народну творчість та народне хореографічне мистецтво; майбутні вчителі фізичної культури брали інтерв'ю один в одного; а також провели взаємотестування і взаємооцінювання.

До обов'язкових навчальних дисциплін, які вивчають студенти, належить навчальна дисципліна «Гімнастика з методикою викладання». Метою цієї дисципліни є опанування технікою основних гімнастичних вправ,

формування необхідних знань, умінь та навичок з методики проведення занять з гімнастики та їх використання на практиці.

До змісту навчальної дисципліни «Гімнастика з методикою викладання» нами запропонована тема: «Елементи народного хореографічного мистецтва», під час вивчення якої було розглянуто такі питання:

1. Положення, рухи тулуба та його частин;
2. Елементи народного хореографічного мистецтва;
3. Різновиди танцювальних рухів, кроків, стрибків, поворотів.

Навчальний матеріал був поданий через діалог двох викладачів (вченого і практика) шляхом презентації уявного діалогу між вчителем та педагогом вищої школи. Лекція-діалог спонукала студентів до роздумів і пошуку відповідей на запитання, що виникали при слуханні лекції. Проведення нетрадиційної лекції сприяло розвитку когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

На практичному занятті використовували метод «Мікрофон», який дав можливість кожному студенту прийняти участь у загальногруповому обговоренні, при цьому висловивши власну думку, власну позицію, власні ідеї.

Організація навчального процесу з використанням інформаційних технологій передбачала поєднання традиційної підготовки до заняття з новими інформаційними джерелами. Це дало можливість використовувати аудіо-, відео- матеріал, ресурси мережі Інтернет.

Застосування традиційних методів (лекції-бесіди, проблемні лекції, лекції-консультації, лекція-діалог, лекція прес-конференція та ін.) та інноваційних, зокрема: «Робота в парах», «Мозковий штурм», «Квест», «Коло ідей», ділові та рольові ігри, навчальні дискусії сприяли розвитку складових готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання

засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, зокрема діяльнісного компонента.

2.2. Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності передбачає застосування методу моделювання (конструювання), що відтворює передбачуваний процес.

Як зазначає Л. Сущенко, метод моделювання відіграє одну із ключових ролей у здійсненні системного аналізу будь-якої освітньої системи, оскільки дає змогу представляти і трансформувати об'єкти, явища, процеси, оперувати ними, визначити стійкі властивості, виокремлювати їхні сутнісні аспекти піддавати їх серйозному логічному аналізу (Сущенко, 2003).

Модель (рос.модель, англ.model, нім.Modell n, фр.modèle, від лат.Modulus – «міра, аналог, зразок, взірць») – це відтворення чи відображення об'єкту, задуму (конструкцій), опису чи розрахунків, що відображає, імітує, відтворює принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки чи/та характеристики об'єкта дослідження чи відтворення (оригіналу) (Великий тлумачний словник сучасної української мови).

У Словнику української мови модель трактується як «зразок будь-якого нового виробу, взірцевий примірник чогось» (Словник української мови, Академічний тлумачний словник (1970-1980)).

Український педагогічний словник за редакцією С. Гончаренка подає таке визначення моделі: модель (від латинської назви modulus – міра, мірило, зразок – навчальні посібники, які є умовним образом (зображення, схема,

опис тощо) якогось об'єкта (або системи об'єктів), який зберігає давнішню схожість і пропорції частин, при певній систематизації й умовності засобів зображення, залежно від зображених об'єктів моделі бувають: анатомічні, технічні, будівельні, математичні (Український педагогічний словник, 1997, с. 213).

Дослідники В. Беспалько (Беспалько, 1989), В. Штоф (Штоф, 1966), Г. Красильникова (Красильникова, 2015), М. Скиба (Скиба, 2015) стверджують, що модель виступає як теоретичний взірець, модель є засобом існування знань, носієм знань. Це штучний елемент, який створюють для кращого пізнання системи.

На думку А. Дахіна, модель – це штучно створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм або формул, який, будучи подібний досліджуваного об'єкта (або явищу), відображає і відтворює в більш простому і складному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і відносини між елементами цього об'єкта (Дахін, 2013, с. 13).

На думку А. Маркової, за змістом модель повинна вдосконалюватися в ході експериментального дослідження. Вона радить взяти до уваги щодо розроблення моделі, такі положення, а саме:

– за структурою розроблена модель повинна містити в збалансованому вигляді окремі «блоки», що обумовлюють цілі та засоби, які впливають на результати;

– за функціями вона повинна бути прогностичною та передбачати можливість оновлення кожного із окремих блоків на основі збалансованих та чітких взаємозв'язків між ними (Маркова, 1995).

Науковець В. Штофф підходить до визначення моделі з філософської точки зору і зазначає, що моделлю є мисленнево уявна або матеріально реалізована система, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження. Ми поділяємо точку зору В. Штоффа і розуміємо як наукову модель, що виконує

методологічну і гносеологічну функцію, аналогічну тій, яка притаманна їй в лабораторному експерименті, тобто функцію пізнання (Штофф, 1966, с. 82).

Під педагогічною моделлю дослідник О. Дахін розуміє логічно послідовну систему відповідних елементів, що містить цілі, зміст освіти, проєктування педагогічної технології та технології управління навчальним процесом, навчальних планів та програм (Дахін, 2003, с. 22).

Найбільш поширеною в педагогічних дослідженнях є змістовна модель, що відображає ідеї певної концепції, тобто є концептуальною. Побудова моделі передбачає створення штучного зразка певного об'єкта, який відображає структуру, властивості, функції, зв'язки і відносини між елементами цього об'єкта (Гальченко, 2015, с. 146).

Науковець Ю. Дутчак вказує, що «для отримання достовірної інформації стосовно об'єкту пізнання, модель повинна бути структурована, із зазначенням компонентів, що об'єднанні у єдину систему, встановлені функціональні взаємозв'язки між компонентами та компаративним інструментарієм вивчення різних ознак явища чи процесу» (Дутчак, 2020, с. 192).

Ідеальна модель учителя в освітній практиці виконує низку функцій: служить орієнтиром для професійної підготовки фахівця відповідної освітньої галузі, використовується як еталон для порівняння з реальністю та є зразком для наслідування.

Першим етапом розроблення структурної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності стало:

1. Аналіз та узагальнення наявних відомостей про досліджуваний об'єкт у філософській, педагогічній літературі з теми дослідження;
2. Спостереження за реальним навчально-виховним процесом у Хмельницькому національному університеті з метою виявлення його можливостей у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до

використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Другий етап моделювання (етап трансформації понятійної моделі в структурну) передбачав вирішення таких завдань:

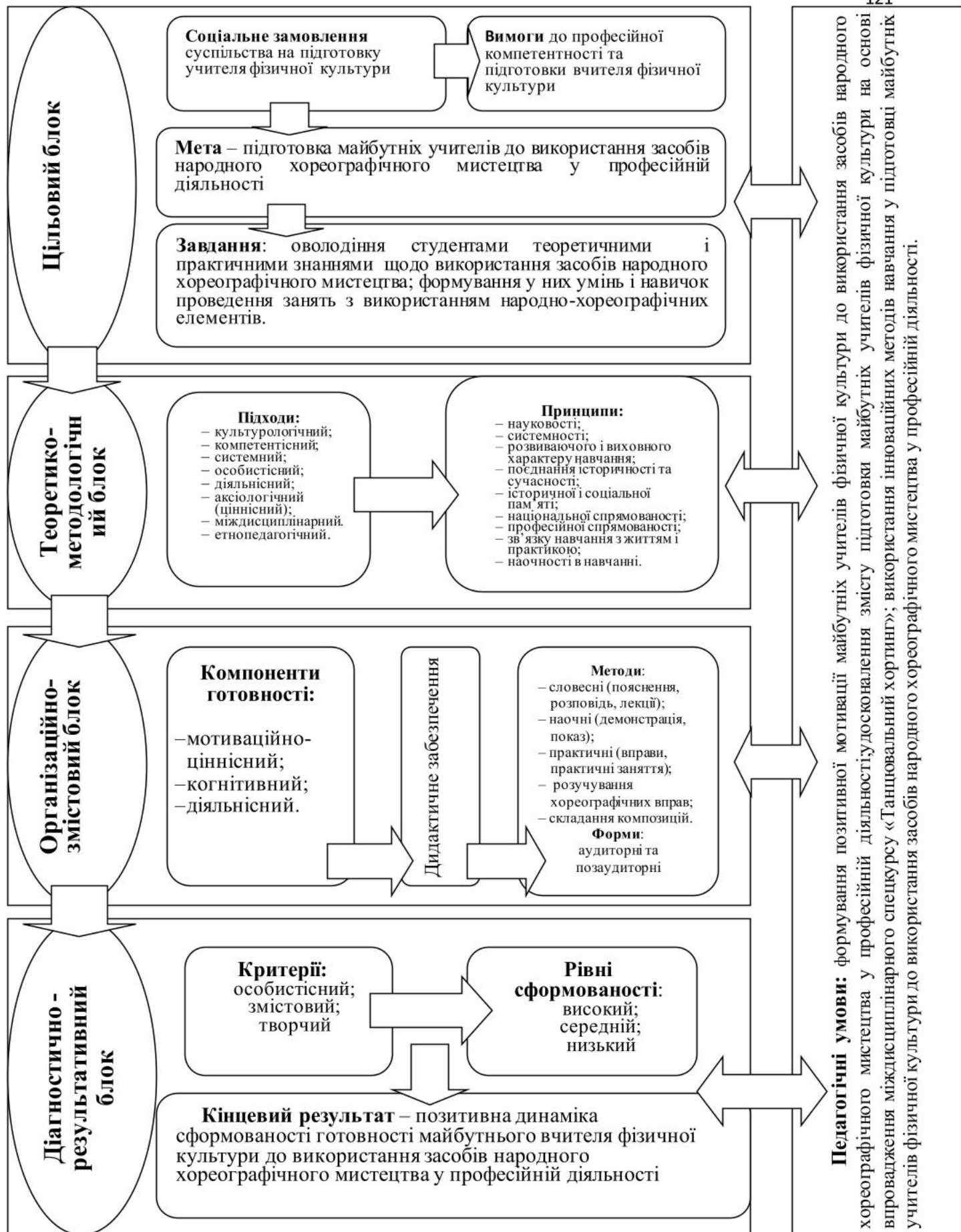
1. Визначення й обґрунтування структурних компонентів готовності до використання засобів народного хореографічного мистецтва;

2. Розроблення наочної схеми структурної моделі процесу підготовки студентів до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Отже, теоретично обґрунтовано авторську модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у єдності її складових: цільової, теоретико-методологічної, організаційно-змістової та діагностично-результативної (Рис. 2.1).

Педагогічний зміст моделі полягає у виявленні актуальних і перспективних завдань навчально-виховного процесу, вивченні та науковому обґрунтуванні умов можливого зближення між ймовірними, очікуваннями і бажаними змінами в процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (Алексеев, 2016, с. 121).

Рис. 2. 1. Структурна модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Об'єктом моделювання є процес професійної підготовки учителів фізичної культури, а предметом – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Структурна модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістовного та діагностично-результативного.

До цільового блоку належать соціальне замовлення на майбутніх учителів фізичної культури, мета та завдання.

Соціальне замовлення передбачає суспільні зміни в уявленні про цілі виховання.

У структурній моделі відображеної мету – підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначаємо *завдання*: оволодіння студентами теоретичними та практичними знаннями щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; формування у них умінь і навичок проведення занять з використанням народно-хореографічних елементів.

Теоретико-методологічний блок висвітлює основні методологічні підходи до організації процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Розкриємо їх детальніше.

Системний підхід – один із головних напрямів загальнонаукової методології.

Системний підхід (англ. Systems thinking – системне мислення) – це «напрямок методології досліджень, який полягає у вивченні об'єкта як цілісної множини елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд об'єкта як системи» – стверджує науковець Ю. Шабанова (Шабанова, 2014, с. 31).

Системний підхід забезпечує єдність теорії, експерименту і практики. Він передбачає виокремлення в педагогічній системі та особистості, яка розвивається, перш за все, інтегративних інваріантних системоутворюючих зв'язків і відношень, аналізу того, що в системі є стійким, а що змінним, що головним, а що другорядним.

Системний підхід передбачає визначення внеску окремих компонентів – процесів у розвитку особистості як системного цілого.

Тому він дуже тісно пов'язаний з *особистісним* підходом, який означає орієнтацію при плануванні і здійсненні педагогічного процесу на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності (Загальні підходи і принципи наукового дослідження).

Особистісний підхід у дослідженні спрямований на усвідомлення студентом ведення здорового способу життя та його ролі в саморозвитку й самореалізації особистості, а також в розвитку особистості як суб'єкта власного життя, історії, культури, традицій. Тобто, прагнення кожної людини відрізнятись від інших, саморозвиватися, мати свої переконання, особисті духовні цінності, виконувати певну роль у суспільстві.

Особистісний складник передбачає, що в центрі навчально-виховного процесу знаходиться сам студент – його мотиви учіння (лінія мотиваційного розвитку) та його неповторний психологічний склад – когнітивні й емоційно-вольові якості. Виходячи з цього, весь навчально-виховний процес, стає антропоцентричним за метою, завданнями, змістом, організаційними формами, методами й прийомами навчання.

У межах діяльнісного підходу студент є водночас суб'єктом низки провідних видів діяльності: учіння та професійної діяльності (Бігіч, Волошинова, Глазунов, монографія, 2014, с. 14).

Діяльнісний підхід потребує переведення майбутнього учителя фізичної культури в позицію суб'єкта пізнання, праці і спілкування.

Діяльнісний підхід впливає з того, що сутність людини значно багатша і різноманітніша, ніж її діяльність. Цей підхід заснований на вірі в позитивний потенціал людини, в її необмеженій творчості можливості постійного розвитку і самовдосконалення.

Культурологічний підхід пов'язує в собі загальнолюдські, національні і особистісно-культурні чинники формування майбутнього учителя фізичної культури, забезпечує соціокультурний саморозвиток особистості, що сприяє розвитку творчості, можливість самореалізації у професійній діяльності. Культура є універсальною характеристикою і специфічним способом людської діяльності, яка задає соціально-гуманістичну програму і передбачає спрямованість того чи іншого виду діяльності, її ціннісних типологічних особливостей і результату. Таким чином, засвоєння особистістю культури передбачає засвоєння нею засобів творчої діяльності.

Сутність *етнопедагогічного* підходу полягає в тому, що особистість, перебуваючи в конкретному соціокультурному середовищі, належить до певного етносу, тому виховання має опиратися на національні традиції народу, його культуру, звичаї, навички.

Етнопедагогічний підхід стає доцільним тоді, коли спостерігається тенденція відродження національного, автентичного, самобутнього, коли виховання набуває рис народності.

Етнопедагогічний підхід пов'язаний з вивченням мови як оригінального феномена етносу, ознайомлення з національно-культурною специфікою поведінки народу, його звичаями, традиціями, нормами, народно хореографічними елементами (танцями).

Науковці М. Пантюк, Т. Пантюк звертають увагу, що ця проблема актуалізується у час здобуття Україною незалежності і тісно пов'язана з іменем В. Сухомлинського та його прихильниками. Учений прагнув написати спеціальну працю, присвячену українській народній педагогіці, зробив чимало розвідок, проте остаточно не завершив задумане. Сутність цього підходу адекватно трактують сучасні науковці: «індивід живе в конкретному соціокультурному середовищі, належить до певного етносу, тому виховання повинно спиратись на національні традиції народу, його культуру, звичаї, навички при проектуванні й організації педагогічного процесу» (Пантюк, Пантюк, 2011, с. 26).

Аксіологічний (ціннісний) підхід передбачає формування у майбутнього учителя фізичної культури системи цінностей, що визначають його ставлення до себе, до інших. Погоджуємося з точкою зору І. Сопівника (Сопівник, 2016, с. 226), який стверджує, що основними цінностями, на основі яких необхідно здійснювати виховання підростаючого покоління, також є й загальнолюдські, патріотичні, громадянські, сімейні та особистісні цінності (за класифікацією О. Вишневського), зокрема повага до людини загалом, до своєї Батьківщини, мови, культури, національним традиціям, історії, держави, легітимно обраної влади. Усе актуальнішими стають цінності сім'ї, родини, здоров'я та ін..

Ціннісний підхід в умовах сьогодення є методологічною основою сучасного виховання, він спрямовує на пізнання, сприйняття та орієнтацію на систему цінностей, сімейних, громадянських, національних, загальнолюдських, які визначають змістову складову виховного процесу. Особливості реалізації ціннісного підходу передбачають врахування конкретно історичних потреб суспільства та часу, домінуючих суспільних цінностей, соціокультурного середовища, психологічних механізмів виховання особистості, необхідності засвоєння вихованцями моральних

норм, вимог до педагога, постійної потреби в моральному самовдосконаленні та самовихованні.

У дослідженні ми розглядаємо основоположні цінності, що належать до першої групи. Ці цінності виступають як суспільний ідеал, які вироблені громадською свідомістю і загальним баченням, що містяться в ньому, відповідні властивості в різних сферах суспільного життя (цінність патріотизму).

Аксіологічний (ціннісний) підхід дає змогу підтвердити ефективність формування мотиваційних компонентів готовності у сучасному світі, який постійно змінюється, розвивається, оновлюється, необхідно одночасно поєднувати і застосовувати свої знання з декількох дисциплін. Творчість, адаптованість, критичне мислення та співпраця – дуже цінні навички.

Тому ми погоджуємося з академіком С. Сисоєвою, що аксіологічний (ціннісний) підхід майбутніх учителів фізичної культури не обмежує знання, а створює умови для реалізації зв'язків між різними науками, здатними забезпечити при вивченні об'єкту дослідження необхідні та достатні знання, зосереджені при цьому на власному предметі у цілісному явищі (об'єкт дослідження) (Сисоєва, 2014, с. 6).

Професор А. Колот вважає, що міждисциплінарний підхід є досить складним, багатоплановим і різновекторним. Міждисциплінарність потрібно розглядати з різних позицій. На практиці міждисциплінарний підхід може реалізовуватися за двома основними підходами (форматами). Перший підхід – це об'єднання неформально різних наук, не порушуючи їх унікальності та своєрідності. Другий підхід міждисциплінарності постає як реальний інструмент об'єднання наук, поява інтегрованих продуктів, проєктів, міждисциплінарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово важливим і для науки, і для освіти (Колот, 2014, с. 19).

Науковець Л. Покудіна у дисертаційному дослідженні зазначає, що міждисциплінарність нині є науково-педагогічною новацією, яка дає змогу

пов'язати у єдине ціле те, що сприйняти, усвідомити і зрозуміти у кожній окремій науці чи дисципліні вкрай важко. Міждисциплінарність у функціональному значенні розглядають як синергію суміжних наук чи дисциплін, що передбачає взаємне збагачення методичного інструментарію дослідження наукового знання із подальшою його інтеграцією (Покудіна, 2018, с. 4).

Міждисциплінарний підхід забезпечує формування у майбутніх учителів фізичної культури когнітивного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва їх у професійної діяльності.

Компетентнісний підхід також є багатограним поняттям і відображає не тільки знання, вміння і навички, що засвоюються студентами у процесі навчання, а й готовність і здатність їх використовувати.

Ми погоджуємося з думкою дослідниці М. Олексюк, яка зазначає, що «компетентнісний підхід, який закладає підґрунтя стратегії модернізації вищої педагогічної школи, нині розглядається як одна з найбільш адекватних відповідей освітньо-професійної галузі на вимоги, що ставить суспільство до сучасного учителя, який має бути національно свідомим і патріотичним, справедливим і вимогливим, доброзичливим і принциповим, володіти широким світоглядом і глибокими знаннями з предмета, мати розвинені естетичний смак і технічне мислення, бути носієм і захисником української матеріальної культури» (Олексюк, 2016, с. 82).

Дослідниця визначила основні (базові) компетенції серед яких зокрема, «інформаційна, комунікативна, креативна, художньо-проектна, технологічна та ін.. Вони зумовлені соціальним запитом і визначають змістовні складники професійної компетентності майбутнього учителя» (Там само, с. 82).

Компетентнісний підхід дозволяє розглянути спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні. Системність набуття основних груп компетентностей забезпечує формування готовності

майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народно хореографічного мистецтва у професійній діяльності є комплексною, а тому й вимагає взаємозв'язку між усіма охарактеризованими підходами.

Тісно пов'язані з методологічними підходами *дидактичні принципи*. Принцип (постулат, аксіома) – найабстрактніше визначення ідеї. Під дидактичними принципами науковості розуміють основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи. Вони є початковою формою систематизації знань. Дидактичний принцип – категорія історична. Це означає, що його зміст не є універсальним і «вічним», а зумовлений певними історичними умовами.

Дидактичні принципи визначаються:

а) соціальним замовленням, яке змінюється залежно від змін у соціально-економічному житті;

б) станом загальнонаукових досліджень, зокрема, у ділянці психології, філософії, соціології, змісту окремих навчальних предметів тощо;

в) власне практикою процесу едукації (триєдність навчання, розвитку і виховання), яка не лише апробує вартість того чи іншого принципу, але й підказує напрями пошуків їх варіантів відповідно щодо часу (Основні дидактичні принципи).

Для реалізації основних завдань формування готовності майбутніх учителів фізичної культури: *принцип науковості, принцип системності, принцип розвиваючого і виховного характеру навчання, поєднання історичності та сучасності, принцип історичної і соціальної пам'яті, принцип національної спрямованості, принцип професійної спрямованості; принцип зв'язку навчання з життям і практикою; принцип наочності в навчанні.*

Сутність *принципу науковості* полягає у тому, що зміст освіти охоплює об'єктивні факти, теорії положення і закони, які відображають сучасний стан науки. Реалізація цього принципу в контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва передбачає вивчення сукупності важливих наукових положень та використання у навчанні методів, якими послуговуються науки про людину та людський організм.

Освітній процес у вищій школі характеризується більшою динамічністю і передбачає необхідність враховувати не лише сучасний стан розвитку науки та техніки, а й історичні тенденції розвитку суспільства, освіти, зокрема народного хореографічного мистецтва, що сприяє успішному формуванню фізично сильних, координованих, сильних духом громадян України.

Тому важливо залучати майбутніх учителів фізичної культури до творчого дослідження прогресивних наукових ідей, передового досліду в професійній практичній діяльності, яке неможливе без оволодіння методики вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду. Науковість виявляється у можливості передбачення подій та їхніх наслідків і на цій основі використання результатів досліджень.

Принцип системності й послідовності в навчанні передбачає засвоєння знань у системі. Система (від грецьк. *systema* – ціле, складене із частин; з'єднання) – це множинність елементів із відношеннями та зв'язками між ними, яка утворює певну цілісність. Коли ж йдеться про системний підхід у педагогіці, або системно-структурний, то, насамперед, мається на увазі методологічна спрямованість наукових досліджень, які зорієнтовані на вивчення складних систем як цілісних об'єктів, так і окремих елементів у їхніх взаємозв'язках та відношеннях. Принцип системності – найефективніший дидактичний механізм формування в уяві студента образу

світу – цілісної багаторівневої системи уявлень людини про світ, інших людей і саму себе серед цих людей у світі (Блауберг, Юдін, 1973).

Принцип розвиваючого і виховного характеру навчання спрямований на всебічний розвиток особистості студента. Цей принцип виявляє провідну мету функціонування педагогічної системи. Він пов'язує воедино основні педагогічні категорії (виховання, навчання, освіту, розвиток), визначаючи їхню співвідпорядкованість, а всі інші принципи постають щодо цього як рекомендації про засоби й умови досягнення головної мети – формування необхідних рис особистості, усебічного гармонійного розвитку тих, кого навчають, їхньої готовності до самореалізації.

Принцип поєднання історичності та сучасності передбачає обов'язковість впровадження в практику навчання сучасних, науково-обгрунтованих і експериментально-перевіраних нововведень у поєднанні з відродженням гуманістичних і демократичних традицій українського народу у справі навчання і виховання підростаючого покоління, які склалися упродовж віків. Національне виховання передбачає формування громадянина як цілісної повноцінної індивідуальності, який високо цінує свою громадську, національну та особисту гідність, совість і честь (Алексеев, 2016, с. 131).

Принцип історичної і соціальної пам'яті спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності. Реалізація принципу історичної і соціальної пам'яті передбачає використання в процесі навчання засобів народного хореографічного мистецтва, здійснювати зв'язок часів – минулого, сьогодення і майбутнього, збереження і відтворення соціального досвіду і виконує функцію збереження духовно-етичної і культурно-історичної спадщини народу.

Принцип національної спрямованості передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського

народу, шанобливого ставлення до його культури та традицій народу, здатність зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського, брати участь у розбудові та захисту своєї держави (Жаровська, 2015, с. 107).

Принцип професійної спрямованості зумовлює навчально-пізнавальну діяльність студентів, яка реалізується шляхом формування постаті фахівця і професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури; застосування різних методів для надання процесу навчання професійної спрямованості, розвитку професійно значущих якостей та фахових здібностей особистості майбутнього учителя фізичної культури. На думку дослідників, основним завданням професійного навчання є поступовий перехід від здійснюваної навчальної діяльності студента до професійної, яка опановується у процесі навчання. Отже, маючи чітку професійну спрямованість, процес підготовки у вищій школі передбачає вихід за межі навчально-пізнавальної діяльності та актуалізацію важливих для майбутнього фахівця професійних мотивів (Міхеєнко, 2016, с. 272)

Принцип зв'язку навчання з життям і практикою спрямований на те, щоб процес навчання спонукав майбутніх учителів фізичної культури використовувати знання для досліджування та вивчення навколишнього світу. Він вимагає підсилення теоретичного матеріалу прикладами і ситуаціями з реального життя, вивчення не тільки сучасних наукових теорій, а й визначення перспектив розвитку науки. Цей принцип показує зв'язок науки і практичні потреби особистості; використання навколишньої дійсності як джерела знань і сфери застосування теорії; використовувати зв'язок школи, університету і виробництва; поєднувати розумову діяльність із практикою; використовувати зв'язок навчання з життям як стимул для самоосвіти.

Принцип наочності в навчанні полягає у залученні до сприйняття всіх органів чуття особистості. Розрізняють такі види наочності, як: натуральна,

тобто реальні процеси або предмети; образотворча – малюнки, схеми, графіки; об'ємна – геометричні фігури і тіла, муляжі; умовна та символічна – карти, глобус; різні моделі та прилади (Основи психології і педагогіки, 2009). У процесі викладання фізичної культури застосовуються муляжі, інвентар, кінофільми, відеоматеріали та ін.. Специфічним у фізичній культурі є такий вид наочних посібників, на яких зображено рухи спортсменів (біомеханіка, волейбол, баскетбол, плавання і ін. та спеціальна танцювальна література).

Наочність набуває особливого значення завдяки малюнкам, що вивчаються й обговорюються, уявляються в просторі. Також застосування відеоматеріалів допомагає у вивченні народного хореографічного мистецтва, показує можливості використання його форм, видів, засобів.

Система принципів володіє властивістю цілісно відобразити навчальний процес і тому відкриває можливість комплексного підходу до його вдосконалення, за якого зміна окремих компонентів так чи інакше відбивається іншими компонентами і загальними характеристиками процесу.

Організаційно змістовий блок моделі охоплює компоненти, дидактичне забезпечення та зміст, форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

До складу готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності належать такі компоненти, як:

– *мотиваційно-ціннісний компонент*, що передбачає використання студентами засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; прагнення до самовдосконалення і досягнення успіху в професійній діяльності; позитивне ставлення до професії; прагнення до підвищення рівня навчальної мотивації; позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу; педагогічної діяльності; досягненні успіху в професії; здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом;

спрямованість на вивчення можливостей застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; у бажанні досягти педагогічних цілей; формування системи особистісних цінностей, що відповідають соціально значущим орієнтирам;

– *когнітивний компонент*, який характеризується спрямованістю на вивчення фахових та спеціальних дисциплін; представляє розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок; постійне прагнення до набуття якісно нових знань, необхідних учителю фізичної культури для використання засобів народного хореографічного мистецтва і професійній діяльності; прагнення до підвищення рівня готовності щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; потреба в професійній самореалізації.

– *діяльнісний компонент* готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності розкриває технологічні аспекти, а саме і способи, і прийоми взаємодії майбутніх учителів фізичної культури в культурі спілкування; використання інформаційних та освітніх технологій і т.д.; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності розвитку власних педагогічних здібностей як запоруку успішності у професійній діяльності.

В організаційно-змістовому блоці моделі також конкретизовано зміст, форми, методи і організацію підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Діагностично-результативний блок структурної моделі відображає оцінювання результатів підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності з відповідними критеріями і показниками, що характеризують рівні її сформованості: низький, середній, високий.

Результатом реалізації структурної моделі є кінцевий результат – позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

2.3. Зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Системну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності дає розроблений міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг», який викладався студентам на 3 курсі навчання.

Міждисциплінарний спецкурс передбачав вирішення таких завдань:

- опанування майбутніми учителями фізичної культури елементів хореографії;
- вивчення танцювальних елементів народного хореографічного мистецтва, використання їх на практиці;
- засвоєння студентами елементів та вправ класичного танцю, танцювальних кроків та рухів народних танців;
- підготовка майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативного модуля «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва в процесі професійної діяльності (Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 класи, рівень стандарту, 2019, с. 125).

Міждисциплінарний спецкурс поєднаний з педагогічною практикою студентів у закладі загальної середньої освіти й уміння застосовувати знання в різних практичних ситуаціях.

Системність відображалась у тому, що на основі одержання знань майбутній вчитель фізичної культури мав здійснювати аналіз, порівняння і проєктування майбутньої професійної діяльності з використанням засобів народного хореографічного мистецтва.

Під час вивчення міждисциплінарного спецкурсу актуалізуються та систематизуються не лише знання, а й наявний педагогічний досвід, виникає потреба в усвідомленні та науковому осмисленні педагогічних знань та явищ, а також власна педагогічна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Організація навчального процесу в межах розробленого міждисциплінарного спецкурсу передбачала теоретичну та практичну підготовку.

Теоретична підготовка мала на увазі: аналіз досліджуваної проблеми; ознайомлення із зарубіжним досвідом підготовки майбутніх учителів фізичної культури; формування системи знань про національні цінності, святині і засоби народного хореографічного мистецтва; танцювальні традиції історико-етнографічних зон України; техніку виконання рухів народного хореографічного мистецтва і методику навчання.

В процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури відбувалась активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів та насичення змісту професійної підготовки інформацією щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури здійснювалась з використанням таких методів навчання: вступна лекція, ознайомча лекція, лекція-інформація, оглядова лекція, підсумкова лекція, лекція-бесіда, семінарські заняття, практичні заняття, самостійна робота і позааудиторна робота, навчальні дискусії.

На практичних заняттях відбувались закріплення одержаних знань та їхня апробація з метою покращення умінь і навичок.

На цих заняттях студенти вивчали рухи, які притаманні класичній хореографії (Додаток Ф, таблиця 1.), та рухи народного хореографічного мистецтва спільного виконання (танцювальний крок, вірьовочка, плескачки, дрібушечки, крок польки, вальсу, голубці, колупалочку та інші).

Заняття складалося із трьох частин: на початку заняття проводили розминку: танцювальні кроки на всій ступні, на півпальцях, біг та вправи біля станка; рухи та комбінації на середині залу.

В основній частині студенти склали хореографічні композиції з вивчених танцювальних рухів.

Підготовча частина вирішувала такі завдання, як: фізіологічні, освітні та виховні.

До фізіологічних завдань належать: підготовка центральної нервової системи; розігрівання м'язів і суглобів; підготовка рухового апарата до виконання вправ з великою амплітудою рухів; м'язових навантажень.

Підготовча частина була обов'язковою для організму щодо попередження можливих перевантажень та травм.

Освітні завдання підготовчої частини передбачали формування умінь та навичок виконання класичних хореографічних вправ, формування правильної постави, виконання позицій ніг, рук, голови і тулуба.

Виховні завдання передбачали формування свідомого ставлення до занять з використанням народного хореографічного мистецтва, виховання відповідальності за власні дії, ретельне продумування техніки виконання вправ, розвиток цілеспрямованості, наполегливості в досягненні поставленої мети.

Основна частина заняття передбачала вивчення таких методів, як: метод лінійної прогресії; метод «від голови до хвоста»; метод зигзагу; метод складання; блок-метод.

Майбутні вчителі фізичної культури навчалися складати танцювальні комбінації з вивчених рухів народного хореографічного мистецтва.

Складання навчальних комбінацій було поділено на декілька кроків. Перший крок – це підбір елементів, які будуть включені в комбінацію; другий крок – це вибір музичного супроводу, темпу виконання вправ, їх характер; третій крок – безпосереднє складання комбінацій на певну кількість рахунків з урахуванням динамічних акцентів в музиці; четвертий крок – вибір методу вивчення комбінації і розкладання її на елементи.

Заключна частина заняття передбачала поступове зниження функціональної активності організму, дихальні вправи та розтягування (стретчинг).

Майбутні вчителі фізичної культури шукали та підбирали музику, яка відповідала музично-хореографічним традиціям.

Музичні мелодії були простими, доступними, виразними, такими, що легко можна впізнати.

Мелодії для класичної частини заняття знаходилися в тісному взаємозв'язку з рухами.

На перших заняттях ми рахували, надалі студенти засвоїли, в якому музичному розмірі виконується та чи інша вправа.

Темп (швидкість) музичного оформлення цього руху мав відповідати темпу (швидкості) руху.

На основну частину заняття майбутні вчителі фізичної культури підбирали народні мелодії та рухи народного хореографічного мистецтва, складали нескладні комбінації.

На заключній частині заняття використовувалась повільна та спокійна мелодія.

Закріплення та вдосконалення сформованих умінь та навичок відбувалося під час проходження педагогічної практики.

Майбутні вчителі фізичної культури допомагали організовувати спортивні свята з використанням засобів народного хореографічного мистецтва.

Для ознайомлення з культурою Подільського краю студенти відвідали Хмельницький обласний краєзнавчий музей, де дізналися про його знаних земляків, звичаї й традиції народу, ознайомилися з національним одягом.

Майбутні учителі фізичної культури зустрічалися з керівниками танцювальних колективів міста Хмельницького, зокрема, як: І. Гурєєв, керівник народного ансамблю танцю «Подільчак», О. Петрина, яка очолює аматорський ансамбль народного танцю «Веселка».

Керівники ансамблів розповідали про особливості роботи своїх колективів, які несуть традиції свого народу, самобутні танці та культуру Подільського краю. Вони зазначили, що репертуар ансамблів унікальний і особливо цінним є те, що учасники несуть глядачеві прекрасні зразки української національної культури, народного танцю, самобутність подільського краю через свої хореографічні роботи, створені на основі фольклорного матеріалу.

Студенти відвідували концерти академічного ансамблю пісні і танцю Хмельницької обласної філармонії «Козаки Поділля», де ознайомилися не тільки з народним хореографічним мистецтвом нашого краю, а і пісенним.

У 2018 році в Хмельницькому обласному центрі творчості учнівської молоді відбувся обласний фестиваль народного танцю «Вихиляс», в якому приймали участь провідні колективи Хмельницької області. Майбутні вчителі фізичної культури ознайомилися з танцювальним репертуаром нашої області.

У 2019 році студенти мали змогу ознайомитися не тільки з народним хореографічним мистецтвом нашої України, але і з народною творчістю інших народів у рамках Міжнародного фестивалю конкурсу народної хореографії імені Володимира Глушенкова.

Майбутні вчителі фізичної культури відвідували майстер-класи, які проводили учасники фестивалю, вивчали рухи польського, чилійського, турецького, литовського та вірменського танців.

Студенти побували на заняттях танцювальних колективів «Подільчак» та «Веселка», де мали змогу ознайомитися з методикою проведення хореографічного заняття з різними віковими групами учнів. Також ми запрошували керівників цих ансамблів на практичні заняття для проведення майстер-класів з народного хореографічного мистецтва.

Майбутні вчителі фізичної культури відвідали тренування секції «Бойового Гопака» і мали змогу переконатися, що танцювальні рухи використовуються у бойовому мистецтві.

Студенти не тільки були глядачами, а і прийняли активну участь у тренуванні «Бойового Гопака». Завдяки цим тренуванням вони зрозуміли, що в культурі бойових мистецтв лежить глибока цінність і духовно-моральна основа нашого народу.

Використання можливостей аудиторної роботи сприяло формуванню умінь та навичок правильно використовувати принципи побудови навчально-виховного процесу; усвідомленню важливості та необхідності використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; оволодінню навичками загальної та спеціальної фізичної підготовки, технікою виконання танцювальних рухів та па.

Проте формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності передбачає активну участь студентів у позааудиторній роботі.

Ми погоджуємося з дослідницею І. Шпичко, що позааудиторна робота може мати таку структуру:

- самостійна робота студентів;
- науково-дослідна робота;
- культурно-дозвіллева діяльність;
- спортивна діяльність;
- волонтерська діяльність (Шпичко, 2016, с. 82).

Самостійна робота – це вид розумової діяльності, за якої студент самостійно (без сторонньої допомоги) опрацьовує практичне питання, тему, вирішує задачу або виконує завдання на основі знань, отриманих з підручників, книг, на лекціях, практичних або лабораторних заняттях (Організація самостійної роботи студентів).

Значну увагу науковці приділяють організації та проведенню самостійної роботи студента та контролю за нею.

Традиційно використовуються такі форми організації та проведення самостійної роботи студентів: семестрові завдання для самостійної та індивідуальної роботи; консультації, індивідуальні заняття, колоквиуми, графічно-розрахункові та контрольні роботи, складання позаурочного читання з іноземних мов тощо. В навчальних планах спеціальностей все чіткіше реалізується тенденція до скорочення аудиторних годин та збільшення кількості годин, які відводяться на самостійну роботу студента (50-60% навчального часу) (Кремінь, 2004, с. 243).

Самостійна робота студентів сприяла саморозвитку, самореалізації студентів, створювала умови для розвитку пізнавальної активності щодо вивчення народного хореографічного мистецтва.

Головна мета самостійної пізнавальної діяльності студентів – навчитися індивідуально здобувати, оновлювати, поповнювати знання, плідно використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності. Самостійна робота студентів базується на принципах розвиваючого навчання, відбувається без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом. У процесі самостійної роботи реалізується основна функція навчального процесу – одержання студентом максимального обсягу знань, їх закріплення і перетворення у стійкі вміння і навички (Мешкова, Селантьєв, 2007, с. 3).

Основними завданнями у самостійній роботі студентів для поглиблення знань щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності вважаємо такі:

- навчити добирати музичні твори з урахуванням народного хореографічного мистецтва на занятті;
- навчити добирати танцювальні елементи та узгоджувати їх з музичними творами;
- навчити добирати народно-хореографічні елементи відповідно до структури занять;
- навчити техніці виконання базових елементів народного хореографічного мистецтва;
- ознайомити з інноваційними методами конструювання хореографічних з'єднань та комбінацій;
- ознайомити з методами педагогічного контролю на заняттях.

Під час самостійної роботи студент розвивається самостійність, критичність і креативність мислення, спроможність прогнозувати та планувати власну діяльність.

Тому зміст лекцій будувався на спонуканні студентів до самостійної роботи та креативних ідей щодо використання мережі Інтернет для ознайомлення з засобами народного хореографічного мистецтва на занятті фізичної культури. Під час лекцій приділялася увага потребі збереження і зміцнення здоров'я для реалізації завдань професійної діяльності; формуванню когнітивної системи знань про засоби народного хореографічного мистецтва; навчанню студентів самостійно працювати з інформативно-довідковою літературою.

Також було запропоновано поетапне засвоєння знань у процесі професійної підготовки:

- ознайомлення студента із системою навчання, за якою буде організовуватися навчальний процес, вказували на особливості,

обґрунтовували доцільність використання засобів народного хореографічного мистецтва;

- розподіляли теми на окремі логічно завершені блоки (модулі);
- виокремили основні поняття, теоретичні знання та практичні навички (вивчення елементів народного хореографічного мистецтва);
- визначали перелік завдань уточнювали вимоги до завдань для самостійної роботи (розучування хореографічних вправ, складання комбінацій);
- після вивчення тем аналізували й оцінювали якість роботи студентів, робили висновки з проходження теми, склали план для самостійної роботи.

Науково-дослідна робота студентів є невід’ємною складовою у межах навчального процесу, а також охоплює майже всі форми навчальної роботи, а саме:

- написання рефератів з конкретної теми у процесі вивчення дисциплін;
- виконання практичних, лабораторних, семінарських і самостійних завдань;
- виконання завдань дослідницького характеру під час проходження практики та індивідуальних завдань;
- розроблення методичних матеріалів із використанням дослідницьких методів (спостереження, анкетування, бесіда);
- підготовка і захист курсових та дипломних робіт.

Науково-дослідна робота студентів є одним із помітних засобів підвищення якості підготовки і виховання майбутніх учителів фізичної культури, здатних творчо мислити та використовувати свої знання з народного хореографічного мистецтва практичній діяльності.

Дослідник О. Гауряк вважає, що на сучасному етапі «професійно-педагогічна підготовка фахівців для закладів загальної середньої освіти,

відповідно до нормативних документів здійснюється на основі компетентнісного підходу. Однією з складових професійної підготовки, яка допомагає формувати професійну компетентність у майбутніх учителів фізичної культури, є педагогічна практика. Педагогічна практика майбутніх учителів фізичної культури є інтегруючим і стрижневим компонентом особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця, який передбачає формування його професійної компетентності через оволодіння різними видами діяльності, що веде до професійного самовдосконалення, самопізнання студента в різних професійних ролях у реальних умовах (Гауряк, 2011, с. 185)

Педагогічна практика здобувачів вищої освіти Хмельницького національного університету розроблено відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (зі змінами) та «Про освіту» і регулюється Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України від 8.04.1993 № 93 (Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України), в якому розкрито забезпечення організації, проведення навчальної, педагогічної та виробничої практики (Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Хмельницькому національному університеті).

Практика – це складна та цілісна система, багатостороння за змістом практична діяльність, що включає такі компоненти: мета, потреба, мотив, предмет, на який спрямована діяльність, засоби досягнення мети, результат діяльності.

Майбутні вчителі фізичної культури під час навчання у ЗВО проходять такі види практик, як:

– навчальна (екскурсійна, ознайомлювальна, волонтерська, ознайомчо-фаховатощо);

– виробнича (педагогічна в закладі загальної середньої освіти, психолого-педагогічна, реабілітаційна, практика з основ

здоров'я, організаційно-управлінська, практика з літніх видів рухової активності; практика з зимових видів рухової активності, практика за профілем майбутньої професії та інші).

Метою педагогічних практик є ознайомлення майбутніх учителів фізичної культури з основними напрямками роботи закладів загальної середньої освіти, функціональними обов'язками посадових осіб навчального закладу, а також елементарними уявленнями про педагогічну професію і на цій основі формування інтересу до своєї майбутньої спеціальності.

Завданням педагогічної практики є ознайомлення майбутніх учителів фізичної культури з навчально-виховним процесом з фізичного виховання; ознайомлення з матеріально-технічною базою закладів загальної середньої освіти; формування навиків проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня, позакласної та позаурочної роботи; навчання студентів спостереженню й аналізу навчально-виховного процесу з фізичного виховання.

Центральною ідеєю педагогічної практики є розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх учителів фізичної культури. Здійснення цієї ідеї реалізується завдяки освоєнню практикантом різних професійних ролей з урахуванням динаміки його мотиваційної сфери і наявним рівнем індивідуальних здібностей майбутнього учителя фізичної культури. Це допускає індивідуалізацію і диференціацію навчання студентів, як на етапі практики, так і при підготовці до неї.

Основними завданнями педагогічної практики визначено:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань;
- формування і розвиток у майбутніх учителів фізичної культури вмінь і навичок, професійно значущих якостей особистості;
- вивчення сучасного стану навчально-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти;
- вивчення передового педагогічного досвіду;

- формування педагогічних інтересів, розвитку творчого підходу до педагогічної діяльності;
- застосування знань та умінь, набутих під час вивчення спеціальних та фахових дисциплін в професійній діяльності;
- закріплення, поглиблення та збагачення спеціальних знань при розв'язанні конкретних педагогічних завдань;
- формування у майбутніх учителів фізичної культури навичок організації виховної роботи з учнями;
- підготовка до проведення занять із застосуванням активних та інтерактивних методів навчання і виховання;
- виховання стійкого інтересу до професії вчителя фізичної культури, потреби в педагогічній самоосвіті, вироблення творчого підходу до педагогічної діяльності.

Учитель фізичної культури здійснює безпосереднє організаційне та методичне керівництво позакласною та позаурочною роботою з фізичного виховання, організовує роботу спортивних секцій та тренування збірних команд, допомагає організовувати загальношкільні та спортивні заходи (змагання, фізкультурні свята та вечори і т.п.) та забезпечує їх проведення спільно з фізкультурним активом, педагогічним колективом та батьками учнів.

Майбутні учителі фізичної культури під час проходження педагогічної практики знайомились і безпосередньо приймали участь у шкільних та позашкільних заходах.

Майбутні учителі фізичної культури організовували шкільне свято, присвячене Всеукраїнському дню здоров'я, «Мама, тато, я – спортивна сім'я» де організували проведення народних ігор, народних забав, демонстрували та розучували разом з учнями елементи народного хореографічного мистецтва.

Практична підготовка майбутніх учителів фізичної культури передбачала проведення уроків та організацію позакласної роботи.

Студенти проводили такі заходи: фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня, заняття у фізкультурних гуртках і спортивних секціях, групах загальної фізичної підготовки та в спеціальних медичних групах, спортивних школах, спортивних класах. Крім того, студенти брали участь у загальношкільних заходах, проводили години здоров'я та рухливі перерви, допомагали проводити День здоров'я та спорту, проводили Флеш-моби з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.

Використання майбутніми вчителями фізичної культури засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на педагогічній практиці забезпечило не тільки оздоровчу спрямованість уроків фізичної культури, але й пізнання національної культури, традицій. Це сприяло активізації та підвищенню зацікавленості студентів до занять фізичною культурою, збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Культурно-дозвіллева діяльність майбутніх учителів фізичної культури передбачала участь у різноманітних виховних заходах навчального закладу.

Студенти організовували флеш-моби, що присвячені Всеукраїнському святу «День вишиванки», Всесвітньому дню здоров'я та ювілею Хмельницького національного університету і кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту.

Майбутні вчителі фізичного культури добирали музичний супровід, складали комплекс вправ, що містили в собі елементи народного хореографічного мистецтва.

Студентів допомагали організовувати і проводити: Дні факультету, Дні здоров'я, Дні студента.

Висновки до другого розділу

У розділі розкрито педагогічні умови та структурну модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Цільовий блок моделі включає в себе соціальне замовлення суспільства на підготовку учителя фізичної культури, вимоги до професійної компетентності і підготовки вчителя фізичної культури, а також мету і завдання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Теоретико-методологічний блок розробленої структурної моделі складають теоретико-методологічні підходи (культурологічний, системний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний (ціннісний), міждисциплінарний, компетентнісний, етнопедагогічний) та принципи (науковості, поєднання історичності та сучасності, історичної і соціальної пам'яті, національної спрямованості, розвиваючого і виховного характеру навчання, системності) підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Організаційно-змістовий блок структурної моделі містить компоненти готовності студентів, які характеризують готовність до реалізації засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, а саме: мотиваційно-ціннісний, що передбачає використання студентами засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; прагнення до самовдосконалення і досягнення успіху в професійній діяльності; позитивне ставлення до професії; прагнення до підвищення рівня навчальної мотивації; позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу; педагогічної діяльності; досягненні успіху в професії; здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом; спрямованість на вивчення можливостей застосування засобів народного хореографічного мистецтва у

професійній діяльності; у бажанні досягти педагогічних цілей; формування системи особистісних цінностей, що відповідають соціально значущим орієнтирам; когнітивний компонент, який характеризується спрямованістю на вивчення фахових та спеціальних дисциплін; представляє розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок; постійне прагнення до набуття якісно нових знань, необхідних учителю фізичної культури для використання засобів народного хореографічного мистецтва і професійній діяльності; прагнення до підвищення рівня готовності щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; потреба в професійній самореалізації; діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності розкриває технологічні аспекти, а саме і способи, і прийоми взаємодії майбутніх учителів фізичної культури в культурі спілкування; використання інформаційних та освітніх технологій; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності розвитку власних педагогічних здібностей як запоруку успішності у професійній діяльності. Запропоновані компоненти тісно пов'язані між собою. Цей блок містить також дидактичне забезпечення навчального процесу, а саме: зміст, форми і методи організації освітнього процесу в закладах вищої освіти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

У діагностично-результативному блоці структурної моделі розкрито критерії: спонукальний, змістовний та творчо-діяльнісний, показники та рівні сформованості: високий, середній та низький. А також кінцевий результат – позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Визначено та обґрунтовано педагогічні умови підготовки учителів до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, а саме: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» сприяв поглибленню знань майбутніх учителів фізичної культури народного хореографічного мистецтва.

Запропонований міждисциплінарний спецкурс продемонстрував студентам можливість застосування народного хореографічного мистецтва не тільки на заняттях, а і у позааудиторній роботі, зокрема: на родинних заходах, флеш-мобах, спортивних святах, на практиці тощо.

Основні матеріали другого розділу відображено у таких працях:
(185, 189, 194, 195, 197, 199, 200, 201, 202, 203).

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ НАРОДНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У розділі розкрито загальні питання організації та методики проведення педагогічного експерименту, висвітлено хід та аналіз результатів дослідження.

На заключному етапі експерименту проведено опитування майбутніх учителів фізичної культури щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; сформульовано й уточнено основні теоретичні дані та експериментальні висновки; здійснено аналіз одержаних результатів; виконано математичне оброблення результатів дослідження.

3.1. Організація і методика проведення педагогічного експерименту

Теоретичний аналіз сутності професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, обґрунтування педагогічних умов та розроблення структурної моделі такої підготовки взаємопов'язані з дослідно-експериментальною роботою (педагогічним експериментом). Адже це дає змогу підтвердити або спростувати ефективність запропонованих педагогічних умов і структурної моделі.

Мета дослідно-експериментальної роботи полягала в експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх

учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Педагогічний експеримент (ПЕ), на думку О. Колесникова, як один із емпіричних методів дослідження – це «спеціально організоване дослідження, що проводиться з метою визначення ефективності використання тих чи інших методів, засобів, форм, видів, прийомів, способів і нового змісту навчання та тренування. Експеримент – найбільш загальний емпіричний метод пізнання, у якому проводять не тільки спостереження й виміри, але й здійснюють перестановку, зміну об'єкта дослідження» (Колесников, 2011, с. 10).

Як справедливо уважає В. Вербовський, «педагогічний експеримент є комплексним багатокomпонентним методом дослідження, призначеним для об'єктивної та доказової перевірки вірогідності гіпотези, теоретичних конструкцій, уточнення окремих висновків наукової теорії, який є ієрархічно організованим і контрольованим процесом науково-педагогічної діяльності» (Вербовський, 2007, с. 28).

Ми погоджуємося із науковцями Я. Гончаренко та В. Горбачуком, що «педагогічний експеримент – це науково обґрунтована і добре продумана система організації педагогічного процесу, спрямована на відкриття нового педагогічного знання, перевірку і обґрунтування наукових припущень або гіпотез. Він передбачає активний вплив на педагогічне явище чи процес шляхом створення нових умов, що відповідають меті дослідження» (Гончаренко, Горбачук, 2012, с. 168). Експеримент створює умови для: перевірки ефективності запроваджень нових методик, методів, форм, засобів у навчально-виховний процес; порівняння різних чинників, які впливають на освітній процес; вибору навчальних програм для організації оновленого освітнього процесу; виявлення специфіки та закономірностей протікання педагогічного процесу в конкретних, в тому числі й наперед заданих, умовах.

Завданнями експериментально-дослідної роботи відповідно до поставленої мети були:

- аналіз змісту навчальних предметів, орієнтованих на використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності майбутніх учителів фізичної культури;

- запровадження й одержання позитивних результатів за рахунок впровадження в освітній процес педагогічних умов: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

- впровадження в освітній процес науково обґрунтованої моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- розроблення критеріїв і показників сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початку педагогічного експерименту та на етапі його закінчення;

- анкетування, спостереження, бесіди з майбутніми учителями фізичної культури, викладачами, з працюючими учителями фізичної культури;

- визначення рівня засвоєння студентами знань і умінь за виокремленими нами критеріями;

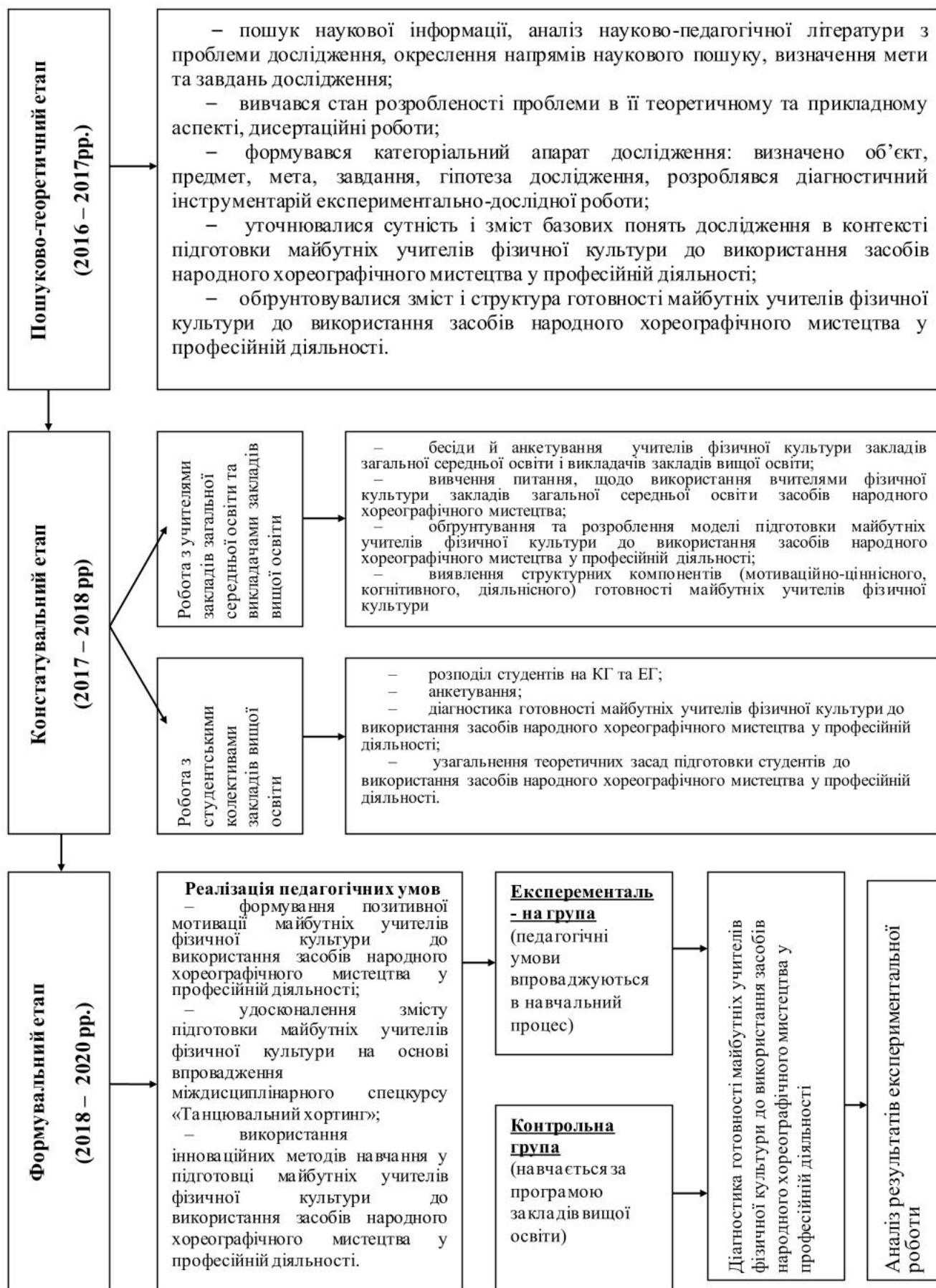
– узагальнення результатів експериментального дослідження.

Дослідження виконувалося упродовж 2016 - 2020 років. Експериментальна перевірка педагогічних умов та структурної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності здійснювалась шляхом проведення педагогічного експерименту, який включав: пошуково-теоретичний, констатувальний і формувальний етапи, що певним чином відображають загальну логіку дослідження. Програму педагогічного експерименту представлено за допомогою схеми на рис. 3.1.

Дослідно-експериментальна робота проводилася в умовах реального навчального процесу на базі: Хмельницького національного університету (15 студентів), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (48 студентів), Луцького національного технічного університету (28 студентів), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (25 студентів), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (32 студента), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (35 студентів), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (38 студентів), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (12 студентів).

До проведення експерименту були залучені 233 студентів третього курсу закладів вищої освіти, які здобувають вищу освіту за спеціальністю 014.11 Середня освіта (Фізична культура).

Метою констатувального етапу експерименту було підтвердження гіпотези та перевірка достовірності результатів проведеного педагогічного експерименту на формувальному етапі, а також діагностичне визначення рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Рис. 3.1. Програма педагогічного експерименту

У результаті проведення констатувального етапу експерименту у цей період бул вирішено такі завдання:

- визначено проблему формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва як таку, що вимагає розв'язання;

- висунуто гіпотезу дослідження, яка містить припущення про те, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності буде ефективною за таких умов: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

- проаналізовано стан дослідженості проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти; на основі аналізу сучасних підходів у науковій літературі визначено структуру готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, уточнено критерії, показники й рівні її сформованості; сформульовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Також констатувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на:

- з'ясування вимог до професійної компетентності та підготовки вчителів фізичної культури;

- визначення наявного рівня сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти, зокрема, дослідження відповідності фактичних професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівці в умовах існуючої системи навчання та вимог сучасного ринку праці;

- аналіз стану дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності та сучасних підходів у педагогічній та психологічній літературі щодо визначення структури готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва;

- визначення й теоретичне обґрунтування теоретико-методологічних та навчально-педагогічних засад формування готовності майбутніх учителів фізичного культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (педагогічних умов, принципів, підходів, критеріїв та рівнів сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури);

- розроблення моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

На констатувальному етапі дослідження виконувалися такі завдання:

- дослідити можливості використання учителями фізичної культури закладів загальної середньої освіти засобів народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури та у позакласній роботі;

- узагальнити теоретичні засади підготовки студентів до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- визначити структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний) готовності майбутніх учителів фізичної культури

до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- визначити критерії і показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- уточнити рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- визначити початковий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початку експерименту та після його завершення.

На формувальному етапі (2018 – 2020 рр.) проведено експериментальне дослідження щодо впровадження педагогічних умов та структурної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів хореографічного мистецтва у професійній діяльності; проаналізовано та узагальнено результати; сформульовано загальні висновки; оформлено рукопис дисертаційної роботи; здійснено апробацію результатів дослідження шляхом доповідей на наукових та науково-практичних конференціях; впроваджено основні результати дослідження в освітній процес вищих закладів освіти України; визначено перспективи подальших досліджень та наукових пошуків.

Метою формувального етапу експерименту була перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов та розробленої моделі формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Дослідження проводилося відповідно до визначеного діагностичного інструментарію, що забезпечує науковість і достовірну точність.

В експерименті брали участь студенти спеціальності «Фізична культура» 3 - го курсу (бакалавр; 01 галузь: освіта/педагогіка; спеціальність: 014.11 Середня освіта (Фізична культура)). Цей вибір зумовлений тим, що для одержання достовірних результатів дослідження найменша кількість студентів для проведення експерименту (за Штульманом, 1988, с. 63) має бути не менше 24 осіб.

Розподіл студентів на КГ та ЕГ було зроблено за академічними групами у закладах вищої освіти, зокрема у КГ – 106 студентів, а в ЕГ – 127.

Зауважимо, що студенти навчаються за однаковими навчальними планами, рівень соматичного здоров'я КГ та ЕГ практично на однаковому рівні. Це підтверджують проведені тести рівня соматичного здоров'я (методика Г. Апенасенка)) (Апанасенко, 1992).

На нашу думку, важливим було визначення соматичного здоров'я студентів КГ та ЕГ, які брали участь в експерименті.

Ми визначали рівень соматичного здоров'я за такими показниками:

1. Маса тіла (кг);
2. Зріст (м);
3. Артеріальний тиск систолічний («верхнє»);
4. ЖЄЛ – життєва ємність легень (мл);
5. Сила (динамометрія) м'язів кисті (кг);
6. ЧСС – частота серцевих скорочень (пульс);
7. Час (в хвиликах) відновлення пульсу після стандартного навантаження (20 присідань за 30 сек.).

Показники експрес-оцінки рівня соматичного здоров'я студентів КГ (106): високий – 0; вище середнього – 21; середній – 42; нижче середнього – 37; низький рівень – 6. А у другій ЕГ (127): високий – 0; вище середнього – 23; середній – 41; нижче середнього – 49; низький рівень – 14.

Освітній процес підготовки студентів контрольної групи здійснювався за традиційною системою, експериментальної групи – із впровадженням в

освітній процес педагогічних умов і структурної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Дослідження рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності здійснювалася за такими методами:

- метод самооцінки (мотиваційно-ціннісний компонент);
- метод тестування (когнітивний компонент);
- метод педагогічного спостереження (діяльнісний).

Метод самооцінки. У психології та педагогіці «метод самооцінки – це елемент самосвідомості, що характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особи, власних здібностей, етичних якостей і вчинків. Самооцінка визначає взаємини людини з її оточенням, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Таким чином, самооцінка впливає на ефективність діяльності людини і розвиток її особистості» (Козерук, Євсейчик, 2015, с. 163). Ми погоджуємося з дослідниками Ю. Козерук, Я. Євсейчик, що самооцінка є однією з ланок процесу саморегуляції та діяльності, вона впливає на вибір власних цілей людини, визначає характерні для неї емоційні та мотиваційні стани, зумовлює характер оцінки та ставлення до досягнутих цілей.

Метод тестування. Тест (англ. test – проба, екзамен, випробування) – спеціально розроблені завдання і проблемні ситуації, використання яких у результаті кількісної й якісної оцінки може стати показником розвитку певних психологічних якостей, властивостей особистості (методи тестування). В контексті дослідження тест розуміється як сукупність стандартизованих завдань, що дають змогу вимірити рівень сформованості певних складників навчальних досягнень студентів, а тестування – як науково обґрунтована процедура діагностики навчальних досягнень

майбутніх учителів, яка здійснюється за допомогою використання запропонованих тестів (Щебликіна, 2014, с. 138).

Метод педагогічного спостереження «являє собою цілеспрямоване, безпосереднє сприйняття педагогічного явища або процесу, фіксація та аналіз отриманих результатів» (Коваленко, 2015, с. 190).

Бесіда як метод збору первинних даних на основі вербальної комунікації застосовувалась при роботі зі студентами для виявлення їх ставлення до використання народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичного виховання.

Для визначення рівня фізичних досягнень, необхідних для успішного оволодіння майбутньою професійною діяльністю, використано *метод тестування фізичної підготовки* студентів.

Термін «*діагностика*» запозичений з медицини. У Фармацевтичній енциклопедії слово «діагноз» (лат. «diagnosis») означає розпізнання, тобто результат постановки діагнозу, який містить оцінку стану об'єкта на момент діагностування (фармацевтична енциклопедія).

В Українському педагогічному словнику «діагноз» – це аргументоване визначення певного стану об'єкта (рівня здібностей, знань, розумового розвитку, професійної придатності тощо). Розрізняють діагностику психологічну та педагогічну, що стосується якихось навчально-виховних труднощів у роботі з окремими студентами (учнями) чи групою, а також діагностику освітню, що стосується функціонування різних компонентів системи освіти (Український педагогічний словник, 1997, с. 96)

Діагностика психолого-педагогічна (від гр. *diagnostikos* – здатний розпізнавати) – галузь психології та педагогіки, яка розробляє методи виявлення індивідуальних особливостей і перспектив розвитку та виховання особистості (Словник педагогічних термінів, 2019).

Ми погоджуємося з науковцем Є. Коротковим, що процес діагностики – це «дослідницький, пошуковий, пізнавальний процес. При проведенні

діагностики потрібно докладніше зупинитися на процесі, необхідно визначити, що може бути об'єктом діагностування, цілі і завдання, базові параметри і інші сукупні дослідженню поняття» (Коротков, 2000, с. 145).

Процес діагностики можна умовно поділити на етапи:

1. Аналіз первинної інформації, що одержується на початку роботи;
2. Визначення об'єкта діагностики та способу її проведення;
3. Підготовка до діагностичної діяльності (технічна, методична, психологічна тощо);
4. Процес діагностики – застосування діагностичних процедур;
5. Аналіз результатів діагностики.

На основі одержаних даних робиться висновок і визначається проблема (Соціальний педагог в освіті. Діагностичний інструментарій, 2019).

Академічний тлумачний словник української мови слово «інструментарій» трактує як набір інструментів, що застосовується в якій-небудь спеціальності (Словник української мови, Академічний тлумачний словник (1970 – 1980))

Термін «діагностичний інструментарій» законодавством України трактується як система методів і технологій психологічної діяльності психолога, сукупність засобів і матеріалів, необхідних для роботи із суб'єктом (термін «діагностичний інструментарій», 2019). В таблиці 3.1. подано діагностичний інструментарій дослідження.

Таблиця 3.1.

**Діагностичний інструментарій та технологія розрахунку
комплексного показника готовності майбутніх учителів фізичної
культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва
у професійній діяльності**

Компоненти	Критерії	Діагностичний інструментарій
<p>Мотиваційно – ціннісний (МЦ)</p> $МЦ = \frac{\sum_{i=1}^n O_i}{n} \quad (3.2^*)$	Особистісний (О)	<p>1. Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса (тест/опитувальник Т. Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху) (О₋₁);</p> <p>2. Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри» (за Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова) (О₋₂);</p> <p>3. Методика для діагностики навчальної мотивації студентів (за А. Реаном і В. Якуніним, модифікація Н. Бадмаєвої) (О₋₃).</p>
<p>Когнітивний (К)</p> $К = \frac{\sum_{i=1}^n Z_i}{n} \quad (3.3^*)$	Змістовий (З)	<p>1. Методика «Визначення сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» (використано методику Д. Бермудес і О. Притули адаптована до дослідження) (З₋₁);</p> <p>2. Тестування з метою виявлення рівня сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (використано методику О. Жаровської адаптовану до дослідження) (З₋₂);</p> <p>3. Методика Дж. Фінні, що вимірює вираженість етнічної ідентичності (З₋₃).</p>
<p>Діяльнісний (Д)</p> $Д = \frac{\sum_{i=1}^n T_i}{n} \quad (3.4^*)$	Творчий (Т)	<p>1. Тест на з'ясування рівня творчого потенціалу людини. (Е. Торанса) (Т₋₁);</p> <p>2. Оцінка рівня творчого потенціалу особистості (Т₋₂);</p> <p>3. Рівень фізичної підготовленості особистості за державними тестами (Т₋₃).</p>
<p>Комплексний показник рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (КПРСГ)</p> $КПРСГ = \frac{МЦ+К+Д}{3} \quad (3.1)$		

Примітка. *розшифрування формул у тексті

Інструментарій дослідження (від лат. instrumentum – знаряддя для роботи) – сукупність методичних і технічних прийомів і операцій, що виступає у формі різноманітних документів (робочих матеріалів) і спрямована на одержання за її допомогою інформації (Романчиков, 2007, с. 132).

За основу методики визначення комплексного показника рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності взяли методику, розроблену О. Притулою (Притула, 2016, с. 143).

Комплексний показник (КПРСГ) рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності ми визначали як середнє арифметичне значення між показниками його компонентів за формулою 3.1:

$$\text{КПРСГ} = \frac{\text{МЦ} + \text{К} + \text{Д}}{3}, \text{ де} \quad (3.1)$$

КПРСГ – комплексний показник рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

МЦ – показник рівня сформованості готовності за мотиваційно-ціннісним компонентом майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

К – показник рівня сформованості готовності за когнітивним компонентом майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

Д – показник рівня сформованості готовності за діяльнісним компонентом майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Враховуючи багатокomпонентність готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного

мистецтва у професійній діяльності, встановлення рівнів її сформованості у студентів здійснювалися за допомогою комплексу діагностичних методик:

- методик, що адаптовані автором;
- проведення зрізу знань задля виявлення рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;
- проведення тестування;
- визначення рівня фізичної підготовленості особистості за державними тестами.

Одним із завдань констатувального етапу педагогічного експерименту було визначення початкового рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Оцінка рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності здійснювалася за кожним компонентом.

Мотиваційний-ціннісний компонент передбачає ставлення особистості до професії, самореалізацію, самовдосконалення, прагнення до підвищення рівня знань, пошук пріоритетних життєвих цінностей, усвідомлення ціннісних орієнтацій у кар'єрі. Цей компонент є одним із основних, навколо якого формуються основні професійні якості вчителя фізичної культури.

Рівень сформованості мотиваційно-ціннісного (МЦ) компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за особистісним критерієм (О) визначався шляхом аналізу показників О – 1, О – 2 та О – 3, для оцінки змін рівня сформованості внутрішньої мотивації до майбутньої професійної діяльності та оцінки у систематичному розвитку професійних здібностей і професійного самовдосконалення.

Рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компонента за особистісним критерієм (О – 1) визначався для вияву мотивації студентів. Для цього було використано методику діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса (тест/опитувальник Т. Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху).

Діагностика особистості на виявлення мотивації до успіху Т. Елерс проводилась, виходячи з положення про те, що особистість в якій переважає мотивація до успіху, вважає за краще мати середній або низький рівень ризику до успіху. За сильною мотивацією до успіху, надії на успіх зазвичай скромніші, ніж за слабкої мотивації до успіху, однак такі люди багато працюють для досягнення успіху, прагнуть до успіху. Адекватна мотивація досягнення успіху може закономірно формуватися і конструктивно реалізовуватися лише в рамках системи відносин, що характеризуються рисами справжнього співтовариства, позитивного санкціонування до успіху і непринизлової підтримки в разі невдач (додаток 3). У тесті запропоновано 41 запитання, на кожне з яких дається відповідь «так» або «ні». Підраховується загальна сума балів, чим більша сума балів, тим вищий рівень мотивації до досягнення успіху.

Результати проведеного опитування за методикою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

**Результати методики діагностики особистості
на мотивацію до успіху Т.Елерса**

Бали групи	Від 1 до 10 балів	Від 11 до 16 балів	Від 17 до 20 балів	Більше 21 бала
	Низька мотивація до успіху	Середній рівень мотивації	Помірно високий рівень мотивації	Дуже високий рівень мотивації
КГ (106)	14,1% (15)	40,6% (43)	30,2% (32)	15,1% (16)
ЕГ (127)	7,9% (10)	42,5% (54)	38,6% (49)	11,0% (14)

На основі аналізу результатів тестування встановлено, що середній рівень мотивації до успіху мають студенти обох груп КГ і у ЕГ. Вони орієнтовані на успіх та вважають за краще середній рівень ризику, у КГ 40,6 % опитаних та у ЕГ 42,5 %. Помірно високий рівень мотивації мають 30,2 % студенти КГ та у ЕГ – 38,6 %.

Це означає, що чим вища мотивація студентів до успіху – досягненню мети, тим нижча готовність до ризику. А високий рівень мотивації у КГ – 15,1 % та у ЕГ – 11,0 % впливає на надію на успіх: за сильною мотивацією до успіху, надії на успіх зазвичай скромніші, ніж за слабкої мотивацією до успіху. Низьку мотивацію мають студенти обох груп: КГ – 14,1 %, ЕГ – 7,9 %. За методикою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса студенти КГ та ЕГ мають приблизно однакові показники мотивації до успіху.

Для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента за особистісним критерієм адаптовано до визначення рівнів сформованості загальну суму балів для нашого дослідження таким чином: від 1 до 10 балів – низький рівень, від 11 до 20 балів – середній рівень та більше 21 балу – високий рівень (табл. 3.3).

Таблиця 3.3.

Результати сформованості рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності
за методикою діагностики на мотивацію Т. Елерса

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
1 – 10	Низький	14,2% (15)	19,7% (10)
11 – 20	Середній	70,7% (75)	66,9% (103)
більше 21	Високий	15,1% (16)	13,4% (14)

Для визначення рівня сформованості за особистісним критерієм (О – 2) мотиваційно-ціннісного компонента ми використали методику діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри» (за Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова (додаток І)).

За допомогою цієї методики визначали ціннісні орієнтації, соціальні установки, інтереси, соціально зумовлені спонукання до діяльності майбутніх учителів фізичної культури.

Характерні для певного студента кар'єрні орієнтації виникають на початку розвитку кар'єри, вони стійкі і можуть залишатися стабільними тривалий час, при цьому дуже часто людина реалізує свої кар'єрні орієнтації не усвідомлено. Тест дозволяє виявити такі кар'єрні орієнтації: професійна компетентність, менеджмент, автономія, стабільність, служіння, виклик, інтеграція стилів життя, підприємництво (Кононенко, 2019, с. 99).

Кожне запитання було оцінене від 1 балу – абсолютно не важливо (незгоден) до 10 балів – виключно важливо (повністю згоден). За кожною із кар'єрних орієнтацій підраховувалася кількість балів. Для цього ми користуючись ключем, підсумували бали за кожною з орієнтацій і одержану суму розділяли на кількість питань (5 для всіх орієнтацій, крім «стабільності»). Максимально й мінімально виражене джерело мотивації теоретично могло перебувати в межах не менше 5 та до 10, таким чином, визначалася провідна кар'єрна орієнтація. У тестуванні зазначається, що іноді провідною не стає ні одна кар'єрна орієнтація, в такому випадку кар'єра не буде центральною в життя особистості.

Результати анкетування за методикою діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі (за Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова) майбутніх учителів фізичної культури представлено у таблиці 3.4. Для цього використовували обчислення середнього арифметичного за кожною із ціннісною орієнтацією в кар'єрі, зокрема: професійна компетентність, менеджмент, автономія (незалежність), стабільність, стабільність місця проживання, служіння, виклик, інтеграція стилів життя та підприємництво (формула 3.5).

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum x_i}{n}, \text{ де} \quad (3.5)$$

x_i – значення змінної;

n – кількість значень;

Σ – знак суми.

Таблиця 3.4.

**Результати тестування КГ та ЕГ за методикою діагностики
ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри»
за Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова**

№	Кар'єрна орієнтація	Середнє значення	
		КГ (106)	ЕГ (127)
1	Професійна компетентність	5,1	4,1
2	Менеджмент	3,2	2,4
3	Автономія (незалежність)	6,8	7,2
4	Стабільність роботи	3,1	2,8
5	Стабільність місця проживання	3,8	3,0
6	Служіння	7,6	8,0
7	Виклик	4,1	4,6
8	Інтеграція стилів життя	6,8	6,9
9	Підприємництво	6,1	6,4

Опитування показало, що результати тестування у КГ та ЕГ майже однакові. Але у дослідженні виокремлено ціннісну орієнтацію в кар'єрі таку, як «виклик». На нашу думку, ця ціннісна орієнтація займає важливе місце у майбутній професії. Ціннісна орієнтація «виклик» характеризується як «зробити неможливе – можливим, вирішувати унікальні завдання». Особистість вважає успіхом подолання нездоланих перешкод, розв'язання нерозв'язаних проблем або просто виграш. Ці люди орієнтовані на те, щоб «кидати виклик». Для одних виклик – це складна робота, для інших це – конкуренція і міжособистісні стосунки. Ці особистості зорієнтовані на розв'язання свідомо складних завдань, подолання перешкод заради перемоги в конкурентній боротьбі. Вони відчують себе успішними тільки тоді, коли постійно залучені до розв'язання складних проблем або в ситуацію змагання. Кар'єра для них – це постійний виклик їх професіоналізму, і вони завжди готові його прийняти. Соціальна ситуація найчастіше розглядається з позиції «виграшу – програшу». Процес і перемога більш важливіша для них, ніж

конкретна галузь діяльності або кваліфікація. Новизна, різноманітність і виклик мають для них дуже велику цінність, і, якщо все йде занадто просто, їм стає нудно (Кононенко, 2019, с. 104).

На нашу думку, ця ціннісна орієнтація у кар'єрі є однією з провідних через конкуренцію на ринку праці. Майбутні фахівці повинні постійно оновлювати свої професійні знання. Сучасний ринок праці вимагає від вчителя фізичної культури перебувати у постійному пошуку нових знань.

У тесті ми виокремили питання, що характеризують кар'єрну орієнтацію «виклик» та одержали результати, які представили у таблиці 3.5. Для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента за особистісним критерієм адаптовано результати. Так від 1 до 3 балів – студенти із низьким рівнем сформованості, від 4 до 7 балів з середнім рівнем сформованості та від 8 до 10 балів – високим рівнем сформованості.

Таблиця 3.5.

Результати сформованості рівня готовності мотиваційно-ціннісного компонента майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтвау професійній діяльності за методикою діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри» (Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова)

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
1 – 3	Низький	14,2% (15)	18,9% (24)
4 – 7	Середній	70,8% (75)	65,4% (83)
8 – 10	Високий	15,0% (16)	15,7% (20)

Мотиваційно-ціннісний компонент за особистісним критерієм (О–3) – визначали за допомогою методики діагностики навчальної мотивації студентів за А. Реаном і В. Якуніним, модифікація Н. Бадмаєвої (Бадмаєва, 2004, с. 152) (додаток К). Ця методика передбачає виявлення комунікативних, професійних, навчально-пізнавальних навичок, творчої самореалізації та більш вагомні мотиви навчальної діяльності майбутніх викладачів фізичної культури. Цю методику обрано тому, що кожному студенту можуть бути притаманні різні мотиви. Метод визначення джерел

мотивації важливий на етапі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, адже він дає змогу визначити властивості особистості та вплинути на розвиток інтересу професійної діяльності.

Відповідно до обраної методики зафіксовано сім різних джерел мотивації, що схарактеризовані як фундаментальні особистісні утворення, які формують і спрямовують поведінку студента у професійній діяльності. Сформульовано середні значення семи джерел мотивації, зокрема: комунікативні мотиви, мотиви уникнення, мотиви престижу, професійні мотиви, мотиви творчої самореалізації, навчально-пізнавальні мотиви та соціальні мотиви.

Кожне запитання оцінене від 1 балу, що відповідає мінімальній значущості мотиву, до 5 балів – максимальній. Максимально й мінімально виявлене джерело мотивації теоретично могло перебувати в межах від 1 до 7, при обробленні результатів тестування підраховується середній показник за кожною шкалою опитувальника.

У таблиці 3.6. наведено одержані середні значення з кожного із мотивів навчальної діяльності для КГ та ЕГ груп.

Таблиця 3.6.

**Результати опитування студентів КГ та ЕГ за
методикою діагностики навчальної мотивації студентів
(за А. Реаном і В. Якуніним, модифікація Н. Бадмасвої)**

№	Мотиви	Середнє значення	
		КГ (106)	ЕГ (127)
1	Комунікативні мотиви	3,7	3,8
2	Мотиви уникнення	2,4	2,2
3	Мотиви престижу	3,0	3,3
4	Професійні мотиви	3,5	3,4
5	Мотиви творчої самореалізації	3,5	3,6
6	Навчально-пізнавальні мотиви	4,7	4,5
7	Соціальні мотиви	3,4	3,7

У психолого-педагогічній науці виділяють дві групи мотивів: пізнавальні та соціальні. Науковець Т. Гладиш класифікував мотиви, в основі яких лежить цілеспрямовання навчального процесу: соціальні (суспільні)

мотиви, пов'язані з різними взаєминами між учасниками педагогічного процесу (студентами (учнями) між собою, студентами (учнями) і викладачами (вчителями), студентами (учнями) і батьками) та статусом студента (учня) в групі; пізнавальні (прагнення до пізнання нової інформації та отримання емоційного задоволення від результатів навчання); професійно-ціннісні (пов'язані з формуванням готовності до професійного самовизначення) (Гладиш, 2012, с. 151). Навчально-пізнавальні мотиви особистості спрямовані на оволодіння способами предметних і пізнавальних дій, мотивування базується не на емоціях та почуттях, а на свідомості студента. Навчально-пізнавальні мотиви об'єднують у собі активність особистості, її систему мотивів, потреб, інтересів, спрямованих на одержання, перетворення і збереження нового досвіду в процесі навчальної діяльності.

У дослідженні ми виокремлюємо «навчально-пізнавальні мотиви», що характеризують зміст навчальної діяльності студента. На нашу думку, майбутні учителі фізичної культури мають прагнути до оволодіння знаннями, вміннями, до самовдосконалення та досягнення духовних цілей, ідеалів.

Ми виокремили питання, що належать до «навчально-пізнавальні мотиви». Одержані результати, представлено у таблиці 3.7. Для визначення рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента за особистісним критерієм адаптовано результати. Так від 1 до 2,7 балів відповідає низький рівень, від 2,8 до 4,0 балів – середньому рівню та 4,1 до 5 балів – високому рівню.

Таблиця 3.7

Результати сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (методика діагностики навчальної мотивації студентів (за А. Реаном і В. Якуніним, модифікація Н. Бадмаєвої))

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
1 – 2,7	Низький	16,0% (17)	17,3% (22)
2,8 – 4,0	Середній	60,4% (64)	60,6% (77)
4,1 – 5	Високий	23,6% (25)	22,1%(28)

Для статистичного аналізу одержаних даних та визначення показників рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності використано методу О. Притули (Притула, 2016, с. 146) за формулою:

$$МЦ = \frac{\sum_{i=1}^n O_i}{n}, \text{ де} \quad (3.2)$$

МЦ – показник рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

O_i – середній показник особистісного критерію мотиваційно-ціннісного компонента рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Показники рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності до початку експерименту представлено у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Показники рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності до початку експерименту

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Мотиваційно-ціннісний	Показник О – 1	Низький	14,2% (15)	19,7% (10)
		Середній	70,7% (75)	66,9% (103)
		Високий	15,1% (16)	13,4% (14)
	Показник О – 2	Низький	14,2% (15)	18,9% (24)
		Середній	70,8% (75)	65,4% (83)
		Високий	15,0% (16)	15,7% (20)
	Показник О – 3	Низький	16,0% (17)	17,3% (22)
		Середній	60,4% (64)	60,6% (77)
		Високий	23,6% (25)	22,1% (28)
$МЦ = \frac{\sum_{i=1}^n O_i}{n}$		Низький	14,8%	18,6%
		Середній	67,3%	64,3%
		Високий	17,9%	17,1%

Так, за результатами педагогічного експерименту, на початок експерименту мотиваційно-ціннісний компонент був на низькому рівні у КГ склав 14,8%, середньому – 67,3% та високому – 17,9%, в ЕГ низький рівень – 18,6%, середній – 64,3% та високий – 17,1%.

Рівень сформованості когнітивного (К) компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за змістовим критерієм (З) визначається шляхом аналізу показників З – 1, З – 2 та З – 3 для оцінки якісних змін рівня сформованості (засвоєння) професійних теоретичних знань, у тому числі міждисциплінарних, та рівень їх застосування у практичній діяльності. Опитування передбачало виявлення рівнів сформованості знань щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Для визначення рівня сформованості когнітивного компоненту сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва за змістовим критерієм (З – 1), студентам запропонована методика «Визначення сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» (адаптована методика Д. Бермудес і О. Притули (додаток Л)). Студенти обирали один із трьох запропонованих варіантів відповідей на запитання тестових завдань. Результати дослідження адаптовано таким чином: правильна відповідь оцінювалася одним балом, бали підсумовувалися та від 1 – 12 правильних відповідей оцінювалися як низький рівень, від 12 – 22 – середній рівень та від 22 – 30 – високий рівень сформованості когнітивного компоненту готовності за змістовим критерієм.

За результатами педагогічного експерименту до початку експерименту визначено коефіцієнт засвоєння знань студентів (таблиця 3.9.).

Таблиця 3.9.

**Результати сформованості рівня когнітивного компоненту
готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання
засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності
за методикою Бермудес Д. і Притули О. адаптовану до дослідження)**

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
1 – 12	Низький	44,3% (47)	40,9% (52)
12 –22	Середній	55,7% (59)	59,1% (75)
22 –30	Високий	–	–

За результатами експерименту когнітивний компонент сформованості у КГ – 55,7% на середньому рівні, 44,3% –на низькому рівні. В ЕГ рівень сформованості когнітивного компоненту 59,1% на середньому рівні та 40,9% на низькому рівні.

З метою виявлення рівня сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності також була використана методика О. Жаровської, адаптована до дослідження (додаток М)) (З – 2). Студентам запропонована анкета, в якій кожна відповідь студента оцінювалася за такими балами: «так» ми оцінили в 2 бали, «не знаю» – 0 балів та «ні» – 1 бал. Сума балів від 1 до 9 – низький рівень, від 10 до 14 – середній рівень та від 15 до 28 – високий рівень.

Результати тестування рівня сформованості рівня когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за методикою О. Жаровської подано у таблиці 3.10.

Когнітивний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності також оцінювався за змістовим критерієм із використанням методики Дж. Фінні, адаптованої до нашого дослідження (додаток Н). Методика дає можливість охарактеризувати прояв й особистості

як члена етнічної групи: використання рідної мови, дотримання традицій нашого народу, участь у соціальному житті національної спільноти, прояв особистості як громадянина України, використання рідної та державної мови у спілкуванні.

Таблиця 3.10.

**Результати сформованості рівня когнітивного компонента
готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання
засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності
за методикою О. Жаровської, адаптовано до дослідження**

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
1 – 9	Низький	11,3% (12)	29,1% (37)
10 –14	Середній	68,9% (73)	52,8% (67)
15 –28	Високий	19,8% (21)	18,1% (23)

Студентам пропонувалося відповісти на питання, що стосуються етнічної групи, в якій вони живуть, та їх ставлення до неї. Майбутні вчителі фізичної культури відповідали на твердження, що відображають ступінь згоди: повністю згоден; більш згоден, чим не згоден; більш не згоден, ніж згоден; повністю не згоден. Відповіді оцінювалися балами, відповідно «2», «1», «0» та «-1». Опитувальник включає в себе дві субшкали, показники субшкал обчислювалися як середнє арифметичне від одержаних за субшкалою балів.

Рівень когнітивної складової національної ідентичності визначався за такими показниками, як: ступінь вияву і етноніма або самоназви, значущість та актуальність для особистості її національної ідентичності; цілісність знань про націю, її історію, культуру; усвідомлення об'єднуючої основи нації (Гора, 2012, с. 92).

Середній бал з усіх питань є загальним показником етнічної ідентичності. Показники субшкал обчислюються за допомогою знаходження середнього арифметичного від одержаної суми балів. За кожну позитивну відповідь тесту студент отримав 1 бал.

Ми виокремили питання, які визначають прояв когнітивного компонента. Вони перевірялися за допомогою тверджень: «Я проводжу багато часу, намагаючись дізнатися як можна більше про свою національну групу, про її історію, традиції, звичаї та народне хореографічне мистецтво»; «Я активний в організаціях або соціальних групах, які включають переважно членів моєї етнічної групи»; «Я багато думаю про те, як танцювали мої пращури і як народне хореографічне мистецтво вплине на моє життя»; «Для того, щоб дізнатися побільше про свою націю групу, я говорив про неї з багатьма людьми»; «Я добре відношусь до народного хореографічного мистецтва»; «Я дотримуюся українських традицій».

Для визначення рівня сформованості когнітивного компонента за змістовим критерієм адаптовано результати так: від 0 до 0,5 бала – низький рівень, від 0,6 до 1,1 – середній рівень та від 1,2 до 1,6 бала – високий рівень.

Результати тестування рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури з використанням адаптованої методики Дж. Фінні (додаток Н) подані у таблиці 3.11.

Таблиця 3.11.

**Результати рівня сформованості когнітивного компонента
готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання
засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності
з використанням адаптованої методики Дж. Фінні**

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
0 – 0,5	Низький	21,7% (23)	11,8% (15)
0,6 – 1,1	Середній	58,5% (62)	69,3% (88)
1,2 – 1,6	Високий	19,8% (21)	18,9% (24)

Показники рівня сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності визначені за формулою:

$$K = \frac{\sum_{i=1}^n Z_i}{n}, \text{ де} \quad (3.3)$$

К – показник рівня сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

Зі – середній показник змістового критерію когнітивного компонента рівня готовності майбутніх викладачів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (табл. 3.12.).

За результатами педагогічного експерименту когнітивний компонент готовності майбутнього вчителя фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва визначено: у КГ – низький рівень сформованості мають 25,8% студентів, 61,0% – середній рівень та 13,2% – високий рівень; ЕГ – низький рівень 27,3%, середній рівень – 60,4% та високий – 12,3%.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності розкриває усвідомлення майбутніми учителями фізичної культури необхідності розвитку власних педагогічних здібностей як запоруку успішності його професійної діяльності та здатність презентувати власну народно-хореографічну культуру.

Таблиця 3.12.

Показники рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початку експерименту

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Когнітивний	Показник 3 – 1	Низький	44,3% (47)	40,9% (52)
		Середній	55,7% (59)	59,1% (75)
		Високий	–	–
	Показник 3 – 2	Низький	11,3% (12)	29,1% (37)
		Середній	68,9% (73)	52,8% (67)
		Високий	19,8% (21)	18,1% (23)
	Показник 3 – 3	Низький	21,7% (23)	11,8% (15)
		Середній	58,5% (62)	69,3% (88)
		Високий	19,8% (21)	18,9% (24)

Продовження таблиці 3.12.

Компонент	Показники	Рівні	КГ (106)	ЕГ (127)
$K = \frac{\sum_{i=1}^n z_i}{n}$		Низький	25,8%	27,3%
		Середній	61,0%	60,4%
		Високий	13,2%	12,3%

Рівень діяльнісного (Д) компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за творчим критерієм (Т) шляхом визначення показників Т – 1, Т – 2 та Т – 3, для оцінки змін рівня сформованості до розвитку власних здібностей і професійного самовдосконалення.

Для визначення рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за діяльнісним компонентом ми використали тест на з'ясування рівня творчого потенціалу людини. (Е. Torrance)(ТД–1) (додаток Р).

Тест на з'ясування рівня творчого потенціалу людини (Е. Torrance) нами був застосований для виявлення рівня сформованості діяльнісного компоненту (творчого критерію). Він дає можливість з'ясувати складові творчого потенціалу, упевненість, психологічну готовність до освоєння нового, необхідного для правильного вибору, напряму професійної діяльності. Студентам був запропонований тест з питаннями та варіантами відповідей (а, б, в). Після проходження тесту відповіді підраховувались так: «а» – 3 бали, за «б» – 1 бал та за відповідь «в» – 2 бали. Далі бали підсумовувались із набраних балів ми уточнили рівень творчого потенціалу студентів. 49 і більше балів отримали студенти які мають значний потенціал – високий рівень, 24 – 48 балів отримали майбутні вчителі фізичної культури які мають нормальний потенціал – середній рівень, 23 і менше – творчий потенціал невеликий – низький рівень.

На основі аналізу даних було встановлено кількість студентів, які одержали низький, середній та високий рівні (табл. 3. 13.).

Таблиця 3.13.

Результати сформованості рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за методикою Е. Torrance

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
менше – 23	Низький	17,9% (19)	21,3% (27)
24 – 48	Середній	69,8% (74)	66,9% (85)
49 і більше	Високий	12,3% (13)	11,8% (15)

Оцінка рівня творчого потенціалу особистості (Т – 2) дає змогу визначити самооцінку особистісних якостей або частоту їх прояву, які й характеризують рівень розвитку творчого потенціалу особистості (додаток И). Майбутні учителі фізичної культури відповідали на питання тесту, кожне оцінювалося за 9-ти бальною шкалою, надалі всі бали підсумовувалися і одержані результати визначав рівень творчого потенціалу. Для визначення рівня сформованості діяльнісного критерію творчого компонента ми адаптували результати тесту так: від 18 до 69 балів – низький рівень, від 70 до 114 балів – середній рівень та від 115 до 162 бала – високий рівень.

Результати визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за творчим потенціалом подані у таблиці 3.14.

Таблиця 3.14.

Результати сформованості рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (оцінка рівня творчого потенціалу)

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
18 – 69	Низький	13,2% (14)	11,8% (15)
70 – 114	Середній	67,0% (71)	73,2% (93)
115 – 162	Високий	19,8% (21)	15,0% (19)

Так, за результатами тесту визначення рівня творчого потенціалу особистості, маємо, що більшість досліджуваних студентів мають середній рівень творчого потенціалу, а саме у КГ – 67,0% та ЕГ – 73,2%, високий рівень одержали студенти КГ – 19,8% та ЕГ – 15,0%. Низький рівень творчого потенціалу одержані студенти КГ – 13,2% та ЕГ – 11,8%.

При вступі у ЗВО майбутні вчителі фізичної культури здають творчий іспит із фізичної підготовленості, який включає в себе вправи і нормативи, які відображають рівень фізичної та техніко-тактичної підготовленості абітурієнтів і складається з тестових вправ відповідності до тестів для визначення рівня підготовленості особистості (відповідно до наказу Міністерства молоді та спорту України, 2018). Ми використали тест для визначення рівня фізичної підготовленості для виявлення рівня сформованості діяльнісного компоненту за (творчим критерієм), який дозволяє нам з'ясувати рівень фізичної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

На початку експерименту ми провели експертну оцінку тестів для визначення рівня підготовленості особистості (студентів (школярів)) (відповідно до наказу Міністерства молоді та спорту України від 04.10.2018 № 460 (Про затвердження тестів і нормативів для осіб, щорічне оцінювання фізичної підготовленості яких проводиться на добровільних засадах)). Учасниками експертної оцінки (метод Делфі) були вчителі-методисти, старші вчителі та вчителі вищої категорії з фізичної культури, стаж роботи яких від 17 до 46 років у закладах загальної середньої освіти. Загальна кількість експертів була 12 осіб (анкета для експертів, додаток І). Експерти працюють у закладах загальної середньої освіти, навчально-виховних комплексах, колегіумах, ліцеї-інтернаті та методист Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Вони обирали тести рівня підготовленості особистості, адже підсумкова оцінка рівня підготовленості складається з суми набраних балів, одержаних за виконання 5 видів тесту.

Експерти із свого особистого досвіду визначили найбільш використовувані тести рівня підготовленості особистості, зокрема:

1. Рівномірний біг (3000 м. (ч), 2000 м. (ж));
2. Підтягування на перекладині, разів (ч);
згинання і розгинання рук в упорі лежачи, разів (ж);
3. Стрибок у довжину з місця, см (ч,ж);
4. Нахил тулуба вперед із положення сидячи, см (ч, ж)
5. Підймання тулуба в сід, разів, 30 с (ч), 1 хв (ж).

Після проходження тесту фіксується показник та визначаються бали, результати переводяться у «шкалу результатів виконання тестів і нормативів» і визначається рівень фізичної підготовленості учасників тестування. Для визначення рівня сформованості діяльнісного компонента за творчим критерієм ми оцінили та адаптували результати до рівнів сформованості. Це дає можливість одержати статистичний показник. Рівні фізичної підготовленості студентів подано у таблиці 3.15.

Таблиця 3.15.

Рівні фізичної підготовленості студентів КГ та ЕГ

Сума балів	Рівень	КГ (106)	ЕГ (127)
Меньше – 20	Низький	–	–
21 – 25	Середній	44,3% (47)	40,9% (52)
26 – 30	Високий	55,7% (59)	59,1% (75)

За результатами тесту рівня фізичної підготовленості ми констатуємо, що високий рівень мають студенти КГ – 55,7% та ЕГ – 59,1%, середній: КГ – 44,3% та ЕГ – 40,9%, низького рівня не отримали майбутні учителі фізичної культури.

Статистичний аналіз отриманих даних ми підраховуємо використовуючи методику О. Притули (Притула, 2016, с. 146). Визначення показників рівня сформованості діяльнісного компонента готовності

майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за формулою 3.4:

$$D = \frac{\sum_{i=1}^n T_i}{n}, \text{ де} \quad (3.4.)$$

D – показник рівня сформованості діяльнісного компонента сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

T_i – середній показник рівні сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за творчим критерієм.

Одержані результати подано у таблиці 3.16.

Таблиця 3.16.

Показники рівнів сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початку експерименту

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Діяльнісний	Показник Т – 1	Низький	17,9% (19)	21,3% (27)
		Середній	69,8% (74)	66,9% (85)
		Високий	12,3% (13)	11,8% (15)
	Показник Т – 2	Низький	13,2% (14)	11,8% (15)
		Середній	67,0% (71)	73,2% (93)
		Високий	19,8% (21)	15,0% (19)
	Показник Т – 3	Низький	–	–
		Середній	44,3% (47)	40,9% (52)
		Високий	55,7% (59)	59,1% (75)
$D = \frac{\sum_{i=1}^n T_i}{n}$	Низький	10,4%	11,1%	
	Середній	60,4%	60,3%	
	Високий	29,2%	28,6%	

За результатами педагогічного експерименту сформованості діяльнісного компонента готовності майбутнього учителя фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва визначено

таким чином: у КГ – низький рівень сформованості мають 10,4% студентів, 60,4% – середній рівень та 29,2% – високий рівень; ЕГ – низький рівень 11,1%, середній рівень – 60,3% та високий – 28,6%.

Відповідно до критеріїв в експериментальній та контрольній групах за допомогою діагностичних методик здійснювалася оцінка рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Метою перевірки рівня сформованості за особистісним критерієм була оцінка якісних змін рівня сформованості внутрішньої мотивації до майбутньої професійної діяльності, оцінка потреби у систематичному розвитку професійних здібностей і професійного самовдосконалення. Оцінку якісних змін рівня сформованості теоретичних знань з народного хореографічного мистецтва та рівень їх застосування у практичній діяльності перевіряли за допомогою змістового критерію. Творчий критерій був застосований для оцінки сформованості практичних умінь та навичок, розв'язування завдань професійного характеру.

За кожним із компонентів визначено відповідні критерії та показники сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, що представлені у таблиці 3.17.

Наведений у таблиці діагностичний інструментарій для виявлення рівнів сформованості компонентів за критеріями та показниками готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності більш детально розглянуто у першому розділі.

Таблиця 3.17.

Компоненти, критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	Особистісний – активність та прагнення до професійного зростання	Зацікавленість майбутньою педагогічною професією; спрямованість на використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; прагнення до використання творчого потенціалу особистості.
Когнітивний	Змістовий – результативність та спрямованість на навчання	Наявність знань з базових дисциплін; потреба в професійній самореалізації; повнота, глибина засвоєння методичних знань з фахових дисциплін; потреба у професійній самореалізації; наявність знань у розробленні методів і способів застосування одержанню навичок до використання засобів народного хореографічного мистецтва.
Діяльнісний	Творчий – готовність до розвитку власних педагогічних здібностей	Організація процесу навчання; використання інформаційних та освітніх технологій; уміння добирати музичний супровід заняття; уміння використовувати засоби народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Отже, діагностичний інструментарій експериментального дослідження було розроблено відповідно до компонентної структури готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти) та визначеними рівнями (високий, середній, низький). Діагностика мотиваційного-ціннісного компоненту готовності відбувалася за критерієм активності прояву особистісного критерію, когнітивного – за змістовим критерієм результативності, діяльнісний – за творчим критерієм та відповідними показниками.

Вхідний контроль здійснювався згідно проекту організації дослідження (додаток Д), оцінювання результатів зрізу знань проводилося за допомогою анкетування студентів, також визначалися результати рівня фізичної підготовленості студентів. Результати вхідного контролю наведено в таблиці 3.18.

Таблиця 3.18.

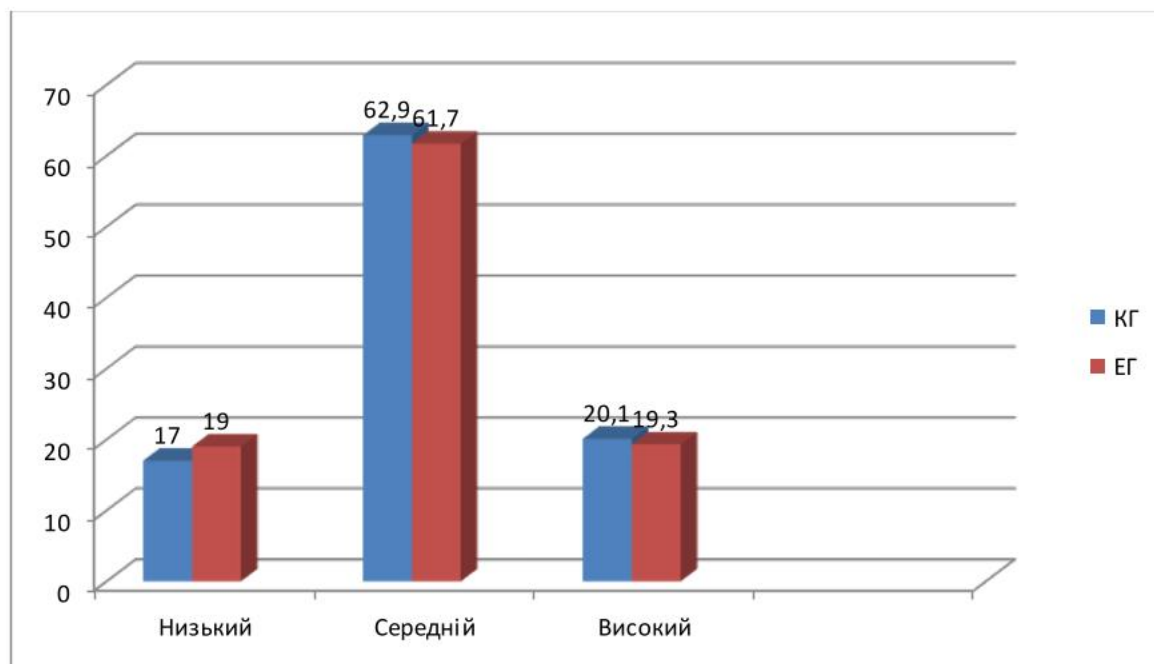
Узагальнені показники результатів рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початок експерименту)

Компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва		Результати		
		Низький	Середній	Високий
		%	%	%
Мотиваційно-ціннісний	КГ	14,8%	67,3%	17,9%
	ЕГ	18,6%	64,3%	17,1%
Когнітивний	КГ	25,8%	61,0%	13,2%
	ЕГ	27,3%	60,4%	12,3%
Діяльнісний	КГ	10,4%	60,4%	29,2%
	ЕГ	11,1%	60,3%	28,6%
Узагальнені показники	КГ	17,0%	62,9%	20,1%
	ЕГ	19,0%	61,7%	19,3%

Таким чином, дослідженням визначено, що у КГ високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності мають 20,1%, середній рівень – 62,9% та низький – 17,0%, а в ЕГ високий рівень – 19,3%, середній – 61,7% та низький – 19,0% (рис. 3.2).

Отже, аналіз результатів експерименту дав змогу розкрити низку питань у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. До головних проблем, на наш погляд, можна віднести: слабо виражену професійну міждисциплінарну взаємодію викладачів у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до оволодіння засобами народного

хореографічного мистецтва; нестачу навчального і методичного матеріалу щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Рис. 3.2. Діаграма узагальнених результатів рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початок початку експерименту

Отже, результати початкового етапу експерименту показали, що рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності залишається невисоким. Це свідчить про необхідність внесення змін у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

3.2 Результати педагогічного експерименту та їх аналіз

Формувальний етап педагогічного експерименту відбувався відповідно до розробленої нами структурної моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності та передбачав реалізацію визначених педагогічних умов.

Кількісний склад студентів, учасників педагогічного експерименту, також розроблений діагностичний інструментарій залишався сталим упродовж усієї експериментальної роботи.

На формувальному етапі була передбачена експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за рахунок реалізації таких педагогічних умов: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Формувальний етап експерименту здійснювався в природних умовах освітнього процесу, навчання студентів контрольної групи (КГ) здійснювалося традиційно (традиційне проведення лекцій, семінарських та практичних занять) згідно із запланованою програмою навчального процесу. Навчальний процес студентів експериментальної групи (ЕГ) був організований із урахуванням педагогічних умов. Лекційні, семінарські та практичні заняття в групах проводилися одними й тими самими

викладачами. Загальний час навчання майбутніх учителів фізичної культури у контрольній та експериментальній групі був однаковим.

На початку формувального етапу гіпотетично ми передбачали, що має бути різниця у рівнях сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури в контрольних (КГ) та експериментальних (ЕГ) групах до та після експериментальних впроваджень (таблиця 3.19.).

Таблиця 3.19.

Планування формувального експерименту

Діяльність на етапах педагогічного експерименту	Контрольна група (КГ)	Експериментальна група (ЕГ)
Оцінювання рівнів сформованості досліджуваних груп на початку експерименту	КГ ₁	ЕГ ₁
Впровадження експериментальної методики	Не впроваджується	Впроваджується
Оцінювання рівнів сформованості досліджуваних груп після експерименту	КГ ₂	ЕГ ₂
Відмінність	КГ ₂ – КГ ₁	ЕГ ₂ – ЕГ ₁

Формувальний експеримент дав змогу порівняти результати навчання студентів контрольних та експериментальних груп. Якщо у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи підвищуються вихідні рівні сформованості готовності за результатами цього етапу експерименту, то можна стверджувати про ефективність розроблених нами педагогічних умов.

Педагогічний ефект (П) впровадження експериментальної частини підготовки майбутніх учителів фізичної культури визначається за формулою (3.5) (Дрозіч, 2018, с. 190):

$$П = (ЕГ_2 - ЕГ_1) - (КГ_2 - КГ_1) \quad (3.5)$$

Результатів педагогічного експерименту, ми описали в п. 3.1. Діагностичний інструментарій дає можливість об'єктивно оцінити результати педагогічного впливу, виявляє слабкі та сильні сторони розробленого методичного інструментарію.

Проаналізуємо зміни, що відбулися у рівнях готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за визначеними критеріями.

З метою визначення динаміки рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента (МЦ) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності у студентів контрольної та експериментальної групах.

Одержані результати – це показник рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента за особистісним критерієм готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності відображено у таблиці 3.20.

Таблиця 3.20.

Показники рівнів сформованості мотиваційно-ціннісного компонента майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва за особистісним критерієм у професійній діяльності у кінці експерименту

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Мотиваційно-ціннісний	Показник О – 1	Низький	6,6% (7)	2,3% (3)
		Середній	74,5% (79)	70,9% (90)
		Високий	18,9% (20)	26,8% (34)
	Показник О – 2	Низький	9,4% (10)	7,9% (10)
		Середній	73,6% (78)	58,2% (74)
		Високий	17,0% (18)	33,9% (43)
	Показник О – 3	Низький	11,3% (12)	9,4% (12)
		Середній	71,7% (76)	55,1% (70)
		Високий	17,0% (18)	35,5% (45)
$MЦ = \frac{\sum_{i=1}^n O_i}{n}$	Низький	9,1%	6,5%	
	Середній	73,3%	61,4%	
	Високий	17,6%	32,1%	

На цьому етапі виконано повторну діагностику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного

хореографічного мистецтва у професійній діяльності за визначеними критеріями та показниками в контрольній та експериментальній групах.

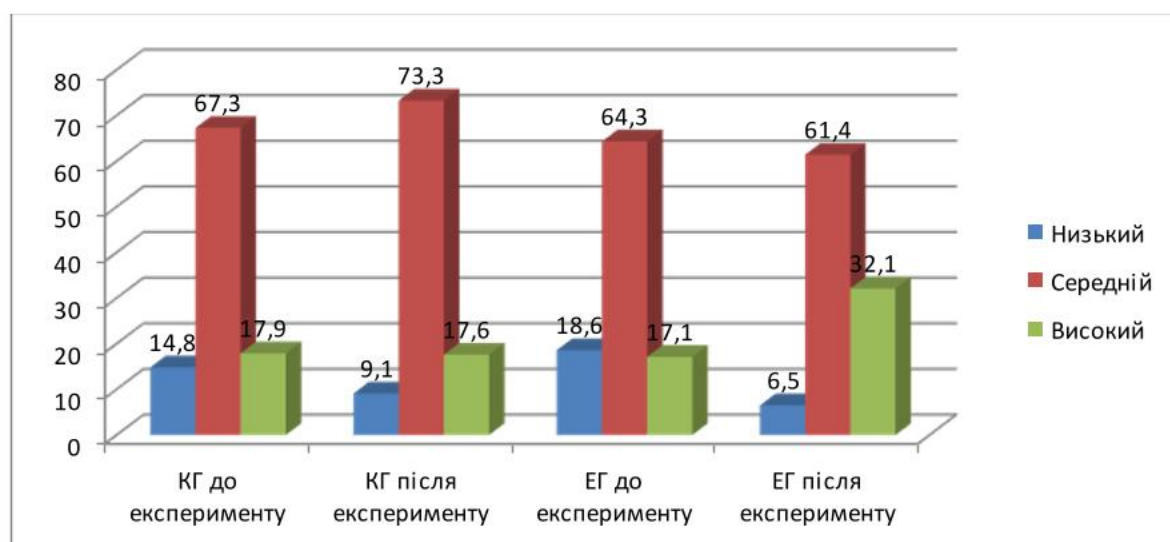
Результати контрольної діагностики рівня сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх учителів фізичного виховання за особистісним критерієм подано в таблиці 3.21.

Таблиця 3.21.

**Результати сформованості мотиваційно-ціннісного компонента
готовності майбутніх учителів фізичної культури за особистісним
критерієм до використання народного хореографічного мистецтва
до та після експерименту**

Рівні сформованості	Етап експерименту			
	до		після	
	КГ (106)	ЕГ (127)	КГ (106)	ЕГ (127)
	%	%	%	%
Низький	14,8	18,6	9,1	6,5
Середній	67,3	64,3	73,3	61,4
Високий	17,9	17,1	17,6	32,1

Наочно динаміку сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за мотиваційно-ціннісним компонентом представлено у діаграмах (рис. 3.3.)

Рис. 3.3. Динаміка сформованості мотиваційно-ціннісного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до

використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності контрольної та експериментальної груп

Проведення діагностичного зрізу рівня сформованості когнітивного компонента (К) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності у студентів контрольної та експериментальної груп, в кінці дослідження проведено діагностичний зріз рівня його сформованості.

Одержані результати подано у таблиці 3.22.

Таблиця 3.22.

Показники рівнів сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за змістовим критерієм на кінець експерименту

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Когнітивний	Показник 3 – 1	Низький	34,9% (37)	23,6% (30)
		Середній	50,9% (54)	50,4% (64)
		Високий	14,2% (15)	26,0% (33)
	Показник 3 – 2	Низький	5,7% (6)	13,4% (17)
		Середній	70,7% (75)	60,6% (77)
		Високий	23,6% (25)	26,0% (33)
	Показник 3 – 3	Низький	14,2% (15)	5,5% (7)
		Середній	56,6% (60)	65,4% (83)
		Високий	29,2% (31)	29,1% (37)
$K = \frac{\sum_{i=1}^n 3i}{n}$	Низький	18,3%	14,2%	
	Середній	59,4%	58,8%	
	Високий	22,3%	27,0%	

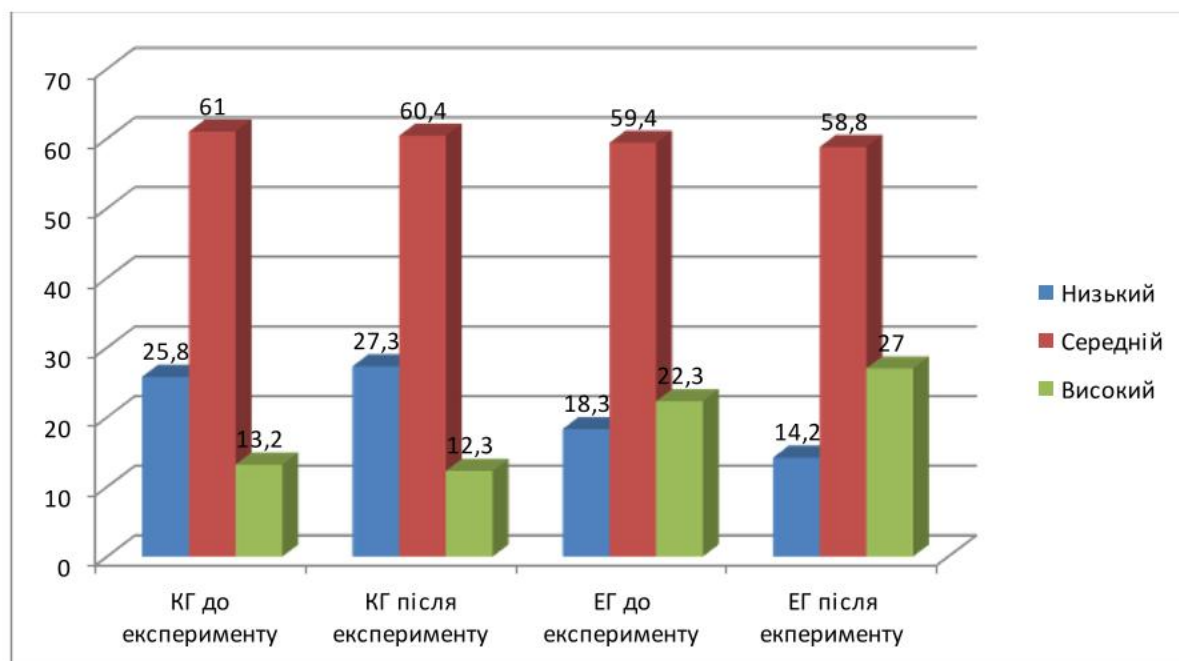
Ми провели повторну діагностику і проаналізували зміни, що відбулися у рівнях сформованості когнітивного компонента за змістовим критерієм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній та експериментальній групах. Результати контрольної діагностики рівня сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за спонукальним критерієм подано в таблиці 3.23.

Таблиця 3.23.

**Результати сформованості когнітивного компонента
(за змістовим критерієм) готовності майбутніх учителів фізичної
культури до використання народного хореографічного мистецтва
до та після експерименту**

Рівні сформованості	Етап експерименту			
	до		Після	
	КГ (106)	ЕГ (127)	КГ (106)	ЕГ (127)
	%	%	%	%
Низький	25,8	27,3	18,3	14,2
Середній	61,0	60,4	59,4	58,8
Високий	13,2	12,3	22,3	27,0

Динаміку сформованості когнітивного компоненту готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності представлено у діаграмі (рис. 3.4.).

Рис. 3.4. Динаміка сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній та експериментальній групах

Для виявлення динаміки рівня сформованості діяльнісного компонента (Д) майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів

народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності у студентів контрольної та експериментальної групах в кінці дослідження проведено діагностичний зріз.

Одержані результати подано у таблиці 3.24.

Таблиця 3.24.

Показники рівнів сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за творчим критерієм

Компонент	Показники	Рівні	КГ(106)	ЕГ(127)
Діяльнісний	Показник Т – 1	Низький	9,4% (10)	7,9% (10)
		Середній	77,4% (82)	70,1% (89)
		Високий	13,2% (14)	22,0% (28)
	Показник Т – 2	Низький	10,4% (11)	5,5% (7)
		Середній	66,0% (70)	66,9% (85)
		Високий	23,6% (25)	27,6% (35)
	Показник Т – 3	Низький	–	–
		Середній	36,8% (39)	25,2% (32)
		Високий	63,2% (67)	74,8% (95)
$D = \frac{\sum_{i=1}^n T_i}{n}$		Низький	6,6%	4,5%
		Середній	60,1%	54,1%
		Високий	33,3%	41,4%

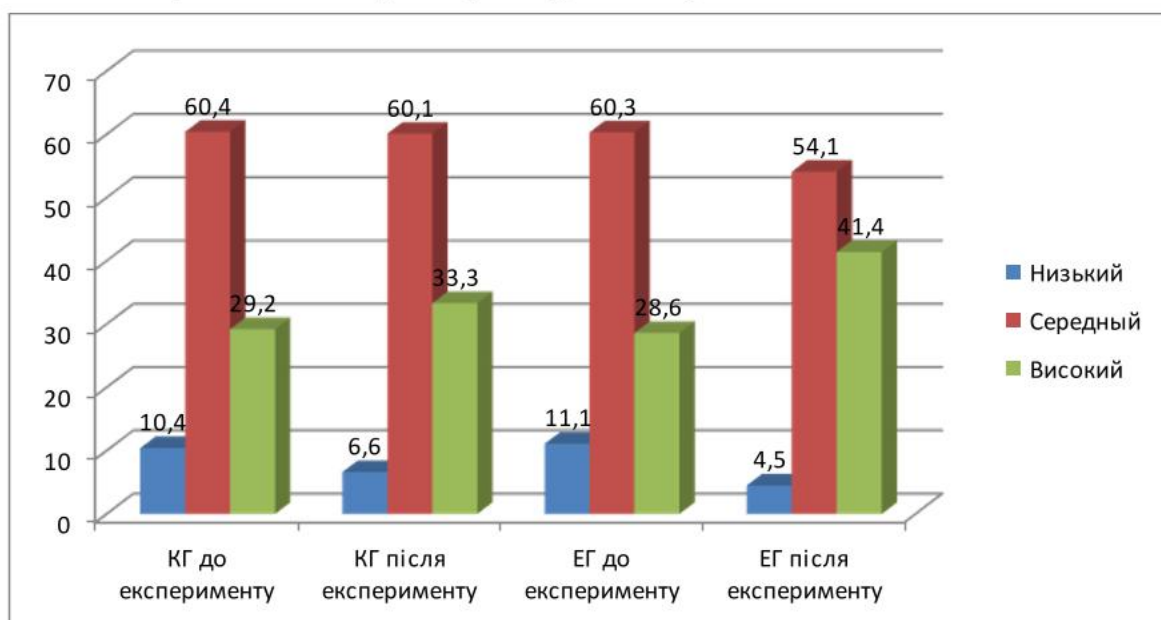
Для виявлення зрушень, що відбулися на цьому етапі, виконано повторну діагностику сформованості діяльнісного компонента за творчим критерієм підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній та експериментальній групах. Результати діагностики рівня сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності подано в таблиці 3.25.

Таблиця 3.25.

**Результати рівнів сформованості діяльнісного компонента
готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання
засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності
за творчим критерієм до та після експерименту**

Рівні сформованості	Етап експерименту			
	До		Після	
	КГ (106)	ЕГ (127)	КГ (106)	ЕГ (127)
	%	%	%	%
Низький	10,4	11,1	6,6	4,5
Середній	60,4	60,3	60,1	54,1
Високий	29,2	28,6	33,3	41,4

Динаміку сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за діяльнісним компонентом представлено у діаграмі (рис. 3.5.)

Рис. 3.5. Динаміка сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності контрольної та експериментальної груп

На кінцевому етапі формувального експерименту було здійснено обробку даних, одержаних під час констатувального та формувального

етапів експерименту, визначено результативність гіпотези, сформовано висновки. Використовувалися методи математичної статистики, описової статистики, графічного зображення результатів, перевірки статистичних гіпотез, узагальнених даних. Порівняння результатів констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту показало позитивну динаміку кількісних змін за кожним рівнем сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

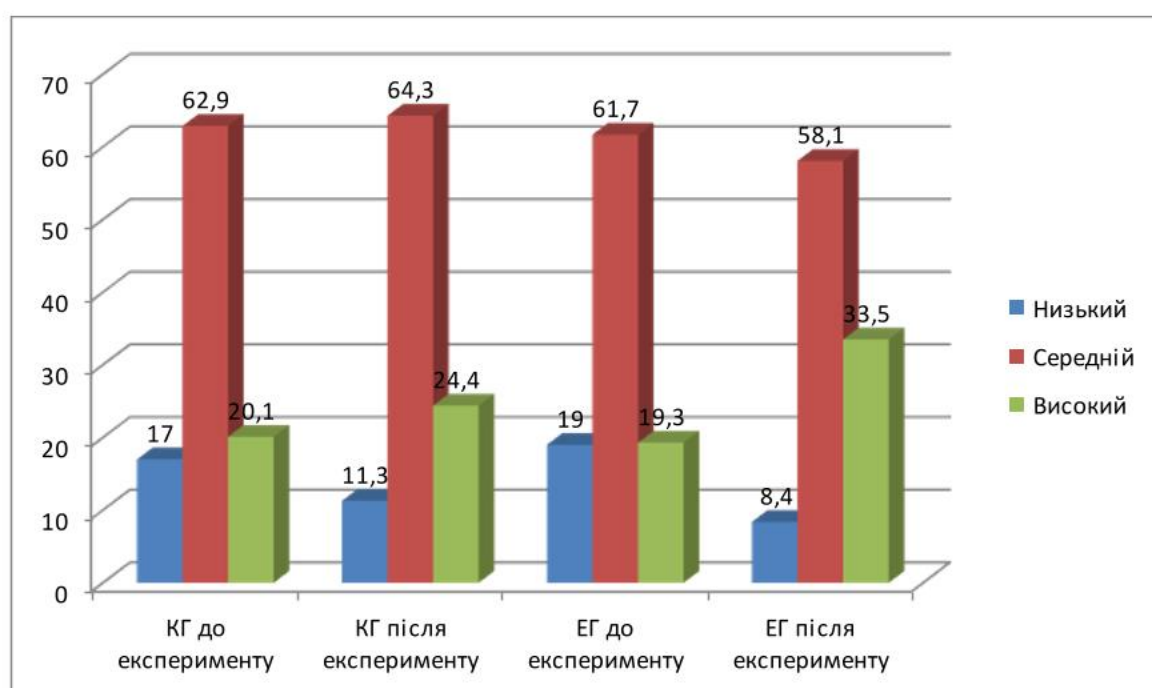
У таблиці 3.26. наведено порівняння динаміки зміни рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів) на початку та в кінці експерименту в КГ та ЕГ.

Таблиця 3.26.

Порівняння рівнів сформованості компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності до та після експерименту в КГ та ЕГ

Компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва		Результати рівнів сформованості					
		Низький		Середній		Високий	
		%		%		%	
		до експерт.	після експерт.	до експерт.	після експерт.	до експерт.	після експерт.
Мотиваційно-ціннісний (особистісний критерій)	КГ	14,8	9,1	67,3	73,3	17,9	17,6
	ЕГ	18,6	6,5	64,3	61,4	17,1	32,1
Когнітивний (змістовий критерій)	КГ	25,8	18,3	61,0	59,4	13,2	22,3
	ЕГ	27,3	14,2	60,4	58,8	12,3	27,0
Діяльнісний (творчий критерій)	КГ	10,4	6,6	60,4	60,1	29,2	33,3
	ЕГ	11,1	4,5	60,3	54,1	28,6	41,4
Узагальнені показники	КГ	17,0	11,3	62,9	64,3	20,1	24,4
	ЕГ	19,0	8,4	61,7	58,1	19,3	33,5

Аналіз даних таблиць і діаграм дає змогу зробити висновки, що комплексна реалізація визначених педагогічних умов і впровадження структурної моделі в освітній процес сприяє оптимізації підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Порівняння результатів, що одержали на початку та після педагогічного експерименту, зображено на рис. 3.6.

Рис. 3.6. Діаграма узагальнених результатів рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за усіма критеріями (до та після експерименту).

Аналіз результатів показує, що на початку експерименту в КГ низький рівень сформованості – склав 17,0%, середній – 62,9% та високий – 20,1%. В ЕГ на початку експерименту низький рівень мали 19%, середній – 61,7% та високий – 19,3% студентів.

В ході експериментальної роботи з'ясовано, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності буде ефективною за

умови впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг», міждисциплінарної інтеграції змісту гуманітарних та фахових дисциплін, впровадження інноваційних методів навчання та використання сучасних інформаційних технологій.

Оскільки в нашому експерименті розглядаються дві незалежні вибірки (контрольна та експериментальна групи), які необхідно співставити за частотою досліджуваного показника (рівні сформованості), то найдоцільніше використати критерій кутового перетворення Фішера F^* . Цей критерій оцінює достовірність відмінностей у відсотковому відношенні для двох вибірок, в яких реєструється досліджуваний показник (Гончаренко, Горбачук, 2012, с. 171).

Ми досліджували сформованість компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності у КГ та ЕГ на початку до та після педагогічного експерименту. Виокремили три рівні сформованості відповідних знань, вмінь та навичок: низький, середній та високий. Одержані результати подано у таблиці 3.27.

Таблиця 3.27.

Узагальнення результатів рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній групі (за підсумками експерименту)

Рівні	КГ(% студентів)		ЕГ(% студентів)	
	До експерименту	Після експерименту	До експерименту	Після експерименту
Низький	17,0	11,3	19,0	8,4
Середній	62,9	64,3	61,7	58,1
Високий	20,1	24,4	19,3	33,5

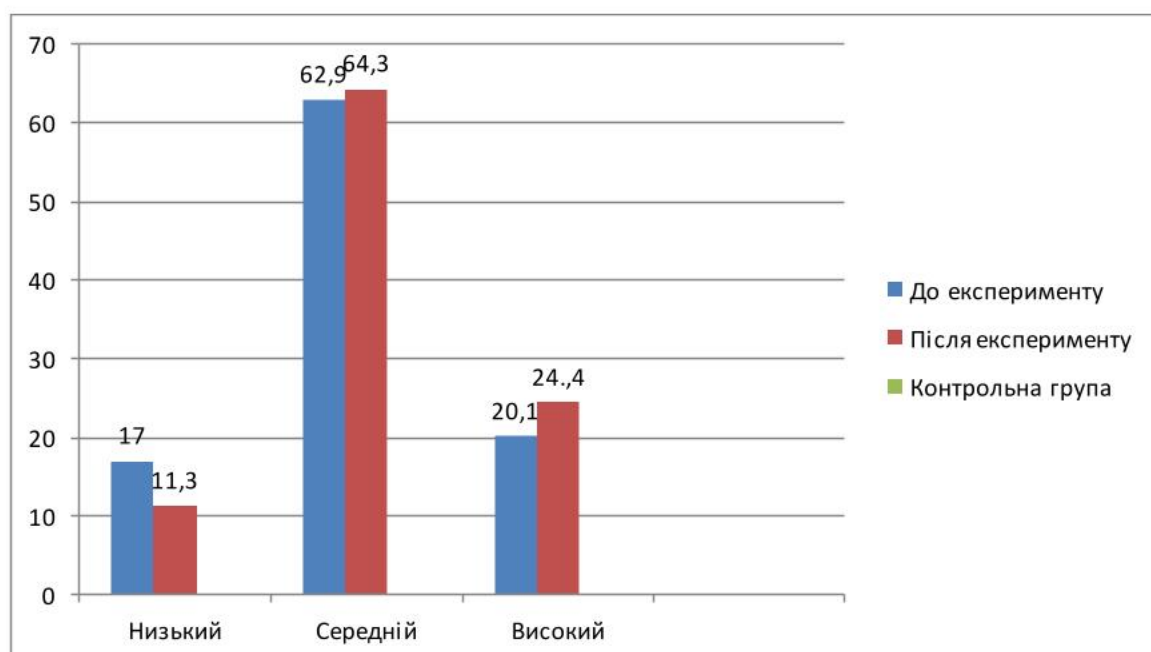
На основі результатів порівняльного аналізу рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного

хореографічного мистецтва у професійній діяльності за визначеними критеріями можна сформулювати такі гіпотези:

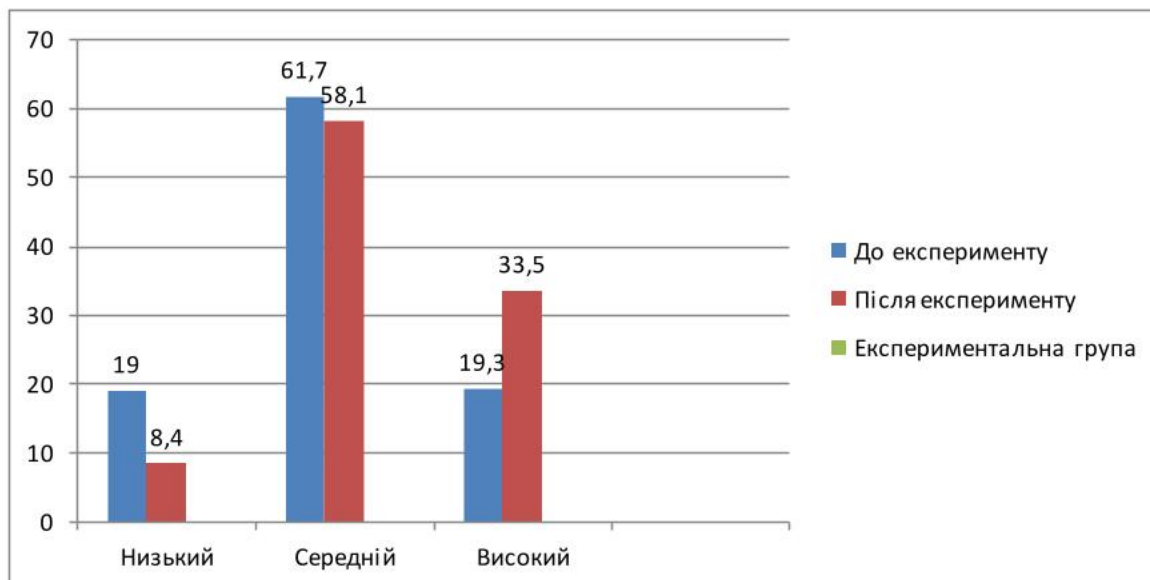
1. Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності до проведення експерименту в контрольній та експериментальній групах суттєво не відрізнялись (рис.3.6.);

2. Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній групі після проведення експерименту не зазнали суттєвих структурних змін (рис. 3.7.);

3. Рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в експериментальній групі після проведення експерименту змінились – кількість студентів з низьким рівнем сформованості зменшилась, а з високим та середнім зросла (рис. 3.8.).

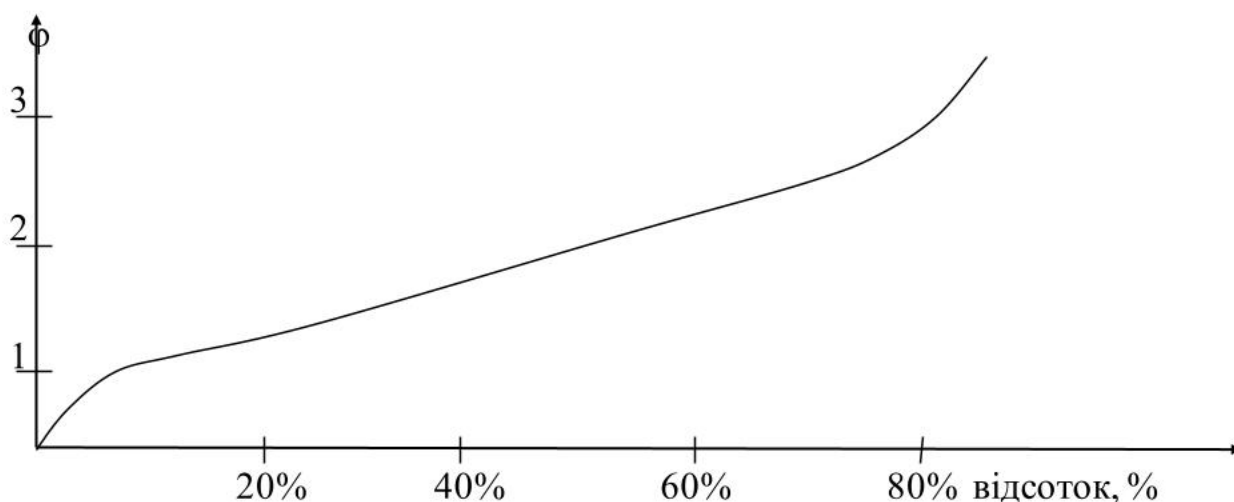

Рис. 3.7. Діаграма узагальнених результатів рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в контрольній групі (за підсумками експерименту)

Рис. 3.8. Діаграма узагальнених результатів рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в експериментальній групі (за підсумками експерименту).

Суть кутового перетворення Фішера полягає в перетворенні відсоткових відношень у величини центрального кута, що вимірюється в радіанах. Більшому відсотковому відношенню відповідатиме більший кут φ_1 , а меншому – менший кут φ_2 , але співвідношення між ними нелінійне: $\varphi = 2 \arcsin(\sqrt{P})$, де P – відсоткове відношення або відсоткова частка.

Рис. 3.9. Графік залежності кута φ від відсоткової частки

При збільшенні розходжень між кутами φ_1 і φ_2 та збільшенні чисельності вибірок значення критерію зростатимуть. Чим більше значення величини φ^* , тим більш ймовірно, що відмінності між вибірками є не випадковими (статистично значущими) (Сидоренко, 2000, с. 159).

Гіпотези критерію Фішера:

H_0 : частка осіб, у яких проявляється досліджуваний ефект, у вибірці 1 не більша, ніж у вибірці 2.

H_1 : частка осіб, у яких проявляється досліджуваний ефект, у вибірці 1 більша, ніж у вибірці 2.

Алгоритм перевірки гіпотез за допомогою φ^* – критерію Фішера. Емпіричне значення $\varphi^*_{\text{емп}}$ підраховується за формулою :

$$\varphi^*_{\text{емп}} = (\varphi_1 - \varphi_2) \cdot \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}} \quad (3.6.)$$

φ_1 – величина, взята з таблиці (Єрмолаєв, 2003, с. 309), що відповідає більшій відсотковій частці, $\varphi = 2 \arcsin \sqrt{P_1}$;

φ_2 – величина, взята з таблиці, що відповідає меншій відсотковій частці, $\varphi = 2 \arcsin \sqrt{P_2}$;

P_1 і P_2 – відповідні відсоткові частки, що порівнюються;

n_1 – кількість спостережень 1;

n_2 – кількість спостережень 2.

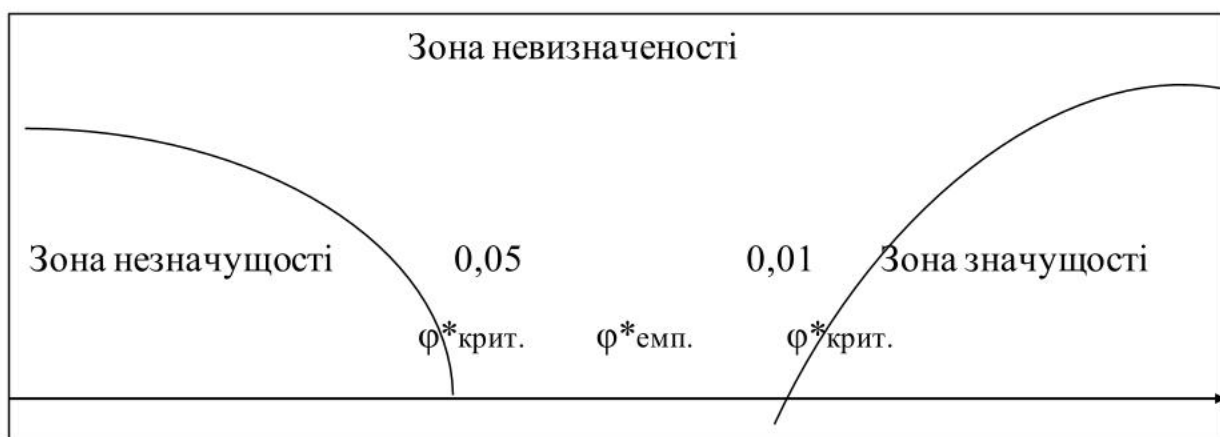
Було сформульовано нульову гіпотезу (H_0): рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в дослідних групах до реалізації педагогічних умов – однакові. Якщо $\varphi^*_{\text{емп}}$ за порівнянням експертних значень у КГ і ЕГ виявиться меншою $\varphi^*_{\text{крит}}$, то гіпотеза H_0 вважатиметься підтвердженою. Альтернативна гіпотеза (H_1): рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності у КГ та ЕГ – неоднаковий.

Критичні величини для 5% і 1% рівнів значущості мають фіксовану величину і складають відповідно для 5% $\varphi^*_{\text{крит}} = 1,64$, а для 1% $\varphi^*_{\text{крит}} = 2,31$, для цього критерію:

$$\varphi^*_{\text{крит}} = \begin{cases} 1,64 \text{ для } P \leq 0,05; \\ 2,31 \text{ для } P \leq 0,01. \end{cases}$$

Якщо ми потрапимо в зону невизначеності, то в термінах статистичних гіпотез можна застосовувати гіпотезу H_1 на 5% рівні значущості і відхилити її на 1% рівні значущості. Іншими словами, на 5% рівня значущості можна говорити про якісні відмінності між студентами КГ та ЕГ, а на рівні в 1% – цього стверджувати не можна.

Рис. 3.10. «Вісь значущості» для критерію Фішера

Обчислимо критерії $\varphi^*_{\text{емп.}}$ за формулою (3.6.) і його значення занесемо в таблицю 3.28. для порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності на початку експерименту в контрольній та експериментальних групах

$$\varphi_1 (19\%) = 0,902$$

$$\varphi_2 (17\%) = 0,860$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (0,902 - 0,860) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,042 \sqrt{57,78} = 0,3193$$

$$\varphi_1 \quad (62,9\%) = 1,832$$

$$\varphi_2 \quad (61,7\%) = 1,807$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (1,832 - 1,807) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,025 \sqrt{57,78} = 0,1900$$

$$\varphi_1 \quad (20,1\%) = 0,930$$

$$\varphi_2 \quad (19,3\%) = 0,910$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (0,930 - 0,910) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,02 \sqrt{57,78} = 0,1520$$

Таблиця 3.28.

Порівняння рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва до початку експерименту в контрольній та експериментальних групах

	Рівні сформованості					
	Низький		Середній		Високий	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Значення кутового перетворення	0,860	0,902	1,807	1,832	0,930	0,910
Спостережуване значення критерію φ^*	0,3193		0,1900		0,1520	

Одержані емпіричні значення – в «зоні незначущості» $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$, $0,3193 < 1,64$; $0,19 < 1,64$; $0,152 < 1,64$, тому гіпотеза H_0 приймається.

На основі одержаних даних на початок експерименту було підтверджено нульову гіпотезу H_0 , тобто $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$, а це означає, що рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в дослідних групах перед реалізацією педагогічних умов однакові. Це дало змогу застосувати обраний раніше експериментальний план і коректно інтерпретувати одержані в процесі експерименту результати.

Обчислимо критерії $\varphi^*_{\text{емп.}}$ за формулою (3.6.) і його значення запишемо в таблиці 3.29. для порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в контрольній групі (КГ) до та після проведення експерименту.

$$\varphi_1 (17\%) = 0,850$$

$$\varphi_2 (11,3\%) = 0,686$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (0,850 - 0,686) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,164 \sqrt{57,78} = 1,247$$

$$\varphi_1 (64,3\%) = 1,861$$

$$\varphi_2 (62,9\%) = 1,832$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (1,861 - 1,832) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,029 \sqrt{57,78} = 0,220$$

$$\varphi_1 (24,4\%) = 1,033$$

$$\varphi_2 (20,1\%) = 0,930$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (1,033 - 0,930) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,103 \sqrt{57,78} = 0,783$$

Таблиця 3.29.

**Порівняння рівнів готовності майбутніх
учителів фізичної культури до використання засобів народного
хореографічного мистецтва в контрольній групі (КГ) до та після
проведення експерименту**

	Рівні сформованості					
	Низький		Середній		Високий	
	до	після	до	після	до	після
Значення кутового перетворення	0,850	0,686	1,832	1,861	0,93	1,033
Спостережуване значення критерію φ^*	1,247		0,220		0,783	

Одержані емпіричні значення – в «зоні незначущості» $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$, $1,247 < 1,64$, $0,220 < 1,64$, $0,783 < 1,64$, H_0 приймається. На основі цих даних

до та після експерименту було одержано підтвердження нульової гіпотези H_0 , тобто $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$. Дійшли висновку, що рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в контрольній групі змінилися, але несуттєво.

Обчислимо критерії $\varphi^*_{\text{емп.}}$ за формулою (3.6.) і одержані значення запишемо в таблиці 3.30. – для порівняння рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в експериментальній групі (ЕГ) до та після проведення експерименту.

$$\varphi_1 (19\%) = 0,902$$

$$\varphi_2 (8,4\%) = 0,588$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (0,902 - 0,588) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,314 \sqrt{57,78} = 2,387$$

$$\varphi_1 (61,7\%) = 1,807$$

$$\varphi_2 (58,1\%) = 1,734$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (1,807 - 1,734) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,073 \sqrt{57,78} = 0,555$$

$$\varphi_1 (33,5\%) = 1,234$$

$$\varphi_2 (19,3\%) = 0,930$$

$$\varphi^*_{\text{емп.}} = (1,234 - 0,930) \sqrt{\frac{106 \cdot 127}{106 + 127}} = 0,304 \sqrt{57,78} = 2,311$$

Таблиця 3.30.

Порівняння рівнів готовності в експериментальній групі (ЕГ) до та після проведення експерименту

	Рівні сформованості					
	Низький		Середній		Високий	
	до	після	до	після	до	після
Значення кутового перетворення	0,902	0,588	1,807	1,734	0,930	1,234
Спостережуване значення критерію φ^*	2,387		0,555		2,311	

Одержані емпіричні значення – в «зоні значущості» $\varphi^*_{\text{емп.}} > \varphi^*_{\text{крит.}}$, $2,387 > 2,31$, $2,311 > 2,31$, в «зоні незначущості» $\varphi^*_{\text{емп.}} < \varphi^*_{\text{крит.}}$, $0,555 < 1,64$; H_1 приймається. На основі одержаних даних на початок та після експерименту було одержано підтвердження гіпотези H_1 , тобто $\varphi_{\text{емп.}} > \varphi_{\text{крит.}}$, а це означає, що рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва в експериментальній групі змінилися за рахунок впровадження в освітній процес педагогічних умов та структурної моделі. Отже, реалізація комплексу запропонованих педагогічних умов є не випадковим явищем для зростання рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Таким чином, в результаті статистичної перевірки результатів експерименту, можна зробити висновок, що в контрольній групі не відбулось суттєвих змін в прояві досліджуваних рівнів, відмінності між рівнями показників до та після проведення експерименту є статично незначними. В експериментальній же групі зміни є суттєвими. Особливо суттєвими є зміни в показниках, що стосуються низького та високого рівнів. Тобто можна стверджувати, що відсоток студентів, які мали низький рівень сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва на початок експерименту, зменшилась, а доля студентів з високим рівнем зростає.

Отже, представлені нами положення, що відображають специфіку постановки експерименту щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності впроваджені в практику роботи гуманітарно-педагогічного факультету кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту Хмельницького національного університету; факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана

Огієнка; факультету фізичної культури здоров'я людини Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; навчально-наукового інституту фізичної культури і здоров'я Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; факультету фізичного виховання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»; навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка; кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького національного технічного університету; педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Отже, загальна гіпотеза, в основному, підтвердилася. Процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва буде успішним за умови впровадження педагогічних умов:

- формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності;

- удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»;

- використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Порівняльно-співставляючий аналіз результатів педагогічного експерименту показав ефективність педагогічних умов і моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності та методичних рекомендацій з метою забезпечення якісної професійної підготовки

майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва.

Висновки до третього розділу

Гіпотезу дослідження було перевірено шляхом проведення педагогічного експерименту на базі Хмельницького національного університету, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Луцького національного технічного університету, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Ізмаїльського державного гуманітарного університету. У педагогічному експерименті брали участь 233 студентів, майбутніх учителів фізичної культури, 106 студента увійшло до КГ та 127 – до ЕГ.

Педагогічний експеримент проводився у три взаємопов'язані етапи: підготовчий, констатувальний та формувальний.

Діагностичний інструментарій експериментально-дослідної роботи було розроблено згідно зі структурою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти) і визначеними рівнями (низький, середній, високий).

Метою експерименту було перевірити результативність впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Педагогічний експеримент передбачав виконання низки завдань: на першому етапі констатувального експерименту здійснювалося формування: експериментального плану; експериментальної та контрольної груп для участі в експерименті; експертної групи; розроблення діагностичного інструментарію (критеріїв, показників, методів діагностики, тестових завдань); здійснення діагностико-оцінних процедур щодо визначення рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва; інтерпретація експериментальних даних і формулювання висновків щодо початкового стану сформованості готовності майбутніх учителів до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту показали, що високий рівень сформованості мотиваційно-ціннісного компонента готовності майбутніх учителів мали у КГ – 17,9% і в ЕГ – 17,1%; середній рівень у КГ був 67,3% та в ЕГ – 64,3%, низький рівень було виявлено у КГ – 14,8% і ЕГ – 18,6%. Високий рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності мали: у КГ – 13,2% і ЕГ – 12,3%, середній рівень КГ – 61% і ЕГ – 60,4% та низький рівень КГ – 25,8% і ЕГ – 27,3%. Результати тестування за діяльнісним компонентом засвідчили таке: високий рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва мали у КГ – 29,2% і ЕГ – 28,6% середній рівень підготовки КГ – 60,4% та ЕГ – 60,3% та низький рівень підготовки був у КГ – 10,4% і ЕГ – 11,1%.

На формульовальному етапі педагогічного експерименту вирішувалися такі завдання, як: впровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; забезпечення педагогічних умов результативного функціонування моделі підготовки майбутніх учителів

фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. На підсумковому формувальному етапі педагогічного експерименту було проведено: діагностику рівнів сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній підготовці; аналіз експериментальних даних і формулювання висновку щодо підсумкового стану рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Аналіз дослідження динаміки змін у рівнях готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності показав позитивні результати: високий рівень в ЕГ зріс на 14,2% в КГ – 4,3%, середній рівень в ЕГ зменшився на 3,6% в КГ збільшився на 1,4%, низький рівень сформованості у ЕГ зменшився на 10,6%, в КГ – 5,7%.

Отже, в експериментальних групах якісні та кількісні показники готовності після завершення формувального експерименту вищі, ніж у контрольній групі, що засвідчує різнобічний позитивний вплив визначених педагогічних умов та розробленої нами структурної моделі. Виявлені педагогічні умови є достатніми для ефективного функціонування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Формувальний етап експерименту показав, що рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва успішно формуються під час реалізації розробленої моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури і забезпечення педагогічних умов щодо її функціонування.

Отже, аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив ефективність педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів

фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Основні матеріали першого розділу відображено у таких працях:
(192, 193, 205, 206, 207, 208).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення й започатковано нове вирішення актуальної наукової проблеми, яка полягає у визначенні та обґрунтуванні ефективних педагогічних умов навчання для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Результати дослідження показали правомірність покладеної в його основу гіпотези, а реалізована мета і завдання дають підстави сформулювати такі висновки:

1. На основі аналізу теорії та практики підготовки майбутніх учителів фізичної культури підготовку майбутніх учителів фізичної культури розглядаємо як спеціально організований освітній процес у закладах вищої освіти, що спрямований на отримання кваліфікації, яка дозволить ефективно виконувати професійні завдання щодо гармонізації особистості учнів засобами народного хореографічного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Уточнено сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» як процесу, що передбачає формування професійної спрямованості особистості, засвоєння нею сукупності теоретичних знань, формування практичних умінь і навичок, накопичення досвіду, результатом якого є готовність майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності визначаємо як інтегроване особистісне утворення, що містить знання сутності народної хореографічної діяльності, характеризується зацікавленістю студентів та їх активною участю у творчій діяльності, застосуванням необхідних професійно-педагогічних умінь та навичок.

2. У структурі готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва виокремлено діалектично взаємопов'язані компоненти – мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає використання студентами засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; прагнення до самовдосконалення і досягнення успіху в професійній діяльності; позитивне ставлення до професії; прагнення до підвищення рівня навчальної мотивації; позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу; педагогічної діяльності; досягненні успіху в професії; здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом; спрямованість на вивчення можливостей застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; у бажанні досягти педагогічних цілей; формування системи особистісних цінностей, що відповідають соціально значущим орієнтирам; когнітивний компонент характеризується спрямованістю на вивчення фахових та спеціальних дисциплін; представляє розвиток професійно-педагогічних умінь і навичок; постійне прагнення до набуття якісно нових знань, необхідних учителю фізичної культури для використання засобів народного хореографічного мистецтва і професійній діяльності; прагнення до підвищення рівня готовності щодо застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; потреба в професійній самореалізації; діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності розкриває технологічні аспекти, а саме і способи, і прийоми взаємодії майбутніх учителів фізичної культури в культурі спілкування; використання інформаційних та освітніх технологій і т.д.; усвідомлення майбутніми вчителями фізичної культури необхідності розвитку власних педагогічних здібностей як запоруку успішності у професійній діяльності.

3. Запропоновано критерії (особистісний, змістовий, творчий) і показники, що характеризують рівні сформованості (низький, середній, високий) готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

4. Визначено, обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, а саме: формування позитивної мотивації майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності; удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі впровадження міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг»; використання інноваційних методів навчання у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Обґрунтовано та розроблено модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, яка охоплює чотири взаємопов'язані блоки (цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-змістовий, діагностично-результативний) та відповідні педагогічні умови. До цільового блоку належать мета, соціальне замовлення, вимоги до професійної компетентності та підготовки вчителя фізичної культури і завдання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Теоретико-методологічний блок становить наукові підходи (культурологічний, компетентнісний, системний, особистісний, діяльнісний, аксіологічний (ціннісний), міждисциплінарний, етнопедагогічний) і принципи (науковості, системності, розвиваючого і виховного характеру навчання, поєднання історичності та сучасності, історичної і соціальної пам'яті, національної

спрямованості, професійної спрямованості, зв'язку навчання з життям і практикою, наочність у навчанні) Організаційно-змістовний блок містить: компоненти, зміст, форми, методи організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, види навчальних занять і засоби підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Діагностично-результативний блок містить критерії та рівні сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

5. Розроблено та впроваджено в освітній процес авторський міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» з елементами класичної хореографії та народного хореографічного мистецтва, упроваджено окремі теми в навчальні дисципліни «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Психологія фізичного виховання і спорту», «Теорія та методика фізичного виховання», «Гімнастика з методикою викладання», «Ритміка і хореографія», зорієнтовані на розвиток майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Розроблено методичні рекомендації «Ритміка і хореографія: методичні вказівки до вивчення дисципліни та самостійної роботи для студентів спеціальностей 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» і 017 «Фізична культура і спорт»»; варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класів (рівень стандарту) (програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки № 1407 від 23 жовтня 2017р.). Розроблено методичний посібник «Методика вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг» для закладів загальної середньої освіти авторським колективом який схвалено Міністерством освіти і науки України (Протокол №2 від 01.07.2019р). Також розроблена навчальна програма для гуртків фізкультурно-спортивного та оздоровчо-прикладного спрямування загальної середньої освіти «Народний танець», що схвалено для використання

Міністерством освіти і науки України (лист Інституту модернізації змісту освіти від 02.07.2019 № 22.1/12-Г-518). Разом із викладачами Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти розроблено методичний посібник для закладів загальної середньої освіти для вивчення варіативного модуля «Танцювальний хортинг» (Протокол № 5 від 27.12.2019).

Дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності й не претендує на повне її висвітлення. Подальші наукові пошуки можуть бути: в удосконаленні професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; вивченні зарубіжного досвіду у використанні засобів народного хореографічного мистецтва; удосконалення системи самостійної роботи майбутніх учителів фізичної культури, спрямованої на використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко, В. К. (1947). *Українські національні танки, музика і стрій*. Голівуд–Нью-Йорк–Вінніпег–Київ–Львів, с. 6 – 17. Взято з: <http://svaroh.al.ru/boh/dans/bookstan/doslid2-2.html>
2. Авраменко, Н. О. (2019). *Підготовка майбутніх лікарів-іноземців до оволодіння професійною термінологією у медичних закладах вищої освіти* (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.
3. Алексінцева, Т. В. (2019). *Формування готовності майбутнього викладача початкових мистецьких навчальних закладів до застосування засобів артпедагогіки у професійній діяльності*, (Дис. канд. пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.
4. Алексєєв, О. О. (2016). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування здорового способу життя підлітків на традиціях українського козацтва*. (Дис. канд. пед. наук), Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, Україна.
5. Антонюк, Л. В. (2012). Критерії та рівні готовності майбутнього вчителя до навчально-дослідницької діяльності. *Педагогіка, «Наука і освіта»*, 8, 4–8.
6. Ареф'єва, Л. П. (2010). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної виховної роботи у старшій школі*. (Автореф. дис. канд. пед. наук) Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, Київ, Україна.
7. Ашмарин, Б. А.(Ред.), Виноградов, Ю. А., Вяткина, З. Н и др. (1990). *Теория и методики физического воспитания: Учеб. для ТЗЗ студентов фак. физ. культуры пед. ин-тов по спец. 03.03 «Физ. культура»*, М.: Просвещение, 287 : ил15ВЫ5-09-001807-3.
8. Бадмаева, Н. Ц. (2004). *Методика для діагностики навчальної мотивації студентів* (А. А. Реан і В. А. Якунін, модифікація Н. Ц. Бадмаевой)

Вплив мотиваційного фактора на розвиток розумових здібностей: Монографія. – Улан-Уде, 151 – 154.

9. Базильчук, О. В. (2017). Характеристика когнітивного компонента в структурі готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова, Випуск 3К(84).* 44 – 47.

10. Базильчук, О.В. (2019). *Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів.* (Дис. д-ра пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

11. Бальсевич, В. К., Лубышева, Л. И. (2001). Основные параметры прогноза качественных характеристик специалиста отрасли «Физическая культура и спорт», *Довузовская подготовка как этап развития кадровой инфраструктуры в отрасли «Физическая культура и спорт»:* сб науч. тр. Москва: СпортАкадемПресс, 43–50.

12. Батіщева, М. Р. (2009). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої гімнастики та фітнесу з дівчатами-старшокласницями.* (Дис. канд. пед. наук) Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Луганськ, Україна.

13. Батышева, С. Я. (Ред.). (1999). *Энциклопедия профессионального образования* в 3-х т. М.: АПО, Т. 2, 440.

14. Бегас, Р. (2010). Народне танцювальне мистецтво Поділля на початку ХХІ століття. Взято з: <http://mue.etnolog.org.ua/zmist/2010/78.pdf>

15. Березан, В. І. (2014). *Взаємозв'язок професійної та інформаційно-комунікаційної компетентностей соціального педагога.* Психологічні та педагогічні науки у ХХІ столітті: перспективи та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ, Україна, (9 травня 2014р.). К. : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 43–46.

16. Бермудес, Д. В. (2018). *Підготовка майбутніх учителів фізичної культури та хореографії до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності*. (Дис. канд. пед. наук) Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, Суми, Україна.

17. Беспалько, В. П. (1989). *Слагаемые педагогической технологии*. Москва: Педагогика.

18. Белікова, Н. О. (2012) *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності*. (автореф. дис. д-ра пед. наук) 13.00.04, Київ, Україна.

19. Бігич, О. Б. (Ред.), Волошинова, М. М., Глазунов, М. С. та ін. (2014). *Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень: Колективна монографія*; К. : Вид. центр КНЛУ.

20. Бідюк, Д. Є. (2020). *Професійна підготовка хореографів в університетах Великої Британії*. (Дис. канд. пед. наук) Національна академія педагогічних наук України інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна, Хмельницький, Україна.

21. Білодіда, І. К. (Ред.). *Словник української мови*. Академічний тлумачний словник: в 11 тт. (1970 – 1980). Київ: Наукова думка.

22. Блауберг, И. В., Юдин, Э. Г. (1973). *Становление и сущность системного подхода*. *Издательство «Наука», Москва*.

23. Блощинський, І. Г. (2001). Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО. *Наукові записки. (Педагогіка і психологія)*. Вінниця, ВАТ «Віноблдрукарня», 4, 74–76.

24. Бойко, А. Б. (2013). *Хореографія як вид мистецтва*. Лекція з дисципліни «Мистецтво балетмейстера» для студентів II курсу факультету фізичного виховання. *Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр, напрям*

підготовки – 6.02.02.02. «Хореографія». Львів. Взято з: http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/7397/1/lek1_2kurs.pdf

25. Бойченко, О. В. (2014). Сутність поняття «підготовка майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін» на сучасному етапі. «Наука і освіта», №1. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_1_17

26. Большая советская энциклопедия: В 30т.(1975). Москва, Сов.энцикл.,Т. 21.

27. Булгаков, О. (2019). *Особистісна фізична культура як одна із граней гармонійно розвинутої людини*. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: зб. Наук. праць./гол.ред. В.М.Костюкевич (1). pp. 16-21.

28. Бусел, В. Т.(Ред.). (2005). Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000. Київ; Ірпінь: Перун, VII, 1728.

29. Валиева, В. К. (2006). *Формирование готовности студентов педвузов к физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работе в общеобразовательной школе*. (Дис. канд. пед. наук), ГОУ ВПО Чувашский государственный педагогический университет им. И.Я.Яковлева, Чебоксары, Россия.

30. Василенко, К. Ю. (1997). *Український танець: Підручник*, Київ: ШКПК.

31. Василенко, К. Ю. (1996). *Лексика українського-народного танцю*. Київ: Мистецтво.

32. Васильєва, М. (2004). *Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога*. (Дис. д-ра пед. наук) Харківський державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна.

33. Вербовський, В. В. (2007). *Як правильно підготувати наукове дослідження: навч.-метод. посіб. для студ. і магістрантів*. Луганськ : Альма-матер.

34. Верховинець, В.М. (2008). *Теорія українського народного танцю*. 5-те вид., доп. Київ: Муз., Україна.

35. Виленский, М. Я. (1989). *Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей: метод. пособ.* М.: Высшая школа, 159.
36. Вишневская, Н. (2014). Головні тенденції реформування шкільної освіти в країнах світу у 80 – 90 - х роках ХХ століття. *Нова педагогічна думка.* 1, 10-15. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_1_4
37. Вільчковський, Е. С. (2002). Професійна спрямованість підготовки фахівців з фізичного виховання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992–2002 : зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України.* Харків : ОВС, Ч. 2, 301–309
38. Вірський, П.П., Гуменюк, А.І. (1969). Українські народні танці. *Наукова думка, Київ,* 632.
39. Волобуєва, О. Ф. (2015). Міждисциплінарні (міжпредметні) зв'язки під час підготовки майбутнього фахівця: психологічний аспект. *Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України, серія: психологічні науки , 1, Хмельницький,* 26-42
40. Гавриш, І. В. (2005). *Формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності (методологічний і теоретичний аспекти).* Харків : ХОНМІБО.
41. Гальченко, Л. В. (2013). Теоретико-методичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. Запоріжжя :* КПУ, 31, 145–152.
42. Гальченко, Л. В. (2015). Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт,* 129(2), 121–125.

43. Гальченко, Л. В. (2014). *Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності*: (Дис.. канд. пед. наук) Запорізький національний університет, Київ, Україна.

44. Гауряк, О. Д. (2011). *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики*. 184-188. Взято з: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/10030/1/Наурак.pdf>

45. Гладиш, Т. (2012). Формування мотивів і мотивації навчально-пізнавальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 6 (Ч.1), 149-155.

46. Голдрич, О. (2003). *Хореографія: Посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю*. Львів: Край.

47. Гомонюк, О. М. (2011) Формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів. *Монографія, Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер»*.

48. Гончаренко, Я. В., Горбачук, В. О. (2012). Математичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту, *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 3, Фізика і математика у вищій і середній школі: зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, Вип. 10, 168-175.

49. Гончаренко, С. У. (Ред.). (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.

50. Гордєєв, В. Формування регіональних танців українського Полісся та взаємовплив національних культур сусідніх держав. *Вісник Львів. ун-ту. Серія миство*. Львів, 2012. Вип. 11. 244—248.

51. Горностай, П. П. (1988). *Формирование психологической готовности старшеклассников к педагогической деятельности* (Автореф.

дис. канд. психол. наук) Научно-исследовательский институт психологи СССР, Киев, Украина

52. Григорович, Ю. Н. (Ред.). (1981). *Балет. Энциклопедия*. Москва: Советская энциклопедия.

53. Громадська компетентність вчителя та учнів (2020). Взято з: <https://www.pedrada.com.ua/article/1251-navchayuchi-navchayus-gromadyanska-kompetentnst-vchitelya-ta-uchnyu>

54. Гуменюк, А. І. (1969). *Українські народні танці*. К. : Наукова думка, 632.

55. Гурін, Р. С. (2004). *Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи*. (Дис. канд. пед. наук). Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, Одеса.

56. Данило, С. М., Данило, М. Г. (2017). Особливості професійно-педагогічної діяльності вчителів фізичної культури і його готовність до робіт із фізичного виховання. *Молодий вчений*, № 3.1 (43.1) березень, 124-127.

57. Дахин, А. Н. (2003). Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность. *Педагогика*. 4, 21-31.

58. Дем'янчук, О. Н. (1997). *Педагогічні основи формування художньо-естетичних інтересів школярів*. К.: ІЗМН.

59. Демченко, В. В. (2012). Тезаурус методичного працівника. *Рівне: РОІППО*.

60. Дерєка, Т. (2016). Професійна підготовка фахівців фізичного виховання у США. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки)*, № 1-2 (46-47), 71 – 76.

61. Дичківська, І. М. (2004). Інноваційні педагогічні технології. *Навчальний посібник*. Київ: Академвидав (Альма-матер).

62. Діхтяренко, З. (2014). Дослідження основних понять хортингу: «виховання», «хорт», «хортинг», «хортовий», «хортове виховання» у психолого-педагогічній та філософській літературі. *Теорія і методика хортингу*. Випуск 1, Київ, 53-59.

63. Драгнєв, Ю. В. (2010). Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХОВНОКУ-ХДАДМ, 12, 45–47.

64. Дрозіч, І. А., (2018). Формування фахової компетентності майбутніх кухарів у професійно-технічних навчальних закладах. (Дис. канд. пед. наук), Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

65. Дубасенюк, О. А.(2009). Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія*. За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 14-47.

66. Дубич, К. В. (2020). *Соціальне замовлення – ефективний механізм надання соціальних послуг в Україні*. Взято з: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/14.pdf>

67. Дурай-Новакова, К. М. (1983). *Основы и закономерности процесса формирования профессиональной готовности к педагогической деятельности*. (Автореф. дис. докт. пед. наук). Москва, Россия.

68. Дутчак, Ю. В. (2020). Модель системи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Серія «Педагогічні науки», Випуск №2, 191 – 195*.

69. Дьяченко, М.И., Кандыбович, Л.А. (1981). Психология высшей школы: Учебное пособие для вузов. Минск, Изд-во БГУ.

70. Ермолаев, О. Ю. (2003). *Математическая статистика для психологов. Учебник 2-е изд., испр.* М.: Московский психолого-социальный институт: Флинта, (Библиотека психолога).

71. Єрмоменко, Е. А. (2014). *Хортинг – національний вид спорту України. Метод. посібник.* К.:Паливода А.В.

72. Жаровська, О. П. (2015). *Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету.* (Дис. канд. пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Україна.

73. Загальні підходи і принципи наукового дослідження. (2020) Взято з: <https://studfiles.net/preview/6441043/page:2/>

74. Зайцев, Є. В., Колесниченко, Ю. В. (2007). *Основи народно-сценічного танцю. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-IV рівнів акредитації (Видання друге, доопрацьоване і доповнене).* Вінниця: НОВА КНИГА.

75. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014. №1556 – VII (2019). Взято з: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

76. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. №2145 – VIII (2019). Взято з.: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

77. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.05.2017. №2074 – VIII. Взято з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page2>

78. Збірник програм гуртків, факультативів, курсів із фізичної культури навчальні програми з 1 по 11 класи (2019). *упор. В.В.Деревянко, Г.А. Коломісць.* Київ: Літера ЛТД.

79. Значення слова, визначення слова (2019). Взято з: http://vseslova.com.ua/word/Професія_86410u

80. Ильичев, Л. Ф., Федосеев, П. Ф., Королев, С. М., Панов В. Г. (Ред.) (1983). *Философский энциклопедический словарь.* Москва: Сов. Энциклопедия.

81. Інноваційні технології навчання: *Навчальний посібник для студентів вищих технічних навчальних закладів* (2017). Кол. авторів; відп. ред. Бахтіярова Х.Ш.; наук. ред. Арістова, А.В.; упорядн. словника Волобуєва С.В. К. : НТУ.

82. Кан-Калик, В.А., Никандров, Н.Д. (1990). Педагогическое творчество, М.: Педагогика.

83. Карамушка, Л. М. (2004). *Психологія освітнього менеджменту. Навч. посіб.* Київ: Либідь.

84. Карпенко, Л.А. (1999) *Краткий психологический словарь*. Ростов н/д : Изд-во «Феникс».

85. Карченкова, М. В. (2006). *Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності*. (Дис. канд. пед. наук) Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди, Переяслав-Хмельницький, Україна.

86. Класифікатор професій (2019). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>

87. Климчук, В. О. (2015). *Мотиваційний дискурс особистості: на шляху до соціальної психології мотивації: монографія*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

88. Ключові компетентності для навчання протягом усього життя. Європейські рамкові установки. Рекомендації парламенту і Ради Європи 17 січня 2018 р. URL (2019). Взято з: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>

89. Коваленко, Н. В. (2015). *Метод педагогічного спостереження в підвищенні якості результатів навчальної педагогічної практики*. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 6 (50), 188-196.

90. Ковальчук, О. П. (2012). Критерії та показники професійної мотивації військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*, 2 (27), 177 – 182.

91. Козерук, Ю. В., Євсейчик, Я. О. (2015). Самооцінка як фактор становлення особистості студента. *Чернігівський національний педагогічний університет. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 124, 163 – 165.

92. Кокур, О. М. (2010). Зміст та структура психологічної готовності фахівця до екстремальних видів діяльності. *Проблеми експериментальної та кризової психології*, Вип. 7, 182-190.

93. Колесников, О. В. (2011). *Основи наукових досліджень. 2-ге вид. випр. та доп. Навч. посіб.* К.: Центр учбової літератури.

94. Колесниченко, Ю., Досенко, Є. (2014). *Українське намисто: десять українських танців (хореографічні твори з музичним додатком): методичний посібник*, Вінниця: Нова Книга.

95. Колот, А. (2014). Міждисциплінарний підхід як передумова розвитку економічної науки та освіти. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Економіка*, 5 (158), 18-22.

96. Кононенко, Н. Ю. (2019). Особистісні детермінанти кар'єрного спрямованості дівчат студентського віку. *Магістерська робота з психології*. Кривий Ріг, Україна.

97. Корносенко, О. К. (2010). *Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до використання ігрових методик у професійній діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук) Київ, Україна.

98. Короткова, Э. М. (Ред.). *Антикризисное управление. Учебник*. (2000). Москва, ИНФРА-М.

99. Красильникова, Г. В. (2015). *Моніторинг якості професійної підготовки інженерів швейної галузі у вищому навчальному закладі: теоретичні та методичні засади: монографія*, за наук. ред. Л. Б. Лук'янової. Хмельницький: ХНУ.

100. Кременя, В. Г. (Ред.). (2004). *Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник*. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин, Тернопіль: Навчальна книга - Богдан.

101. Кремень, В. Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер.

102. Кузьміна, Н. В. (1980). *Методы системного педагогического исследования*. Ленинград: ЛГУ.

103. Курлянд, З. Н., Хмельюк, Р. І., Семенова, А. В. та ін. (2007.). *Педагогіка вищої школи : навч. посіб.* К.: Знання.

104. Кутузова, Г. І., Дужич - Ніколайчук, В. І. (2009). Українська народна хореографічна культура як філософсько-культурологічний феномен, *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 16-19. Взято з: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/1243/1/Kutuzova%20%284%29.pdf>

105. Лебедева, О.Т. Джурелюк, Д.О. Самойленко, Н.Г. (2009) *Основи психології і педагогіки. Консп. лекц.*. Алчевськ: ДонДТУ.

106. Легка, С. А. (2003). *Українська народна хореографічна культура ХХ століття*. (Дис. канд. історичних наук) Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна.

107. Лексикон українського народно-сценічного танцю. Взято з: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10580/>

108. Леоненко, А. В. (2015). *Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до патріотичного виховання старшокласників*. (Дис. канд. пед. наук). Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, Суми, Україна.

109. Лубышева, Л. И. (1997). *Современный ценностный потенциал физической культуры и спорта и пути его освоения обществом и*

личностью. Теория и практика физической культуры. Взято з: <http://sportlib.info/Press/ГРФК/1997N6/p10-15.htm>

110. Лубышева, Л.И. (2011). Педагогические условия формирования спортивной культуры личности в общеобразовательной школе *Теория и практика физ. культуры*. 5, 36-41.

111. Луговая, О. М. (2007). *Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами из семей (на материалах Ставропольского края)*. (Дис. канд. пед. наук), Ставрополь, Россия.

112. Макаренко, Н. О., Підгурський, М. І., Кенс, О. М., Мачинський, А., Бжозовський, К., Ковалевський, С. В. (2016). Порівняльний аналіз тенденцій розвитку світової та польської вищої освіти, *ВІСНИК Донбаської державної машинобудівної академії*. 3 (39), 120-125.

113. Максименко, С. Д., Пелех, О. М. (1994). Фахівця потрібно моделювати: *Наукові основи готовності випускників педвузу до педагогічної діяльності*, Рідна школа, 3–4, 62–72.

114. Максимчук, І. А. (2017). *Розвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

115. Малахова, С., Апалькова, Т., Фокіна, Н. (2013). Розвиток соціальної та громадської компетентностей старшокласників засобами телекомунікаційних проєктів, *Рідна школа*, 12 (грудень), 61-65

116. Маркова, А. К. (1995). *Педагогические критерии и ступени профессионализма учителя*. Педагогика, 6, 55–63.

117. Маркова, А. К., Матис, Т. А., Орлов, А. Б. (1990). *Формирование мотивов учения*. Москва: Просвещение.

118. Матвеев, Л. П. (2009). Обобщающая теория физической культуры на текущем этапе своего становления. *Теория и практика физической культуры*. 9, 16–17.

119. Мельничук І.М. (2011). *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій*. (Дис. доктора пед. наук) Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, Тернопіль.

120. Мерлянова, О.А., Пелипенко, Є.О. (2018). Етнічна хореографічна культура Полісся. *Мистецтвознавство, «Молодий вчений», №7(59), липень, 37-40.*

121. Мешкова, С. І., Силантьєв, В. І. (2007). *Організація самостійної роботи студентів з вивчення курсу “Історія України”*: Методичні рекомендації для викладачів і студентів усіх спеціальностей. В. І. Ніколаєнка (Ред.). Харків: НТУ «ХП».

122. Михайлов, О. В. (2007). *Готовность к деятельности как акмеологический феномен: содержание и пути развития*. (Автореф. дис.. канд. психол. наук) Москва, Россия.

123. Міхеєнко, О. І. (2016). *Теоретичні і методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій*. (Дис. док. пед. наук). Тернопільський національний педагогічний університет, Тернопіль, Україна.

124. Москаленко, Н. В., Савченко, В. А. (2011). Роль інтерактивних методів у перепідготовці вчителів фізичної культури. Актуальні питання фізичного виховання спорту та здоров'я студентської молоді: *матер. Всеукр. наук.-практ. конф.* Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 76–80.

125. Мушкета Р. (2006). *Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів*. (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський національний педагогічний університет, Тернопіль, Україна.

126. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи. Рівень стандарт. (2018). Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-ogrami/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>

127. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту (2019). Взято з: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>

128. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: схвалено Указом Президента України від 25.06.2013 р. №344/2013. Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

129. Нова Українська школа (2019). Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

130. Новер, Ж.Ж. (2007). Письма о танце. *Пер. с фр. Под. ред. А. А. Гвоздева, 2-е изд., испр.* СПб.:Издательство «Лань»; «Издательство ПЛАНЕТА МУЗЫКИ».

131. Ожегов, С. И. (2006). *Орфографический словарь русского языка : Более 50000 слов.* М. : Локид Пресс.

132. Олексюк, М. П. (2015). *Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі вивчення народних художніх ремесел.* (Дис. канд. пед. наук). Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, Україна.

133. Орбан-Лембрик, Л.Е. (2004) *Соціальна психологія особистості і спілкування.* К.: Либідь.

134. Орехова, Т. Ф. (2001). *Организация здоровьесотворящего образования в школе: монографія.* Магнитогорск: Изд-во МаГУ.

135. Оржеховська, В., Федорченко, Т., Єрмоменко, Е., Діхтяренко, З., Мельник, О. (2016). Концепція національної філософії виховання дітей та молоді в Україні на засадах хортингу (проект). *Теорія і методика хортингу.* 5, 17-34

136. Основні дидактичні принципи (2019). Взято з: https://pidruchniki.com/11570718/pedagogika/osnovni_didaktichni_printsipi

137. Павлова, Н., Зендик, О. (2008). Основні напрями та принципи оздоровчої фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культури здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць*. Т.3, 110-113

138. Павлюк, В. І. (2019). Вплив освітніх реформ у системі канадської багатовекторної педагогічної освіти на підготовку майбутніх учителів. Взято з: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN16/11pvipmu.pdf>

139. Пантюк, М., Пантюк, Т. (2011). До питання про теоретичні підходи відомих вітчизняних педагогів у підготовці вчителя до виховної роботи у ХХ. *Молодь і ринок*, 10 (81), 25–28.

140. Підлипняк, І. (2019). Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти Взято з: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/44/visnuk_4.pdf

141. Платонов, К. К. (1984). *Краткий словарь системы психологических понятий: учеб. пособие для учеб. заведений проф.-технического образования*. М.: Высшая школа.

142. Повалій, Т. Л. (2015). Теорія та методика викладання українського народного танцю навчальний посібник. Суми: СПДФО Повалій К.В., 250.

143. Покудіна, Л.С. (2018) *Міждисциплінарний підхід до професійної підготовки майбутніх бакалаврів з фінансів, банківської справи та страхування*. (Дис. канд. пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

144. Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти у Хмельницькому національному університеті. Взято з: <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/10/03/158.pdf>

145. Присяжнюк, С., Краснов, В. (2016). Виховання мотивації фізичного вдосконалення студентства засобами оздоровчого хортингу, *Теорія і методика хортингу*. Випуск 5, 133-138.

146. Присяжнюк, С.І. Оленев, Д. Г. (2015). *Курс лекцій з фізичного виховання: навчальний посібник для студентів технічних вищих навчальних закладів*. К.: Видавничий центр НУБіП України.

147. Притула, О. Л. (2015). *Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання національних засобів фізичного виховання у професійній діяльності*. (Дис. канд. пед. наук) Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, Україна.

148. Проект профстандарту за професіями «Вчитель початкових класів ЗЗСО», «Вчитель ЗЗСО». Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-profstandartu-za-profesiyami-vchitel-pochatkovih-klasiv-zzso-vchitel-zzso>

149. Про затвердження тестів і нормативів для осіб, щорічне оцінювання фізичної підготовленості яких проводиться на добровільних засадах, Інструкції про організацію його проведення та форми звіту про результати його проведення (2018). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1207-18>

150. Про Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді від 28.05.2015 протокол № 5/5-2 (2018). Взято з: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/

151. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти (2019). Взято з: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>

152. Прохорова, А. М. (Ред.). (1999). *Російська педагогічна енциклопедія*. М.: Науч. изд-во «Большая Российская энциклопедия», Т. 2..

153. Проценко, О., Юрочко, С. (2015). Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*, 5 (124), 51-55.

154. Ракова, Н. А. (2009). *Педагогіка сучасної школи: Навчально-методичний посібник*. Вітебськ: Видавництво УО «ВДУ ім. П. М. Машерова»
155. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року (2018). Взято з: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975
156. Романчиков, В.І. (2007). *Основи наукових досліджень. Навчальний посібник*. К.: Центр учбової літератури.
157. Рубинштейн, С. Л. (2002). *Основы общей психологии. Издательство: Питер, 720.*
158. Рудницька, О. (2000). *Українське мистецтво у полікультурному просторі. Навч. посібник*. К.: ЕксОб.
159. Савельєв, М. Г. (2018). *Наступність у професійній підготовці майбутніх учителів технологій в умовах навчально-наукового комплексу «коледж-університет»*. (Дис. канд. пед. наук), Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, Україна.
160. Семенова, А.В. (Ред.), (2006). *Словник-довідник з професійної педагогіки*, Одеса: Пальміра.
161. Семиченко, В. А., Зязюн, І. А. (2000). Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*. Київ: Віпол., 176–203.
162. Сидоренко, Е. В. (2000). *Методы математической обработки в психологии*. СПб.: ООО «Речь».
163. Синиця, С. В., Шестерова, Л. Є. (2010). *Оздоровча аеробіка. Спортивно-педагогічне вдосконалення: навч. посіб.*; Полт. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, Полтава: ПНПУ.
164. Синчук, І. В. (2017). *Шляхи реалізації між предметних і внутрішньопредметних зв'язків на уроках теоретичного навчання*. Взято з: <http://www.cplas.cv.ua/?p=1778>

165. Синяков А. П. (2009). *Дидактические подходы к определению понятия «межпредметные связи»*. Взято з: <https://cyberleninka.ru/article/n/didakticheskie-podhody-k-opredeleniyu-ponyatiya-mezhpredmetnye-svyazi/viewer>

166. Скиба, М. М. (2015). Модель підготовки майбутніх учителів біології до еколого-педагогічної діяльності. *Наукові записки. Серія: педагогіка*, 3, 13-19

167. Словник педагогічних термінів (2019). Взято з: https://pidruchniki.com/pedagogika/_pedagogichnih_terminiv

168. Словник української мови, Академічний тлумачний словник (1970-1980). Взято з: <http://sum.in.ua/s/pidghotovka>

169. Смирнов, И.В. (1986). *Искусство балетмейстера: Учеб. Пособие для студентов культ.-просвет, фак. вузов культуры и искусств. Москва, Просвещение.*

170. Сокол, І. М. (2014). Квест: метод чи технологія? *Комп'ютерні технології навчання. Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2, 28-31.

171. Соколов, Е. А. (2019). *Профессиональное становление личности специалиста-гуманитария*. Взято з: <https://books.google.com.ua/books?isbn=5457145735>

172. Солтик, О. О. (2019). *Теоретичні і методичні засади формування професійної надійності майбутніх учителів фізичної культури*. (Дис. д-ра пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

173. Сопівник, І. В. *Ціннісний(аксіологічний) підхід у вихованні особистості* (2018). Взято з: [nvpau_ped_2016_239_34\(2\).pdf](http://nvpau_ped_2016_239_34(2).pdf)

174. Степанюк, С. І., Гречанюк, О. О., Маляренко, І. В. (2006). *Методичний посібник для вивчення дисципліни “Історія фізичної культури” за блочно-модульною системою: для студентів денної та заочної форми навчання факультету фізичного виховання та спорту*. Херсон: Видавництво ХДУ.

175. Сутула, В. О. (2012). *Теоретико-методичні засади формування фізичної культури особистості в умовах цілісної соціально-педагогічної систем.*(Автореф. дис. д-ра пед. наук). Східноукраїнський нац. ун-т ім. Володимира Даля, Луганськ, Україна.

176. Сущенко, Л. П. (2003). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: (теоретично-методол.аспекти): монографія.* Запоріжжя: ЗДУ.

177. Сущенко, Л. П. (2003). *Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах.* (Дис. док. пед. наук) Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ, Україна.

178. Тараненко, Ю. П. (2017). *Підготовка майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів.* (Дис. канд. пед. наук) Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна.

179. Термін «діагностичний інструментарій» (2019). Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/34254?lang=ru>

180. Тимчула, А.В. (2018). Народні танці бойків у календарній та родинно-побутовій обрядовості. Вісник Київського нац. університету культури і мистецтва, серія «Мистецтвознавство», 158-167. Взято з: <http://arts-series-кnukim.pp.ua/article/view/141763>

181. Тимчула, А.В. (2018). Становлення та професіоналізація народно-сценічного танцю на Закарпатті (1945-1960) Вісник КНУКіМ, серія «Мистецтвознавство», Вип.39, 129-137. Взято з:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkukim_myst_2018_39_19

182. Тихонова, Т. В. (2000) Особистісно-діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя інформатики. *Наукові праці, Том VII, Педагогіка*, 102-205

183. Толмачова, С. Є. (2017). *Методичні рекомендації для студентів «Основні принципи та методи хореографічної побудови уроку з аеробіки»*. К.: НТУУ «КП ім. І. Сікорського».

184. Универсальный словарь-справочник по педагогике термины (2018). Взято з: <https://avtor24.ru/spravochniki/pedagogika/abc/%D1%82/>

185. Фокин, Ю. Г. (2002). *Преподавание и воспитание в высшей школе: методология, цели и содержание, творчество: учеб.пособие для студентов высш. учеб. завед.* М. : Академия.

186. Харабуга, Г. Д. (Ред.) (1974). *Теория и методика физического воспитания. Издание 2-е.* М.: Физкультура и спорт.

187. Хіміч, В. Л. (2017). Використання засобів народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх учителів фізичної культури, *V-та Всеукраїнська науково – практична конференція (з міжнародною участю). Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простор.* Збірник наукових праць, випуск 5, 233-235.

188. Хіміч, В. Л. (2017). Понятійно-термінологічне поле щодо проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, *Науково-методичний збірник, Випуск 90, Нові технології навчання*, 52-54.

189. Хіміч, В. Л. (2017). Теоретичне обґрунтування використання майбутніми вчителями народного-хореографічних елементів на уроках з фізичної культури. *II всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічні, психологічні та медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті», Кінезіологія танцю та складно-координаційних видів спорту, навчально-методичний посібник*, Львів, 198-205.

190. Хіміч, В. Л. (2018). Стан патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти з використанням бойового хортингу, *Теорія і методика хортингу.* Випуск 10, Київ, видавець Поливода А.В., 57–65 .

191. Хіміч, В. Л. (2019). Обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності, *Педагогіка, Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, Випуск № 5, електронне видання. Взято з: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/360>

192. Хіміч, В. Л. (2019). Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Польщі та Україні. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи. Тези доповідей X міжнародної науково-практичної конференції*, 7-8 листопада 2019 р., Хмельницький, 218-219.

193. Хіміч, В. Л. (2019). Особливості шкільної системи фізичної культури в деяких європейських країнах, *VIII науково-методологічний семінар з порівняльної педагогіки ХНУ*, Хмельницький, 45-48.

194. Хіміч, В. Л. (2020). Визначення діагностичного інструментарію у науковому дослідженні, *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених (Електронне видання): матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, аспірантів, докторантів, молод. учених, Харків, 14 трав. 2020 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди; (редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред) та ін.)*. Харків, 427, 371 – 374.

195. Хіміч, В. Л. (2020). Перевірка ефективності методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, *Збірник Національної академії Державної прикордонної служби України, серія: Педагогічні науки*, Том 20, Випуск №1, 232–248.

196. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М. (2019). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, *Наукові записки Вінницького*

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія», випуск 59, 45-49.

197. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М. (2019). Структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва, *Братислава (Словаччина) Науковий журнал, Natural Science Readings*.

198. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М., Рудніченко, М. М. (2019). Професійна підготовка майбутніх учителів у провідних країнах світу, *Порівняльна професійна педагогіка*, 9 (4)/2019, Київ – Хмельницький, 14–23

199. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2017). Виховання патріотизму на заняттях з фізичної культури засобами народної хореографії. *Наукові записки, збірник праць молодих вчених та аспірантів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії*, випуск 6, Хмельницький, 72-78.

200. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2017). Вплив та організація занять з різних напрямків аеробіки у групах загальної фізичної підготовки, *Система навчального процесу в освітній галузі: тенденції розвитку хореографічного мистецтва на сучасному етапі, Матеріали Всеукраїнського семінару-практикуму та науково-практичної конференції*, Львів, 69-73.

201. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2017). Народно-хореографічне мистецтво у професійному становленні особистості вчителя фізичної культури, *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи, тези доповідей ІХ міжнародної науково-практичної конференції*, 9-10 листопада, Хмельницький, 219-220.

202. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2018) Виховний та мистецький вплив народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури, *Сучасне хореографічне мистецтво: підґрунтя, тенденції, перспективи розвитку. Навчально-методичний посібник. Частина II*, Львів, 72-78.

203. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2018). Порівняльний аналіз аеробіки та народного хореографічного мистецтва. *Науковий вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, Випуск 152, том 1, серія: Педагогічні науки, 127-130.

204. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В. (2019). Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» у закладах загальної середньої освіти. *Друга міжнародна науково-практична конференція до 10-річчя заснування хортингу. «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива»*, 23-24 березня, м. Київ, 54-57.

205. Хіміч, В. Л., Ребрина, А. А., (2018). Танцювальний хортинг у системі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народно-хореографічного мистецтва у професійній діяльності. *Матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції до дня заснування хортингу «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива»*, 22-23 березня, Київ, 31-33.

206. Хіміч, В.Л., Демченко, Н. В., Ребрина, А.А. (2016). Вплив рухової активності в процесі занять зі спортивних ігор на стан здорового способу життя та виховання професійно-прикладної фізичної культури дітей і молоді. *Фізична реабілітація та здоров'яз-бережувальні технології: реалії і перспективи: матеріали її всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, 24 листопада, м. Полтава : полтнту імені Юрія Кондратюка, 59-63.

207. Хіміч, В.Л., Демченко, Н.В. (2019). Використання народно-хореографічних елементів на уроках фізичного виховання для виховання патріотизму. *Перша Всеукраїнська науково-практична конференція «Хортинг – національний вид спорту України: досвід і перспективи»*, Київ, 105-107.

208. Хіміч, В. Л. (2019). Інноваційні методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного

хореографічного мистецтва. *Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін»*, Взято з: http://ito.vspu.net/konferenc/konf_inn_tech/2019/innov_tech-2019.htm

209. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М. (2020). Значення міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, Тези доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, Хмельницький, 118 – 121.

210. Хіміч, В., Бойко, І., Коваль, А. (2020). Впровадження у навчальні дисципліни варіативного модулю «Бойовий хортинг» у вищих і загальноосвітніх закладах освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Editors: Iryna Ostopolets, Olha Shevchenko, Tadeusz Pokusa. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp.286, illus., tabs., bibls., ст..253 – 260 (Польща)

211. Хоронжевський, Л. Є. (2012) Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями загальноосвітньої школи засобами позашкільної практики. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 6, 173-178. Взято з: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2012_6_42/

212. Хуртенко, О. В. (2008). *Формування у майбутніх організаторів-тренерів психологічної готовності до прийняття рішень у екстремальних ситуаціях*. (Дис. канд. психол. Наук) Національна академія державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Хмельницький, Україна.

213. Чашечнікова, Н. В. (2017). *Патріотичне виховання молодших школярів засобами народного танцю в позашкільних навчальних*

закладах(Дис. канд. пед. наук). Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна.

214. Чопик, Т. В. (2014). *Розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

215. Шабанова, Ю. О. (2014). *Системний підхід у вищій школі: підручник для студентів магістратури за спеціальністю «Педагогіка вищої школи»*. Д.: НГУ.

216. Шадриков, В. Д. (1994). *Деятельность и способности*. М. : Логос.

217. Шалапа, С. В. (2015). *Теорія і методика викладання спортивного танцю: підручник*. К.: НАКККіМ, 396.

218. Шаповаленко, В. І., Гаркуша С. В. (2013) Інтеграція інноваційних елементів та інтерактивних технологій в освітній процес фізичного виховання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Шевченка*. Вип. 112. Том 2, 304–308.

219. Шевченко, О. (2016). *Формування професійних компетенцій у студентів факультету фізичного виховання*. Наукові записки (Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка), Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технічної освіти. Вип. 9(3), 80-82. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmfm_2016_9%283%29__23

220. Шевчук, А.С. (2016). *Дитяча хореографія: навч.-метод. посібник*. 3-тє вид., зі змінами та доповненнями, Тернопіль: Мандрівець.

221. Шепеленко, Т., Пінська, О. (2014). *Психолого-педагогічні умови формування готовності студентів до творчої професійно-педагогічної діяльності*. Педагогіка вищої та середньої школи, Вип.40, 331-337.

222. Шинкарук, В. І. (Ред.), (1986). *Філософський словник*. К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії.

223. Шиян, Б. М. (2001). Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Зб. наук. праць «Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні»*. Рівне: Принт Хауз, Вип.2, 371-374

224. Шиян, Б. М. (2008). *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан

225. Шпичко, І. О. (2016) *Формування соціальної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійній підготовці*. (Дис.канд. пед. наук) Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

226. Штофф, В. А. (1966). *Моделирование и философия*. М.: Наука.

227. Шульженко, А. В., Простяков, А. А. (2018). Физическая культура личности как потребность к самореализации в процессе физкультурной деятельности человека. *Физическая культура и спорт: проблемы, исследования, предложения* Взято з: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Sport/72963.doc.htm

228. Щєбликіна, Т. А. (2014). Тестування як метод вимірювання якості навчальних досягнень студентів педагогічних спеціальностей. *Наукові праці. Педагогіка*. Випуск 234, Том 246, 137-140. Взято з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2014_246_234_29

229. Ягупов, В. В. (2002). *Педагогіка: Навч. посібник*, К.: Либідь.

230. Andrew Richards, K. R., Thomas J. Templin, T. J. & Gaudreault, K. L. (2013). Understanding the realities of school life: recommendations for the preparation of physical education teachers. *Quest*, 65 (4), 442–457.

231. Bain, K. (2004). *What the best college teachers do*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

232. . Maurer, M. R., & Jordan, P. J. (2006). Steps to successful physical education. *Teacher Education Workshop: Physical Educator*, 63 (1), 53–56.

233. Medynskii, S., Shandruk, S., & Sovgira, S. (2018). Prospective view of professional study of specialists in physical education and sports in higher

educational universities of Ukraine (based on the American experience). *Future Human Image*, 10, 50–61.

234. Pascual, C. (2006). The initial training of physical education teachers – in search of the lost meaning of professionalis. *Journal Physical Education and Sport Pedagogy*, 11 (1), 69–82.

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця 1.Складові фізичної культури особистості
за М. Віленським та Г. Соловйовим

п/п	Основні складові	Компоненти якостей	Ознаки якостей
1.	Знання та інтелектуальні здібності	Об'єм	Ерудиція
		Науковість	Ступінь абстракції Обґрунтованість
		Усвідомленість	Ступінь усвідомлення Здатність до перенесення Здатність до пояснення
		Вміння	Рівень засвоєння
2.	Фізична досконалість	Фізичний розвиток	Морфологічні ознаки Функціональні ознаки
		Рухові уміння Контроль свідомості	Психомоторика Фізичні якості
		Рухові уміння	Репродуктивний рівень засвоєння Контроль свідомості
		Рухові навички	Продуктивний рівень засвоєння Точність Автоматизація надійності
		Фізична підготовленість	Еталон Результат Динаміка
3.	Мотиваційно-ціннісні орієнтації	Мотиви	Соціально – значні Професійно – значущі Особистісно – значні
		Інтереси	Спортивні Фізкультурно – оздоровчі
		Установки	Рівень досягнення мети

п/п	Основні складові	Компоненти якостей	Ознаки якостей
			Сила волі Цілеспрямованість
		Переконання	Ступінь усвідомлення
		Потреби	Самоактуалізація У соціальних зв'язках безпеки Фізіологічні
4.	Соціально-духовні цінності	Моральні	Фізкультурно – спортивна Етика і культура
		Естетичні	Відчуття прекрасного Почуття краси
		Ставлення до праці	Працьовитість
		Світоглядні	Ступінь науковості знань і переконань
		Здоровий спосіб життя	Відмова від шкідливих звичок Системність Наукова основа
5.	Фізкультурно-спортивна діяльність	Спортивна оздоровча Прикладна освітня Пропагандистська організаторська Суддівська Інструкторська Самовдосконалення	Частота використання Витрати часу Рівень досягнення Динаміка

Додаток Б
Таблиця 1.

Визначення поняття «готовність»

№	Автор	Визначення
1.	Великий тлумачний словник сучасної української мови (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005)	«Готовність» як результат фахової підготовки людини до того чи іншого виду діяльності.
2.	Словник української мови (Словник української мови, 1971, ст. 148).	«Готовність» означає стан готового та бажання зробити що-небудь.
3.	Педагогіка (Педагогіка вищої школи, за ред. Курлянд, 2007, ст. 227)	«Готовність» визначається як цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибіркочу прогноуючу мобілізаційність у момент включення в діяльність певної спрямованості. Готовність має часові характеристики, буває тривалою та ситуативною (тимчасовою). Тривала готовність, чи підготовленість, формується заздалегідь, у результаті спеціально організованих впливів. Вона ґрунтується на досвіді, легко актуалізується; є стійкою, не потребує постійного оновлення форм у зв'язку з непередбаченою педагогічною ситуацією; динамічна, піддається розвитку й може досягати більш високих рівнів за певних педагогічних умов.
4.	О.Базильчук (Базильчук, 2019, 123)	«Готовність майбутніх фахівців – цілеспрямований результат професійної підготовки, що охоплює інтегральні характеристики особистості, прагнення, мотиви, стійкі й ситуативні установки на активні та цілеспрямовані дії щодо повернення працездатності осіб, які систематично займаються певним видом спорту й беруть участь у спортивних змаганнях».
5.	І. Дичківська (Дичківська, 2004, ст. 277)	«Готовність» – як цілісне інтегроване утворення особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибіркочу прогноуючу мобільність у момент її включення в діяльність певної спрямованості. Вона виникає внаслідок досвіду людини, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у неї, об'єктивізації її предмета і способів взаємодії з ним. «Готовність» – особливий стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення поставлених цілей, здатності до творчості і рефлексії в ситуаціях.

Продовження таблиці 1.

№	Автор	Визначення
6.	Р. Гурін (Гурін, 2005)	«Готовність» майбутнього фахівця до професійної діяльності розглядається як інтегрована якість особистості, що виявляється в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, розширенні й поглибленні знань, здійсненні самоконтролю за виконанням власних дій тощо.
7.	Н.Кузьміна (Кузьміна, 1980)	«Готовність» до професійної педагогічної діяльності як складне соціально-психологічне явище, що містить у собі комплекс індивідуально-психологічних якостей особистості й систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок.
8.	К. Платонов (Платонов, 1984).	Поняттям «готовність» визначається суб'єктивний стан особи, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання відповідної професійної діяльності і прагнучою її виконувати.
9.	С. Максименко (Максименко, 1994).	«Готовність» характеризує як суттєву передумову цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності. Вона допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно виконувати завдання, досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати свій спосіб дій при появі непередбачуваних перешкод.
10.	Л. Карамушка (Карамушка, 2004, ст. 146).	«Готовність» – це стійке, багатоаспектне, ієрархізоване утворення особистості, що дає їй змогу успішно виконувати певну діяльність. Вона визначається як стійкий комплекс особистісних, професійно важливих якостей, необхідних для успішної діяльності в багатьох ситуаціях».
12.	К. Дурай-Новакова (Дурай-Новікова, 1983)	«Готовність» як взаємозв'язок загальних, особливих та індивідуальних характеристик. «Формування педагогічної готовності вчителя – об'єктивний процес, в основі якого лежать певні закономірності: обумовленість системи загальнопедагогічної готовності потребами соціально-економічного і духовного розвитку суспільства, завданнями з питань формування особистості; залежність якості загальнопедагогічних знань, умінь і навичок від характеру, змісту, форм і методів організації навчально-пізнавальної, навчально-практичної і самостійної діяльності студентів; залежність змісту і методів педагогічної готовності від індивідуальних здібностей студентів.

Додаток В
Таблиця 1.

Характеристика поняття «умова»

№	Автор	Визначення
1.	Словник української мови (Словник української мови, 1980).	«Умова» – це взаємна усна чи письмова домовленість про що-небудь; угода, договір; за цих умов (за цієї умови) – при наявності певних сприятливих обставин, чинників; після здійснення чогось.
2.	Великий тлумачний словник (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005, ст.1506).	«Умова» трактується як: 1) взаємна усна чи письмова домовленість про що-небудь, угода, договір; 2) вимога, пропозиція, що висуваються однією зі сторін, які домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди, договору; 3) взаємні зобов'язання сторін, що домовляються, запропоновані для укладання, дотримання угоди; 4) необхідна обставина, яка уможливорює здійснення, створення, утворення чого не будь або сприяє чомусь; 5) сукупність даних положення, що лежить в основі чого-небудь.
3.	Філософський словник (Філософський словник, 1986).	«Умова» у «філософському словнику» розглядається як чинник(лат. factor – чинник), тобто рушійна сила, причина будь – якого процесу.
4.	Тлумачний словник (Ожегов, 2006).	«Умова» визначається як «необхідною обставиною, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь».
5.	Краткий психологічний словник (Краткий психологический словарь, 1999).	У психології «умова» розглядається як сукупність явищ зовнішнього чи внутрішнього середовища, що ймовірно впливає на розвиток конкретного психічного явища, котре опосередковується активністю особистості, групою людей.
6.	Т. Орехова (Орехова, 2001, ст. 36)	Умовами вважає сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання, навчання, формування особистості.
7.	М. Савельєв (Савельєв, 2018, ст. 94).	«Умова» у філософському та лексичному трактуванні розглядається як деякі зовнішні і внутрішні обставини, які забезпечують, пролонгують, сприяють виникненню, протіканню певного явища. Усереднене тлумачення досліджуваного поняття досить гармонійно інтегрується до процесу професійної підготовки майбутнього учителя, оскільки існування ряду умов можуть призвести до якісних змін у цьому процесі.

Додаток Г
Таблиця 1.

Визначення «педагогічна умова»

№	Автор	Визначення
1.	Н. Авраменко (Авраменко, 2019, ст. 106).	«Педагогічні умови» можна систематизувати за групами: умови, які визначаються особистісними якостями студентів (тип особистості, особливості сприйняття, мислення; мотиваційна структура особистості, її ціннісні орієнтації тощо); умови, які визначаються особистісними якостями педагога (тип особистості, система цінностей, самооцінка тощо); умови, пов'язані з міжособистісними стосунками (стиль спілкування, активність у взаємодії тощо); матеріально-технічні умови організації освітнього процесі.
2.	Т. Алексінцева (Алексінцева, 2019, ст. 105).	«Педагогічні умови» як сукупність факторів спрямованих на створення оптимального середовища для реалізації педагогічних завдань. Під педагогічними умовами, необхідними для формування готовності майбутніх викладачів навчальних закладів до застосування засобів розуміємо ті, які сприятимуть досягненню студентами рівня знань, умінь та навичок, компетенцій, що забезпечать успішність зазначеної діяльності.
3.	О. Алексєєвим (Алексєєв, 2016, ст. 95).	«Педагогічні умови» спрямовуються на вирішення проблем, які виникають під час здійснення цілісного педагогічного процесу. По-перше, педагогічні умови – це сукупність певних заходів педагогічного впливу і можливостей матеріально-просторового середовища (комплекс заходів, зміст, методи (прийоми) і організаційні форми навчання і виховання); сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань; сукупність заходів (об'єктивних можливостей) педагогічного процесу. По-друге пов'язують педагогічні умови з конструюванням педагогічної системи, в якій вони є одним із компонентів: компонент педагогічної системи, що відображає сукупність внутрішніх (забезпечують розвиток особистісного аспекту суб'єктів освітнього процесу) і зовнішніх (сприяють реалізації процесуального аспекту системи) елементів, що забезпечують її ефективне функціонування та подальший розвиток. По-третє – це планомірна робота для уточнення закономірностей як стійких зв'язків освітнього процесі, що забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження. Відтак, реалізація правильно обраних педагогічних умов забезпечує розвиток і ефективність функціонування педагогічної системи.

Продовження таблиці 1.

№	Автор	Визначення
4.	Д. Бермудес (Бермудес, 2018, ст. 104).	«Педагогічні умови» – це підготовка майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної діяльності, яка полягає у спеціальному створенні педагогічних обставин, що містять систему педагогічних засобів і удосконалюють процес підготовки студентів.
5.	І. Дрозіч І. (Дрозіч, 2018, ст. 94).	«Педагогічні умови» як формування фахової компетентності майбутніх фахівців, як сукупність компонентів педагогічної системи, що динамічно впливають на набуття майбутніми кваліфікованими робітниками здатностей ефективно провадити професійну діяльність.
6.	І. Мельничук (Мельничук І.М., 2011, ст. 295).	Від «педагогічних умов» організації навчально-виховного середовища, вибору спеціальних засобів, методів, форм навчання, що є умовами, які організуються викладачем, у яких відбувається діяльність викладача і студента та реалізуються заплановані завдання, залежить результат педагогічного процесу у вищій школі.
8.	Словник-довідник з професійної педагогіки (Словник-довідник з професійної педагогіки, 2006, ст. 243).	«Педагогічні умови» трактуються як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, груп людей.
9.	Т. Чопик (Чопик, 2014, ст. 70).	«Педагогічні умови» – це сприятливе середовище організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, що забезпечує ефективні спільні дії учасників педагогічного експерименту для досягнення поставленої мети.

Додаток Д

Проект організації дослідження

<i>Етапи</i>	<i>Розділи</i>	<i>Зміст</i>
Підготовчий	Визначення тестів що характеризують рівень фізичної підготовленості	Проведення експертної оцінки тестів фізичної підготовленості для школярів (відповідно до наказу Міністерства молоді та спорту України від 04.10.2018 № 4607): <ul style="list-style-type: none"> – рівномірний біг (3000м (ч), 2000м (ж)); – підтягування на перекладині, разів (ч); – згинання і розгинання рук в упорі лежачи, разів (ж); – стрибок у довжину з місця, см (ч,ж); – нахил тулуба вперед із положення сидячи, см (ч,ж); – підймання тулуба в сід, разів, 30 с (ч), 1 хв (ж).
	Підготовка методичних матеріалів для проведення педагогічного експерименту	Роздрукування бланків, анкет.
		Розробка робочої навчальної програми з міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг».
	Підготовка обладнання	Калібрування секундоміра, динамометра, спірометра, тонометра.
	Формування контрольної (КГ) та експериментальної групи (ЕГ)	Однорідність груп за: <ul style="list-style-type: none"> – Результатами навчання; – Віковими показниками; – Статевими показниками.
Основний	Констатувальна частина педагогічного експерименту	Для КГ та ЕГ: <p>1-й день</p> а) проведення: <ul style="list-style-type: none"> – рівномірний біг (3000 м (ч), 2000 м (ж)); – нахил тулуба вперед із положення сидячи, см (ч,ж); – підймання тулуба в сід, разів, 30 с (ч), 1 хв (ж); б) анкетування. <p>2-й день</p> а) проведення: <ul style="list-style-type: none"> – підтягування на перекладині, разів (ч); згинання і розгинання рук в упорі лежачи, разів (ж); – стрибок у довжину з місця, см (ч,ж); б) анкетування. <p>3-й день</p> Визначення рівня соматичного здоров'я (методика Г. Л. Апанасенка): Вимірюються показники: <ul style="list-style-type: none"> – Маса тіла (кг); – Зріст (м);

<i>Етапи</i>	<i>Розділи</i>	<i>Зміст</i>
		<ul style="list-style-type: none"> – Артеріальний тиск систолічний («верхне»); – ЖЕЛ – життєвий об'єм легень (мл); – Силу (динамометрію) кисті (кг); – ЧСС – частоту серцевих скорочень (пульс); – Час (в хвиликах) відновлення пульсу після стандартного навантаження (20 присідань за 30 сек).
	<p>Формувальна частина педагогічного експерименту</p>	<p>Проведення занять з експериментальною групою з дисциплін за навчальною програмою (лекційні та практичні заняття, самостійна робота).</p>
	<p>Повторне анкетування, задача фізичних тестів та визначення рівня соматичного здоров'я (окремо у КГ та ЕГ)</p>	<p>Для КГ та ЕГ:</p> <p>1-й день</p> <p>а) прийом фізичних тестів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – рівномірний біг (3000 м (ч), 2000 м (ж)); – нахил тулуба вперед із положення сидячи, см (ч,ж); – підймання тулуба в сід, разів, 30 с(ч), 1 хв (ж); <p>б) анкетування.</p> <p>2-й день</p> <p>а) прийом фізичних тестів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – підтягування на перекладині, разів (ч); – згинання і розгинання рук в упорі лежачи, разів (ж); – стрибок у довжину з місця, см (ч,ж); <p>б) анкетування.</p> <p>3-й день</p> <p>Визначення рівня соматичного здоров'я (методика Г. Л. Апанасенка):</p> <p>Вимірюються показники:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Маса тіла (кг); – Зріст (м); – Артеріальний тиск систолічний («верхне»); – ЖЕЛ – життєвий об'єм легень (мл); – Силу (динамометрію) кисті (кг); – ЧСС – частоту серцевих скорочень (пульс); – Час (в хвиликах) відновлення пульсу після стандартного навантаження (20 присідань за 30 сек).
<p><i>Заключий</i></p>		<p>Узагальнення, аналіз одержаних результатів, встановлення взаємозв'язків між показниками тощо та формулювання висновків стосовно ефективності запропонованої дисципліни (методи математичної статистики).</p>

Додаток Е

Методика О. Жаровської, адаптована до даного дослідження

Шановний респонденте!

Просимо Вас надати щирі відповіді на наші питання, виходячи з власного досвіду і спостережень за навчальним процесом. Вчитайтесь в зміст кожного питання і оберіть той варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій точці зору. Анкета анонімна, її не потрібно підписувати. Ваші відповіді будуть враховуватись тільки в узагальненому вигляді.

Для опрацювання отриманих даних просимо Вас надати соціально-демографічні дані про себе.

1. Назва навчально-виховного закладу _____
2. Назва посади _____
3. Термін знаходження на посаді _____ 4. Стать _____ 5. Вік _____

Анкета

№	Запитання	Відповідь		
		так	ні	не знаю
1	Вважаєте Ви доцільним використовувати засоби народного хореографічного мистецтва у закладі загальної середньої освіти?			
2	Як Ви вважаєте чи доцільно використання засобів народного хореографічне мистецтво для зміцнення здоров'я?			
3	Як Ви вважаєте, чи в достатній мірі сучасний заклад загальної середньої освіти використовує народного хореографічне мистецтво у практиці освітнього закладу?			
4	Як Ви вважаєте, використання засобів народного хореографічного мистецтва дає можливість покращити пізнання історії, культури, традицій українського народу?			
5	Як Ви вважаєте, чи покращить використання народного хореографічного мистецтва в формуванні потреби рухової активності?			
6	Як Ви вважаєте, чи сприяє використання засобів народного хореографічного мистецтва формуванню національної свідомості і патріотичних почуттів?			
7	Чи доцільно, на Ваш погляд використовувати засоби народного хореографічного мистецтва на заняттях з фізичної культури?			
8	Чи задовольняє Вас діюча система професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури?			
9	Чи передбачає підготовка вчителя фізичної культури використання засобів народного хореографічного мистецтва на занятті?			
10	Чи використання засобів народного хореографічного мистецтва на занятті, покращить мотивацію учнів до занять фізичної культури?			
11	Як Ви вважаєте, чи може використовувати вчитель фізичної культури на своїх заняттях засоби народного хореографічного мистецтва?			
12	Чи в достатній мірі заклад загальної середньої освіти використовує у своїй практиці засоби народного хореографічного мистецтва?			
13	Чи сприяють, заняття фізичною культурою з елементами народного хореографічного мистецтва зміцненню здоров'я?			

Продовження анкети

№	Запитання	Відповідь		
		так	ні	не знаю
14	Як Ви вважаєте, чи зацікавить учнів використання народного хореографічного мистецтва на заняттях з фізичної культури?			
15	Чи має виховне значення використання засобів народного хореографічного мистецтва для всебічного розвитку особистості?			
16	Учителі фізичної культури повинні бути особистим прикладом у використанні елементів народного хореографічного мистецтва в повсякденній діяльності?			
17	На Вашу думку, чи впливає використання засобів народного хореографічного мистецтва на занятті на формування національної свідомості?			
18	Чи може використання засобів народного хореографічного мистецтва, мати вплив на зміцнення здоров'я?			
19	Чи доцільно використовувати засоби народного хореографічного мистецтва для патріотизму?			
20	Як Ви вважаєте, чи готові вчителі фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності?			

Вдячні за співпрацю!

Додаток Ж

Анкета для вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти
(методика Д.Бермудес адаптована до даного дослідження)

З метою визначення стану підготовки вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва на заняттях. Просимо Вас надати щирі відповіді на наші питання, виходячи з власного досвіду і спостережень за навчальним процесом. Оберіть той варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій точці зору. Анкета анонімна, її не потрібно підписувати. Ваші відповіді будуть враховуватись тільки в узагальненому вигляді.

Для опрацювання отриманих даних просимо Вас позначити короткі соціально-демографічні дані про себе.

1. Вкажіть стать. Вкажіть стаж Вашої професійно-педагогічної діяльності.

чол.
жін.

1.1. В яких класах Ви працюєте?

1 – 4	5 – 9	10 – 11
-------	-------	---------

2. Вкажіть свою спортивну спеціалізацію під час отримання вищої освіти.

3. Як Ви оцінюєте стан здоров'я учнів школи?

відмінний	середній
добрий	нижче середнього

4. Як Ви оцінюєте рівень фізичної підготовленості учнів школи?

низький	достатній
середній	високий

5. Чи проводите Ви позакласні заняття? З якого виду спорту?

так
ні

6. Чи вважаєте Ви можливим використання засобів народного хореографічного мистецтва в позакласній роботі зі школярами?

так
ні

7. Чи вважаєте Ви за доцільне впровадження та використання засобів народного хореографічного мистецтва в навчальну програму з фізичної культури закладів загальної середньої освіти?

так
ні

8. Якщо Ви вважаєте не доцільним впровадження та використання засобів народного хореографічного мистецтва у навчальну програму з фізичної культури закладів загальної середньої освіти, вкажіть причину:

а)	відсутність матеріально-технічного забезпечення для проведення уроку фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва;
б)	відсутність можливості використовувати музичний супровід на уроках фізичної культури;
в)	відсутність знань і вмінь у педагогічного складу щодо володіння методиками проведення уроків фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва;
г)	відсутність зацікавленості у дітей.

Вкажіть інші можливі причини:

9. Чи проводите Ви заняття з хореографії та ритмічної гімнастики (сучасних видів ритмічної гімнастики: різновиди аеробіки, стретчинг, пілатес, каланетика та ін.) в школі?

так

ні

10. В яких класах Ви проводите уроки фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва?

1 – 4

5 – 9

10 – 11

10.1. Які напрями ритмічної гімнастики Ви використовуєте?

а) аеробної спрямованості (базова аеробіка, степ-аеробіка та ін.);

б) силової спрямованості;

в) спрямовані на розвиток координаційних здібностей й музично ритмічних навичок (танцювальна аеробіка, стилізована аеробіка та ін.);

г) спрямовані на розвиток гнучкості (стретчинг, оздоровча йога, пілатес та ін.).

10.2. В якому семестрі навчального року Ви використовуєте засоби хореографії?

Клас	I семестр	II семестр
1-4		
5-9		
10-11		

10.3. Скільки часу на уроці фізичної культури Ви використовуєте для виконання фізичних вправ за видами музично-рухової діяльності та хореографії? _____.(вкажіть у хвилинах)

10.4. В якій частині уроку Ви використовуєте фізичні вправи за видами музично-рухової діяльності та хореографії? (зробіть позначку або вкажіть орієнтовний час витрачений на використання вправ з елементами музично-рухової активності та хореографії)

Клас	Підготовча частина	Основна частина	Заключна частина
1-4			
5-9			
10-11			

10.5. Ви проводите позакласні заняття з використанням фізичних вправ за видами музично-рухової діяльності та хореографії з учнями школи?

так

ні

Якщо проводите, то вкажіть які:

а) факультатив

б) спортивна секція

в) оздоровча група

г) спортивні змагання, свята

11. Яке, на Ваш погляд, відношення учнів до уроків фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва:

а) позитивне

б) зацікавлене

в) негативне

г) байдуже

12. Які фактори, на Вашу думку, впливають на прояв інтересу учнів до занять фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва:

а) сучасна матеріально-технічна база;

б) високий рівень підготовленості і активності вчителів;

в)	формування позитивного відношення до занять фізичної культури в сім'ї;
г)	вплив сучасних фізкультурно-оздоровчих програм і телевізійних проєктів агітаційного характеру.

Вкажіть інші можливі фактори

13. Чи забезпечені Ви сучасною науково-методичною літературою для здійснення професійної діяльності в Вашій школі?

а)	так, забезпечені
б)	ні, не забезпечені
в)	недостатнє забезпечені
г)	важко відповісти

14. Значте інформаційні ресурси щодо реалізації засобів народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури:

а)	спеціалізовані видання (журнали, газети, книги)
б)	відеоматеріали
в)	курси підвищення кваліфікації вчителів
г)	фітнес форуми, фітнес конвенції і семінари

15. Як Ви вважаєте, для формування необхідних знань і умінь щодо реалізації та використання засобів народного хореографічного мистецтва на уроці потрібно приділяти більше уваги під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

так	ні
-----	----

Дякуємо за співпрацю!

Додаток 3

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху

Т. Елерса

(Тест / Опитувальник Т Елерса для вивчення мотивації досягнення успіху)

Шановний респонденте!

Будь ласка, дайте відповідь на питання тесту. Вам буде запропоновано 41 питання, на кожне з питань дайте відповідь «так» або «ні». Обрану відповідь позначте «v» або «+».

№	Запитання	Варіанти відповідей	
		так	ні
1	Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкладати на потім.		
2	Я легко дратуюся, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.		
3	Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.		
4	Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.		
5	Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.		
6	У деякі дні мої успіхи нижче середніх.		
7	Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.		
8	Я більш доброзичливий, ніж інші.		
9	Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.		
10	У процесі роботи я потребую невеликих пауз для відпочинку.		
11	Старанність – це не основна моя риса.		
12	Мої досягнення в роботі не завжди однакові.		
13	Інша робота приваблює мене більше тієї, якої я зайнятий.		
14	Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.		
15	Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.		
16	Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.		
17	На моєму честолюбстві легко зіграти.		
18	Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.		
19	Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.		
20	Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.		
21	Потрібно покладатися тільки на самого себе.		
22	У житті небагато речей важливіше грошей.		
23	Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.		
24	Я менш честолюбний, ніж багато інших.		
25	Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.		
26	Якщо я розташований до роботи, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.		
27	Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.		
28	Коли у мене немає роботи, мені не по собі.		

Продовження анкети

29	Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.		
30	Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.		
31	Іноді друзі вважають мене ледачим.		
32	Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.		
33	Протидіяти волі керівника безглуздо.		
34	Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.		
35	Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.		
36	Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.		
37	Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає великі результати, ніж роботи інших.		
38	Багато чого, за що я беруся, що не доводжу до кінця.		
39	Я заздрю людям, які не завантажені роботою.		
40	Я не заздрю тим, хто прагне до влади і положенню.		
41	Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти я йду аж до крайніх заходів.		

Вдячні за співпрацю!

Ключ опитувальника Т. Елерса. Розрахунок значень.

По 1 балу нараховується за відповідь:

4. «так» на питання: 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41

5. «ні» - на наступні: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 і 39.

6. відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33-35 і 40 не враховуються.

Підраховується загальна сума балів.

Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):

Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху.

Від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху;

від 11 до 16 балів – середній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації;

більше 21 бала – дуже високий рівень мотивації до успіху.

Дослідження показали, що люди, помірно сильно орієнтовані на успіх, вважають за краще середній рівень ризику. Ті ж, хто боїться невдач, віддають перевагу малому або, навпаки, занадто великий рівень ризику. Чим вище мотивація людини до успіху – досягненню мети, тим нижче готовність до ризику. При цьому мотивація до успіху впливає і на надію на успіх: при сильній мотивації до успіху, надії на успіх зазвичай скромніший, ніж при слабкій мотивації до успіху.

До того ж, людям, мотивованим на успіх і мають великі надії на нього, властиво уникати високого ризику.

Ті, хто сильно мотивований на успіх і мають високу готовність до ризику, рідше потрапляють в нещасні випадки, ніж ті, які мають високу готовність до ризику, але високу мотивацію до уникнення невдач. І навпаки, коли у людини є висока мотивація до уникнення невдач (орієнтація на захист), то це перешкоджає мотиву до успіху - досягненню мети.

Додаток И

**Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі «Якір кар'єри»
(за Е. Шейном, переклад і адаптація В. Чікер, В. Вінокурова)
Шановний респонденте!**

Будь ласка, дайте відповідь на питання тесту. Наскільки важливим для Вас є кожне з наступних тверджень? Варіанти відповідей: 1 - абсолютно не важливо, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 - виключно важливо. Обрану оцінку поставте позначку «v» або «+».

№	Запитання	Варіанти відповідей									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Будувати свою кар'єру в межах конкретної наукової або технічної сфери										
2	Здійснювати спостереження і контроль над людьми, впливати на них на всіх рівнях										
3	Мати можливість робити все по-своєму і бути обмеженим правилами будь-якої організації										
4	Мати постійне місце роботи з гарантованою оплатою і соціальною захищеністю.										
5	Вживати своє вміння спілкуватися на користь людям, допомагати іншим.										
6	Працювати над проблемами, які представляються майже нерозв'язаними .										
7	Вести такий спосіб життя, щоб інтереси сім'ї та кар'єри взаємно врівноважували один одного.										
8	Створити і побудувати щось, що буде цілком моїм твором або ідеєю.										
9	Продовжувати роботу по своїй спеціальності, ніж отримати вищу посаду, не пов'язану з моєю спеціальністю.										
10	Бути першим керівником в організації.										
11	Мати роботу, не пов'язану з режимом або іншими організаційними обмеженнями.										
12	Працювати в організації, яка забезпечить мені стабільність на тривалий період часу.										
13	Вжити свої вміння та здібності на те, щоб зробити світ кращим.										
14	Змагатися з іншими і перемагати.										
15	Будувати кар'єру, яка дозволить мені не змінювати свого способу життя.										
16	Створити своє комерційне товариство.										
17	Присвятити все життя обраній професії.										
18	Зайняти високу керівну посаду.										
19	Мати роботу, яка представляє максимум свободи і автономії у виборі характеру занять, часу виконання і т.п.										
20	Залишатися на одному місці проживання, ніж переїхати в зв'язку з підвищенням.										
21	Мати можливість використовувати свої вміння і таланти для служіння важливої мети.										

Вдячні за співпрацю!

Додаток К

**Методика діагностики навчальної мотивації студентів
(за А. Реаном і В. Якуніним, модифікація Н. Бадмасвої)
Шановний респонденте!**

Інструкція до тесту. Оцініть за 5-бальною системою наведені мотиви навчальної діяльності за значимістю для Вас: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів – максимальної. Обрану оцінку поставте позначку «v» або «+».

№	Запитання	Варіанти відповідей				
		1	2	3	4	5
1	Вчуся, тому що мені подобається обрана професія.					
2	Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.					
3	Хочу стати фахівцем.					
4	Щоб дати відповіді на актуальні питання, що належать до сфери майбутньої професійної діяльності.					
5	Хочу повною мірою використовувати наявні у мене задатки, здібності і схильності до обраної професії.					
6	Щоб не відставати від друзів.					
7	Щоб працювати з людьми, треба мати глибокі і всебічні знання.					
8	Тому що хочу бути в числі кращих студентів.					
9	Тому що хочу, щоб наша навчальна група стала кращою в інституті.					
10	Щоб заводити знайомства і спілкуватися з цікавими людьми.					
11	Тому що отримані знання дозволять мені добитися всього необхідного.					
12	Необхідно закінчити інститут, щоб у знайомих не змінилася думка про мене, як здатній та перспективній людині.					
13	Щоб уникнути осуду і покарання за погане навчання.					
14	Хочу бути шанованою людиною навчального колективу.					
15	Не хочу відставати від однокурсників, не бажаю опинитися серед відстаючих.					
16	Тому що від успіхів в навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому.					
17	Успішно вчитися, складати іспити на «4» і «5».					
18	Просто подобається вчитися.					
19	Потрапивши в інститут, вимушений вчитися, щоб закінчити його.					
20	Бути постійно готовим до чергових занять.					
21	Успішно продовжити навчання на подальших курсах, щоб дати відповіді на конкретні навчальні питання.					
22	Щоб придбати глибокі і міцні знання.					
23	Тому що в майбутньому думаю зайнятися науковою діяльністю за фахом.					
24	Будь-які знання знадобляться в майбутній професії.					
25	Тому що хочу принести більше користі суспільству.					
26	Стати висококваліфікованим фахівцем.					

Продовження анкети

№	Запитання	Варіанти відповідей				
		1	2	3	4	5
27	Щоб дізнаватися нове, займатися творчою діяльністю.					
28	Щоб дати відповіді на проблеми розвитку суспільства, життєдіяльності людей.					
29	Мати добру репутацію у викладачів.					
30	Домогтися схвалення батьків і оточуючих.					
31	Вчуся заради виконання боргу перед батьками, школою.					
32	Тому що знання надають мені впевненість в собі.					
33	Тому що від успіхів в навчанні залежить моє майбутнє службове становище.					
34	Хочу отримати диплом з гарними оцінками, щоб мати перевагу перед іншими.					

Вдячні за співпрацю!

ОБРОБКА І ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТЕСТУ

- Шкала 1. Комунікативні мотиви: 7, 10, 14, 32.
- Шкала 2. Мотиви уникнення: 6, 12, 13, 15, 19.
- Шкала 3. Мотиви престижу: 8, 9, 29, 30, 34.
- Шкала 4. Професійні мотиви: 1, 2, 3, 4, 5, 26.
- Шкала 5. Мотиви творчої самореалізації: 27, 28.
- Шкала 6. Учбово-пізнавальні мотиви: 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24.
- Шкала 7. Соціальні мотиви: 11, 16, 25, 31, 33.

При обробці результатів тестування необхідно підрахувати середній показник за кожною шкалою опитувальника.

Джерело: Методика для діагностики навчальної мотивації студентів (А. А. Реан і В.А.Якунін, модифікація Н.Ц.Бадмаевой) / Бадмаева Н.Ц. Вплив мотиваційного фактора на розвиток розумових здібностей: Монографія. - Улан-Уде, 2004,151-154.

Додаток Л

Методика «Визначення сформованості готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» на основі узагальнення методики Бермудес Д. і Притули О., адаптована до даного дослідження.

Шановні студенти, просимо надати відповіді на запитання та поставити позначку біля Вашого варіанту відповіді, коло обраної відповіді поставте позначку «v» або «+».

1. Поняття «фізична культура» визначається як:

- а) навчальна дисципліна, спрямована на зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток організму людини;
- б) педагогічний процес, спрямований на формування рухових навичок, психофізичних якостей, досягнення фізичної досконалості;
- в) складова частини культури, пов'язана з системою фізичного виховання, організація спорту, спеціальних наукових дослідів, технічних засобів, потрібних для фізичного виховання і спорту, суспільної та особистої гігієни, раціональної організації активного відпочинку тощо.

2. Професійна педагогічна діяльність вчителя фізичної культури посідає визначне місце в таких сферах людської діяльності:

- а) політична діяльність;
- б) діяльність у сфері фізичної культури і спорту;
- в) професійна діяльність.

3. Специфіка педагогічної діяльності вчителів фізичної культури полягає в тому, що:

- а) педагогічна діяльність – це розвиток особистості вчителя – майстра;
- б) регульована свідомістю психологічна і рухова активність людини, викликана соціально значимими мотивами;
- в) відбувається формування творчої особистості вчителя в процесі професійної діяльності.

4. Дайте визначення загальній меті професійної діяльності вчителя фізичної культури:

- а) діяльність учителя фізичної культури, змістом якої є керівництво діяльністю учня у навчально-виховному процесі;
- б) формування творчої особистості вчителя в процесі професійної діяльності;
- в) формування творчої особистості учня в процесі навчальної діяльності.

5. Педагогічна техніка (мистецтво, майстерність, уміння) – це

- а) сукупність раціональних засобів, умінь та особливостей поведінки викладача, спрямованих на ефективну реалізацію обраних ним методів і прийомів навчально-виховної роботи з учнем, учнівським колективом відповідно до мети виховання, об'єктивних та суб'єктивних їх передумов;
- б) найбільш майстерний спосіб виконання рухових дій;
- в) вміння за короткий час дати розгорнутий виклад навчального матеріалу.

6. Основною метою «Фізичної культури» як навчальної дисципліни є:

- а) частиною загальної людської культури, вся сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні соціальних засобів, методів і умов спрямованого фізичного вдосконалення людини;
- б) приведення вітчизняних освітніх стандартів у відповідність до норм світового співтовариства;

в) всебічний розвиток особистості, зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя, забезпечення оптимальної рухової активності людини, залучення дітей і молоді до занять фізичною культурою і спортом.

7. Поняття «засіб» у педагогіці визначається як:

- а) дії, які ведуть до визначеного результату;
- б) те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі; гроші, матеріальні цінності, достатки;
- в) різноманітні матеріали і знаряддя навчального процесу, завдяки яким більш успішно і за коротший час досягається визначена ціль навчання.

8. Поняття «національний» означає:

- а) властивий певній нації, національності, який відображає їх характер, особливості; те, що виражає характерні особливості якої-небудь нації;
- б) властивий певному народу, який проживає на певній території і має єдину мову;
- в) стосовно до нації, національності, пов'язаний з їх суспільно-політичною діяльністю.

9. Дати визначення поняттю «самовиховання» вчителя фізичної культури:

- а) самовиховання – це специфічна діяльність людини, спрямована на досягнення високих спортивних результатів;
- б) самовиховання – це формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети;
- в) самовиховання – уміння особистості попереджати і виправляти власні помилки.

10. Поняття «народний» означає:

- а) який належить народові, країні, державі; створений народом;
- б) відповідний духові народу, його національним особливостям;
- в) створений народом;

11. «Народні засоби фізичного виховання» – це:

- а) стосовно до нації, національності, пов'язаний з їх суспільно-політичною діяльністю; властивий певному народові, нації;
- б) дії, які ведуть до реалізації мети та завдань фізичного виховання, властивий певному народові;
- в) дії, що ведуть до здійснення мети і завдань фізичного виховання, які властиві українському народу, мають українське історичне коріння, відповідають характеру і особливостям фізичного виховання українського народу.

12. Назвати методи організації учнів на уроках фізичної культури за видами музично-рухової діяльності та хореографії:

- а) словесний, наочний, практичний;
- б) груповий, фронтальний, індивідуальний;
- в) попередній, поперемінний, самостійний.

13. Засоби та методи навчання рухам класичного танцю сприяють:

- а) формуванню кваліфікації вчителів фізичної культури;
- б) розвитку хореографічного мистецтва;
- в) естетичному вихованню учнів, формуванню рухових навичок в формуванні вольових якостей в учнів.

14. Поняття «хореографія» означає:

- а) мистецтво водити хороводи;
- б) мистецтво постановки танцю як послідовність кроків, рухів, фігур для створення найкращого сценічного ефекту;
- в) мистецтво виконувати вправи.

15. Поняття «мистецтво» означає:

- а) пізнання світу;
- б) особлива форма духовного освоєння дійсності;

в) одна з форм суспільної свідомості; вид людської діяльності, що відбиває дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів.

16. Поняття «народне хореографічне мистецтво» означає:

- а) самобутнє, оригінальне виконання хореографічне мистецтво, яке посідає одне з провідних місць в світовій духовній культурі;
- б) мистецтво яке притаманне якому не будь народові;
- в) танок однієї місцевості.

17. Зміст уроку фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва включає такі вправи:

- а) базові рухи та силові елементи аеробіки;
- б) рухи вільної пластики, присіди, нахили тулуба, рухи руками та головою, рівноваги, повороти, стрибки;
- в) вправи класичної та народної хореографії.

18. Під час добору музичного твору на урок фізичної культури з елементами народного хореографічного мистецтва потрібно враховувати:

- а) обсяг і інтенсивність фізичного навантаження;
- б) музичні вподобання вчителя та учнів;
- в) мету, завдання та зміст уроку фізичної культури; рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості учнів.

19. Підготовчими та підвідними засобами для опанування танцювальних рухів є:

- а) пружинні рухи, різновиди кроків, бігу, стрибків;
- б) вправи класичного танцю, рухи вільної пластики;
- в) пояснення та опис характеристики танцювальних елементів.

20. Використання елементів народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури сприяє:

- а) ознайомлення з культурною спадщиною свого народу;
- б) вирішенню завдань фізичного виховання уроку;
- в) підвищенню естетично-виховного значення уроку.

21. Структура уроку народного хореографічного мистецтва включає:

- а) попередню, основну, заключну частини;
- б) підготовчу, основну, заключну частини;
- в) підготовчу, основну, завершальну частини.

22. Визначити основні завдання хореографічної підготовки:

- а) формування правильної постави;
- б) засвоєння позицій ніг та рук, опанування техніки виконання елементів біля опори та на середині залу;
- в) формування патріотичного світогляду засобами класичного танцю.

23. Використання елементів народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури передбачає попереднє:

- а) оволодіння навичкою виконувати рухи відповідно до музичного супроводу;
- б) впровадження спеціальних вправ для всіх частин тіла, які виконуються в різних ритмах поєднання, умовах;
- в) освоєння засобів народного хореографічного мистецтва.

24. Під час організації уроку фізичної культури з використанням танцювальних елементів народної хореографії потрібно дотримуватись наступних правил:

- а) розподіл танцювальних елементів на уроці фізичної культури здійснюється відповідно до завдань, структури та змісту уроку;
- б) музичний супровід повинен добиратися відповідно до характеру, жанру та стилю танцювальних вправ;
- в) необхідно враховувати музичні вподобання всіх учнів класу.

25. Методика навчання танцювальних елементів передбачає:

- а) розучування техніки рухових дій рук – розучування техніки рухових дій ніг – поєднання танцювальних елементів під музику;
- б) розучування танцювальних елементів у цілому під музику;
- в) одночасне розучування рухових дій ніг і рук під музику.

26. Підготовчими та підвідними засобами для опанування танцювальних рухів є:

- а) різновиди кроків, бігу, стрибків;
- б) вправи класичного танцю, рухи вільної пластики;
- в) пояснення та опис характеристики танцювальних елементів.

27. Використання танцювальних вправ на уроках фізичної культури сприяє:

- а) вирішенню завдань фізичного виховання;
- б) підвищенню естетично-виховного значення уроку;
- в) визначенню музичних уподобань кожного учня класу.

28. Основною формою організації фізичної культури в школі є:

- а) заняття;
- б) спортивні секції;
- в) урок.

29. На уроках фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва найбільш значне фізичне навантаження приходить:

- а) на підготовчу частину;
- б) на основну частину;
- в) на заключну частину.

30. На уроках фізичної культури з використанням засобів народного хореографічного мистецтва використовують такі методи виконання вправ:

- а) потоковий, коловий, індивідуальний;
- б) виконавсько-хореографічний, сценічний;
- в) практичний, виконавсько-хореографічний.

Дякуємо за співпрацю!

Впишіть обрані варіанти відповіді у відповідну графу таблиці. Обрану відповідь поставте позначку «v» або «+».

питання		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Варіанти відповіді	а															
	б															
	в															

питання		16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Варіанти відповіді	а															
	б															
	в															

Дякуємо за відповіді!

Додаток М

Діагностування рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності з використанням методики О. Жаровської, адаптованої до даного дослідження.

Шановний учасник анкетування!

Хмельницький національний університет проводить анкетування з метою вдосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва на заняттях.

Просимо Вас надати щирі відповіді на наші питання. Вчитайтесь, будь – ласка в зміст кожного питання і оберіть той варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій точці зору. Анкета анонімна, її не потрібно підписувати. Ваші відповіді будуть враховуватись тільки в узагальненому вигляді (поставте позначку «v» або «+»).

Для опрацювання отриманих даних просимо Вас позначити короткі соціально-демографічні дані про себе: 1. Вік _____ 2. Стать _____

№	Запитання	Відповідь		
		так	ні	не знаю
1	Вважаєте Ви доцільним використовувати народне хореографічне мистецтво у закладі загальної середньої освіти?			
2	Як Ви вважаєте, народне хореографічне мистецтво дає можливість покращити пізнання історії, культури, традицій українського народу?			
3	Як Ви вважаєте, чи покращить використання народного хореографічного мистецтва в формуванні потреби рухової активності?			
4	Чи доцільно, з Вашого погляду використовувати засоби народного хореографічного мистецтва на заняттях з фізичної культури?			
5	Чи задовольняє Вас діюча система професійної підготовки з фізичної культури?			
6	На вашу думку рівень підготовленості майбутнього вчителя фізичної культури допускає використання засобів народного хореографічного мистецтва на занятті?			
7	На вашу думку використання елементів народного хореографічного мистецтва на занятті, покращить мотивацію до занять фізичної культури?			
8	Як Ви вважаєте, чи може використовувати майбутній учитель фізичної культури на своїх заняттях елементи народного хореографічного мистецтва?			
9	Як, на вашу думку, заняття фізичною культурою з елементами народного хореографічного мистецтва сприяє здоров'ю?			
10	Як Ви вважаєте, чи зацікавить учнів використання народного хореографічного мистецтва на заняттях з фізичної культури?			
11	Чи має виховне значення народне хореографічне мистецтво для всебічного розвитку особистості?			

Продовження анкети

№	Запитання	Відповіді		
		так	ні	не знаю
12	На вашу думку вчителі фізичної культури повинні бути особистим прикладом для учнів?			
13	Як Ви вважаєте, чи готові вчителі фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності?			
14	Як ви ставитеся до введення у навчальні дисципліни міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» з використанням народного хореографічного мистецтва?			

Вдячні за співпрацю!

Ключ: кожна відповідь студента оцінюється за такими балами: «так» ми оцінили в 2 бали, «не знаю» – 0 бал та «ні» – 1.

Шкала оцінки

Сума балів	Рівень
1 – 9	Низький
10 – 14	Середній
15 – 28	Високий

Додаток Н

Методика Дж. Фінні, що вимірює вияв етнічної ідентичності Шановний учасник анкетування!

Ми пропонуємо Вам відповісти на питання, що стосуються вашої етнічної приналежності, вашої етнічної групи і вашого ставлення до неї. Але спочатку продовжите речення:

З точки зору етнічної приналежності я розглядаю себе як

А тепер прочитайте ствердження і поряд з кожним з них відзначте «v» або «+» ту відповідь, який відображає ступінь вашої згоди:

- Твердження : – повністю згоден;
– більш згоден, чим не згоден;
– більш не згоден, ніж згоден;
– повністю не згоден.

№	Питання	повністю згоден	більш згоден, чим не згоден	Більш не згоден, ніж згоден	повністю не згоден
1	Я проводжу багато часу, намагаючись дізнатися як можна більше про свою національну групу, про її історію, традиції, звичаї, народне хореографічне мистецтво.				
2	Я активний в організаціях або соціальних групах, які включають переважно членів моєї етнічної групи.				
3	Я дуже добре знаю своє національне походження і розумію, що воно означає для мене.				
4	Я багато думаю про те, як народне хореографічне мистецтво вплине на моє життя.				
5	Я задоволений тим, що належу до своєї нації.				
6	Я пишаюсь своєю нацією.				
7	Я добре розумію, що значить для мене моя нація.				
8	Для того щоб дізнатися побільше про свою націю групу, я говорив про неї з багатьма людьми.				
9	Я добре відношусь до народного хореографічного мистецтва.				
10	Я дотримуюся українських традицій.				
11	Я добре відношусь до свого національного походження.				
12	Я добре усвідомлюю що значить для мене моя національна приналежність.				
Сума балів					

Моя етнічна група _____

Етнічна група мого батька _____

Етнічна група моєї матері _____

Моя стать _____

Мій вік _____

Продовження анкети

№	Питання тесту	Шкала оцінок								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
15	Як часто вам вдається, проявивши винахідливість і навіть підприємливість, хоч у чомусь випередити своїх суперників по роботі чи навчанні?									
16	Як багато людей серед ваших друзів і близьких, які вважають вас людиною вихованою і інтелігентною?									
17	Як часто вам в житті доводилося вживати щось таке, що було сприйнято навіть вашими друзями як несподіванка, як принципово нову справу?									
18	Як часто вам доводилося докорінно реформувати своє життя чи знаходити принципово нові підходи у вирішенні старих проблем?									
	Загальна сума балів									

Вдячні за співпрацю!

Обробка й інтерпретація результатів. На основі сумарного числа набраних балів визначити рівень вашого творчого потенціалу.

Сума балів	Рівень творчого потенціалу особистості
18 – 39	Дуже низький рівень
40 – 54	Низький
55 – 69	Нижче середнього
70 – 84	Трохи нижче середнього
85 – 99	Середній
100 – 114	Трохи вище середнього
115 – 129	Вище середнього
130 – 142	Високий рівень
143 – 162	Дуже високий рівень

Додаток Р

Методика виявлення рівня творчого потенціалу людини (Е. Torrance)
Шановний респонденте!

Ми пропонуємо Вам відповісти на питання.

Інструкція: у запропонованому тесті оберіть один з варіантів. Коло обраної відповіді поставте позначку «v» або «+».

Бланк питань

1. Чи вважаєте ви, що світ, який вас оточує, може бути поліпшений:

- а) так;
- б) ні, він і так досить гарний;
- в) так, але лише де в чому.

2. Чи гадаєте ви, що самі можете брати участь у значних змінах довколишнього світу:

- а) так, у більшості випадків;
- б) ні;
- в) так, у деяких випадках.

3. Чи вважаєте ви, що деякі з ваших ідей зумовили б значний прогрес у тій сфері діяльності, в якій ви працюєте:

- а) так;
- б) так, за сприятливих обставин;
- в) лише деякою мірою.

4. Чи вважаєте ви, що в майбутньому будете відігравати таку важливу роль, що зможете щось принципово змінити:

- а) так, напевно;
- б) це малоймовірно;
- в) можливо.

5. Коли ви вирішуєте розпочати якусь справу, чи думаєте, що здійсните своє починання:

- а) так;
- б) часто думаєте, що не зумієте;
- в) так. Часто.

6. Чи відчуваєте ви бажання зайнятися справою, яку абсолютно не знаєте:

- а) так, невідоме вас приваблює;
- б) не відоме не цікавить;
- в) усе залежить від характеру цієї справи.

7. Вам доводиться займатися незнайомою справою. Чи відчуваєте ви бажання досягти в ній досконалості:

- а) так;
- б) будете вдоволені тим, чого встигли досягти;
- в) так, але тільки якщо вам це подобається.

8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви знати про неї все:

- а) так;
- б) ні, ви хочете навчитися лише найголовнішого;
- в) ні, ви бажаєте лише задовольнити свою допитливість.

9. Коли вас спіткає невдача, то:

- а) певний час наполягаєте на своєму, всупереч здоровому глузду;
- б) облишите цю справу (розумієте, що вона не реальна);
- в) продовжуєте робити свою справу, навіть коли стає очевидним, що перешкоди нездоланні.

10. На вашу думку, професію слід обирати, виходячи з:

- а) своїх можливостей, подальших перспектив для себе;
- б) стабільності, значущості, важливості професії, потреби в ній;
- в) переваг, які вона забезпечує.

11. Чи могли б ви, мандруючи, легко орієнтуватися в маршруті, яким ви вже пройшли:

- а) так;
- б) ні, боїтеся збитися з дороги;
- в) так, але тільки там, де місцевість вам сподобалась і запам'яталась.

12. Чи зможете ви зразу після якоїсь бесіди пригадати все, про що говорилося:

- а) так, з легкістю;
- б) усе пригадати не зможете;
- в) запам'ятовується лише те, що вас цікавить.

13. Коли ви чуєте слово незнайомою вам мовою, то можете повторити його за складами, без помилок, навіть не знаючи його значення:

- а) так, без утруднень;
- б) так, якщо це слово легко запам'ятати;
- в) повторите, але не зовсім правильно.

14. У вільний час ви волієте:

- а) залишитись наодинці, поміркувати;
- б) перебувати в компанії;
- в) вам байдуже, чи будете ви самі, чи в компанії.

15. Ви виконуєте якусь справу. Вирішуєте припинити це заняття лише тоді, коли:

- а) справу завершено вона здається відмінно виконаною;
- б) ви більш-менш задоволені;
- в) вам ще не все вдалося зробити.

16. Коли ви сам (а):

- а) любите мріяти про якісь, навіть, можливо, абстрактні речі;
- б) будь-якою ціною прагнете знайти собі конкретне завдання;
- в) іноді любите помріяти, але про речі, пов'язані з вашою роботою.

17. Коли якась ідея захоплює вас, то ви починаєте думати про неї:

- а) незалежно від того, де і з ким ви знаходитесь;
- б) ви не можете робити цього лише на одинці;
- в) лише там, де буде не дуже галасно.

18. Коли ви обстоюєте якусь ідею:

- а) можете відмовитися від неї, якщо вислухаєте переконливі аргументи опонентів;
- б) залишитися при свої думці, хоч би які аргументи вислухали;
- в) замініте свою думку, якщо опір виявиться надто сильним.

Вдячні за співпрацю!**Обробка результатів тесту на з'ясування рівня творчого потенціалу людини (Е. Torrance)** Після запису відповідей підрахуйте бали, які ви набрали.

За відповідь «а» – 3 бали, за «б» – 1, за відповідь «в» – 2 бали.

Питання 1, 6, 7, 8 визначають межі вашої допитливості;

питання 2, 3, 4, 5 – віру в себе,

питання 9, 15 – стабільність,

питання 10 – амбіційність;

питання 12, 13 – слухову пам'ять,

питання 14 – ваше прагнення бути незалежним,

питання 16, 17 – здатність абстрагуватися,

питання 11 – 18 – міру зосередженості.

Саме ці здібності і ставлять головні якості творчого потенціалу.

Додаток С

**Анкета «Педагогічна практика очима студента»
Шановний учасник анкетування!**

Просимо Вас надати щирі відповіді на наші питання. Вчитайтесь, будь ласка в зміст кожного питання і оберіть той варіант відповіді, який найбільше відповідає вашій точці зору. Анкета анонімна, її не потрібно підписувати. Ваші відповіді будуть враховуватися тільки в узагальненому вигляді.

Поставте позначку «V» або «+» біля Вашого варіанту відповіді.

Для опрацювання отриманих даних просимо Вас позначити короткі соціально-демографічні дані про себе: 1. Вік ____ 2. Стать _____

1. **Для Вас практика – це:**
  - перший крок в майбутню професію;
  - можливість майбутнього працевлаштування;
  - цікаве проведення часу.
2. **Яких результатів Ви очікуєте від проходження практики:**
  - перевірити на практиці свої теоретичні знання;
  - познайомитися з діяльністю навчального закладу;
  - виконати учбовий план.
3. **Наскільки цікаво бути присутніми на практиці в закладі загальної середньої освіти?**
  - практика нудна та нецікава;
  - практика цікава та інформативна;
  - практика дуже захоплююча, проходить на одному диханні.
4. **Допомога з боку керівника практикою в проходженні практики:**
  - керівник практики не пояснює незрозуміле;
  - керівник практики пояснює незрозуміле
  - керівник практики дає дуже чіткі пояснення, зрозуміло, детально, відповідає на поставлені питання.
5. **Дисципліна на практиці:**
  - ніякої дисципліни не існує;
  - керівник практики чітко окреслив, як вести себе в закладі загальної середньої освіти;
  - керівник практики дотримується правил на практиці та вимагає від практикантів чіткого її виконання у закладі загальної середньої освіти.
6. **Чи використовуєте Ви на практиці свої знання отримані при навчанні?**
  - ні не використовуємо отримані знання на практиці;
  - частково використовуємо свої знання на практиці;
  - так використовуємо отримані знання на практиці.
7. **Чи отримали Ви нові знання при проходженні практики?**
  - ні нові знання не отримав;
  - так, частково отримав нові знання при проходженні практики;
  - так, отримав і у цьому допомагав керівник практики.
8. **На Ваш погляд, проведення практики для студентів вашої спеціальності, потрібно?**
  - так потрібна, на ній ми використовуємо отримані знання;
  - так потрібна, на ній ми використовуємо отримані теоретичні знання та отримуємо практичні уміння та навички;
  - ні не потрібна.

Дякуємо за Ваші відповіді!

Додаток Т

Анкета для експертів

Шановні експерти!

Хмельницький національний університет проводить експертну оцінку тестів для визначення рівня підготовленості школярів (студентів).

Оцініть за ступенем значимості тести, для визначення рівня фізичної підготовленості школярів (студентів) (1-9).

№ з/п	Тести	Стать	Значимість
1.	Згинання і розгинання рук в упорі лежачи може проводитися із застосуванням контактної платформи заввишки 5 см або без неї	ж	
	Підтягування у висі лежачи	ж	
	Підтягування на перекладені виконується на перекладені діаметром 2-3 сантиметри, розташований на такій висоті, щоб учасник, висячи, не торкався ногами землі.	ч	
2.	Біг на середні та довгі дистанції (2000м., 3000м., 12-хвилинний біг)	ч/ж	
3.	Підіймання тулуба в сід за 1 хв.	ч/ж	
4.	Стрибок у довжину з місця	ч/ж	
5.	«Ривок гири» використовуючи гири вагою 16 кг	ч/ж	
6.	Присід	ч/ж	
7.	Нахили тулуба вперед з положення сидячи	ч/ж	
8.	Біг на 30 м., 60 м., 100 м.	ч/ж	
9.	Човниковий біг 4 x 9 м	ч/ж	

Короткі демографічні дані:

1. _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
2. _____
(вік)
3. _____
(місце роботи та посада)
4. _____
(педагогічний стаж)

Вдячні за співпрацю!

ПРОГРАМА**МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО СПЕЦКУРСУ
«ТАНЦЮВАЛЬНИЙ ХОРТИНГ»**

Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 95220,
Літературний письмовий твір наукового характеру «Танцювальний хортинг»,
автор: Хімич Віта Леонідівна (дата реєстрації 10.01.2020)

ВСТУП

Запропонований міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» є допомогою в опануванні елементів народного хореографічного мистецтва, опануванні вправ класичного танцю, танцювальних кроків та рухів народних танців. Знайомство з методикою навчання елементарних рухів класичного танцю та народного хореографічного мистецтва значно розширить хореографічні компетентності майбутніх учителів фізичної культури і допоможе успішно освоїти варіативний модуль навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 класи рівень стандарту, що сприятиме конкуруванню на ринку праці.

Елементи класичної хореографії та народного хореографічного мистецтва у шкільній програмі зумовлено їх дією на розвиток організму школярів. Вони сприяють формуванню правильної постави, гарної ходи, розвитку ритмічності, координації, пластичності та виразності рухів. Перелічені якості потрібні людині так само, як і фізичні якості (сила, швидкість, витривалість, гнучкість, координація). Хореографічні та танцювальні вправи урізноманітнюють уроки фізичної культури, підвищують її естетично-виховне значення.

Метою розробки міждисциплінарного спецкурсу є допомога студентам опанувати методику навчання елементам класичної хореографії та народного хореографічного мистецтва.

Пояснювальна записка.

Міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» розрахований на майбутнього вчителя фізичної культури закладу загальної середньої освіти. Елементи хореографії і народного хореографічного мистецтва не випадково впроваджуються в зміст програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти, запровадження в шкільних програмах хореографічних і танцювальних вправ зумовлено їх дією на розвиток організму школярів та зацікавленість до занять. Народне хореографічне мистецтво сприяє формуванню правильної постави, гарної ходи, координації розвитку ритмічності та пластичності рухів, а також вихованню гарного смаку.

Хореографічні та танцювальні вправи сприяють розвитку фізичних якостей таких, як сила, швидкість, витривалість, гнучкість, координація рухів. Вони урізноманітнюють заняття фізичної культури, підвищують її естетично-виховне значення. Танцювальні вправи проводяться під музичний супровід який збагачує заняття фізичної культури, робить його більш насиченим і цікавим, покращує емоційний стан учнів.

Народне хореографічне мистецтво є однією з найважливіших можливостей і засобом гармонійного розвитку виховання особистості.

«Танцювальний хортинг» включає оздоровчі, загально фізичні, а також виховні аспекти українського народного хореографічного мистецтва.

Міждисциплінарний спецкурс «Танцювальний хортинг» є важливою частиною професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів у зв'язку з тим, що у навчальних закладах з 1 вересня 2018 року започаткований новий варіативний модуль для учнів 10 – 11 класу рівень стандарту «Танцювальний хортинг».

Зміст спецкурсу передбачає поєднання теоретичних (лекцій), практичних занять та самостійної роботи студентів. Оволодіння теорією і практикою в їх єдності – методологічно складне й головне завдання курсу. Дуже багато залежить від професійної орієнтації майбутніх учителів фізичної культури для викладання нового варіативного модуля і не лише засвоїти запропоновану дисципліну, але й щоденно здобувати знання не зупиняючись на досягнутому.

Мета і завдання.

Основною метою міждисциплінарного спецкурсу «Танцювальний хортинг» – опанування майбутніми вчителями фізичної культури елементів хореографії, танцювальні елементи народного хореографічного мистецтва; засвоєння вправ класичного танцю, танцювальних кроків та рухів народних танців; підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до реалізації варіативного модуля «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва в процесі професійної діяльності (навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи, рівень стандарту).

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

Патріотичне завдання «Танцювального хортингу» формує у свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України, виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки.

Дидактичне завдання «Танцювального хортингу» пов'язане з формуванням у особистості хореографічних уявлень, понять, умінь та навичок.

Навчальні завдання. Засвоєння початкових знань, елементарних відомостей про народно хореографічне мистецтво, про види, жанри вираження, способи вираження і передачі, особливості образної мови народної хореографії у взаємозв'язку з музичним та образотворчим мистецтвом.

Розширення художньо-естетичного досвіду, оволодіння танцювальними рухами (елементами), навичками виразного руху.

Набуття досвіду створення танцювальних образів у процесі власної елементарної творчості.

Ознайомлення майбутніх учителів фізичної культури із сутністю та змістом хореографічної підготовки та основними засадами реалізації елементів народно хореографічного мистецтва на заняттях з фізичної культури.

Ідейно-моральне завдання. Це формування свідомості і свідомого ставлення до народного хореографічного мистецтва, культури своєї країни.

Виховний потенціал народного хореографічного мистецтва має необмежені можливості для комплексного гармонійного розвитку особистості. Разом з навчанням здійснюється і виховання естетичне, розумове, фізичне, національне, патріотичне, санітарно-гігієнічне.

На основі фольклорного українського матеріалу здійснюється *національне виховання*: любов до батьківщини, рідної землі, народу, освоєння національної культури та традицій.

У результаті вивчення міждисциплінарного спецкурсу майбутні вчителі фізичної культури повинні *знати*:

- хореографічну термінологію вправ і вихідні позицій класичного танцю;
- форми організації та проведення уроку;
- структуру та зміст уроку фізичної культури з елементами народного хореографічного мистецтва;
- умови побудови уроку;
- основи техніки виконання народно хореографічних вправ та методик їх викладання.

Уміти:

- користуватися технічними засобами під час проведення уроку фізичної культури з елементами народного хореографічного мистецтва;

- добирати музичний супровід для проведення уроку фізичної культури з елементами народної хореографії відповідно віковим особливостям і руховому досвіду учнів;
- застосовувати хореографічну термінологію на уроках фізичної культури з елементами народного хореографічного мистецтва;
- самостійно складати та проводити комплекси вправ під музику;
- виконувати вправи класичного танцю та рухи народного хореографічного мистецтва;
- складати композицію з елементами народного хореографічного мистецтва.

Зміст міждисциплінарного спецкурсу:

Поняття фольклору та фольклоризму у хореографічному мистецтві. Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. Поняття про хортинг. Поняття про фізичний розвиток і фізичну підготовку. Організація уроку фізичної культури з використанням народно-хореографічних елементів. Базові елементи (вправи) народної хореографії. Одяг, техніка безпеки на занятті. Музичне супроводження на занятті з народного хореографічного мистецтва. Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. Використання танцювальних елементів на занятті, складання танцювальних композицій. «Танцювальний хортинг» включає оздоровчі, загально фізичні, а також виховні аспекти українського народного хореографічного мистецтва. Опанування студентами елементів хореографії, танцювальних елементів народного хореографічного мистецтва; засвоєння вправ класичного танцю, танцювальних кроків та рухів народних танців.

Форми (методи) навчання: лекції (з використанням методів проблемного навчання і візуалізації); практичні заняття (з майстер-класами), самостійна робота студента.

Форми оцінювання результатів навчання: поточний контроль під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи, письмове опитування (тестування); складання танцювальних композицій.

Структура залікових кредитів дисципліни

№ Тема	Назва теми	Кількість годин, відведених на					
		Денна форма			Заочна форма		
		Л	ПЗ	СР	Л	ПЗ	СР
1	Поняття фольклору та фольклоризму у хореографічному мистецтві.	2	4	8	2		10
2	Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. Поняття про хортинг та «Танцювальний хортинг».	2	4	8			10
3	Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних країнах світу. Поняття про фізичний розвиток і фізичну підготовку. Організація уроку фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.	4	6	12			20
4	Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. Базові елементи (вправи) народного хореографічного мистецтва.	2	6	14		2	18
5	Використання танцювальних елементів на занятті, складання танцювальних композицій.	4	6	14		2	20

6	Техніка безпеки на занятті з народного хореографічного мистецтва. Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 рівень стандарту.	2	6	16	2	2	20
Разом за семестр		16	32	72	4	6	98

**Зміст лекційного курсу
(денна форма навчання)**

№ Тема	Перелік тем лекцій	Кількість годин
1.	Поняття фольклору та фольклоризму у хореографічному мистецтві 1. Історія хореографічного мистецтва. 2. Сучасні українські танці. 3. Поняття фольклору у хореографічному мистецтві. 4. Фольклоризм у народному хореографічному мистецтві. <i>Література: [1; 2; 3; 4; 5; 7; 8; 15].</i>	2
2.	Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. 1. Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. 2. Поняття про народне хореографічне мистецтво. 3. Засоби хореографії. 4. Український танець. 5. Поняття про хортинг та «Танцювальний хортинг». <i>Література: [6; 9; 13; 16; 18].</i>	2
3.	Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних країнах світу. Поняття про фізичний розвиток і фізичну підготовку. Організація уроку фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва. 1. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних країнах світу. 2. Поняття про фізичний розвиток. 3. Поняття про фізичну підготовку. 4. Фізичні (рухові) якості. 5. Організація уроку фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва. <i>Література: [2, 6, 9, 12, 13, 17, 18].</i>	4
4	Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. Базові елементи (вправи) народного хореографічного мистецтва. 1. Хореографічна термінологія. Елементи народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури. 2. Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. 3. Ескізет біля станка. 4. Ескізет на середині залу. 5. Елементи народного хореографічного мистецтва. <i>Література: [10; 11; 12; 14; 17].</i>	2
5	Використання танцювальних елементів на занятті, складання	4

№ Тема	Перелік тем лекцій	Кількість годин
	танцювальних композицій. 1. Організація та методики навчання танцювальних вправ на занятті. 2. Послідовність застосування методичних прийомів у навчальному процесі. 3. Складання танцювальних композицій. <i>Література [1, 2, 3, 4,5, 8, 11, 12, 14, 17].</i>	
6	Техніка безпеки на занятті з народного хореографічного мистецтва. Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 рівень стандарту. 1. Організація заняття з «Танцювального хортингу». 2. Загальні вимоги техніки безпеки при проведенні занять. 3. Правила уникнення травм на заняттях. 4. Які травми можна отримати під час занять. 5. Правила виконання розминки. 6. Помилки при виконанні розтягування (стретчингу). 7. Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» для загальноосвітніх навчальних закладів 10 – 11 рівень стандарту. <i>Література [4, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18].</i>	2
Разом за семестр		16

**Перелік практичних занять
(денна форма навчання)**

№	Теми практичних занять та завдання	Кількість годин
1.	Позиції класичного танцю. <i>Завдання:</i> опанувати хореографічні позиції ніг; опанувати хореографічні позиції рук; вправи на засвоєння положення корпусу і голови в класичному танці; вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	4
2.	Екзерсис (вправи класичної хореографії) біля станка. <i>Завдання:</i> ознайомлення з методикою опанування елементарних рухів класичного танцю (демі пліе, гранд пліе, релеве на півпальці, батман тандю, батман тандю жете, гранд батман, ронд де жамб партер, сюр ле ку ае п'я, батман фрапе, пасе); вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	6
3.	Екзерсис на середині залу. <i>Завдання:</i> ознайомлення з методикою опанування елементарних рухів класичного танцю (демі пліе, гранд пліе, релеве на півпальці, батман тандю, батман тандю жете, гранд батман, ронд де жамб партер, сюр ле ку ае п'я, батман фрапе, пасе, пор де бра); вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	4
4.	Підвідні і підготовчі вправи в опанування елементами народного хореографічного мистецтва. <i>Завдання:</i> опанувати техніку танцювальних кроків (м'який крок, високий крок, гострий крок, широкий крок, приставний крок, крок галопу, перемінний крок та ін..). Різновиди бігу (гострий, високий, широкий, перехресний, біг на носках, біг згинаючи ноги вперед, біг з	4

	прямими ногами та ін..). Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	
5.	Базові елементи (вправи) народного хореографічного мистецтва. <i>Завдання:</i> опанування технікою виконання елементів народної хореографії. Опанувати послідовність навчання народно хореографічних елементів. Опанування танцювальними доріжками (припаданнями) (проста доріжка, доріжки на носок, доріжки на каблук, плетена доріжка). Опанування танцювальними вихилясами (простий вихиляс (колупалочка), вихиляс вигинанням ноги, вихиляс чобіток, вірвовочка, плетінка, або переступчик, припадання). Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	6
6.	Танцювальні елементи народного хореографічного мистецтва на занятті. <i>Завдання:</i> використання танцювальних елементів народного хореографічного мистецтва на занятті. Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	4
7.	Складання танцювальних композицій під музичний супровід. <i>Завдання:</i> складання танцювальних композицій поєднуючи їх з музичним супроводом. Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	4
	Разом за семестр	32

Зміст самостійної роботи (денна форма навчання)

№	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 1; Засвоєння техніки виконання вихідних положень, позицій ніг, рук класичної хореографії.	4
2.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 2; Засвоєння техніки виконання вправ класичної хореографії (вправи біля станка).	4
3.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 3; Засвоєння техніки виконання вправ класичної хореографії (на середині зала).	4
4.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 4; Засвоєння техніки виконання вправ народного хореографічного мистецтва.	6
5.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 5; Добір музичного супроводу на урок фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.	6

№	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
6.	Опрацювання: - лекційного матеріалу за темою № 6; Добір фонограм відповідно до змісту, жанру та характеру танцювальних елементів.	6
7.	Опрацювання: - лекційного матеріалу; Демонстрація композиції з використанням елементів народного хореографічного мистецтва та поєднання її з музичним супроводом.	10
8.	Підготувати реферат та доповідь-презентацію на тему «Хореографія в спорті».	10
9.	Підготувати реферат та доповідь-презентацію на тему «Народне хореографічне мистецтво – засіб естетичного та духовного розвитку особистості».	10
10.	Підготуватися до тестових завдань, демонстрація композиції з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.	12
	Разом за семестр	72

**Зміст лекційного курсу
(заочна форма навчання)**

№ Тема	Перелік тем лекцій	Кількість годин
1.	Поняття фольклору та фольклоризму у хореографічному мистецтві. Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. Організація уроку фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва. 1. Історія хореографічного мистецтва. 2. Історія виникнення та розвитку народного хореографічного мистецтва. 3. Поняття фольклору та фольклоризм у народному хореографічному мистецтві. 4. Український танець. 5. Організація уроку фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва. <i>Література: [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 12; 13;15; 16; 17; 18].</i>	2
2	Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних країнах світу. Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. Базові елементи (вправи) народної хореографії. Використання танцювальних елементів на занятті, складання танцювальних композицій. Техніка безпеки на занятті з народного хореографічного мистецтва. 1. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури у провідних країнах світу.	2

№ Тема	Перелік тем лекцій	Кількість годин
	2. Хореографічна термінологія. Елементи народного хореографічного мистецтва на уроках з фізичної культури. 3. Методика опанування елементарними рухами класичного танцю. 4. Ескізет біля станка. 5. Ескізет на середині залу. 6. Елементи народного хореографічного мистецтва. 7. Організація та методики навчання танцювальних вправ на занятті.. 8. Складання танцювальних композицій. 9. Техніка безпеки на занятті. <i>Література: [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18].</i>	
	Разом за семестр	4

**Перелік практичних занять
(заочна форма навчання)**

№	Теми практичних занять та завдання	Кількість годин
1.	<p>Позиції класичного танцю. <i>Завдання:</i> опанувати хореографічні позиції ніг; опанувати хореографічні позиції рук; вправи на засвоєння положення корпусу і голови в класичному танці.</p> <p>Екзерсис (вправи класичної хореографії) біля станка. <i>Завдання:</i> ознайомлення з методикою опанування елементарних рухів класичного танцю (демі пліє, гранд пліє, релеве на півпальці, батман тандю, батман тандю жете, гранд батман, ронд де жамб партер, сюр ле ку ае п'я, батман фрапе, пасе); вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).</p>	2
2.	<p>Базові елементи (вправи) народного хореографічного мистецтва. <i>Завдання:</i> опанування технікою виконання елементів народної хореографії. Опанувати послідовність навчання народно хореографічних елементів. Опанування танцювальними доріжками (припаданнями) (проста доріжка, доріжки на носок, доріжки на каблук, плетена доріжка). Опанування танцювальними вихилясами (простий вихиляс (колупалочка), вихиляс вигинанням ноги, вихиляс чобіток, віршовочка, плетінка, або переступчик, припадання).</p> <p>Підвідні і підготовчі вправи в опанування елементами народного хореографічного мистецтва. <i>Завдання:</i> опанувати техніку танцювальних кроків (м'який крок, високий крок, гострий крок, широкий крок, приставний крок, крок галопу, перемінний крок та ін..). Різновиди бігу (гострий, високий, широкий, перехресний, біг на носках, біг згинаючи ноги вперед, біг з прямими ногами та ін..). Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).</p>	2
3.	<p>Танцювальні елементи народного хореографічного мистецтва на занятті. Складання танцювальних композицій під музичний супровід. <i>Завдання:</i> використання танцювальних елементів народного хореографічного мистецтва на занятті. Складання танцювальних</p>	2

№	Теми практичних занять та завдання	Кількість годин
	композицій поєднуючи їх з музичним супроводом. Вправи на розвиток координації; вправи на розтягування (стретчинг).	
	Разом за семестр	6

**Зміст самостійної роботи
(заочна форма навчання)**

№	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Опрацювання лекційного матеріалу № 1; Засвоєння техніки виконання вихідних положень, позицій ніг, рук класичної хореографії.	6
2.	Опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Засвоєння техніки виконання вправ класичної хореографії (вправи біля станка).	7
3.	Опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Засвоєння техніки виконання вправ класичної хореографії (на середині зала).	7
4.	Опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Засвоєння техніки виконання вправ народного хореографічного мистецтва.	10
5.	Опрацювання лекційного матеріалу за темою № 2; Добір музичного супроводу на урок фізичної культури з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.	10
6.	Опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Добір фонограм відповідно до змісту, жанру та характеру танцювальних елементів.	10
7.	Опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Демонстрація композиції з використанням елементів народного хореографічного мистецтва та поєднання її з музичним супроводом.	10
8.	Підготувати реферат та доповідь-презентацію на тему «Хореографія в спорті».	15
9.	Підготувати реферат та доповідь-презентацію на тему «Народне хореографічне мистецтво – засіб естетичного та духовного розвитку особистості».	15
10.	Підготуватися до тестових завдань, демонстрація композиції з використанням елементів народного хореографічного мистецтва.	18
	Разом за семестр	98

Структурування дисципліни за видами роботи і ваговими коефіцієнтами

При оцінюванні знань студентів використовуються різні засоби контролю, зокрема:

- поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять проходить у вигляді усного опитування та складання композицій з пройденого матеріалу, в кінці курсу відповідають

на тестові питання і демонструють композицію з засвоєних елементів народного хореографічного мистецтва (танцювальних вправ);

– поточного опитування тестового контролю, який має на меті перевірку теоретичного рівня підготовленості студента та здійснюється під час проведення практичних занять. Форми проведення поточного контролю під час навчальних занять проходять у вигляді тестування та виконання практичних завдань (ТК 1, ТК 2);

– підсумкового контроль, який проводиться для оцінювання результатів навчання, за всіма темами, проводиться у вигляді заліку.

Оцінювання навчальних досягнень студента за ваговими коефіцієнтами (денна форма навчання)

Практичні заняття (обов'язковий мінімум оцінок)							Тестовий контроль		Семестровий контроль
1	2	3	4	5	6	7	ТК – 1	ТК – 2	Залік
0,3							0,3		0,4

Оцінювання навчальних досягнень студента за ваговими коефіцієнтами (заочна форма навчання)

Аудиторна робота			Самостійна робота		Семестровий контроль
Практичні заняття			ТК – 1	ТК – 2	Залік
1	2	3			
0,3			0,3		0,4

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Інтерваль-на шкала	Оцінка за шкалою ECTS	Визначення
Відмінно	4,75–5,00	A	<i>Відмінно</i> – відмінне виконання лише з незначною кількістю похибок
Добре	4,25–4,74	B	<i>Дуже добре</i> – вище середнього рівня з кількома незначними помилками
Добре	3,75–4,24	C	<i>Добре</i> – в загальному правильна робота з незначною кількістю суттєвих помилок
Задовільно	3,25–3,74	D	<i>Задовільно</i> – непогано, але зі значною кількістю недоліків
Задовільно	3,00–3,24	E	<i>Достатньо</i> – виконання задовольняє мінімальні критерії
Незадовільно	2,00–2,99	FX	<i>Незадовільно</i> – з правом повторної перездачі навчальної дисципліни
Незадовільно	0,00–1,99	F	<i>Незадовільно</i> – повторний курс навчальної дисципліни

Методичне забезпечення

- Наукова, методична і спеціалізована література.
- Конспекти лекцій за темами дисциплін.
- Мультимедійні презентації за темами лекцій.
- Фото і відео матеріали для демонстрації на лекційних і практичних заняттях.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бермудес Д.В. Основи хореографії : навчально-методичний посібник / Д. В. Бермудес. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. – 84 с
2. Бермудес Д. В. Теорія і методика викладання аеробіки: навчально-методичний комплекс: навчально-методичний посібник / Д. В. Бермудес . – Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. – 216 с.
3. Василенко К. Лексика українського народно-сценічного танцю / К. Василенко Київ «Мистецтво», 1996 – 495с.
4. Василенко К. Український танець/ К. Васименко, Підручник. - Київ: ІПКГІК, 1997.-282 с
5. Вірський П. П. Українські народні танці./П. П. Вірський Наукова думка, - Київ. 1969. С 33—50.25
6. Еркомашвілі І. В. Основи теорії фізичної культури, 2004. – с.10. Взято з: <http://ibib.ltd.ua/tema-osnovnyie-ponyatiya-teorii-fizicheskoy-26022.html>
7. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України : метод. посіб./Е. А. Єрмоєнко – К. : Паливода А. В., 2014. – с.
8. Зайцев Є. В., Колесниченко Ю. В. Основи народно-сценічного танцю. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I—IV рівнів акредитації /Видання друге, доопрацьоване і доповнене/ - Вінниця: НОВА КНИГА, 2007. -416с .
9. Круцевич Т. Ю. Теория и методика физического воспитания: учеб. для студентов высш. учеб. заведений физ. воспитания и спорта / Круцевич Т. Ю. – К. : Олимпийская литература, 2003. – Т. 2. – 390 с.
10. Лисицкая Т. С. Ритм + пластика / Лисицкая Т. С. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 160 с.
11. Лисицкая Т. С. Хореография в гимнастике / Лисицкая Т. С. – М. : Физкультура и спорт, 1984. – 174 с
12. Морель Ф. Р. Хореография в спорте / Морель Ф. Р. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 110 с. Подгорный Г. П. Методические рекомендации к организации занятий и составлению комплексов по ритмической гимнастике / Г. П. Подгорный, В. Н. Подгорная. – Донецк : ДонГУ, 1989. – 47 с.
13. Ротерс Т. Т. Музыкально-ритмическое воспитание и художественная гимнастика : учеб. пособие для учащихся пед. училищ по спец. № 1910 Физическая культура / Ротерс Т. Т. – М. : Просвещение, 1989. – 175 с.
14. Шипилина И. А. Хореография в спорте / Шипилина И. А. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 211 с.
15. Петрочко Ж. В., Єрмоєнко Е. А. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрмоєнко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.
16. Тарасова, Н.Б. Теорія і методика викладання народно-сценічного танцю: навч. посібник/ Н.Б. Тарасова. - СПб.: ІГПУ, 1996.
17. Цветкова Л.Ю. Методика викладання класичного танцю. Підручник. - 4-е вид. - К.: Альтерпрес, 2011. - 324 с.: іл.
18. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1.- Тернопіль: Навчальна книга/ Б. Шиян - Богдан, 2006. - 272 с.

ДОПОМІЖНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алтер Майкл Дж. Наука о гибкости / Алтер Майкл Дж. – К. : Олимпийская литература, 2001. – 422 с.
2. Бермудес Д. В. Дозування фізичного навантаження в процесі реалізації варіативних модулів з елементами хореографії : методичні рекомендації / упоряд. Д. В. Бермудес. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 76 с
3. Ваганова А. Я. Основы классического танца. Издание 6. Серия “Учебники для вузов. Специальная литература” — СПб.: Издательство “Лань”, 2000. — 192с.
4. Горашук В. П. Теоретичні та методологічні засади формування культури здоров'я школярів : дис. доктора пед. наук. 13.00.01 : Горашук Валерій Павлович. - Харків, 2004. - 414 с.
5. Долбишева Н. Г. Рівень рухової активності, як фактор фізичного здоров'я дітей старшого шкільного віку // Молода спортивна наука України: Збірник наукових статей з галузі фізичної культури та спорту /Н. Г. Долбишева. - Львів, 2003. - Вип. 7. - Том 2. - 307 с..
6. Електронний ресурс – режим доступу: https://infourok.Ru/metodichna_rozrobka__z_tehnki_bezpeki_na_zanyattyah__po_horeograf-117826.htm
7. Електронний ресурс – режим доступу: <file:///C:/Users/user/Desktop/ТАНЦ-спекурс/Композиція/Як%20складати%20композицію.pdf>
8. Круцевич Т. Ю. Теория и методика физического воспитания : учеб. для студентов высш. учеб. заведений физ. воспитания и спорта / Круцевич Т. Ю. – К. : Олимпийская литература, 2003. – Т. 1. – 422 с.
9. Лисицкая Т. С. Ритм + пластика / Лисицкая Т. С. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – 160 с.
10. Лекції дисципліни «Основи теорії підготовки спортивного хореографа». Склала: Сосіна В.Ю. с. 23. Теорія і методика фізичної культури / За ред., Ю.Ф. Курамшина, Взято з: http://3w.ldufk.edu.ua/files/kafedry/kaf_khoreohrafii/otpskh/lek/4.pdf
11. Осіпова І. Л. Музично-ритмічне виховання з елементами хореографії : посібник для молоді, яка навчається у навчальних закладах / І. Л. Осіпова, А. І. Шматкова. – Суми : СумДПУ ім. , 2004. – 103 с
12. Матвеев Л. П. Методика физического воспитания с основами теории. / Л. П. Матвеев, С. Б. Мельников. - М. : Просвещение, 1991.- 220 с.
13. Навчальні програми 10-11 класів, чинні з 1 вересня 2018 року. Взято з: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
14. Толмачова С.Є. Методичні рекомендації для студентів «Основні принципи та методи хореографічної побудови уроку з аеробіки»/ Уклад.: Толмачова С.Є. - К.: НТУУ «КПІ ім. І.Сікорського», 2017.- 42с.
15. Щурова Н. В. Фізичний розвиток як основна характеристика фізичного здоров'я старшокласників.

Додаток Ф
Таблиця 1.

Перелік елементів екзерсису

№	Основні терміни Транскрипція	Опис
1.	demi plie – [деми плие]	Неповне «присідання»
2.	grand plie – [гранд плие]	Глибоке, велике «присідання»
3.	relevé – [релеве]	Піднімання в стійку на носках з опусканням у вихідну позицію (в.п.) у будь-якій позиції ніг
4.	battement tendu – [батман тандю]	«Витягнутий» ковзкий рух стопою в положення ноги на носок вперед, убік, назад з поверненням в в.п.
5.	battement tendu jeté – [батман тандю жете]	«Кидок», змах в положення донизу (25 °, 45 °) хрестом
6.	demi rond – [деми ронд]	Неповне коло, півколо (носком по підлозі, на 45°, на 90 ° і вище)
7.	rond de jamb par terre – [ронд де жамб пар тер]	Коло носком по підлозі, круговий рух носком по підлозі
8.	rond de jamb en l'air – [ронд де жамб ан леер]	Коло ногою в повітрі, стійка на лівій права в сторону, круговий рух гомілкою назовні або всередину
9.	en dehors – [андеор]	Круговий рух від себе, круговий рух назовні в тазостегновому або колінному суглобі, а також повороти
10.	en dedans – [андедан]	Круговий рух до себе, круговий рух всередину
11.	sur le cou de pied – [сюр ле ку де пье]	Положення ноги на щиколотці (в найвужчому місці ноги), положення зігнутої ноги на гомілковостопному суглобі попереду або ззаду
12.	battement fondu – [батман фондю]	«М'який», «тане», одночасне згинання та розгинання ніг в тазостегновому і колінному суглобах
13.	battement frappe – [батман фрапэ]	«Удар» – короткий удар стопою по гомілковостопному суглобі опорної ноги, і швидке розгинання в колінному суглобі (25 °, 45 °) в положення на носок або донизу
14.	petit battement – [петіт батман]	«Маленький удар» – по черзі дрібні, короткі удари стопою в положення ку де п'є попереду і ззаду опорної ноги
15.	vattu – [ботю]	«Бити» безперервно, дрібні, короткі удари по гомілковостопному суглобу тільки попереду або ззаду опорної ноги
16.	double – [дубль]	«Подвійний», battement tendu – подвійний натиск п'ятою
17.	passe – [пассе]	«Проводити», «проходити», положення зігнутої ноги, носок у коліна: попереду, в сторону, ззаду
18.	relevelent – [релевелент]	«Піднімати» повільно, плавно на рахунок 1-4, 1-8 піднімання ноги вперед, в сторону або назад і вище
19.	battement soutenu – [батман сотеню]	«Злитий» – з стійки на носках з присіданням на ліву, праву ковзанням вперед на носок (назад або убік) і ковзанням повернути в В.п.

Продовження таблиці 1.

20.	développe – [девелопе]	«Розкривання», «розгорнутий», з стоїки на лівій, праву ковзаючим рухом до положення зігнутою (носок у коліна) та розгинання її в будь-якому напрямку (вперед, убік, назад) або вище
21.	adajio – [адажио]	Повільно, плавно включає в себе гранд пліє, релеве лянт, всі види рівноваг, піруети, повороти. Злита зв'язка на 32, 64 рахунки
22.	attitude – [аттетюд]	Поза з положенням зігнутої ноги ззаду, стійка на лівій, праву в сторону – назад, гомілку вліво
23.	terboushon – [тербушон]	Поза з положенням зігнутої ноги попереду стійка на лівій, праву вперед, гомілка вниз вліво
24.	degaje – [дегаже]	«Перехід» із стійки на лівій праву вперед на носок, кроком вперед через півприсід до IV позиції, випрямляючись, стійка на правій, ліву назад, на носок. З стійки на лівій права в сторону на носок, кроком убік через півприсід до II позиції стійка на правій, ліва в сторону на носок
25.	grand battement – [гранд батман]	«Великий кидок, помах» на 90 ° і вище через положення ноги на носок
26.	tombée – [томбэ]	«Падати» із стійки на носках у п'ятій позиції випад вперед (в сторону, назад) з поверненням в В.п. ковзним рухом
27.	picce – [пикке]	«Колючий», стійка на лівій права вперед до низу, швидке багаторазове торкання носком підлоги
28.	pounte – [пуанте]	«На носок», «торкання носком» з стоїки на лівій, права вперед, в сторону або назад на носок змах в будь-якому напрямку з поверненням в В.п
29.	balance – [балансе]	«Погойдування», маятниковий рух ніг вперед догори назад донизу, вперед-назад, вперед-назад догори
30.	allongée – [аллянже]	«Дотягування», завершальний рух рукою, ногою, тулубом
31.	pordebras – [пор де бра]	«Перегини тулуба», нахил вперед, назад, в сторону. Те ж саме в розтяжці
32.	failli – [файл]	«Летючий», В.п. – 5 позиція права попереду. Поштовхом 2-ма стрибок вгору, опускаючись в схресний випад лівою в сторону, ліва рука вгору, права назад – поштовхом лівої і змахом правої назад донизу стрибок вгору на 2 руки вниз
33.	allegro – [аллегро]	«Веселий», «радісний», частина уроку, що складається з стрибків, виконувана в швидкому темпі

Додаток Х

Сертифікат

 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 Хмельницький національний університет

СЕРТИФІКАТ № 63e/19
 про визнання електронного освітнього ресурсу
 навчально-методичною працею
 Хмельницького національного університету

Вид електронного освітнього ресурсу Електронний аналог друкованого видання

Назва Ритміка і хореографія :
методичні вказівки до вивчення дисципліни та самостійної роботи для студентів спеціальностей
014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» і 017 «Фізична культура і спорт»

Автор (и) Хімич В. Л., Ребрина А. А., Демченко Н. В., Свіргунець В. Г.

Кафедра (підрозділ) Кафедра теоретичної методики фізичного виховання і спорту

Дата розміщення ресурсу в інформаційній підсистемі Хмельницького національного університету
01 2020 р.

 Затверджені рішенням науково-методичної ради університету
 протокол № 4 від 20.12 2019 р.

Голова науково-методичної ради С. А. Матюх

Додаток Ц

УКРАЇНА

СВІДОЦТВО
про реєстрацію авторського права на твір

№ 95220

Літературний письмовий твір наукового характеру "Танцювальний хортинг"
(вид, назва твору)

Автор(и) Хімич Віта Леонідівна
(повне ім'я, псевдонім (за наявності))

Дата реєстрації 10.01.2020

**Заступник Міністра розвитку економіки,
торгівлі та сільського господарства
України Д. О. Романович**

Додаток Ш

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

вул. Озерна, 14, м. Хмельницький, 29000,
тел./факс (0382) 77-63-20,
E-mail: hmoippro@i.ua, код ЄДРПОУ 02139802

07.09.20р. №527

ДОВІДКА

Про те, що Хімич В. Л. та Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти впродовж 2018-2020 років, в процесі курсів підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури на обласних семінарах-практикумах та тренінгах впроваджували в освітній процес варіативний модуль «Танцювальний хортинг».

В 2019 – 2020 роках було апробовано і впроваджено елементи варіативного модуля «Танцювальний хортинг» у закладах загальної середньої освіти зокрема:

- Ружичанський НВК Хмельницького району;
- Староконстантинівський ліцей;
- Шепетівська ЗОШ I-III ступенів № 1;
- Суділівська НВК Шепетівський район;
- Хмельницький обласний ліцей;
- Замехівська ЗОШ I-III ступенів Новоушицького району
- Давидкривецька ЗОШ I-III ступенів, Хмельницького району;
- Хмельницька школа-інтернат № 2;
- Хмельницький колегіум;
- Хмельницький ТБЛ;
- Іванковецький НВК Хмельницького району;
- Дунаєвська ЗОШ I-III ступенів № 3;
- Віньковецька НВК;
- Староконстантинівська НВК;
- Волочиське НВК.

Вчителі фізичної культури закладів загальної середньої освіти відмічають ефективність засобів народного хореографічного мистецтва та зацікавленість учнів варіативним модулем «Танцювальний хортинг».

/ Ректор

В.Очеретянко

Додаток Ш

Довідки про впровадження результатів дослідження

Додаток Ш.1.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

 вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 67-02-76, факс: (0382) 67-42-65
 E-mail: centr@khnu.km.ua, код ЄДРПОУ 02071234

16.06.20 № 20

На № _____ від _____
ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ХІМІЧ ВІТИ ЛЕОНІДІВНИ

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності»

у галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія і методика професійної освіти

Упродовж 2018-2019 навчальних років у навчально-виховний процес гуманітарно-педагогічного факультету Хмельницького національного університету проводилося впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Хімич В.Л. «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності». Експеримент передбачав впровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (спеціальність 014.11 середня освіта (фізична культура)), за рахунок реалізації педагогічних умов.

До змісту дисциплін професійної підготовки «Педагогіка», «Психологія», «Історія фізичної культури», «Ритміка і хореографія» були запроваджені матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва. Майбутні фахівці ознайомились з елементами класичної та народної хореографії, структурою та змістом уроку фізичної культури, основами музичної грамоти і використанням музичного супроводу на уроках, вимогами до організації та методики навчання танцювальних вправ на уроці фізичної культури, методикою опанування техніки танцювальних елементів.

Проведений педагогічний експеримент підтвердив дієвість теоретичних положень, що подано в авторській концепції.

Одержані результати дозволяють зробити висновок про ефективність впровадження педагогічних умов Хімич В. Л. у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хімич В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання (№ 8 від 8.05.2020 р.)

Проректор з наукової роботи Синюк О.М.

Додаток Щ.2.

Міністерство освіти і науки України
 Державний вищий навчальний заклад
 «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
 (ДДПУ)

вул. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька область, Україна, 84116
 Тел./факс: (062) 666-54-54
 E-mail: sgpi@slav.dn.ua, www.ddpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 38177113

16.03.2020 № 64-20-190/1 на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ХІМІЧ ВІТИ ЛЕОНІДІВНИ

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності»

у галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка
 за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки,
 спеціалізація – теорія і методика професійної освіти

Упродовж 2019-2020 н.р. у навчально-виховний процес факультету фізичного виховання ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» проводилося впровадження матеріалів дисертаційного дослідження В.Л. Хімич «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності», а саме: навчально-методичні матеріали, спецкурс «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва. Упроваджені технології забезпечили можливість створення уявлення про методологічні та загальнотеоретичні основи професійної підготовки майбутніх бакалаврів спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізичної культури).

Авторський підхід забезпечив удосконалення змісту професійної підготовки студентів щодо структури та змісту уроку фізичної культури на засадах музичної грамоти і музичного супроводу, особливостей організації та методики навчання танцювальних вправ, опанування техніки танцювальних елементів тощо.

Упродовж експерименту проводилася перевірка сформованості структурних компонентів готовності майбутніх учителів до використання засобів народного хореографічного мистецтва (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісного).

Одержані результати дозволяють зробити висновок про ефективність упроваджених педагогічних умов у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури щодо використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хімич В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри теоретичних, методичних основ фізичного виховання та реабілітації (протокол № 8 від «12» березня 2020 р.).

Ректор

С.О. Омельченко

Додаток Щ.3.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Респіна, 12 м. Ізмаїл,
Ізмаїльський район, Одеська область, 68610
Тел./факс: (04841) 5-13-88
E-mail: idgu@ukr.net
Веб-сайт: <http://www.idgu.edu.ua/>

Банк ДКСУ м. Київ
МФО 820172
Р/р 35226260012580
Код ЄДРПО 02125467

№ 1-3/316
22.04.2020

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

проф. Кічук Я.В.

2020 р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Хіміч Віти Леонідівни

«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів
народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

На базі Ізмаїльського державного гуманітарного університету проходив апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження Хіміч Віти Леонідівни, пов'язаного з вирішенням проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

На основі дисертаційного дослідження впровадженої моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (ОС «бакалавр» спеціальність: 014.11 Середня освіта (Фізична культура)) в процесі професійної діяльності до змісту дисциплін професійної підготовки студентів були запроваджені матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народно хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти.

Студенти ознайомилися з хореографічною та народно хореографічною термінологіями, структурою та змістом уроку фізичної культури з народно хореографічними елементами, основами музичної грамоти і використання музичного супроводу на уроках.

Отримання позитивних результатів у контексті дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за рахунок реалізації педагогічних умов: 1) мотивація студентів до набуття комплексного досвіду танцювальної рухової діяльності у процесі професійної підготовки; 2) міждисциплінарна інтеграція змісту гуманітарних та фахових дисциплін; 3) впровадження в навчальний процес інноваційних методів навчання; 4) використання сучасних інформаційних технологій.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хіміч В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та фізичної культури (протокол № 7 від 11 березня 2020р.).

Довідку видано для подання за місцем захисту.

Завідувач кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та фізичної культури
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

к. пед. н., доц. Фурдуй С. Б.

Підпис
засвідчую:
начальник БК

Т.М. Демченко

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Львівська, 75, м. Луцьк, 43018, тел.: +38(0332)74-61-03, факс: +38(0332)77-48-40
e-mail: rector@lntu.edu.ua, web: www.lutsk-ntu.com.ua, код ЄДРПОУ 05477296

11.03.2020 № 356-21-95

на № _____ від _____

Довідка

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження викладача кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту Хмельницького національного університету Хімич Віти Леонідівни на тему:

«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності»
(галузь знань 01 – освіта / педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія і методика професійної освіти)

Матеріали дисертаційної роботи Хімич Віти Леонідівни «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» впроваджувалися в освітній процес кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького національного технічного університету упродовж 2018-2019 навчальних років.

З метою реалізації моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури в процесі професійної діяльності до змісту дисциплін професійної підготовки кафедри теорії і методики фізичного виховання були запроваджені матеріали щодо застосування варіативного модуля «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва у закладах загальної середньої освіти.

Програму навчальної дисципліни «Ритміка і хореографія» збагачено елементами народного хореографічного мистецтва, Студенти ознайомилися з хореографічною та народно хореографічною термінологіями, структурою та змістом уроку фізичної культури з народно хореографічними елементами, основами музичної грамоти і використання музичного супроводу на уроках.

Експеримент передбачав упровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (бакалавр; 01 галузь: освіта/педагогіка; спеціальність: 014.11 середня освіта (фізична культура). Отримання позитивних результатів у контексті дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за рахунок реалізації педагогічних умов: 1) мотивація студентів до набуття комплексного досвіду танцювальної рухової діяльності у процесі професійної підготовки; 2) міждисциплінарна інтеграція змісту гуманітарних та фахових дисциплін; 3) впровадження в навчальний процес інноваційних методів навчання; 4) використання сучасних інформаційних технологій.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хімич В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я Луцького національного технічного університету (№ 14 від 14 червня 2019 року).

Проректор з НПП

Шимчук С.П.

Додаток Щ.5.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100; тел. (0324) 41-04-74, факс (03244) 3-38-77
 e-mail: dspu@dspu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125438

Від «24» 03 2020 р № 432

Довідка

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 викладача кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту
 Хмельницького національного університету **Хімич Віти Леонідівни**
 на тему: «**Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів
 народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності**»
 (галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
 спеціалізація – теорія і методика професійної освіти)

Матеріали дисертаційної роботи Хімич Віти Леонідівни впроваджувалися в освітній процес кафедри спортивних дисциплін і туризму продовж 2018-2019 навчальних років Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Експеримент передбачав впровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (бакалавр; галузь знань 01 Освіта/Педагогіка; спеціальність: 014.11 Середня освіта (Фізична культура)) в процесі професійної діяльності до змісту дисциплін професійної підготовки кафедри спортивних дисциплін і туризму. Запропонована модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за рахунок реалізації педагогічних умов (мотивація студентів до набуття комплексного досвіду танцювальної рухової діяльності у процесі професійної підготовки; міждисциплінарна інтеграція змісту гуманітарних та фахових дисциплін; впровадження в навчальний процес інноваційних методів навчання; використання сучасних інформаційних технологій).

Були запроваджені матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народно хореографічного мистецтва в освітній процес майбутніх учителів фізичної культури. Студенти ознайомилися з хореографічною та народно хореографічною термінологіями, структурою та змістом уроку фізичної культури з народно хореографічними елементами, основами музичної грамоти і використання музичного супроводу на уроках.

Отримання позитивних результатів у контексті дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності в результаті чого була сформована готовність майбутніх учителів фізичної культури яка включає мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний компоненти.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хімич В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри спортивних дисциплін і туризму (протокол № 3 від 11 березня 2020 року).

Завідувач кафедри

доц. Кондрацька Г.Д.

Проректор з наукової роботи

проф. Пантюк М.П.

Додаток Ш.6.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002, факс (0542) 22-15-17, тел. (0542) 68-59-02

E-mail: rector@sspu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125510

25.01.2020 № 712 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

ХІМІЧ ВІТИ ЛЕОНІДІВНИ

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» у галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, спеціалізація – теорія і методика професійної освіти

Протягом 2018 – 2019 навчальних років у Навчально-науковому інституті фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка проводилося впровадження результатів дисертаційного дослідження Хімич В. Л. та експериментальне навчання майбутніх учителів фізичної культури, зорієнтоване на формування готовності вчителя фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Експеримент передбачав упровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності (спеціальності 014.11 Фізична культура), до змісту дисциплін професійної підготовки кафедри теорії і методики фізичної культури були запровадженні матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти, упровадження в педагогічну практику студентів засобів фізичного виховання з елементами народного хореографічного мистецтва, організацію поза аудиторної роботи зі студентами.

Майбутні фахівці ознайомились з елементами класичної та народної хореографії, структурою та змістом уроку фізичної культури, основами музичної грамоти і використанням музичного супроводу на уроках, вимогами до організації та методики навчання танцювальних вправ на уроці фізичної культури, методикою опанування техніки танцювальних елементів.

Отримання позитивних результатів у контексті дослідження підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності за рахунок реалізації педагогічних умов: 1) мотивація студентів до набуття комплексного досвіду танцювальної рухової діяльності у процесі професійної підготовки; 2) міждисциплінарна інтеграція змісту гуманітарних та фахових дисциплін; 3) впровадження в навчальний процес інноваційних методів навчання; 4) використання сучасних інформаційних технологій.

Одержані результати дозволяють зробити висновок про ефективність впровадження педагогічних умов Хіміч В. Л. у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хіміч В. Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії і методики фізичної культури Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка при підведенні підсумків з наукової роботи (протокол № 10 від 25 лютого 2020р.)

Проректор з науково-педагогічної роботи
доктор біологічних наук, професор

В. І. Шейко

Завідувач кафедри ТМФК
Сум ДПУ імені А. С. Макаренка

О. А. Томенко

Додаток Щ.7.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
 вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300; тел.: (03849) 3-05-13, факс: (03849) 3-07-83, E-mail: post@kpnpu.edu.ua
 Web: http://www.kpnpu.edu.ua код ЄДРПОУ 02125616

Від 23.05.2019 № 29/19

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання
засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності»
у галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – освітні,
педагогічні науки, спеціалізація – теорія і методика професійної освіти
ХІМІЧ ВІТИ ЛЕОНІДІВНИ

Матеріали дисертаційної роботи Хімич Віти Леонідівни «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» впроваджувалися в освітній процес кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка упродовж 2018-2019 навчального року.

Експеримент передбачав упровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (бакалавр; 01 галузь: 01 – Освіта/Педагогіка; спеціальність: 014.11 середня освіта (фізична культура)) в процесі професійної діяльності. До змісту дисциплін професійної підготовки кафедри теорії і методики фізичного виховання були запроваджені матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народного хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Студенти ознайомилися з хореографічною та народною хореографічною термінологіями, структурою та змістом уроку фізичної культури з народними хореографічними елементами, основами музичної грамоти і використання музичного супроводу на уроках, вимогами до організації та методики навчання танцювальних вправ на уроці фізичної культури, методикою опанування техніки танцювальних елементів.

Упродовж експерименту здійснювалась експериментальна перевірка сформованості структурних компонентів готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності.

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи В. Л. Хіміч обговорено та схвалено на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 6 від 21 травня 2019 р.) і рекомендовано до використання в освітньому процесі закладів вищої освіти України.

**Проректор з наукової роботи,
доктор фізико-математичних наук, професор**

І.М. Конет

Додаток Щ.8.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58002, тел.(0372)584811, факс (0372)552914,
 E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 23.06.2020 № 10/17-1095 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Хіміч Віти Леонідівни

на тему: «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до
 використання засобів народного хореографічного мистецтва
 у професійній діяльності»

галузь знань 01 – Освіта / Педагогіка

за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

спеціалізація – теорія і методика професійної освіти

Представлена довідка засвідчує, що матеріали дисертаційного дослідження Хіміч Віти Леонідівни за темою «Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності» упродовж 2018 – 2019 навчальних років впроваджувалися в освітній процес кафедри фізичної культури та основ здоров'я Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Експеримент передбачав упровадження моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури (бакалавр; 01 галузь: освіта/педагогіка; спеціальність: 014.11 середня освіта (фізична культура)) в процесі професійної діяльності до змісту дисциплін професійної підготовки кафедри фізичної культури та основ здоров'я були запроваджені матеріали спецкурсу «Танцювальний хортинг» з елементами народно хореографічного мистецтва на уроках фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. Студенти ознайомилися з хореографічною та народно хореографічною термінологіями, структурою та змістом уроку фізичної культури з народно хореографічними елементами, основами музичної грамоти і використання музичного супроводу на уроках.

Отримання позитивних результатів дозволяють зробити висновок про ефективність упроваджених педагогічних умов у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності

Результати впровадження матеріалів дисертаційної роботи Хіміч В.Л. обговорено та схвалено на засіданні кафедри фізичної культури та основ здоров'я (№ 10 від «11» лютого 2020 р.)

Проректор з наукової роботи
та міжнародних зв'язків

Виконавць:
Юрій МОСЕЙЧУК

Петро ФОЧУК

Список публікацій здобувача
що відображають основні наукові результати дисертації
Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях,
що входять до міжнародних наукометричних баз

1. Хіміч, В. Л. (2017). Понятійно-термінологічне поле щодо проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Нові технології навчання*, 90, 52–54.
2. Хіміч, В. Л. (2018). Стан патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти з використанням бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу*, 10, 57–65.
3. Хіміч, В. Л. (2019). Обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 5. Взято з <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/360>
4. Хіміч, В. Л. (2020). Перевірка ефективності методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 1 (20), 232–248.
5. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2018). Порівняльний аналіз аеробіки та народного хореографічного мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 152(1), 127–130.
6. Хіміч, В. Л., & Гомонюк, О. М. (2019). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Серія: Педагогіка і психологія*, 59, 45–49.
7. Хіміч, В. Л., Гомонюк, О. М., & Рудніченко, М. М. (2019). Професійна підготовка майбутніх учителів у провідних країнах світу. *Порівняльна професійна педагогіка*, 9 (4), 14–23.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

8. Хіміч, В.Л., & Гомонюк, О.М. (2019). Структура готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва. *Natural Science Readings*, 1 (1), 94–100.

9. Хіміч, В., Бойко, І., & Коваль, А. (2020). Впровадження у навчальні дисципліни варіативного модулю «Бойовий хортинг» у вищих і загальноосвітніх закладах освіти в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. In I. Ostapolets, O. Shevchenko, & T. Pokusa (Eds.), *Problems and Prospects of Physical Culture and Sports Development and Healthy Lifestyle Formation of Different Population Groups* (pp. 253–260). Opole: The Academy of Management and Administration in Opole.

Авторське право

10. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 88494 Літературний письмовий твір наукового характеру «Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи», автори Хіміч Віта Леонідівна, Ребрина Анатолій Арсенович (дата реєстрації 11.05.2019).

11. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 95220, Літературний письмовий твір наукового характеру «Танцювальний хортинг», автор: Хіміч Віта Леонідівна (дата реєстрації 10.01.2020).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

12. Хіміч, В. Л. (2017). *Використання засобів народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх учителів фізичної культури*. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного соціокультурного простору». Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

13. Хіміч, В. Л. (2017). Теоретичне обґрунтування використання майбутніми вчителями народного-хореографічних елементів на уроках з фізичної культури. В О. А. Плахотник (Ред.), *Кінезіологія танцю та складно-координаційних видів спорту* (с.198–205). Львів: Кафедра режисури та хореографії ЛНУ Івана Франка.

14. Хіміч, В. Л. (2019). *Інноваційні методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного*

хореографічного мистецтва. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін». Взято з http://ito.vspu.net/konferenc/konf_inn_tech/2019/innov_tech-2019.htm.

15. Хіміч, В. Л. (2019). *Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Польщі та Україні*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Хмельницький: ХНУ.

16. Хіміч, В. Л. (2019). *Особливості шкільної системи фізичної культури в деяких європейських країнах*. Матеріали VIII Міжнародного науково-методичного семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів». Хмельницький: Термінова поліграфія.

17. Хіміч, В. Л. (2020). *Визначення діагностичного інструментарію у науковому дослідженні*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, аспірантів, докторантів, молодих учених «Наука та освіта в дослідженнях молодих учених». Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди.

18. Хіміч, В. Л., Демченко, Н. В., & Ребрина, А. А. (2016). *Вплив рухової активності в процесі занять зі спортивних ігор на стан здорового способу життя та виховання професійно-прикладної фізичної культури дітей і молоді*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи». Полтава: Пол ТНТУ імені Юрія Кондратюка.

19. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). Виховання патріотизму на заняттях з фізичної культури засобами народної хореографії. *Наукові записки*, 6, 72–78.

20. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). *Вплив та організація занять з різних напрямків аеробіки у групах загальної фізичної підготовки*. Матеріали Всеукраїнського семінару-практикуму та науково-практичної конференції «Система навчального процесу в освітній галузі: тенденції розвитку хореографічного мистецтва на сучасному етапі». Львів: ЦТДЮГ.

21. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2017). *Народно-хореографічне мистецтво у професійному становленні особистості вчителя фізичної культури*. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи». Хмельницький: ХНУ.

22. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2018). Виховний та мистецький вплив народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури. В О. А. Плахотник (Ред.), *Сучасне хореографічне мистецтво: підґрунтя, тенденції, перспективи розвитку* (с.72–78). Львів: СПОЛОМ.

23. Хіміч, В. Л., & Ребрина, А. А. (2018). *Танцювальний хортинг у системі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до використання засобів народно-хореографічного мистецтва у професійній діяльності*. Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції до дня заснування хортингу «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива». Київ: Паливода А. В.

24. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2019). *Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» у закладах загальної середньої освіти*. Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції до 10-річчя заснування хортингу «Хортинг – національний бренд України у світі: олімпійська перспектива». Київ: Паливода А. В.

25. Хіміч, В. Л., & Демченко, Н. В. (2019). *Використання народно-хореографічних елементів на уроках фізичного виховання для виховання патріотизму*. Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції «Хортинг – національний вид спорту України: досвід і перспективи». Київ: Паливода А. В.

26. Хіміч, В. Л., & Гомонюк, О. М. (2020). *Значення міжпредметних зв'язків у підготовці майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності*. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців». Хмельницький: ХНУ.

Методичні рекомендації

27. Хіміч, В. Л., Ребрина, А. А., Демченко, Н. В., & Свіргунець, В. Г. (2019). *Ритміка і хореографія: курс лекцій для студентів спеціальностей: 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)», 017 «Фізична культура і спорт»*. Хмельницький: ХНУ.

Додаток Я

**Відомості про апробацію результатів дослідження
Науково-практичні заходи міжнародного рівня:**

1. IX Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», Хмельницький (Україна), 9-10 листопада 2017р., очна форма участі. Тема доповіді: «Народно-хореографічне мистецтво у професійному становленні особистості вчителя фізичної культури».

2. VI Міжнародний науково-методологічний семінар «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», Київ – Хмельницький (Україна), 18 травня 2017р., очна форма участі. Тема доповіді: «Порівняльний аналіз аеробіки та народно хореографічного мистецтва: зарубіжний досвід».

3. II Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні підходи до виховання учнів козацьких класів і хортингістів у навчальних закладах», Суми (Україна), 8-9 листопада 2018р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Особливості використання варіативного модуля «Танцювальний хортинг» в загальноосвітніх навчальних закладах».

4. X Міжнародна науково-практична конференція «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи», Київ – Хмельницький (Україна), 7-8 листопада 2019р., очна форма участі. Тема доповіді: «Особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури у Польщі та в Україні».

5. Друга Міжнародна науково-практична конференція до 10-річчя заснування хортингу «Хортинг-національний бренд України у світі: олімпійська перспектива», Ірпінь (Україна), 23-24 березня 2019р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Виховання патріотизму засобами народного хореографічного мистецтва».

6. VIII Міжнародна науково-методологічний семінар «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів», Київ – Хмельницький (Україна), 15 травня 2019р., очна форма участі. Тема доповіді: «Особливості шкільної системи фізичної культури в деяких європейських країнах».

7. Problems and Prospects of Physical Culture and Sports Development and Healthy Lifestyle Formation of Different Population Groups. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole (Poland), 8 May 2020, заочна форма участі. Тема доповіді: «Навчальні дисципліни з варіативним

модулем «Бойовий хортинг» у вищих і загальноосвітніх закладах освіти для формування успішної особистості (студентська і курсантська молодь та учні загальноосвітніх шкіл) в умовах ідейно світової конфронтації».

Науково-практичні заходи всеукраїнського рівня:

8. II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція студентів і молодих учених «Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії і перспективи», Полтава, 24 листопада 2016р., очна форма участі. Тема доповіді: «Вплив рухової активності в процесі занять зі спортивних ігор на стан здорового способу життя та виховання професійно-прикладної фізичної культури дітей і молоді».

9. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Педагогічні, психологічні та медико-біологічні аспекти в хореографії та спорті», Львів, 16-17 березня 2017р., очна форма участі. Тема доповіді: «Теоретичне обґрунтування використання майбутніми вчителями народно хореографічних елементів на уроках з фізичної культури».

10. Четверта всеукраїнська науково-практична конференція «Виховний та мистецький вплив сучасного хореографічного мистецтва: тенденції та перспективи розвитку», Львів, 19 квітня 2018р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Виховний та мистецький вплив народно-хореографічного мистецтва у підготовці майбутніх вчителів фізичної культури».

11. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців», Хмельницький, 22-23 березня 2018р., очна форма участі. Тема доповіді: «Найважливіші ознаки особистісного орієнтованого навчання».

12. Перша Всеукраїнська науково-практична конференція «Хортинг – національний вид спорту України: досвід і перспективи», Ірпінь, 28-29 листопада 2018р., заочна форма участі. Тема доповіді: «підготовка майбутніх учителів до використання народного хореографічного мистецтва в варіативному модулі «Танцювальний хортинг»».

13. Всеукраїнська науково-практична конференція «Взаємодія хореографічного мистецтва і спорту в освітньому процесі: досвід, проблеми, перспективи», Київ, 21-23 березня 2019р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Варіативний модуль «Танцювальний хортинг» як складова народної хореографії».

14. Всеукраїнська науково-практична конференція «Народне мистецтво і корифеї української культури: Іван Франко (1856 – 1916рр.), Леся Українка (1871 – 1913рр.), Микола Лисенко (1842 – 1912рр.)», Київ, 7 квітня 2017р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Становлення професійної творчості Аліси Тараканової».

15. Круглий стіл, присвячений заснуванню відділення Національного Олімпійського комітету України в Київській області «Імідж фізичної культури і спорту в Україні», Ірпінь, 26 вересня 2018р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Танцювальний хортинг» як складова підготовки майбутніх учителів фізичної культури нової української школи».

16. Круглий, стіл присвячений Дню науки «Впровадження результатів НДР у заклади середньої та вищої освіти для розвитку фізичної культури, спорту та формування здорового способу життя різних груп населення», Ірпінь, 15 травня 2020р., онлайн форма участі. Тема доповіді: «Особливості застосування засобів народного хореографічного мистецтва у професійній діяльності вчителями фізичного виховання: психолого-педагогічні технології в НДР».

17. Круглий стіл «Єдиноборства в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку» (з представниками Всеукраїнських федерацій з видів єдиноборств у рамках працевлаштування, профорієнтаційної роботи та розвитку єдиноборств в Університеті ДФС України, присвячений 100-річчя УДФСУ), Ірпінь, 22-23 жовтні 2020р., заочна форма участі. Тема доповіді: «Використання «Танцювального хортингу», як нетрадиційного методу фізичного виховання студентської молоді».

Науково-практичні заходи обласного рівня:

18. Міжобласний практичний семінар учителів фізичної культури «Чирлідінг, петанк, флортбол у кожний навчальний заклад», Хмельницький, 16 лютого 2018р., очна форма участі. Проведення майстр-класу.

19. Семінар-практикум з питань впровадження нових варіативних модулів в навчальну програму з фізичної культури (Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Управління освіти виконавчого комітету Староконстянтинівської міської ради), Староконстянтинів, 17 жовтня 2018р., очна форма участі. Проведення майстр-класу.

20. Семінар-практикум з питань впровадження нових варіативних модулів в навчальну програму з фізичної культури (Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), Красилів, 6 лютого 2019р., очна форма участі. Проведення майстр-класу.